

NÚCEM

NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH
MERANÍ VZDELÁVANIA

**Prax učiteľov slovenských škôl na nižšom
sekundárnom stupni z pohľadu
medzinárodného výskumu OECD TALIS 2008
NÁRODNÁ SPRÁVA**

NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH MERANÍ VZDELÁVANIA 2010

NÚCEM

NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH
MERANÍ VZDELÁVANIA

**Prax učiteľov slovenských škôl
na nižšom sekundárnom stupni
z pohľadu medzinárodného
výskumu OECD TALIS 2008**

NÁRODNÁ SPRÁVA

Prax učiteľov slovenských škôl na nižšom sekundárnom stupni z pohľadu medzinárodného výskumu OECD TALIS 2008 NÁRODNÁ SPRÁVA

Autorky: Mgr. Paulína Koršňáková, PhD., Mgr. Jana Kováčová

Recenzentka: Profesorka PhDr. Beata Kosová, CSc.

Odborná revízia terminológie a jazyková úprava: Mgr. Daniela Heldová, PhD.

Vydal: © Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania

Pluhová 8, 831 03 Bratislava

www.nucem.sk

Rok vydania: 2010

Vydanie: prvé

Počet strán: 158

Náklad: 1000 ks

Obálka a grafické spracovanie: BRATIA SABOVCI, s.r.o., Zvolen

Tlač: BRATIA SABOVCI, s.r.o., Zvolen

ISBN 978-80-970261-2-7

Podakovanie

Slovenská republika sa štúdie TALIS 2008 zúčastnila vďaka podpore Európskej komisie (grant EACEA 2007 - 1306 / 001 - 001 TRA DEVNEW na úhradu časti účastníckeho poplatku).

Publikácia vychádza z informácií, ktoré poskytli riaditelia a učitelia vybraní do vzorky medzinárodným koordinačným centrom. Vzhľadom k tomu, že kvôli snahe o objektivitu boli jednotliví respondenti anonymní, nemôžeme im poďakovať menovite. Bez ochoty 187 riaditeľov škôl a 3157 učiteľov na druhom stupni vzdelávania na Slovensku by však Slovensko nebolo zahrnuté do medzinárodnej správy a nevznikla by ani táto publikácia. Ďakujeme kolegom – riaditeľom a učiteľom škôl, ktorí venovali časť svojho voľného času štúdiu TALIS a odpovedali na otázky v jej výskumných nástrojoch.

V jednotlivých etapách realizácie štúdie TALIS na národnej úrovni k jej úspešnej realizácii prispelo viacero kolegov na Oddelení medzinárodných meraní v Štátnom pedagogickom ústave alebo neskôr¹ v Národnom ústave certifikovaných meraní výsledkov vzdelávania, ktorým by sme sa chceli poďakovať: Mgr. Daniele Heldovej, PhD. za jazykovú úpravu a terminologickú revíziu národnej verzie výskumných nástrojov aj tejto publikácie, Ing. Nore Kovarčíkovej za zabezpečenie administrácie overovania výskumných nástrojov a následne aj hlavného zberu dát, Mgr. Ervínovi Šťavovi za zabezpečenie zberu a spracovania dát v etape overovania výskumných nástrojov štúdie TALIS.

Osobitne by sme sa chceli poďakovať Profesorke PhDr. Beate Kosovej, CSc., za recenziu publikácie, ktorá nám umožnila zdokonaľiť výslednú podobu publikácie a zároveň nás povzbudila do ďalšej práce.

autorky

1 Od 1. 9. 2008.

Obsah

Predslov	7
1. Štúdiá TALIS a jej realizácia na Slovensku	10
1.1 Základné informácie o štúdiu OECD TALIS	10
1.2 Rámec a ciele štúdie OECD TALIS 2008	12
1.3 Realizácia štúdie OECD TALIS 2008 na Slovensku	17
2. Prehľad zistení štúdie OECD TALIS 2008 zverejnených v medzinárodných publikáciách	22
3. Charakteristika a kontext pôsobenia učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku ...	32
3.1 Vekový profil učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku v medzinárodnom porovnaní a niektoré jeho dôsledky	32
3.2 Finančné ohodnotenie slovenských učiteľov	35
3.3 Školské zdroje – kontext pôsobenia učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku v regionálnom porovnaní	41
3.4 Správanie sa žiakov a vyučovanie na Slovensku	44
3.5 Celoživotné vzdelávanie učiteľov na Slovensku	50
3.6 Prístupy ku vzdelávaniu a postupy učiteľov na vyučovaní	59
3.7 Sebadôvera učiteľov na Slovensku a ich spokojnosť v zamestnaní	65
3.8 Štýly vedenia a systém hodnotenia práce školy a učiteľa	68
4. Kľúčové faktory efektívneho vzdelávacieho systému podľa medzinárodnej správy – hľadanie súvislostí na Slovensku	78
5. Pohľad na disciplínu v triede, atmosféru na vyučovaní a vyučovacie postupy vo svetle dát zo žiackych dotazníkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006	86
Literatúra	99
Zoznam schém, tabuliek a grafov	100
Prílohy:	
1. Dotazník pre učiteľov	105
2. Dotazník pre riaditeľov	131
3. Porovnanie vzorky TALIS 2008 s údajmi ÚIPŠ	151
4. Spracovanie údajov v štúdiu OECD TALIS	153
5. Vekové zloženie učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa v zúčastnených krajinách	155
6. Podpora ďalšieho vzdelávania učiteľov v zúčastnených krajinách	157

Predslov

„Kvalita vzdelávania nemôže byť vyššia ako kvalita učiteľov, ktorí ho poskytujú“

(Barber, M., Mourshed, M., vyd. McKinsey, Londýn 2007)

OECD zverejnilo zistenia medzinárodnej štúdie TALIS² dňa 16. júna 2009. Výsledky tejto štúdie, ktorá sa uskutočnila v 23 krajinách, považuje za základ pre vzdelávaciu politiku zúčastnených krajín a významný prínos k tvorbe informovaných rozhodnutí³ s cieľom zlepšiť podmienky pre efektívne vyučovanie.

Podľa Barbary Ischinger⁴ výsledky štúdie TALIS poskytujú príležitosť pochopiť faktory ovplyvňujúce prácu učiteľov, porovnať stav v krajinách, ktoré sa zúčastnili výskumu, a hlbšie analyzovať situáciu v jednotlivých školských systémoch 23 zúčastnených krajín. Napriek tvrdeniu na stránkach OECD⁵, že štúdia TALIS priniesla prvé medzinárodne porovnateľné informácie o podmienkach, ktoré ovplyvňujú prácu učiteľov, existuje oveľa viac zdrojov umožňujúcich istý vhľad do tejto problematiky - práca učiteľov a faktory, ktoré ju ovplyvňujú. Aj tieto zdroje sme využili pri príprave publikácie.

Európska komisia venuje otázkam prípravy a práce učiteľov veľkú pozornosť. Informácie zbiera a publikuje prostredníctvom siete Eurydice⁶. Informácie však nie sú získané priamo od učiteľov, prezentuje sa aktuálna platná vzdelávaciu politiku. Nedostatok týchto informácií spočíva v tom, že reálny stav nemusí byť vždy v súlade so zámerom, platnou vzdelávacou politikou.

Všetky realizované medzinárodné merania výsledkov vzdelávania (napríklad OECD PISA, či štúdie IEA PIRLS, TIMSS a ICCS) sledujú aj kontext vzdelávania, nie len dosahovaný výkon a jeho trendy. Najvýznamnejším nástrojom zachytávajúcim kontext vzdelávania vo všetkých medzinárodných meraniach je *Školský dotazník*, ktorý zisťuje zdroje školy pre vzdelávanie: napríklad počet a kvalifikovanosť pedagogických zamestnancov, či infraštruktúru školskej budovy a jej vybavenie, ako aj rôzne iné okolnosti ovplyvňujúce vzdelávanie: napríklad počet žiakov, ktorých materinský jazyk je iný ako vyučovacím jazykom školy.

Zatiaľ čo štúdia OECD PISA zisťuje informácie o priebehu vyučovania a práci učiteľa len nepriamo, z pohľadu žiaka a na základe informácií, ktoré uviedol v Žiackom dotazníku, štúdie IEA administrujú aj *Dotazník učiteľa*.

Dosiaľ sa v rámci výstupov z medzinárodných štúdií realizovaných na Slovensku venovala pozornosť najmä zisteniam o výkone žiakov. Záhadu nízkych a klesajúcich výkonov slovenských žiakov v meraniach IEA TIMSS⁷ (1995, 1999, 2003) a OECD PISA (2003, 2006) však nie je možné rozlúštiť bez poznania kontextu vzdelávania, bez záujmu o prácu a problémy slovenských učiteľov.

Táto publikácia je prvým výstupom medzinárodných meraní, ktorý je venovaný slovenským učiteľom. Pripravili sme ho s cieľom prezentovať najdôležitejšie výsledky medzinárodnej štúdie OECD TALIS 2008 rozpracované až na úroveň regiónov Slovenskej republiky, a súčasne predstaviť zdroje, ktoré sú k dispozícii pre vedeckú a odbornú reflexiu stavu. Načrtávame otázky a výzvy a snažíme sa podnietiť odbornú diskusiu a spoluprácu pre zlepšenie výsledkov vzdelávania. Naša krajina nemá nerastné bohatstvo, naše bohatstvo nám rastie...

Mgr. Paulína Koršňáková, PhD. Národná koordinátorka štúdie OECD TALIS 2008

2 OECD *Teaching and Learning International Survey* - Medzinárodná štúdia OECD venovaná učiteľom a učeniu (sa)

3 *Evidence based decisions.*

4 Barbara Ischinger od 1. januára 2006 vedie Riaditeľstvo OECD pre vzdelávanie.

5 http://www.oecd.org/document/0/0,3343,en_2649_39263231_38052160_1_1_1_1,00.html

6 Pozri napríklad recenziu titulu „*Levels of Autonomy and Responsibilities of Teachers in Europe*“ – „Miera samostatnosti a zodpovednosti európskych učiteľov“.

7 Od roku 1995 do roku 2003 sa SR zúčastňovala štúdie IEA TIMSS s populáciou 2 – žiakmi 8. ročníka ZŠ. (Od roku 2007 sa štúdie zúčastňuje s populáciou 1 – žiakmi 4. ročníka ZŠ.)

Štúdiá TALIS a jej realizácia na Slovensku

1.

1. Štúdiá TALIS a jej realizácia na Slovensku

1.1 Základné informácie o štúdiu OECD TALIS

Medzinárodná štúdiá o vyučovaní a vzdelávaní – OECD TALIS zameraná na **pracovné podmienky učiteľov a podmienky ovplyvňujúce vyučovanie v reálnej školskej praxi** sa uskutočnila **na vzorke učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa (ISCED 2)**.

TALIS definoval učiteľov cieľovej populácie ako *učiteľov, ktorí v rámci svojho pracovného úväzku vo vybranej škole vyučujú žiakov na nižšom sekundárnom stupni (ISCED 2)*. V štúdiu TALIS nebol určený rozsah úväzku učiteľa pre zaradenie do vzorky a účasť v štúdiu. Do cieľovej skupiny boli zaradení aj takí učители, ktorí učili na viacerých stupňoch vrátane nižšieho sekundárneho stupňa (napríklad na ISCED 1 a ISCED 2, alebo na ISCED 2 a ISCED 3).

Cieľom štúdie bolo získať informácie priamo od učiteľov a riaditeľov zúčastnených škôl a poskytnúť tak krajinám podklady pre analýzu vzdelávacej politiky a jej skvalitnenie s cieľom **dosiahnuť efektívne vzdelávanie**.

Na základe medzinárodných správ zo štúdií OECD PISA (OECD 2001, 2004, 2007) možno zdefinovať **efektívne vzdelávanie** prostredníctvom pomeru vstupov (minimalizácia nákladov) a výstupov (maximalizácia výkonov žiakov, resp. rozvoja ďalších žiaducich charakteristík žiakov, napríklad motivácie), pri dodržaní rovnosti vo vzdelávaní (z pohľadu sociálnoekonomického zázemia či pohlavia žiakov).

Štúdiu **TALIS** realizovala Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) po prvý krát v roku 2007, keď sa štúdiá uskutočnila v krajinách južnej pologule. V roku 2008 sa štúdiá realizovala v krajinách na severnej pologuli.

Medzinárodné koordinačné centrum stanovilo **percento minimálnej účasti škôl a učiteľov vybraných zo vzorky: 75%**.

Podmienka minimálnej účasti vplynula z potreby zabezpečiť hodnovernosť zozbieraných údajov a následne aj spoľahlivosť a platnosť získaných štatistických výstupov a záverov sformulovaných na ich základe. Situáciu znázorňuje Tabuľka 1.

Tabuľka 1

Stanovenie spoľahlivosti dát na základe účasti škôl

Podiel účasti škôl		školy vrátane náhradníkov		≥75%
		<75%	reprezentatívnosť je potrebné preveriť ⁸ (zodpovedá národné koordinačné centrum)	
		nedostatočná reprezentatívnosť	dostatočná reprezentatívnosť	
pôvodne vybrané školy	≥75%			spoľahlivé údaje
(bez náhradníkov)	<75%	nespoľahlivé údaje	dostatočne spoľahlivé údaje	

8 Krajina musí dokázať, že štatistická chyba, ktorá vznikla z dôvodu nízkej účasti škôl nie je štatisticky významná.

Spolu sa štúdie zúčastnilo 24 krajín. Holandsko však nebolo zahrnuté do medzinárodných porovnaní, pretože nespĺnilo kritérium účasti – nedosiahlo minimálnu účasť 75% škôl a učiteľov vybraných do vzorky. 23 krajín sa štúdie zúčastnilo úspešne (prehľad v Tabuľke 2), ich výsledky sú prezentované v medzinárodnej správe (OECD, 2009a) a boli použité pri stanovovaní všetkých medzinárodných priemerov aj v tejto správe.

Štúdia **TALIS je výsledkom spolupráce** zúčastnených krajín a jej úspešná realizácia bola možná len vďaka podpore riaditeľov a učiteľov škôl vybraných do vzorky.

Tabuľka 2

Prehľad krajín, ktoré sa úspešne zúčastnili štúdie OECD TALIS 2008⁹

krajiny OECD			partnerské krajiny	
Austrália	Kórea	Portugalsko	Brazília	Litva
Belgicko (Flámska časť)	Maďarsko	Rakúsko	Bulharsko	Malta
Dánsko	Mexiko	Slovenská republika	Estónsko	Malajzia
Island	Nórsko	Španielsko		Slovinsko
Írsko	Poľsko	Taliansko		
		Turecko		

Poznámka: Slovenská republika sa štúdie zúčastnila aj vďaka podpore Európskej komisie.¹⁰

Medzinárodným koordinačným centrom štúdie TALIS sa na základe kontraktu s OECD stalo Centrum spracovania dát IEA¹¹ (DPC, Hamburg). Na národnej úrovni štúdiu zabezpečovalo Národné koordinačné centrum (NKC) Oddelenie medzinárodných meraní (NÚCEM Bratislava¹²). Organizačné zabezpečenie štúdie na národnej úrovni si vyžadovalo prísne dodržanie všetkých postupov prijatých na medzinárodnej úrovni, napríklad adaptáciu a verifikáciu národných jazykových mutácií, zabezpečenie účasti škôl vybraných medzinárodným centrom, zber a spracovanie dát poskytnutými nástrojmi, verifikovanie zistení a záverov štúdie.

Dizajn štúdie je znázornený v Tabuľke 3. Štúdia TALIS bola zameraná na učiteľov vyučujúcich na druhom stupni základných škôl a v osemročných gymnáziách. V každej zúčastnenej krajine bola vybraná reprezentatívna vzorka 200 škôl¹³ a v rámci každej vybranej školy bolo následne do vzorky vybraných od 20 do 30 učiteľov druhého stupňa¹⁴.

9 Vzhľadom k tomu, že sa na Slovensku zber dát uskutočnil v roku 2008, používame v zhode s označovaním ostatných medzinárodných štúdií označenie TALIS 2008.

10 Grant EACEA 2007 - 1306 / 001 - 001 TRA DEVNEW slúžil na úhradu časti poplatku SR za účasť v štúdií.

11 IEA (Association for the Evaluation of Educational Achievement) – Asociácia pre hodnotenie vzdelávacích výsledkov.

12 Oddelenie medzinárodných meraní bolo do 31. 8. 2008 organizačnou zložkou Štátneho pedagogického ústavu (ŠPÚ), od 1. 9. 2008 sa na základe Nového školského zákona stalo súčasťou Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM).

13 V prípade Slovenskej republiky bola reprezentatívna vzorka určená dvomi stratifikovanými premennými: krajom a typom školy (základné školy / 8-ročné gymnáziá).

14 Podľa pokynov IEA DPC a Statistics Kanada bolo v rámci školy do vzorky vybraných 20 učiteľov, ak v škole pôsobilo viac ako 30 učiteľov. V prípade menších škôl (do 30 učiteľov) vzorku tvorili všetci učители.

Tabuľka 3

Dizajn štúdie TALIS 2008

- **Medzinárodná cieľová populácia:** učitelia nižšieho sekundárneho stupňa a riaditelia ich škôl
- **Veľkosť vzorky:** 200 škôl, 20 učiteľov z každej zúčastnenej školy
- reprezentatívny výber škôl a učiteľov z týchto škôl
- **Minimálna účasť:** 75% škôl zo vzorky, 75% učiteľov zo vzorky
- **Dotazníky:** Dotazník pre učiteľov a Dotazník pre riaditeľov (vyplnenie každého dotazníka trvá približne 45 minút)
- **Spôsob zberu dát:** dotazníky mohli byť vyplnené v papierovej alebo elektronickej podobe
- **Obdobie zberu dát:** október – december 2007 krajiny južnej pologule, marec – apríl 2008 krajiny severnej pologule

Na Slovensku sa štúdiá TALIS uskutočnila v období od 10. 3. do 11. 4. 2008, spočívala vo vyplnení *Dotazníka pre učiteľov* (Príloha 1) učiteľmi a *Dotazníka pre riaditeľov* (Príloha 2) riaditeľmi škôl vybranými do vzorky. Vyplnenie dotazníkov bolo možné v papierovej forme alebo elektronicke, prostredníctvom internetu. Na Slovensku bolo vo veľkej miere využité práve elektronické vyplňovanie, len 21% našich učiteľov použilo dotazníky v papierovej podobe. Za Slovensko sa štúdie zúčastnilo spolu 187 škôl (jedna škola nespĺnila kritériá účasti a zo spracovania bola vylúčená) a 3157 učiteľov druhého stupňa, čo predstavuje účasť 89,9%.

Medzinárodné výsledky a výstupy štúdie OECD TALIS 2008 sú dostupné v elektronickej forme v anglickom jazyku na stránke OECD: www.oecd.org/TALIS.

Pri interpretácii výsledkov štúdie TALIS treba mať na pamäti, že vychádzajú z osobných, subjektívnych informácií. Učitelia a riaditelia škôl poskytli svoj uhol pohľadu, svoje názory a vlastný prehľad aktivít. Tieto informácie poskytujú pohľad do reálnej školskej praxe, ale sú subjektívne a nemusia byť v zhode so skutočným stavom.

1.2 Rámec a ciele štúdie OECD TALIS 2008

TALIS vznikol ako jeden z výstupov projektu OECD Indikátory školských systémov (INES). V priebehu uplynulých viac ako 20 rokov sa INES snažil o vytvorenie celostvej sady indikátorov, ktorá by umožňovala kvantitatívne porovnania fungovania a výsledkov (výkonu) školských systémov krajín OECD a partnerských krajín. Hlavným výsledkom projektu INES je každoročné vydanie publikácie OECD *Education at a Glance* (OECD, 2008).

Hoci v priebehu uplynulých rokov projekt INES dosiahol významný pokrok pri tvorbe indikátorov týkajúcich sa učebného prostredia, organizácie škôl a rovnako aj výsledkov vzdelávania, v oblasti informácií o učiteľoch a vyučovaní ostalo množstvo bielych miest.

Koncepčný zámer štúdie TALIS bol vytvorený skupinou odborníkov, ktorí reprezentovali dve siete INES A – výsledky vzdelávania a C – učebné prostredie a organizácia školy, s cieľom získať chýbajúce informácie o učiteľoch a vyučovaní na medzinárodnej úrovni a skvalitniť tak pokrytie sady indikátorov INES. Štúdiá TALIS vznikla na základe stratégie pre získanie údajov, ktorú navrhli.

Pôvodný zámer bol prispôsobený štúdiu otázok zaujímavých z pohľadu vzdelávacej politiky, ako boli skúmané v rámci prehľadu OECD venovaného vzdelávacej politike vo vzťahu k učiteľom (OECD, 2005): t. j. problematike získavania, rozvoja a udržiavania efektívnych učiteľov, ako aj školskej politiky a efektívnosti,

či oblasti kvality učiteľov a vyučovania. Táto aktivita OECD venovaná vzdelávacej politike vzťahujúcej sa na učiteľov bola ukončená správou *Teachers matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers* (OECD, 2005), ktorá zdôraznila potrebu získania kvalitnejších informácií o učiteľoch na národnej i medzinárodnej úrovni.

Rámec štúdie TALIS vychádzal z otázok zaujímavých z pohľadu vzdelávacej politiky, ktoré boli použité v prehľade OECD (OECD, 2005), **rovnako, ako z potreby získať chýbajúce údaje**.

Na základe indikátorov, ktoré tento rámec zahrnul, sa krajiny zúčastnené v prvom cykle štúdie OECD TALIS (TALIS 2008) zamerali na nasledujúce oblasti¹⁵:

1. úloha a vplyv štýlov vedenia školy
2. systém hodnotenia práce učiteľa a poskytovaná spätná väzba
3. názory a postoje učiteľov a vyučovacie metódy, ktoré používajú
4. odborný rast učiteľov

Oblasť odborného rastu učiteľov poslúžila najmä krajinám Európskej únie pre zber tých kľúčových informácií o učiteľoch, ktoré Európska únia identifikovala ako dôležité pre monitorovanie pokroku smerom k dosiahnutiu Lisabonských cieľov pre rok 2010. Štúdiá TALIS sa na oblasť ďalšieho, celoživotného vzdelávania učiteľov zamerala kvôli jej potenciálnemu prínosu k trom predchádzajúcim sledovaným oblastiam.

Nástroje¹⁶ štúdie TALIS vytvorili aj predpoklady pre zisťovanie niektorých ďalších indikátorov, od ktorých sa očakávali dôležité doplnkové informácie pre analýzu štyroch základných spomínaných sledovaných tém. Konkrétne to boli indikátory *klíma školy* a *disciplína v triede*. Do štúdie bola zahrnutá aj položka *spokojnosť učiteľa so zamestnaním a sebahodnotenie (sebadôvera) učiteľa*.

Štúdiá TALIS sa **v roku 2008** zamerala priamo na oblasti, o ktorých je známe (napríklad vďaka štúdiám IEA alebo štúdiu OECD PISA), že majú významný vplyv na výkon žiakov, a teda ovplyvňujú efektívnosť vzdelávania. Tvorbu nástrojov štúdie ovplyvňovali nasledovné hlavné zásady:

- *Význam pre tvorbu vzdelávacej politiky* – štúdiá sa zameriava na problémy a otázky zaujímavé z pohľadu vzdelávacej politiky a sústreďuje na tie z nich, ktoré sú podstatné pre väčšinu zúčastnených krajín.
- *Pridaná hodnota* – významným prínosom štúdie bude medzinárodný porovnávací charakter štúdie.
- *Zameranie na indikátory* – štúdiou sa budú získavať údaje využiteľné na tvorbu indikátorov.
- *Platnosť, spoľahlivosť, porovnateľnosť a presnosť* – štúdiá bude získavať informácie spoľahlivé, porovnateľné a platné vo všetkých zúčastnených krajinách. Informácie budú založené na podrobnej znalosti odbornej literatúry so vzťahom k skúmaným témam.
- *Interpretovatelnosť* – štúdiá prinesie výsledky zmysluplné z hľadiska všetkých zúčastnených krajín.
- *Uskutočniteľnosť a úspornosť* – štúdiá bude uskutočniteľná v danom čase, danými prostriedkami.

Základným cieľom štúdie TALIS, ktorej prvý cyklus bol realizovaný v roku 2008, je pravidelne poskytovať tvorcom vzdelávacej politiky užitočné a spoľahlivé medzinárodné indikátory a následne aj ich analýzy. Týmto sa TALIS usiluje napomôcť zúčastneným krajinám kontrolovať a skvalitňovať vlastné vzdelávacie politiky tak, aby sa vytvárali podmienky pre efektívne vzdelávanie v škole.

15 Výsledky analýz slovenských dát z prvých dvoch oblastí štúdie TALIS predstavujeme v pod, 3.8.

16 Štúdiá TALIS administrovala v zúčastnených školách dva samostatné dotazníky: *Dotazník pre učiteľov (tvorí Prílohu 1) a Dotazník pre riaditeľov (tvorí Prílohu 2)*, ktoré obsahovali analytické otázky (položky) skúmajúce tie problémy (zaujímavé z pohľadu vedy alebo vzdelávacej politiky), na ktorých sa zúčastnené krajiny zhodli.

Medzinárodné porovnania poskytujú príležitosť preskúmať situáciu v krajinách, ktoré čelia podobným problémom, a umožňujú poučiť sa z rôznych prístupov, dobrej praxe a vplyvu, ktorý majú na učebné prostredie v školách. Schéma 1 (Zdroj: OECD 2009a, str. 195) znázorňuje pohľad na problematiku vedenia školy a štruktúru dvoch základných prístupov v rámci tejto oblasti: **pedagogické vedenie** a **administratívne vedenie**. Údaje potrebné na tvorbu súvisiacich indikátorov boli získané z odpovedí riaditeľov, ktoré uviedli v *Dotazníku pre riaditeľov (tejto problematike bola venovaná samostatná časť dotazníka, najdôležitejšie boli Otázky 15, 16 a 17, pozri Prílohu 2)*. Aj *Dotazník pre učiteľov* obsahoval niekoľko položiek relevantných pre túto oblasť (pozri Otázku 32 v Prílohe 1).

Schéma 1

Štýly vedenia školy

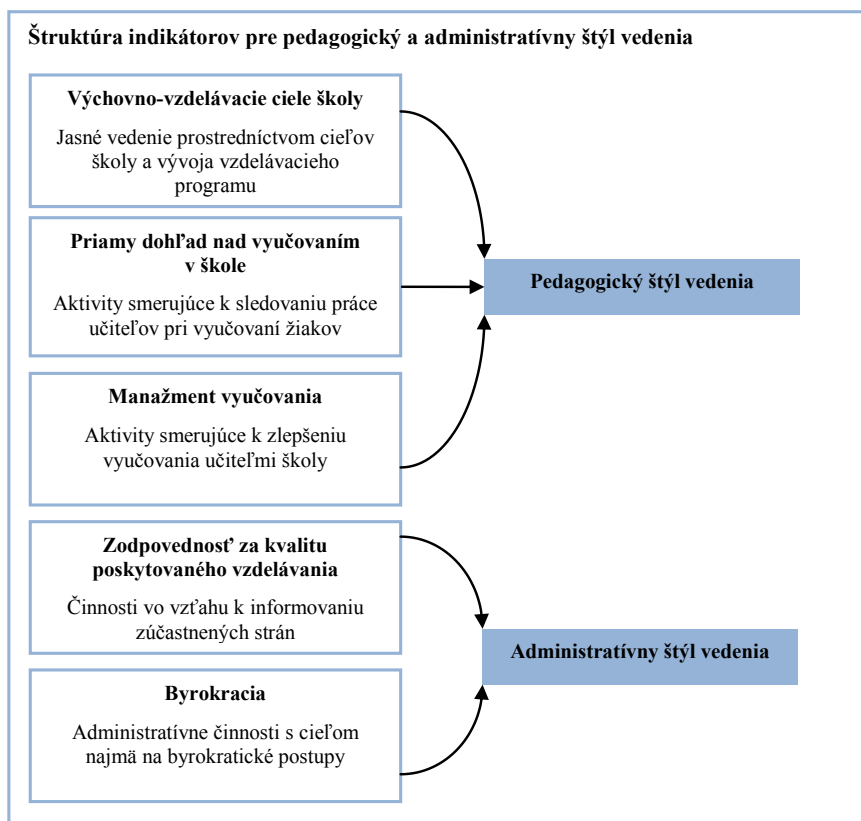

Schéma 2 (Zdroj: OECD 2009a, str. 142) znázorňuje teoretický rámec štúdie OECD TALIS 2008 pre **system hodnotenia (ohodnotenie) práce učiteľa a poskytovanie spätnej väzby**. V schéme sú (podfarbením) vyznačené jednotlivé aspekty, ktorými sa štúdiá TALIS zaoberala, súčasne sú šípkami naznačené predpokladané vzťahy medzi nimi.

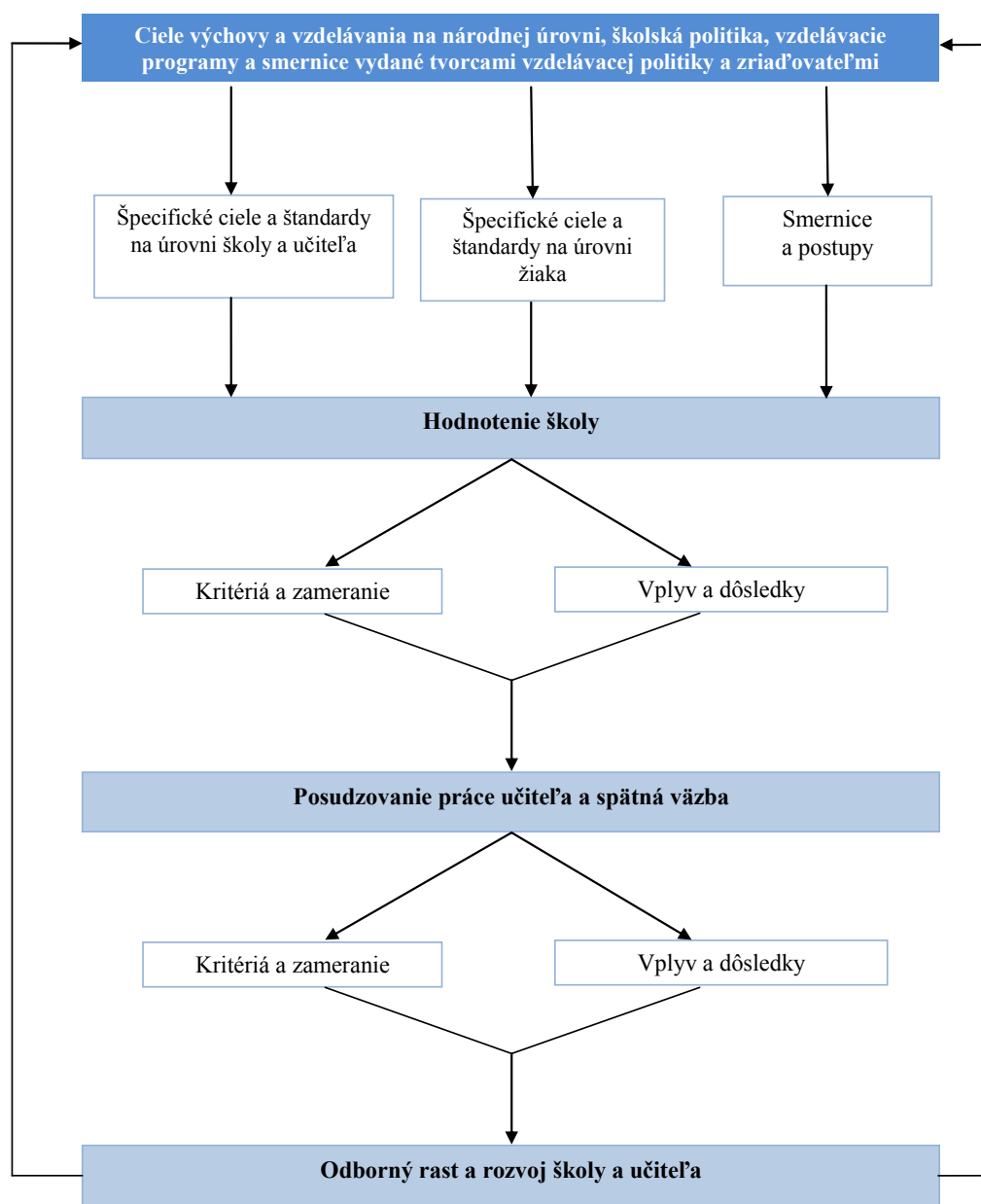
V štúdiu TALIS 2008 bolo **ohodnotenie práce učiteľa** definované ako preverovanie práce učiteľa riaditeľom, externým inšpektorom alebo jeho kolegami, a to rôznymi spôsobmi: od formálnejších objektívnych hodnotení (napr. využitím stanovených postupov a kritérií v rámci bežnej riadiacej činnosti) po subjektívnejšie prístupy (napr. v rámci neformálnych rozhovorov s učiteľom).

Spätná väzba bola definovaná ako oboznámenie učiteľa s výsledkami kontroly jeho práce, a to zvyčajne za účelom vyzdvihnutia dobrého výkonu učiteľa alebo stanovenia oblastí jeho ďalšieho rozvoja. Spätná väzba bola poskytnutá formálne (napr. písomnou správou) alebo neformálne (napr. v rámci rozhovorov s učiteľom).

TALIS v podstate identifikoval intenzitu, podstatu a vplyv hodnotenia v jednotlivých zúčastnených krajinách, t. j. *kto a ako často hodnotil školy, aké kritériá pri hodnotení zohľadňoval, aký vplyv mali výsledky hodnotenia na úrovni školy (napr. na jej rozpočet), ktoré kritériá sa používali pri hodnotení učiteľov a aké dôsledky mal výsledok hodnotenia na učiteľov (napr. z pohľadu finančného ohodnotenia, kariérneho postupu, či účasti na ďalšom vzdelávaní).*

Schéma 2

Štruktúra hodnotenia výchovy a vzdelávania v školách

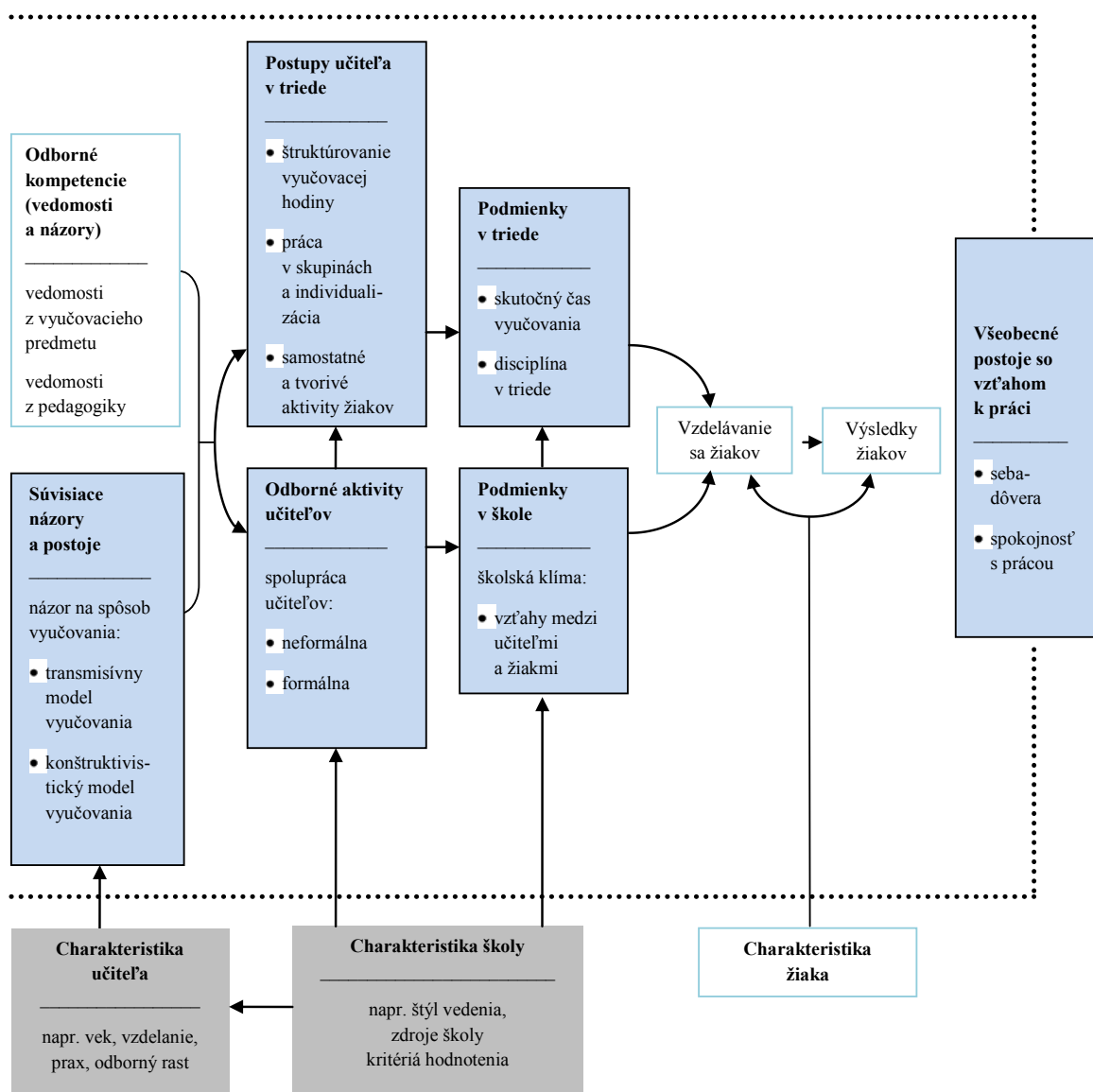

Údaje potrebné na tvorbu súvisiacich indikátorov boli získané z odpovedí riaditeľov, ktoré uviedli v *Dotazníku pre riaditeľov (problematike bola venovaná časť dotazníka od Otázky 18 po Otázku 22, pozri Prílohu 2)*, a odpovedí učiteľov, ktoré uviedli v *Dotazníku pre učiteľov (problematike bola venovaná samostatná časť dotazníka od Otázky 21 po Otázku 28, pozri Prílohu 1)*.

Schéma 3 (Zdroj: OECD 2009a, str. 91) znázorňuje najpodstatnejšiu časť teoretického rámca štúdie OECD TALIS 2008, týkajúcu sa názorov učiteľov na vybrané vyučovacie metódy a na to, ako ich využívajú vo vyučovaní. Údaje potrebné na tvorbu súvisiacich indikátorov boli získané z odpovedí učiteľov, ktoré uviedli v *Dotazníku pre učiteľov* (Otázky 29 až 33 v časti *Vyučovacie postupy, názory a postoje* a Otázky 34 až 43 v časti *Vaše vyučovanie v konkrétnej triede tejto školy*, pozri Prílohu 1). Respondenti v dotazníku označili tie vyučovacie predmety 2. stupňa základnej školy alebo nižšieho stupňa 8-ročných gymnázií, ktoré v školskom roku 2007/2008 vyučovali (a ktoré tvorili aspoň 20 % ich pracovného úväzku v škole). Zároveň si zvolili referenčnú triedu, ktorej sa týkali ich odpovede¹⁷.

Schéma č. 3

Rámec pre analýzu názorov a postojov učiteľov a ich pedagogickej praxe

Poznámka: Faktory v schéme bez vytieňovania neboli predmetom skúmania štúdie TALIS.

¹⁷ Mala to byť prvá trieda na 2. stupni základnej školy (napr. 5. – 9.) alebo na nižšom stupni 8-ročného gymnázia, v ktorej (pravidelne) vyučovali jeden zo svojich predmetov každý utorok po 11.00 h (približne 4. vyučovaciu hodinu).

V Schéme 3 sú (podfarbením) naznačené jednotlivé aspekty, ktorými sa štúdiá TALIS zaoberala. Súčasne sú šípkami naznačené predpokladané vzťahy medzi týmito aspektmi, všetky sú navzájom prepojené. Napríklad: charakteristiky učiteľa – ako je jeho vek, pohlavie či odborný rast, môžu mať vplyv na jeho spôsob vyučovania. Na druhej strane, aj ne/účasť na ďalšom vzdelávaní môže prameniť z určitého postoja učiteľa. **Úlohou štúdie TALIS bolo preskúmať naznačené súvislosti.** Na základe tejto štúdie však nie je možné stanoviť jednoznačný smer závislosti.

Výsledok vzdelávania samozrejme nezávisí len od učiteľa. Porovnateľní učitelia s adekvátnym vzdelaním, praxou a motiváciou nemusia byť rovnako úspešní v školách, ktoré sa odlišujú dostupnými zdrojmi, klímou školy, či štýlom vedenia, veľa závisí aj od sociálno-kultúrneho zázemia žiakov.

1.3 Realizácia štúdie OECD TALIS 2008 na Slovensku

Aby bolo možné výsledky získané v jednotlivých zúčastnených krajinách porovnávať, všetky krajiny, ktoré sa zúčastnili štúdie TALIS, boli pri výbere vzorky povinné dodržiavať štandardy OECD.

Prvoradou úlohou národných koordinačných centier (NKC), ktoré realizovali štúdiu vo svojej krajine (na Slovensku to bolo Oddelenie medzinárodných meraní NÚCEM), bolo pripraviť databázu všetkých škôl s cieľovou populáciou učiteľov, t. j. učitelia nižšieho sekundárneho stupňa (ISCED 2). Následne NKC stanovilo stratifikované premenné pre výber vzorky.

V prípade slovenského vzdelávacieho systému **východisková databáza obsahovala všetky plnoorganizované základné školy a 8-ročné gymnáziá**¹⁸.

Výber vzorky bol dvojstupňový, v prvom kroku sa vykonal stratifikovaný výber škôl, v druhom kroku náhodný výber učiteľov z týchto škôl. Samotný výber škôl z každej krajiny zabezpečilo medzinárodné koordinačné centrum (MKC) prostredníctvom *Statistics* Kanada na základe stratifikovaných premenných stanovených NKC. Tieto premenné boli vybrané z údajov, ktoré boli k dispozícii v zdrojových databázach ÚIPŠ.

V prvom kroku sa uskutočnil stratifikovaný výber škôl. Výber škôl na Slovensku určovali nasledujúce stratifikované premenné:

1. Explicitné premenné

- veľkosť školy
- typ školy

Podľa počtu učiteľov boli školy rozdelené do troch veľkostných skupín: 4 až 10 učiteľov – malá škola, 11 až 20 učiteľov – škola strednej veľkosti a viac ako 21 učiteľov – veľká škola. Táto premenná bola povinná (stanovená MKC). Na Slovensku sme skúmali cieľovú populáciu učiteľov v rámci dvoch typov škôl, ktoré reprezentovala explicitná premenná *typ školy*: základná škola a 8-ročné gymnázium.

2. Implicitné premenné

- kraj (8 krajov SR)
- vyučovací jazyk (slovenský jazyk / maďarský jazyk)
- zriaďovateľ (štátna škola, súkromná škola a cirkevná škola)

¹⁸ Východiskovú databázu poskytol Ústav informácií a prognóz v školstve (ÚIPŠ).

Implicitné premenné boli zvolené tak, aby školy vo vzorke rovnomerne zastupovali všetkých osem krajov Slovenska, aby boli zastúpené aj školy s vyučovacím jazykom menšiny a reprezentovaní rôzni zriaďovatelia.

Kombináciou explicitných (a implicitných) premenných vznikli skupiny podobných škôl, tzv. "STRATA". Školy z jednej skupiny mali vzhľadom na stratifikované premenné podobné vlastnosti. Najdôležitejšie boli explicitné premenné, ktoré zaručili minimálne zastúpenie (počet) škôl z každej skupiny určenej kombináciou explicitných premenných. Implicitné premenné slúžili na zoradenie škôl v zdrojovej databáze, aby bolo zaručené rovnomerné zastúpenie jednotlivých podskupín, ktoré zvolené implicitné premenné definovali.

Štúdia TALIS umožnila vylúčiť niektoré školy, ktorých zapojenie by nebolo efektívne (napríklad v nich nepôsobili učitelia cieľovej populácie). Týmto spôsobom boli vo všetkých krajinách na základe štandardov vylúčené veľmi malé školy s počtom do troch učiteľov, školy vyučujúce len dospelých a školy vyučujúce len žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP). Ďalej bolo možné vylúčiť ťažko dostupné školy a školy s vyučovacím jazykom odlišným od štátneho jazyka v prípade, že bol podiel takýchto škôl veľmi nízky. Všetky tieto vylúčenia však museli byť zdokumentované. Na Slovensku boli z týchto dôvodov vylúčené len veľmi malé školy (do 3 učiteľov), špeciálne základné školy a školy s vyučovacím jazykom iným ako slovenským alebo maďarským.

V druhom kroku sa uskutočnil výber učiteľov škôl, ktoré sa dostali do vzorky v prvom kroku. Výber učiteľov sa realizoval v jednotlivých krajinách **náhodným výberom** s pomocou softvéru, ktorý bol vyvinutý v MKC (IEA DPC).

Na základe aktuálneho zoznamu učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa (zoznam z každej školy obsahoval len kódy, nie mená učiteľov) bola vybraná vzorka 20 – 30 učiteľov za školu. Z veľkých škôl nad 30 učiteľov sa náhodným výberom určili 20-ti učitelia, ktorí vo výskume reprezentovali svoju školu. Z malých a stredne veľkých škôl (do 20 učiteľov) boli vybraní všetci učitelia. Na základe odporúčaní IEA DPC a Statistics Kanada aj v prípade škôl s počtom 21 – 30 učiteľov boli do vzorky zaradení všetci učitelia. Dôvodom bolo dosiahnutie maximálnej efektívnosti a jednoduchšie naplnenie požadovanej účasti učiteľov (toto rozhodnutie bolo kľúčové najmä pre krajiny s nízkym počtom veľkých škôl s počtom učiteľov viac ako 30).

Niektorí učitelia boli z výskumu vylúčení ešte pred samotným výberom softvérom MKC. Všetky vylúčenia však museli byť zdokumentované v zozname učiteľov zo škôl.

Štandardy pripúšťali len nasledujúce dôvody:

- učiteľ vyučoval len žiakov so ŠVVP,
- učiteľ dočasne zastupoval,
- učiteľ vyučoval len dospelých,
- učiteľ bol dlhodobo neprítomný (napr. na materskej dovolenke),
- *riaditeľ* školy vyučujúci na druhom stupni (riaditelia škôl vyplňali *Dotazník pre riaditeľov*),
- učiteľ zúčastnený v pilotnom testovaní (t. j. overovaní nástrojov štúdie OECD TALIS, ktoré sa na Slovensku uskutočnilo v roku 2007).

Pri posudzovaní reprezentatívnosti vzorky sa okrem percenta účasti škôl bralo do úvahy aj percento účasti učiteľov (min. 75%).

Na percento účasti učiteľov nemali vplyv vylúčení učiteľa (napr. učiteľ vyučujúci len žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami). Percento neúčasti zvyšovali učitelia, ktorí boli v čase administrácie neprítomní (napr. na služobnej ceste alebo krátkodobo PN), teda učitelia, ktorí by sa za iných okolností (v inom termíne) mohli výskumu zúčastniť. Štandardy MKC nepripúšťali nahradenie vybraného učiteľa iným učiteľom.

Na Slovensku sa do štúdie zapojilo **187 škôl** (jedna škola nespĺnila kritériá účasti a zo spracovania bola vylúčená) s **3157 učiteľmi** druhého stupňa. Vďaka profesionálnemu prístupu riaditeľov a učiteľov sa nám podarilo dosiahnuť vysokú účasť (95,9% účasť škôl a 93,7% účasť učiteľov, čo predstavuje celkovú účasť 89,9%).

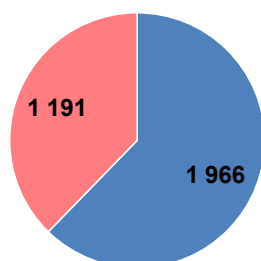
Aby mohli byť výsledky za ZŠ a OGY porovnávané, do vzorky sa dostal podstatne vyšší počet gymnázií (62), ako by sa dostal pri jednoduchom náhodnom výbere. Finálne váhy učiteľov, ktoré sa pri spracovávaní údajov používajú, však zohľadňujú reálny podiel učiteľov v oboch typoch škôl.

Nasledujúci Obrázok 1 znázorňuje zastúpenie škôl vo vzorke, ako aj ich reálnu váhu pri spracovaní údajov. Vzorka dobre reprezentuje skutočný stav. Porovnanie vzorky so skutočnosťou podľa Ústavu informácií a prognóz v školstve (ÚIPŠ) tvorí Prílohu 3.

Obrázok 1

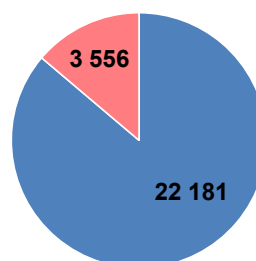
Porovnanie skutočného a váženého počtu učiteľov vo vzorke SR podľa typu školy

Počet učiteľov vo vzorke SR

Vážený počet učiteľov vo vzorke SR

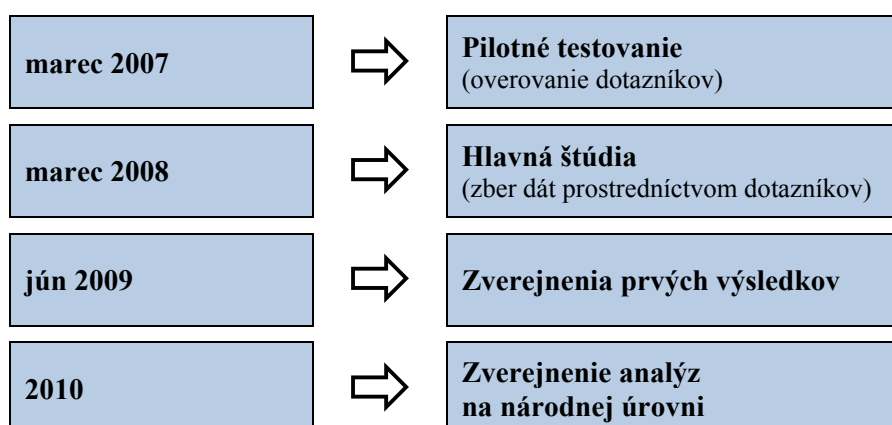
■ základné školy
■ 8-ročné gymnáziá

Stručný priebeh štúdie TALIS 2008 na Slovensku znázorňuje Schéma 4.

Schéma 4

Stručný priebeh štúdie TALIS 2008 na Slovensku

Štúdiá poskytla možnosť vyplňania dotazníkov v papierovej alebo elektronickej forme (on-line dotazníky administrované prostredníctvom internetu s podporou MKC). Na Slovensku prevládlo elektronické vyplňanie dotazníkov, len 21% našich učiteľov použilo papierovú formu dotazníkov.

Ochranu citlivých údajov zabezpečovali prístupové heslá, ktoré boli generované individuálne pre každého zo zúčastnených respondentov (učiteľov a riaditeľov škôl vybraných do vzorky).

Výskumné nástroje štúdie v slovenskom jazyku sa nachádzajú v Prílohe 1 (*Dotazník pre učiteľov*) a Príloha 2 (*Dotazník pre riaditeľov*) tejto publikácie. V štúdiu TALIS 2008 boli výskumné nástroje v slovenskom jazyku administrované aj učiteľom pôsobiacim v školách s vyučovacím jazykom maďarským. Pri analýze času potrebného na vyplnenie elektronickej formy dotazníka sa nezistil štatisticky významný rozdiel medzi učiteľmi pôsobiacimi v školách s rôznymi vyučovacími jazykmi.

Základné **informácie dôležité pri spracovaní údajov a interpretácii získaných výsledkov** sú uvedené v Prílohe 4 tejto publikácie.

**Prehľad zistení
štúdie OECD
TALIS 2008
zverejnených
v medzinárodných
publikáciách**

2.

2. Prehľad zistení štúdie OECD TALIS 2008 zverejnených v medzinárodných publikáciách¹⁹

Všetky zistenia uvedené v tejto publikácii sa týkajú učiteľov na nižšom sekundárnom stupni (ISCED 2).

Profil učiteľov a riaditeľov škôl

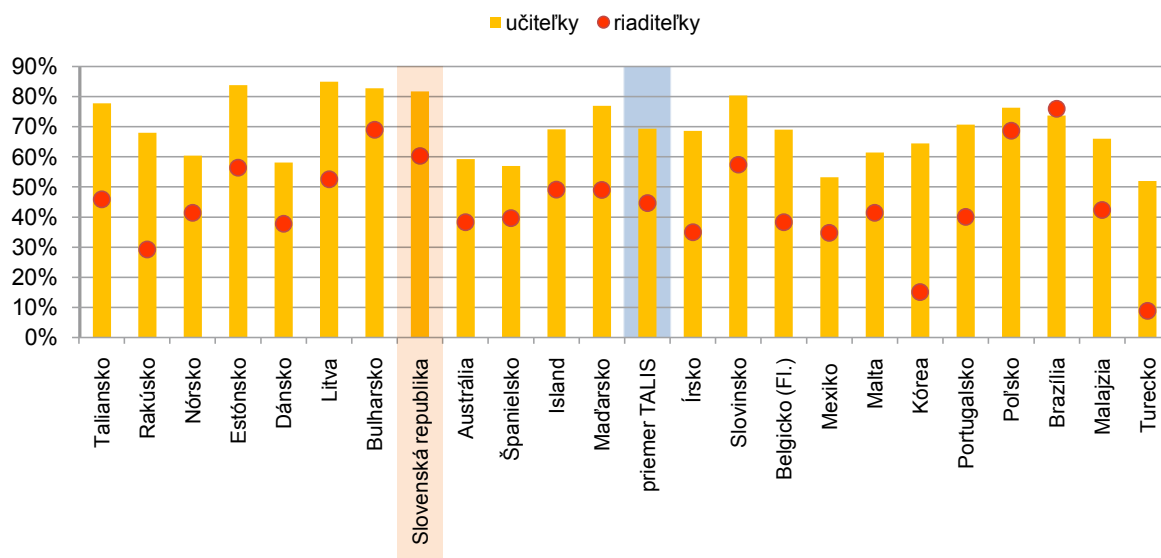
Vo všetkých zúčastnených krajinách štúdie TALIS tvoria väčšinu učiteľov ženy, v priemere takmer 70%. **Na Slovensku je 82% učiteľiek**, podobne ako vo väčšine ostatných zúčastnených krajín východnej Európy (napr. Bulharsko, Estónsko, Litva a Slovinsko), kde tento podiel predstavuje 80 – 85%.

Zastúpenie žien v učiteľskej profesii nezodpovedá ich zastúpeniu medzi riaditeľmi škôl. Takmer vo všetkých krajinách zúčastnených v štúdiu TALIS sa preukázali **lepšie možnosti kariérneho rastu mužov**. Extrémnym prípadom je Turecko, kde je síce takmer rovnocenné zastúpenie pohlaví medzi učiteľmi (52% žien a 48% mužov), ale medzi riaditeľmi nájdeme menej ako 9% žien.

Situáciu znázorňuje Graf 1. V prípade Slovenska **60% riaditeľov škôl predstavujú ženy**. Toto zastúpenie je vyššie ako v Taliansku (menej ako 46% riaditeľiek) a porovnateľné so stavom v Slovinsku, ale je nižšie ako v Poľsku, kde ženy tvoria asi 69% učiteľov aj 69% riaditeľov škôl.

Graf 1

Zastúpenie učiteľov a riaditeľov škôl podľa pohlavia

Krajiny v grafe boli zoradené zostupne podľa percenta učiteľov/učiteľiek vo veku 50 a viac rokov.

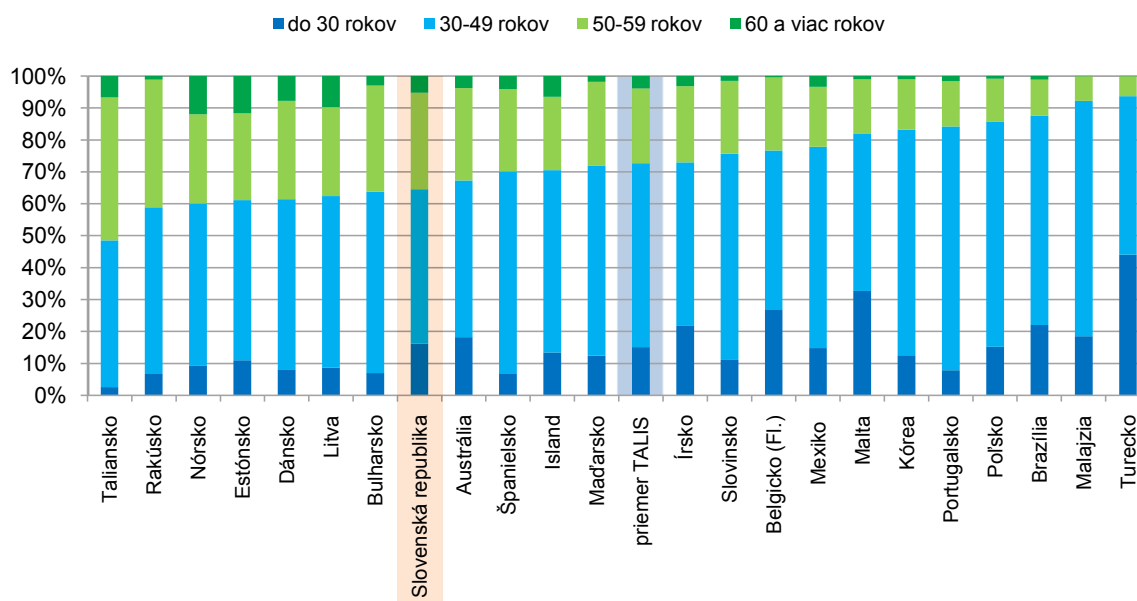
Zdroj: *Creating Effective Teaching and Learning Environments. First Results from TALIS. OECD 2009a* (obr. 2.1, str. 27)

¹⁹ Publikácie: *Creating Effective Teaching and Learning Environments. First Results from TALIS. OECD, 2009a, Jaap Scheerens at all.: Teacher's Professional Development. Europe in international comparison. A secondary analysis based on the TALIS dataset. EU, 2010.*

Čo sa týka zastúpenia jednotlivých **vekových skupín učiteľov, situácia na Slovensku je podobná priemeru** krajín, ktoré sa zúčastnili štúdie TALIS. Graf 2 znázorňuje situáciu v zúčastnených krajinách. Väčšina učiteľov má viac ako 40 rokov. Učiteľov nad 50 rokov je takmer dvakrát viac ako učiteľov do 30 rokov. Populácia učiteľov starne a po odchode starších kolegov do dôchodku bude v priebehu nasledujúcich rokov potrebná obnova pedagogických zborov.

Graf 2

Vekové zloženie učiteľov

Krajiny v grafe boli zoradené zostupne podľa percenta učiteľov/učiteľiek vo veku 50 a viac rokov.

Zdroj: *Creating Effective Teaching and Learning Environments. First Results from TALIS. OECD 2009a (obr. 2.1, str. 27)*

V priemere 23 krajín zúčastnených v štúdiu TALIS **len 3% učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa dosiahli nižšie ako vysokoškolské vzdelanie**. Situácia na Slovensku sa od tohto stavu významne neodlišuje, **97% učiteľov slovenských škôl ukončilo úplné vysokoškolské štúdium**²⁰.

82,1% učiteľov na Slovensku pracuje na plný úväzok na dobu neurčitú (priemer v rámci štúdie TALIS 2008 bol 84,5%). V zhode so situáciou v zahraničí sa zamestnanie na dobu určitú využíva najmä v prípade mladých a/alebo začínajúcich učiteľov (na 1 školský rok alebo menej je zamestnaných 14,1% učiteľov a 3,8% učiteľov na obdobie dlhšie ako 1 školský rok).

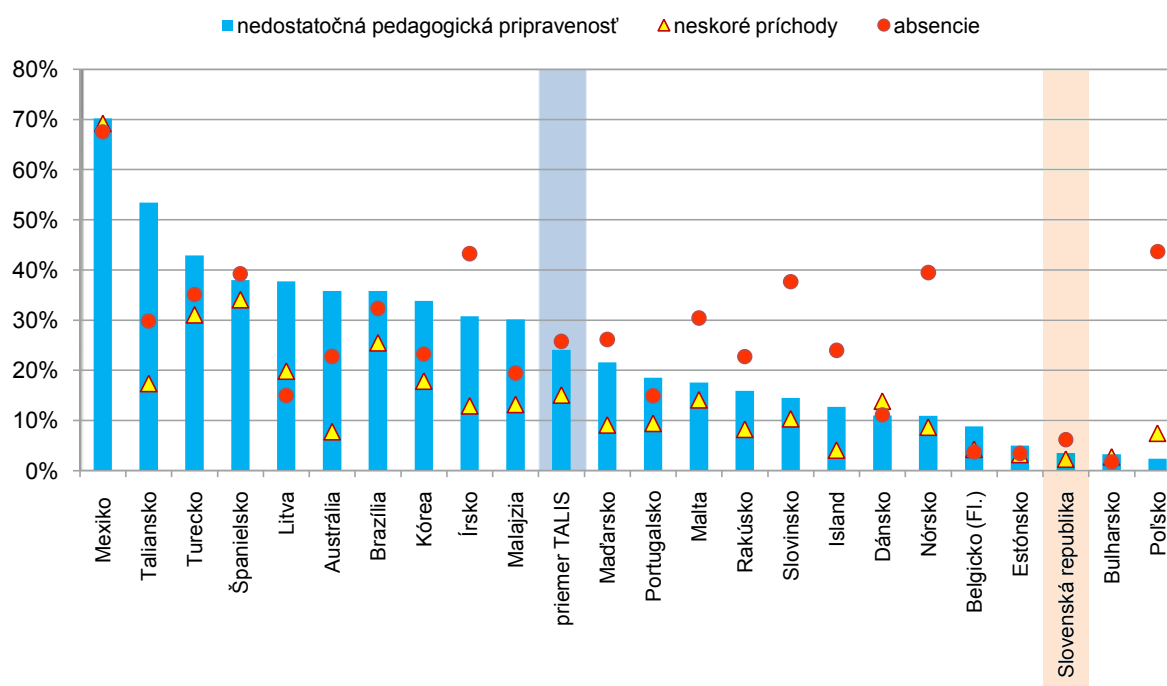
Kvalitu vzdelávania môže ovplyvňovať aj nedostatočná pedagogická príprava, či pracovná morálka učiteľov (absencie, alebo neskoré príchody učiteľov do školy). V niektorých krajinách štúdie TALIS vykazujú riaditelia vážne problémy v tejto oblasti. Na základe informácií, ktoré poskytli riaditelia všetkých zúčastnených škôl, **môžeme skonštatovať pedagogickú pripravenosť a tiež dobrú pracovnú morálku slovenských učiteľov** (Graf 3).

Len pre porovnanie uvádzame, že v priemere krajín štúdie TALIS každý štvrtý učiteľ pôsobí v škole, kde riaditelia zaznamenali časté alebo veľmi časté absencie učiteľov (25,8%), na Slovensku je to len 6,2%.

²⁰ 2. stupeň vysokoškolského vzdelania (tzv. magisterské štúdium)

Graf 3

Percento učiteľov v školách, kde nedostatočná pedagogická pripravenosť a pracovná morálka (neskoré príchody a absencie) kolegov ohrozujú vyučovanie

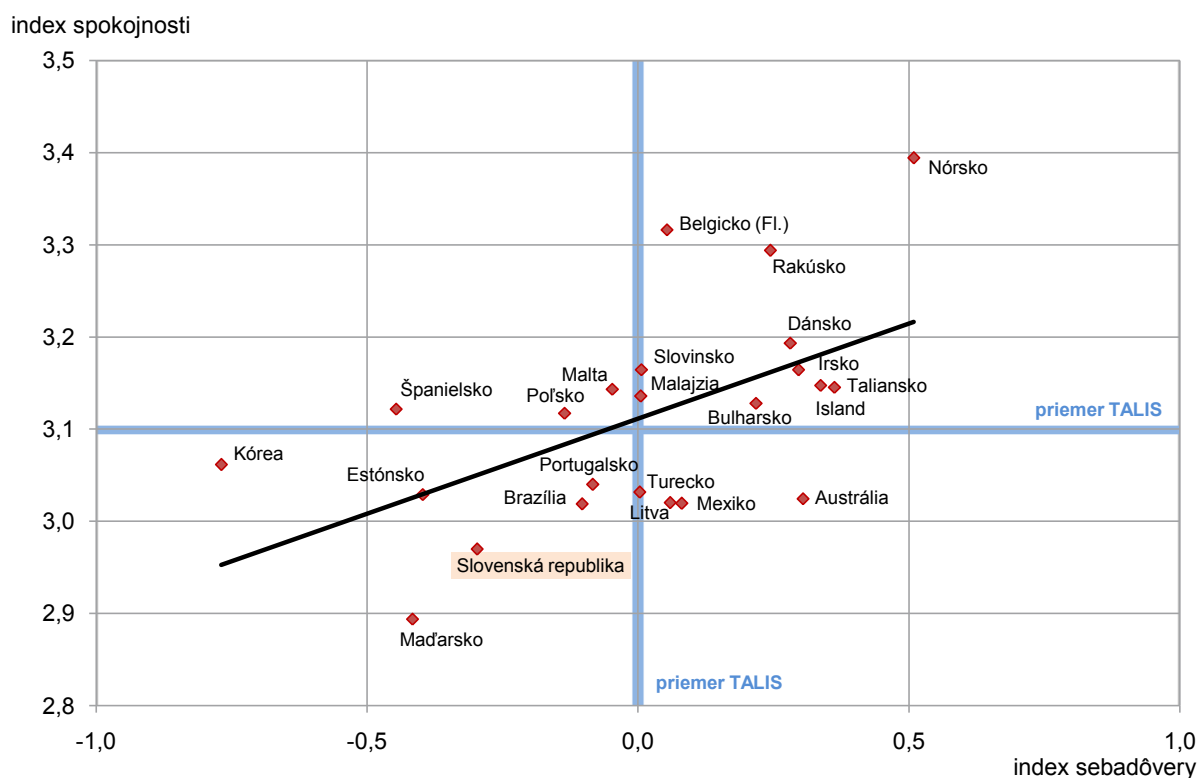

Zdroj: *Creating Effective Teaching and Learning Environments. First Results from TALIS. OECD 2009a (obr. 2.5, str. 39)*

Učiteľské povolanie sa považuje za jedno z najstabilnejších, najistejších zamestnaní (OECD, 2005). Tento fakt však nemá priamy vplyv na **spokojnosť učiteľov v práci**. Z analýzy dát štúdie OECD TALIS 2008 (OECD, 2009a, str. 119 a pod.) vyplýva, že **pracovná spokojnosť učiteľa je najsilnejšie spojená so sebadôverou učiteľa a má vzťah aj ku klíme školy a triedy** (najmä z pohľadu disciplíny v triede a jej vnímania učiteľom). Graf 4 znázorňuje súvislosť medzi sebadôverou a spokojnosťou učiteľov v jednotlivých zúčastnených krajinách. Vo všeobecnosti možno konštatovať priamu závislosť. **Slovenskí učitelia majú nižšiu sebadôveru ako je priemer krajín zúčastnených v štúdiu a iba maďarskí učitelia sú menej spokojní so svojím zamestnaním.**

Graf 4

Sebadôvera učiteľov a spokojnosť v práci

Zdroj: *Creating Effective Teaching and Learning Environments. First Results from TALIS. OECD 2009a (obr. 4.15, str. 112)*

Profil žiakov

Údaje týkajúce sa negatívneho správania sa žiakov sú alarmujúce. V priemere štúdie TALIS až 39,4% učiteľov sa pravidelne stretáva s neskorými príchodmi žiakov (situácia v SR: 13%) a 45,8% učiteľov s absenciami žiakov (situácia v SR: 39,8%). Z pohľadu týchto kritérií je situácia na Slovensku lepšia, ako je medzinárodný priemer zúčastnených krajín. Inak je to v prípade správania žiakov, ktorí sa do školy dostavia, ale: **na vyučovaní vyrušujú** (SR 71,6%, TALIS: 60,2%), **klamú a podvádzajú** (SR 38,5%, TALIS: 20,9%), **používajú neslušné slová** (SR 40,1%, TALIS: 36,5%), či dokonca **ničia školský majetok** (SR 32,3%, TALIS: 27,1%). Vo všetkých týchto prípadoch je situácia na Slovensku horšia, ako je medzinárodný priemer²¹.

V priemere štúdie TALIS až 16,8% učiteľov pracuje v podmienkach, keď im žiaci nadávajú a urážajú ich. Na Slovensku sa to týka 6,4% učiteľov, ale je možné, že takýto stav priznal len istý počet riaditeľov škôl, keďže napríklad v Maďarsku, ktoré je porovnateľné (geograficky aj historicky), sa tieto podmienky týkajú až 22% učiteľov.

21 Tu je dôležité si uvedomiť, že na Slovensku vzdelanie na nižšom sekundárnom stupni (ISCED 2) poskytujú 2 typy škôl: základné školy a osemročné gymnáziá (výberové školy). OGY sú výberové školy a v porovnaní so ZŠ ich navštevuje výrazne menej žiakov s poruchami správania alebo učenia sa. Na základe získaných dát vieme vo všeobecnosti zhrnúť, že situácia na slovenských OGY je štatisticky významne lepšia, ako bol zistený slovenský priemer.

Profil škôl

Riaditelia škôl odpovedali na otázky týkajúce sa školských zdrojov a nedostatkov, ktoré majú negatívny vplyv na vzdelávanie. Na základe odpovedí riaditeľov škôl možno konštatovať, že štatisticky významne vyšší nedostatok v porovnaní s priemerom krajín štúdie TALIS signalizujú slovenskí riaditelia **v prípade počítačov potrebných na vyučovanie** (Slovensko 57,1%, TALIS priemer 43,2%), **materiálov v knižnici** (Slovensko 53,5%, TALIS priemer 40,8%) i iného vybavenia, čo súvisí s **dostupnosťou školských financií** (Slovensko 64,1%, TALIS priemer 49,7%). Uvedené percentá sa vzťahujú na cieľovú skupinu, t. j. na všetkých učiteľov druhého stupňa. Takže môžeme tvrdiť, že 57% učiteľov na Slovensku pôsobí v školách, ktoré nemajú dostatok počítačov na vyučovanie, takmer 54% učiteľov chýba knižničný materiál a až 64% učiteľov na Slovensku vyučuje v situácii, keď nemá dostatok ďalších potrebných učebných prostriedkov a dostatočné vybavenie školy.

Školy na Slovensku sú, a to aj v medzinárodnom porovnaní, samostatné v oblasti prijímania a prepúšťania učiteľov (takmer 100%) a zvyšovania, či stanovovania ich nástupného platu (približne 57%).

Priemerný počet žiakov školy, ktorá sa zúčastnila štúdie TALIS bolo 489 žiakov²². Priemerný počet žiakov v triede bol 24. V prípade Slovenska boli obidve hodnoty nižšie: **priemerná slovenská škola** poskytujúca skúmaný stupeň vzdelávania²³ **mala 352 žiakov, priemerný počet žiakov v triede bol 21**²⁴.

Štýly vedenia školy

Z pohľadu kvality vzdelávania sa v súčasnosti za najprínosnejší prístup považuje **pedagogický štýl vedenia** školy. Do istej miery je tento štýl vedenia prítomný v školách všetkých krajín, ktoré sa zúčastnili štúdie TALIS 2008. **Významný podiel riaditeľov využíva pri svojej práci obidva prístupy: pedagogický aj administratívny štýl vedenia školy.** Graf 5 znázorňuje **profil vedenia škôl v jednotlivých krajinách** zapojených do štúdie TALIS, ktorý bol vytvorený na základe odpovedí riaditeľov zúčastnených škôl vybraných do výskumu. Profil Slovenskej republiky sa štatisticky neodlišuje od priemeru všetkých zúčastnených krajín, t. j. **nedá sa povedať, že by v slovenskom vzdelávacom systéme jeden z dvoch skúmaných prístupov prevládal.**

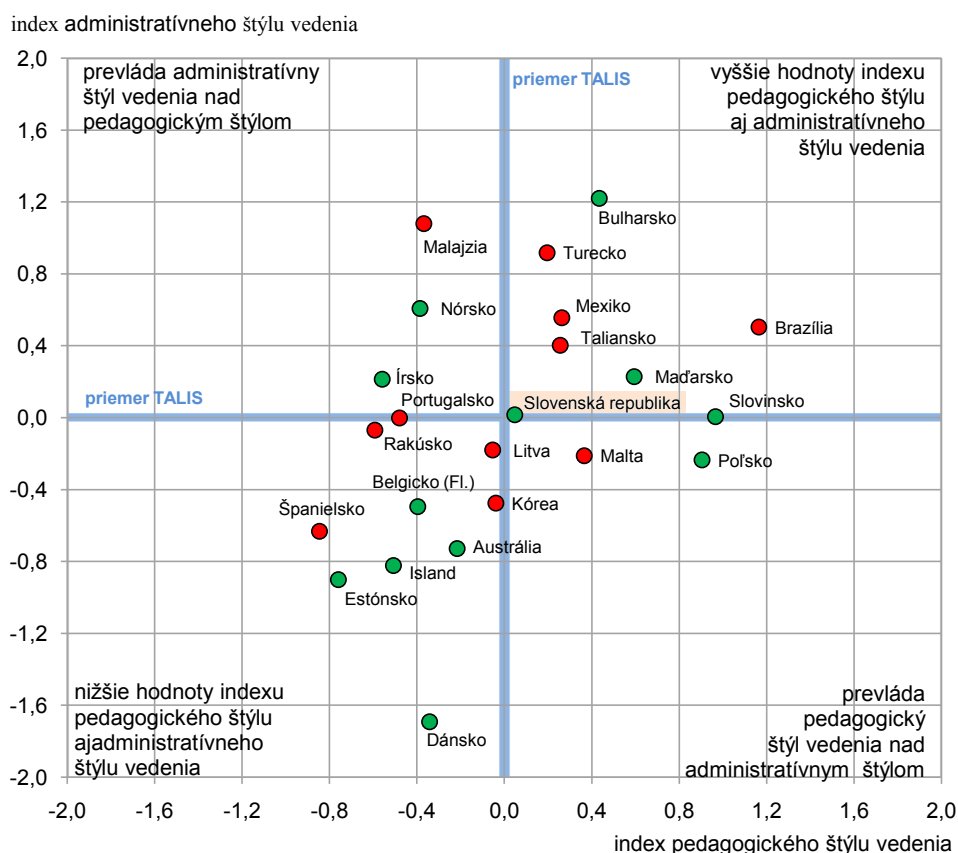
22 Všetky čísla týkajúce sa počtu žiakov sú zaokrúhlené na jednotky smerom hore.

23 ISCED 2

24 Zdroj: Tab. 2.4 (OECD, 2009a, str. 42)

Graf 5

Profil vedenia škôl v jednotlivých zúčastnených krajinách

V krajinách so zeleným zafarbením majú riaditelia škôl vyššie právomoci v rozhodovaní ako je v priemere TALIS.

Zdroj: *Creating Effective Teaching and Learning Environments. First Results from TALIS. OECD 2009a (obr. 6.2, str. 197)*

Zaujímavé je, že **úroveň autonómie škôl a riaditeľov nemá vzťah k štýlu vedenia. Rovnako sa nezistil žiadny vzťah medzi štýlom vedenia školy a prístupom učiteľov k vzdelávaniu** (konštruktivistický verus transmisívny) **a postupmi, ktoré využívajú vo vyučovaní** (štruktúrované, orientované na žiaka, rozširujúce).

Ukazuje sa, že **prevaha pedagogického štýlu vedenia nemá priamy dopad ani na výsledky vzdelávania**. Tento štýl vedenia prevláda napríklad v Brazílii, Poľsku a Slovinsku, menej výrazný je napríklad v Estónsku a Španielsku. Pritom v štúdii OECD PISA 2006 (OECD, 2007) **Estónsko** skórovalo vo všetkých troch hodnotených oblastiach (čitateľská gramotnosť, matematická gramotnosť, prírodovedná gramotnosť) **štatisticky významne nad priemerom OECD**, naopak Španielsko a Brazília pod priemerom OECD. Poľsko a Slovinsko skórovali v štúdii OECD PISA 2006 v niektorých oblastiach nad priemerom OECD, v niektorých sa nachádzali na úrovni priemeru krajín OECD.

V školách, kde **prevláda pedagogický štýl vedenia**, však bola v niektorých krajinách **zdokumentovaná zvýšená tímová spolupráca učiteľov** (významné v prípade štvrtiny krajín, *toto zistenie neplatí pre Slovensko*), **spojenie hodnotenia práce učiteľa s jeho ďalším vzdelávaním** (významné v prípade snahy o zdokonalenie učiteľov s nedostatočnou metodickou výbavou u troch štvrtín zúčastnených krajín,

toto zistenie sa týka aj Slovenska) a zaradenie inovatívnych metód a foriem vzdelávania medzi kritériá hodnotenia učiteľov. (OECD, 2009a, str. 190)

Profesionálna spolupráca učiteľov

Na Slovensku podobne ako v ostatných krajinách zúčastnených v štúdiu TALIS **existuje medzi učiteľmi veľmi dobrá neformálna spolupráca**, ako napr. výmena vyučovacích materiálov s kolegami.

V oveľa menšej miere sú však u nás zaužívané niektoré aktivity formálnej spolupráce učiteľov, napr. práca v tíme, pozorovanie iných učiteľov pri vyučovaní s poskytnutím spätnej väzby, zapojenie rôznych tried do spoločných projektov a podobne.

Hodnotenie škôl a učiteľov

Výsledkom štúdie TALIS v tejto oblasti bolo zistenie, že **v niektorých zúčastnených krajinách nie je vybudovaný dostatočný systém hodnotenia učiteľov** (v priemere krajín štúdie TALIS každý piaty učiteľ nedostáva žiadne hodnotenie ani spätnú väzbu, či už od riaditeľa školy alebo školského inšpektora). **V slovenských školách je hodnotenie učiteľov a spätná väzba bežnou praxou.**

Pozoruhodným zistením štúdie TALIS bol fakt, že **učitelia vnímajú svoje vlastné hodnotenie pozitívne**, pokladajú ho za spravodlivé (Slovensko 81,2%, TALIS priemer 83,2%) a **nápomocné v ďalšom skvalitňovaní práce** učiteľa (Slovensko 78,0%, TALIS priemer 78,6%). Podľa odpovedí učiteľov má hodnotenie pozitívny vplyv aj na ich spokojnosť s prácou a na ich zotrvanie v zamestnaní.

Štúdia TALIS sa zaoberala aj celkovým názorom učiteľov na systém hodnotenia v ich škole, napr. vo vzťahu k menej kvalitným kolegom, k oceňovaniu lepších výkonov a inovatívnejších prístupov k vyučovaniu, t. j. efektívne využitie hodnotiaceho systému na zvyšovanie kvality vzdelávania, nie len formálne vykazovanie. V priemere krajín štúdie TALIS sú učitelia pomerne skeptickí: v priemere krajín štúdie TALIS je 3/4 učiteľov presvedčených, že **ak zlepšia kvalitu svojho vyučovania**, nedostanú väčšiu finančnú odmenu alebo nejakú inú formu odmeny. **Na Slovensku viac ako polovica učiteľov neverí, že zlepšenie kvality vyučovania bude ocenené.**

Ďalšie vzdelávanie učiteľov

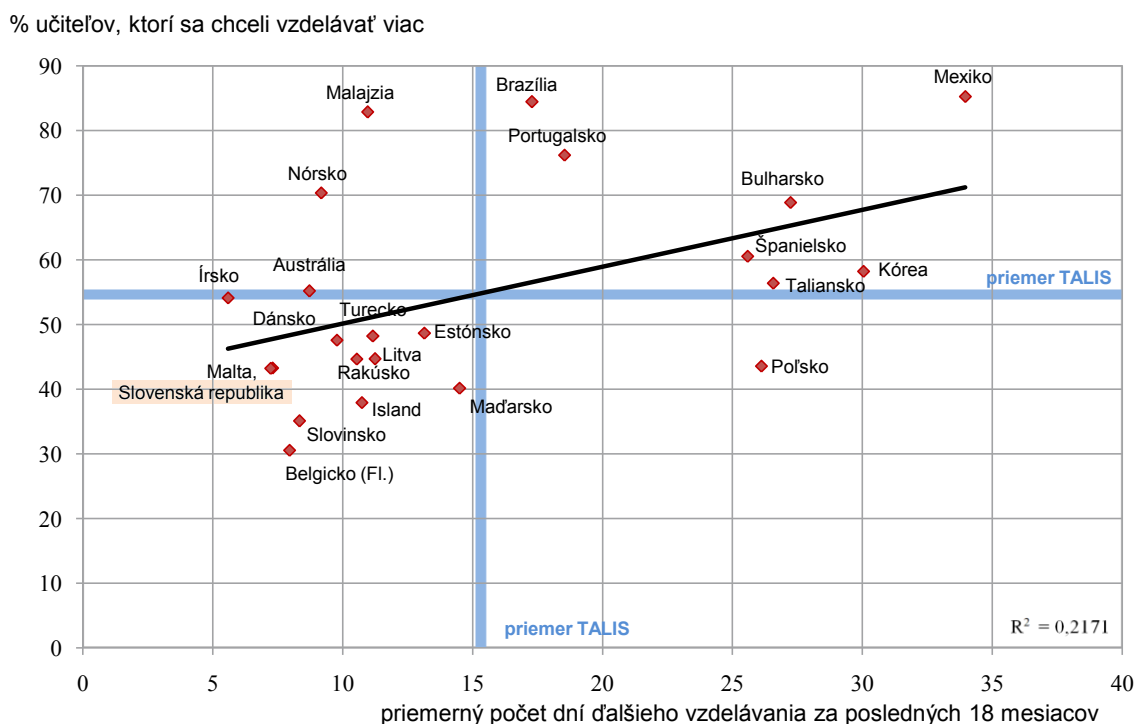
Na Slovensku máme takmer 100% učiteľov druhého stupňa s ukončeným vysokoškolským vzdelaním (Mgr., Ing., PhDr., PhD.). Patríme teda medzi krajiny s najvyšším podielom vysokokvalifikovaných učiteľov. Čo sa však týka ďalšieho vzdelávania učiteľov, zaostáva naša krajina za ostatnými krajinami štúdie TALIS, či už hovoríme o účasti na ďalšom vzdelávaní za posledných 18 mesiacov (kvalifikačné programy, tvorivé dielne a školenia, konferencie, tímový výskum a pod.), alebo o priemernej dĺžke vzdelávania.

Podľa výpovedí učiteľov sa v priemere krajín štúdie TALIS takmer 90% učiteľov zúčastnilo nejakej formy ďalšieho vzdelávania. Na Slovensku bol tento podiel štatisticky významne nižší a predstavuje len 75% učiteľov. Z toho vyplýva, že **každý štvrtý slovenský učiteľ neabsolvoval** za posledných 18 mesiacov **žiadnu formu ďalšieho vzdelávania**²⁵. Podobná situácia bola zistená už len v Turecku (74,8%). Zistený **stav bol konštatovaný ako nepriaznivý aj v samostatnej správe (analýze) Európskej komisie (EU, 2010)**. Napriek tejto skutočnosti **môžeme v Grafe 6 pozorovať pomerne významnú skupinu slovenských učiteľov bez záujmu o účasť na ďalšom vzdelávaní.**

25 Stav je o to hrozivejší, že štúdia sa uskutočnila na jar 2008, pričom od septembra 2008 sa v súlade s novým školským zákonom začalo realizovať vzdelávanie v uzlových bodoch podľa dvojúrovňového modelu a učitelia mali byť pripravení na tvorbu školských vzdelávacích programov.

Graf 6

Absolvované ďalšie vzdelávanie a záujem o jeho rozšírenie

Zdroj: *Creating Effective Teaching and Learning Environments. First Results from TALIS. OECD 2009a (obr. 3.8, str. 63)*

Štúdia TALIS sa zaujímala aj o to, či by sa učitelia chceli zúčastniť na viacerých aktivitách ďalšieho vzdelávania, ako už absolvovali, a aké dôvody im bránili zúčastniť sa vo väčšej miere ďalšieho vzdelávania. Podľa výsledkov štúdie TALIS **najväčšou prekážkou v ďalšom vzdelávaní slovenských učiteľov bola nedostatočná ponuka vhodného ďalšieho vzdelávania** (Slovensko 57,8%, TALIS priemer 42,3%).

Na základe odpovedí učiteľov je podobne ako v priemere krajín štúdie TALIS najväčší záujem slovenských učiteľov o ďalšie vzdelávanie v oblasti vyučovania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (Slovensko 20,1%, TALIS priemer 31,3%). Slovenskí učitelia majú veľký záujem aj o ďalšie vzdelávanie zamerané na problémy s disciplínou a správaním žiakov (19,2%), rozširovanie vedomostí a znalostí z hlavného predmetu a aprobácie učiteľa (17,2%), získavanie IKT zručností (14,8%), rozširovanie vedomostí a znalostí o (nových) vyučovacích postupoch (13,4%). **Problematiku ďalšieho vzdelávania učiteľov na Slovensku považujeme za najdôležitejšiu a jej analýze venujeme samostatnú časť Kapitoly 3 (podkapitolu 3.5).**

Charakteristika a kontext pôsobenia učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku

3.

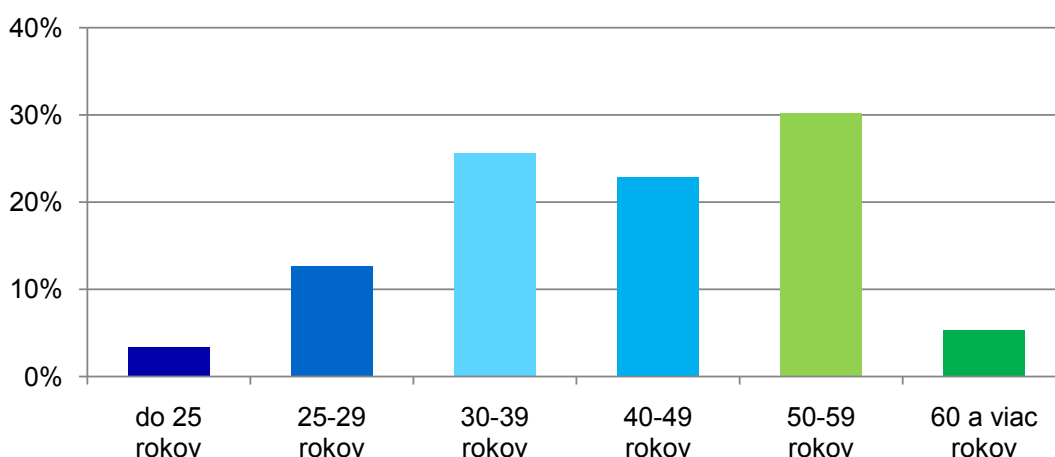
3. Charakteristika a kontext pôsobenia učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku

3.1 Vekový profil učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku v medzinárodnom porovnaní a niektoré jeho dôsledky

Na základe Otázky 2 v *Dotazníku pre učiteľov* bol zistený vekový profil učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa pre všetky krajiny, ktoré sa zúčastnili štúdie OECD TALIS. Situácia, zistená v roku 2008 na Slovensku, je zobrazená v Grafe 7.

Graf 7

Vekový profil učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku

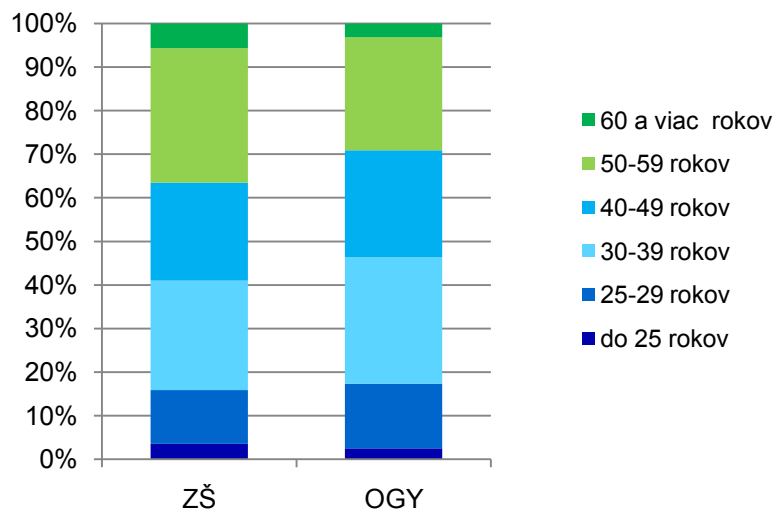
Vekový **profil učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku charakterizuje významný podiel 50-ročných a starších pedagógov (35%) a mierny pokles (3%) aktívnych pedagógov v skupine 40 – 49-ročných (23%) v porovnaní so skupinou 30 – 39-ročných (26%).**

Pôvodne sme sa domnievali, že pokles v tejto kategórii 40 – 49-ročných učiteľov by sme mohli pripísať zmenenej situácii na trhu práce po roku 1989, keď mali učitelia tejto vekovej skupiny 21 až 30 rokov. Odchod skupiny kvalitných pedagógov by mohol vysvetľovať aj pokles vo výkone žiakov zistený medzinárodnými meraniami výsledkov vzdelávania (napr. IEA TIMSS 1995-2003 alebo PISA 2003-2006). Analýza vekových profilov ostatných zúčastnených krajín (pozri Prílohu 5) túto hypotézu nepodporila.

Na základe údajov získaných z odpovedí učiteľov na Otázku 2 v *Dotazníku pre učiteľov* môžeme v rámci Slovenska vyhodnotiť a porovnať **vekový profil učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa v obidvoch typoch škôl**: v základnej škole (vyučujú 5. až 9. ročník) aj v osemročnom gymnáziu (vyučujú 1. až 4. ročník). V osemročných gymnáziách je situácia priaznivá (znázorňuje ju Graf 8): **29 % učiteľov je 50-ročných a starších, ale 46% učiteľov má menej ako 40 rokov**. V týchto školách je dostatočný potenciál mladších učiteľov, ktorí v nasledujúcich 10 – 20 rokoch nahradia starších kolegov. V prípade základných škôl je situácia nepriaznivejšia: **takmer 37 % učiteľov v najbližších 10 – 20 rokoch odíde do dôchodku** a budú ich musieť nahradiť mladší kolegovia. V tomto type školy je však **učiteľov do 40 rokov len 41 %, čo predstavuje nižšiu rezervu** pre generáčnú výmenu (4%). Táto prognóza však vychádza z predpokladu, že nenastane zmena (ďalší pokles) v počte učiteľov do 50 rokov.

Graf 8

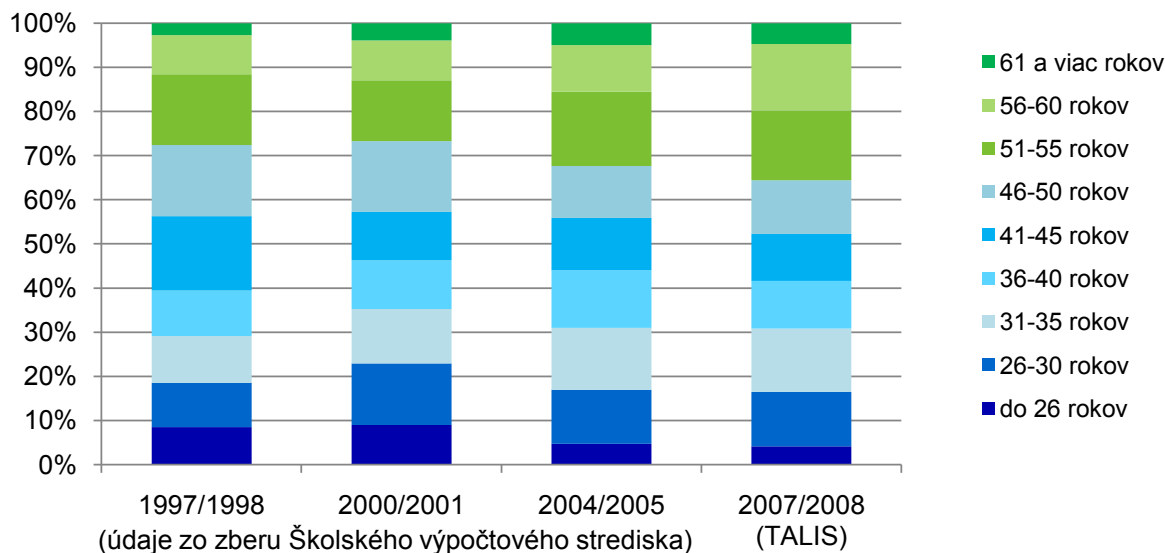
Veková skladba učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku podľa typu školy

Dôležitý je aj vývoj vekovej štruktúry učiteľov 2. stupňa v slovenských základných školách (Graf 9). Na základe údajov z posledných troch zberov Školských výpočtových stredísk Ústavu informácií a prognóz v školstve (ŠVS ÚIPŠ) a výsledkov štúdie TALIS môžeme konštatovať **mierny pokles učiteľov v kategóriách 41 – 50 rokov, pokles najmladších učiteľov do 30 rokov a nárast staršej populácie nad 50 rokov**. Pre úplnosť je potrebné dodať, že zistenie má vzťah aj k zmene veku odchodu do dôchodku.

Graf 9

Vývoj vekovej štruktúry učiteľov ZŠ na Slovensku

Vzhľadom k odlišnej metodike zberu údajov, prvé tri stĺpce v Grafe 9 predstavujú všetkých učiteľov ZŠ (údaje ŠVS), posledný stĺpec v Grafe 9 je len odhad na základe vzorky učiteľov 2. stupňa ZŠ (údaje TALIS).

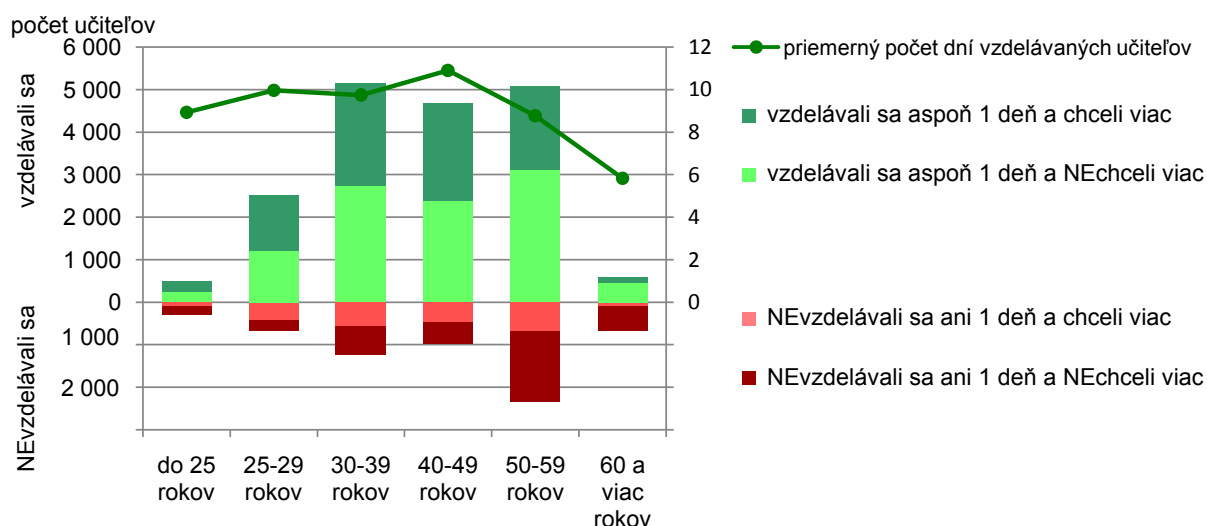
V základných školách sme zaznamenali mierny pokles podielu učiteľov v dôchodkovom veku, v školskom roku 1997/1998 ich bolo 10,9%, v školskom roku 2000/2001 9,9% a v školskom roku 2004/2005 7,2% (zdroj: ŠVS Banská Bystrica). Tento pokles sa významne týkal žien – učiteliek. **V dôsledku posunu hranice odchodu do dôchodku na Slovensku klesol podiel pracujúcich dôchodcov, ale v skutočnosti sa priemerný vek populácie učiteľov zvýšil.**

Podrobnejší pohľad na vekovú štruktúru učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku odhaľuje aj isté **regionálne rozdiely**, tie však nie sú štatisticky významné. Rozdiely medzi krajinami majú vzťah aj k dynamike vývoja (rastu/poklesu) populácie žiakov. V regiónoch s významným nárastom počtu žiakov (napr. v Košickom kraji) alebo významným poklesom záujmu o učiteľskú kvalifikáciu a zamestnanie učiteľa (napr. v Bratislavskom kraji), by mohlo v priebehu nasledujúcich 10 až 20 rokov dôjsť k nevyhnutnosti zamestnávania nekvalifikovaných (respektíve rekvalifikovaných) učiteľov, či učiteľov na dôchodku.

Okrem udržateľnosti populácie učiteľov (obnova, omladzovanie pedagogických zborov) má zvyšovanie priemerného veku učiteľov ešte jeden dôležitý aspekt: **ochota ďalej sa vzdelávať a flexibilita pri vyučovaní žiakov** (napríklad aktualizácia učebného obsahu a zmena vyučovacích postupov, prostriedkov a metód v rámci všeobecnej reformy alebo vlastného zdokonaľovania sa). Problematike ďalšieho vzdelávania učiteľov je venovaná podkapitola 3.5, za zmienku však stojí zistenie prezentované v Grafe 10. Z grafu je zrejmé, že ďalšie vzdelávanie učiteľov mladších ako 50 rokov je pomerne vyrovnané. Títo učitelia sa v priemere vzdelávali v rovnakej miere, a to podľa počtu zúčastnených učiteľov aj rozsahu absolvovaného vzdelávania (približne 80% účasť na ďalšom vzdelávaní s priemernou dĺžkou vzdelávania 10 dní). **50-roční a starší učitelia sa však vzdelávali menej**, a toto zistenie je štatisticky významné: veková kategória 50 – 59 rokov necelých 69% (s priemernou dĺžkou vzdelávania menej ako 9 dní), veková kategória 60 a viac rokov 48% (s priemernou dĺžkou vzdelávania necelých 6 dní).

Graf 10

Postoj učiteľov k ďalšiemu vzdelávaniu (rozloženie populácie učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa v SR)

Z hľadiska vzdelávacieho systému je **riziková tá skupina učiteľov, ktorá sa ďalej nevedeláva a ani nemá záujem o svoje ďalšie vzdelávanie**. Na Slovensku má najviac učiteľov z tejto skupiny 50 a viac rokov.

Na druhej strane sa však zistilo aj to, že **učitelia uvedenej vekovej skupiny na Slovensku majú pozitívnejší postoj ku žiakom** (strana 56) a v zásade **pri vyučovaní používajú efektívnejšie stratégie** (strana 73 a posledná kapitola).

V súlade so zisteniami Barbera a Moursheda sa ukazuje, že **vek učiteľa nie je podstatný**. Barber a Mourshed (2007) od mája 2006 do marca 2007 realizovali výskum s cieľom vysvetliť príčiny rozdielnych výsledkov, ktoré v štúdiách OECD PISA (2000 až 2003) a IEA TIMSS dosiahli rôzne vzdelávacie systémy. Autori sa sústredili na štruktúru vzdelávacích systémov, výdavky jednotlivých krajín na vzdelávanie, uskutočnené reformy a výsledky, ktoré tieto reformy priniesli. Napriek tomu, že v medzinárodnom kontexte majú úspešné školské systémy veľmi rozdielnu štruktúru, fungujú vo veľmi rozdielnych situáciách a svoj úspech pripisujú často skutočne protichodným trendom (napr. autonómii škôl alebo centralizovanému riadeniu), autorom sa podarilo „vyrýžovať“ základný cieľ, ktorý tieto systémy spája: dôraz na **kvalitné vyučovanie v triede**. Všetky špičkové systémy tento cieľ uskutočňujú prostredníctvom troch oblastí – **kvalitní učitelia, efektívne vyučovanie**²⁶ a **cielená podpora znevýhodnených detí**.

Podľa Barbera a Mousheda (tamtiež) sú **kvalitní učitelia** tam, kde je: **vyšoký status učiteľa** (jedna z troch najlepších profesií), **dobrý nástupný plat**²⁷ v súlade s nástupnými platmi ostatných absolventov (VŠ), **premýšlený výber záujemcov**²⁸ o štúdium (10% študentov s najlepšimi výsledkami, záujemcovia s vysokou úrovňou čitateľskej a matematickej gramotnosti, vysokou úrovňou interpersonálnych a komunikačných zručností, ochotou ďalej sa vzdelávať a motiváciou učiť) a **uviedenie do praxe**.

3.2 Finančné ohodnotenie slovenských učiteľov

Štúdia OECD TALIS v svojom prvom cykle skúmala zo štyroch faktorov, ktoré Barber a Moushed (2007) posúdili ako dôležité na úrovni vzdelávacieho systému, len jeden, a to **uviedenie do praxe** (zmienime sa o ňom v podkapitole 3.5 venovanej ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov). Otázky ako **status učiteľov**, ich **nástupný plat** a **výber budúcich učiteľov** na Slovensku, by si vyžadovali samostatné štúdie, a to najmä vzhľadom k tomu, že status slovenských učiteľov je v spoločnosti vnímaný ako nízky (stačí použiť prehliadač Google). Klesá počet aj kvalita záujemcov o vysokoškolské štúdium v tejto oblasti (údaje UIPŠ, prehľady prijímacieho konania na slovenské VŠ a univerzity). Okrem toho neexistuje zhoda v názore na to, čo tento stav zapríčinilo. Sú na príčine nízke platy učiteľov, nezáujem spoločnosti o dianie v škole a prácu učiteľa, neúcta k nej, alebo je príčina v samotných učiteľoch²⁹? Je pravdepodobné, že status učiteľa na Slovensku nie je možné vysvetliť iba použitím niektorého z týchto faktorov. Nie je ani jasný vplyv doterajších riešení, napríklad etického kódexu učiteľa²⁹, alebo aktuálneho zavedenia statusu učiteľa ako chránenej osoby³⁰, či nového kreditného systému³¹, na prácu učiteľov vo vyučovaní.

Faktom je, že výška priemerného platu učiteľov na Slovensku je problematická:

1. Nástupný plat učiteľov na Slovensku tvorí len približne dve tretiny (menej ako 70%) mzdy ostatných vysokoškolsky vzdelaných mladých ľudí, ktorí nastupujú do svojho prvého zamestnania³².

26 *Téme vyučovania v triede sa venuje samostatná kapitola tejto publikácie.*

27 *Otázke financovania sa venuje nasledujúca podkapitola 3.2.*

28 *V tejto oblasti čelí SR najväčšiemu problému, ktorým je reálny pokles (prvooplánových) záujemcov o učiteľské povolanie (vzdelanie). Tento fakt zrejme vyplýva z nízkeho statusu učiteľského povolania na Slovensku a má za následok znižovanie kvality študentov pripravujúcich sa na povolanie učiteľa.*

29 *Gál, J.: Realizácia projektu „Návrh etického kódexu učiteľa na Slovensku“. In Pedagogické rozhľady 1/2003*

30 *Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch s účinnosťou od 1.11.2009 (čl. I § 3 ods. 7 a § 4 ods. 4)*

31 *Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a vyhláška MŠ SR 445/2009 Z. z. o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciách pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov*

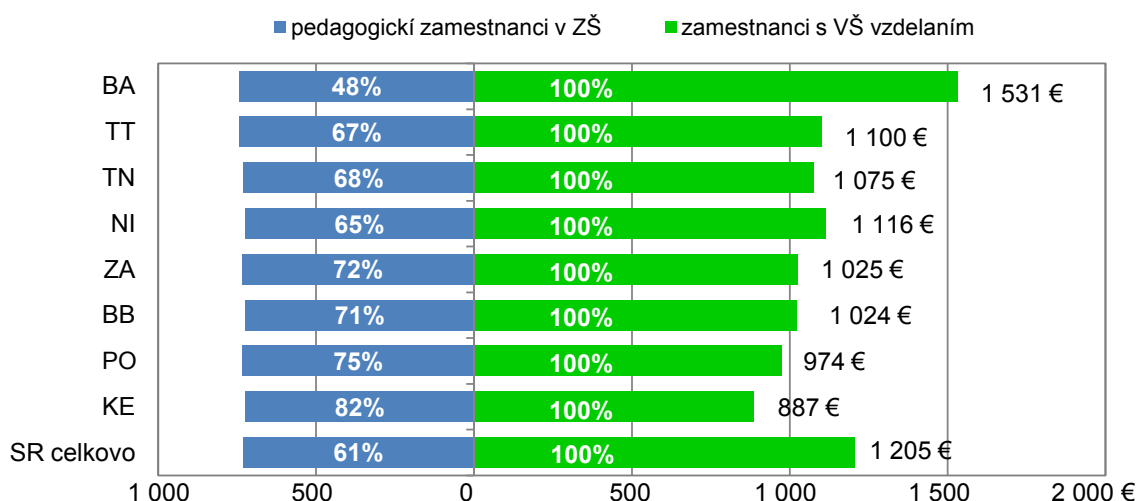
32 *Porovnaná tarifná mzda: údaje podľa platového stupňa a triedy učiteľa s požadovaným vzdelaním, ktorý práve nastúpil do pracovného pomeru podľa prílohy 4 k nariadeniu vlády č. 630/2007 Z.z. (9. trieda 13900 Sk/463 EUR – 10. trieda 15160 Sk/505 EUR), a výsledky platového prieskumu Mercedes.sk z 18.01.2010; Trnavské noviny; príloha Školstvo, č. 2, s. 21; GLEVICKÁ Marcela (731 EUR).*

2. V roku 2008 bola na Slovensku priemerná mzda vysokoškolsky vzdelaných ľudí 1 200 EUR.³³ V rovnakom období podľa oficiálnych štatistík ÚIPŠ bola priemerná mzda pedagogického zamestnanca³⁴ v ZŠ 730 EUR³⁵, dosiahla teda asi 60% priemernej mzdy ostatných vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov. Priemerná mzda pedagogických zamestnancov na gymnáziách bola 745 EUR³⁵, teda na približne rovnakej úrovni, ako priemerná mzda ich kolegov na základných školách.

3. Nepomer medzi ohodnotením vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov, ktorí sú zamestnaní ako učители na nižšom sekundárnom stupni a ostatných vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov, je výrazný najmä v niektorých krajoch (pozri Graf 11). Najvyššie priemerné mzdy sú v Bratislavskom kraji; v roku 2008 tam dosiahli v kategórii vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov priemernú hrubú mzdu vo výške viac ako 1500 EUR. Priemerná mzda pedagogických zamestnancov na bratislavských ZŠ tvorila však približne len polovicu tohto príjmu (48%)! Vyššia kúpyschopnosť obyvateľov Bratislavy zvyšuje aj ceny tovarov a služieb (v porovnaní s ostatnými kraji sme v rovnakom období zaznamenali približne o 20% vyššie náklady spojené s bývaním, významne viac minuli Bratislavčania aj na potraviny a nealkoholické nápoje³⁶). Potom je postavenie učiteľov v Bratislavskom kraji podstatne horšie, ako je to napríklad v Košickom kraji, kde bola priemerná mzda pedagogického zamestnanca na úrovni 82% mzdy vysokoškolsky vzdelaného zamestnanca pracujúceho v ľubovoľnom odvetví.

Graf 11

Porovnanie priemerných hrubých miezd po krajoch v roku 2008

Poznámka: Údaje v grafe vychádzajú z výkazu Škôl (MS SR) 1-04(2008) a z údajov ŠÚ SR (2008)³³

Okrem Barbera a Mousheda (2007) sa otázkou, či žiaci v krajinách, ktoré platia učiteľov relatívne lepšie, dosahujú vyšší výkon v matematike, zaoberala aj skupina autorov v rámci štúdie IEA TEDS-M (2009)³⁷. Autori pri vypracovaní profilu miezd učiteľov vzali do úvahy ich vzdelanie aj vek, vychádzali

33 <http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak/index.htm> (RegDat >> Trh práce >> Štruktúra miezd - výberové zisťovanie).

34 Oficiálne štatistiky ÚIPŠ neumožňujú zistiť mzdy len za učiteľov, údaje zahŕňajú aj platy učiteľov v riadiacich funkciách, t. j. riaditeľov škôl a ich zástupcov.

35 <http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JC/rady/radtab20.xls>

36 Spracované na základe: <http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak/index.htm> (RegDat >> Sociálne štatistiky >> Príjmy, výdavky a spotreba domácností).

37 Carnoy, M., Beteille, T., Brodziak, I., Loyalka, P., a Luschei, T. (2009)

z podobných zdrojov ako my (oficiálne štatistiky, príjmy, výdavky a spotreba domácností), okrem priemernej mzdy však pracovali aj s hodinou mzdou učiteľov (t. j. zväžili aj dlhšiu dovolenku a pod.). Zamerali sa na mzdu učiteľov matematiky a porovnávali ju so mzdou odborníkov (vedcov a technikov) s rovnakou úrovňou kvalifikácie v oblasti matematiky. Autori pri tom vychádzali z hypotézy, že relatívne dobrý plat učiteľov, môže k povolaniu pritiahnúť študentov s dobrou znalosťou matematiky, čo následne zvýši úroveň matematickej gramotnosti v populácii. Z krajín, ktoré sa zúčastnili štúdie OECD TALIS, boli v štúdií TEDS-M, zameranej na prípravu učiteľov, zastúpené tieto krajiny: Austrália, Bulharsko, Kórea, Mexiko, Nórsko, Španielsko a Taliansko. Zistenia prezentujeme v Tabuľke 4.

Tabuľka 4

Zistenie štúdie IEA TEDS-M (2009)

	Zarábajú učители (muži) matematiky menej ako vedci alebo technici s matematickým vzdelaním?	Majú absolventi učiteľského štúdia nižší nástupný plat ako ich rovnako kvalifikovaní rovesníci?	Je priemer krajiny v oblasti matematickej gramotnosti nižší ako medzinárodný priemer (OECD PISA)?
Austrália	áno	nie	Nie
Bulharsko	áno	áno	Áno
Čína – Taipei (Taiwan)	nie	nie	nie (top skóre v PISA 2006: 549)
Čína - Hongkong	nie	nie	nie (top skóre v PISA 2006: 547)
Taliansko	áno	áno	Áno
Kórea	Áno	nie	nie (top skóre v PISA 2006: 547)
Mexiko	Áno	áno	áno
Nórsko	áno	áno	Áno
Španielsko	áno	nie	Áno
Švajčiarsko	Nie	nie	nie (skóre v PISA 2006: 530)
USA	áno	áno	Áno

Kurzívou sú vyznačené krajiny, ktoré sa nezúčastnili štúdie OECD TALIS.

Zistenia Carnoya, Beteilla, Brodziaka, Loyalku a Luscheia (2009) potvrdzujú zistenia o dôležitosti dobrých (porovnateľných) nástupných plátov učiteľov, ale významným indikátorom sa ukázala aj mzda mužov – učiteľov, preto uvádzame v Tabuľke 4 jej porovnanie. V zásade autori na otázku, či *žiaci v krajinách, ktoré platia učiteľov relatívne lepšie, dosahujú vyšší výkon v matematike*, odpovedali kladne.

Odmeňovanie učiteľov má vplyv aj na účasť mužov vo vzdelávaní. Tento trend je možné pozorovať aj v jednotlivých krajoch Slovenska. V Bratislavskom kraji tvoria muži 19% učiteľov na nižšom sekundárnom stupni (najmenej), v Prešovskom a Košickom kraji 29% (najviac). Prehľad zastúpenia žien medzi učiteľmi na nižšom sekundárnom stupni v jednotlivých krajoch Slovenska je znázornený v Tabuľke 5 (podrobnejšie informácie vid' Príloha 3).

Tabuľka 5

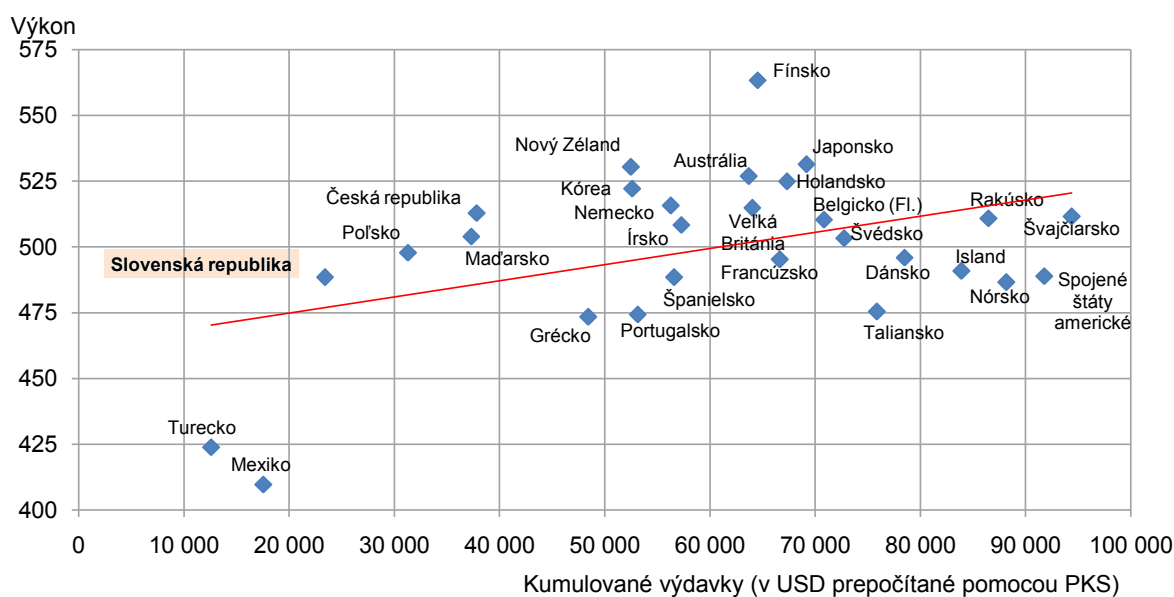
Počty škôl a učiteľov na nižšom sekundárnom stupni v SR – skutočnosť

Kraj	Školy	učitelia	ženy	ženy %
BA	189	2 675	2 166	81%
TT	257	2 582	1 947	75%
TN	222	2 805	2 189	78%
NI	350	3 423	2 562	75%
ZA	290	3 516	2 747	78%
BB	333	3 013	2 284	76%
PO	466	4 175	2 981	71%
KE	363	3 579	2 741	77%
Spolu	2 470	25 768	19 616	76%

Informácie o výdavkoch na vzdelávanie, ktoré zahŕňajú aj platy učiteľov, každoročne prináša publikácia OECD *Education at Glance*. Výsledky medzinárodnej štúdie OECD PISA 2006 potvrdili, že existuje pozitívny vzťah medzi výkonami žiakov v prírodných vedách a výdavkami vloženými do vzdelávania ($R^2 = 0,19$). V Grafe 12 sú zobrazené priemerné výdavky na žiaka vo veku 6 – 15 rokov a priemerné dosiahnuté skóre v prírodovednej gramotnosti v štúdiu PISA v roku 2006 aktuálne pre každú zúčastnenú krajinu OECD.

Graf 12

Výkon žiaka v prírodovedných predmetoch a výdavky na žiaka (PISA 2006)

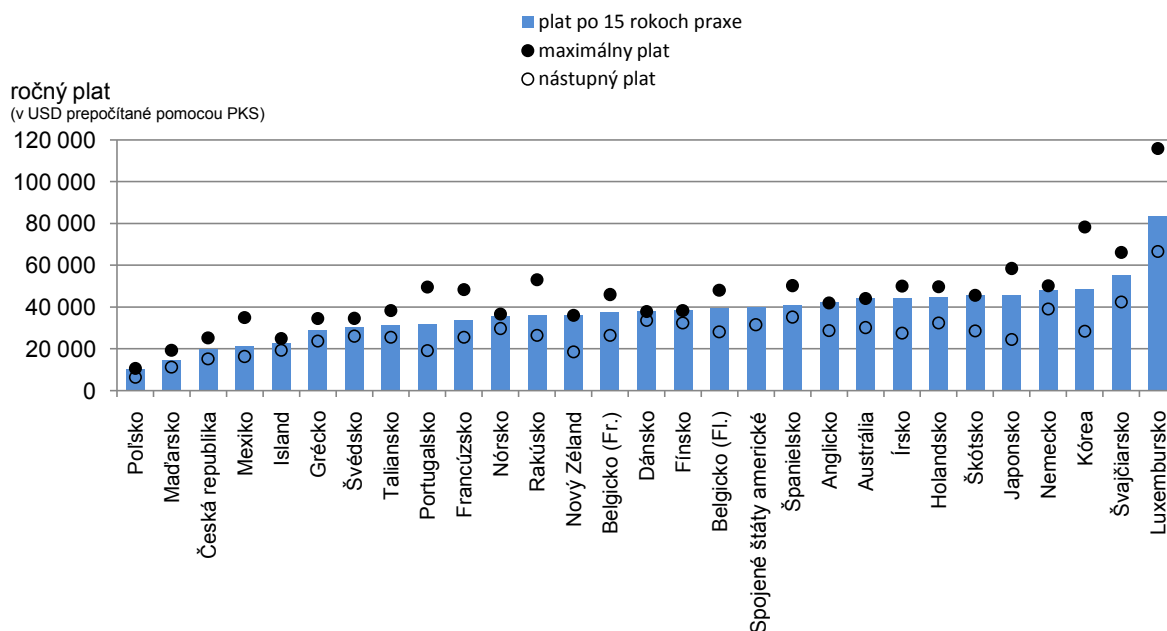

Zdroj: PISA 2006 Science Competencies for Tomorrow's World. OECD 2007 (obr. 2.12b, str. 60)

Nízke prostriedky investované do vzdelávania majú pochopiteľne vplyv aj na nižšie ohodnotenie učiteľov (naznačuje to Graf 13). Aj keď údaje za Slovensko a Turecko neboli k dispozícii, už na základe uvedeného (viď Graf 12) môžeme predpokladať, kde by sa pravdepodobne umiestila naša krajina.

Graf 13

Priemerné platy učiteľov na nižšom sekundárnom stupni (2004)

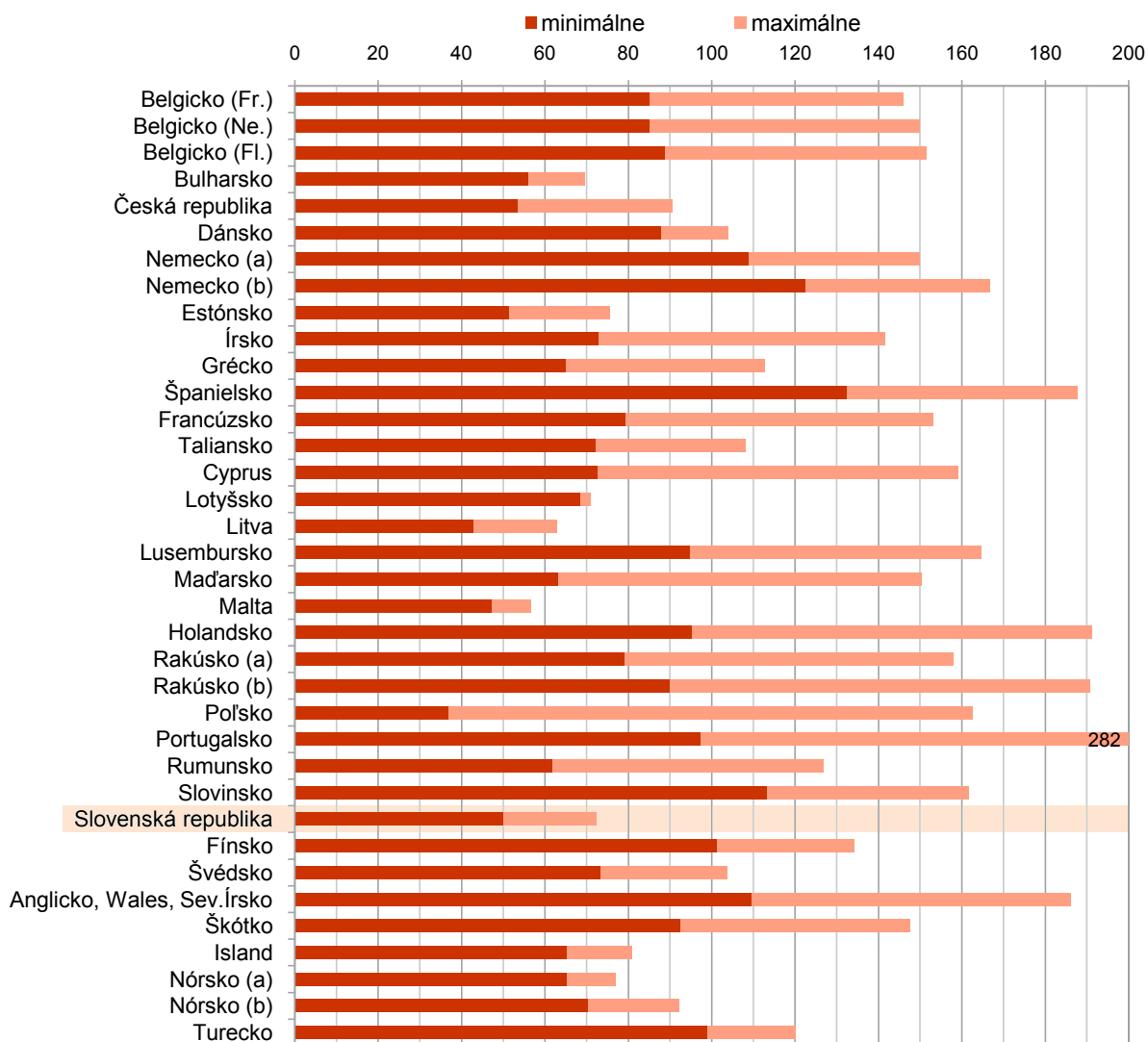
Zdroj: Education at a Glance OECD Indicators 2006.OECD 2006 (obr. D.3.2, str. 378)

Hoci údaje týkajúce sa nákladov na učiteľov za Slovensko nebývajú medzinárodne porovnávané v publikácii OECD *Education at a Glance*, predstavu si možno utvoriť na základe informácií dostupných na stránkach *Key Data on Education in Europe*³⁸. Graf 14 z tohto zdroja umožňuje porovnanie plátov v jednotlivých krajinách. Zobrazuje najnižší a najvyšší ročný hrubý príjem priemerného učiteľa na nižšom sekundárnom stupni (ISCED 2), ako percento k HDP na obyvateľa. Podľa grafu je situácia na Slovensku podobná krajinám ako je Bulharsko, Česká republika, Estónsko, Taliansko, Malta a Poľsko. S tým rozdielom, že v Poľsku a v Českej Republike môže učiteľ dosiahnuť podstatne vyšší príjem.

38 http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105EN.pdf

Graf 14

Minimálne a maximálne hrubé základné ročné príjmy učiteľov ISCED 2 vo vzťahu k HDP v roku 2006/2007

Zdroj: Key Data on Education in Europe 2009. EACEA 2009 (obr. D.32, str. 177)

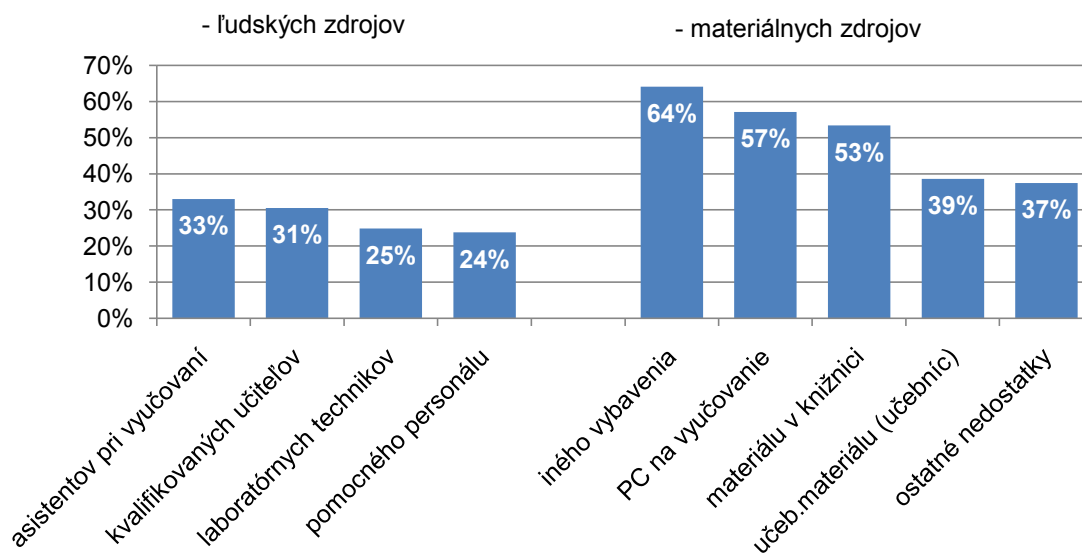
3.3 Školské zdroje – kontext pôsobenia učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku v regionálnom porovnaní

Na nedostatok školských zdrojov v slovenských školách v medzinárodnom porovnaní už upozorňovali národné správy o výsledkoch štúdií OECD PISA 2003 a 2006 (Koršňáková, Tomengová, 2004, Koršňáková, Kováčová, 2007). Nedostatok školských zdrojov patrí medzi faktory, ktoré môžu negatívne ovplyvňovať kvalitu poskytovaného povinného vzdelávania.

V štúdiu TALIS sme sa na negatívny vplyv nedostatočných zdrojov pýtali riaditeľov škôl v *Dotazníku pre riaditeľov* (Otázka 29, Príloha 2). Vyhodnotenie jednotlivých položiek prezentujeme v Grafe 15, kde je zobrazené percento učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa pôsobiach v školách s čiastočným alebo veľkým nedostatkom daných zdrojov.

Graf 15

Nedostatok školských zdrojov

V prípade **ľudských zdrojov** je situácia na Slovensku v porovnaní s ostatnými krajinami, ktoré sa zúčastnili štúdie OECD TALIS, omnoho lepšia, a to najmä v osemročných gymnáziách. V slovenských osemročných gymnáziách len približne 7% učiteľov pôsobí v škole s nedostatkom kvalifikovaných pedagógov³⁹. Pre porovnanie, v základných školách pracuje v takejto situácii viac ako 34% učiteľov. V kategórii asistentov je nedostatok v slovenských základných školách v porovnaní s osemročnými gymnáziami takmer dvojnásobný (35,2% oproti 19,5%).

Na základe informácií poskytnutých riaditeľmi zúčastnených škôl sme vyčíslili *index nedostatku ľudských zdrojov*, ktorý odhalil isté regionálne rozdiely: najmenší nedostatok kvalifikovaných zamestnancov uviedli školy z Trnavského kraja (15,6), najväčší školy Bratislavského kraja (36,5), tento rozdiel však nebol štatisticky významný a ani ostatné kraje sa v tejto kategórii od seba navzájom významne neodlišovali (20 – 25).

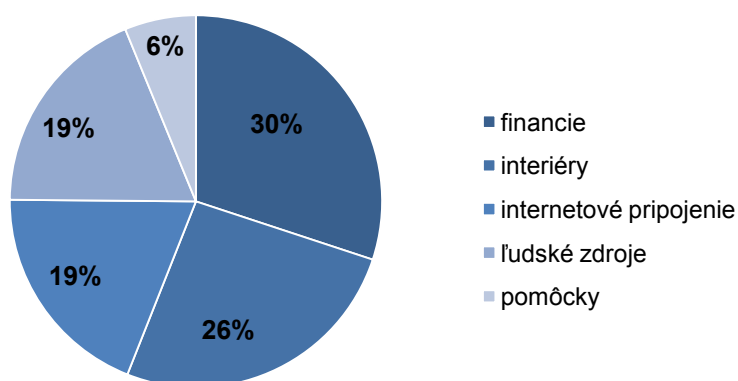
39 V slovenských osemročných gymnáziách v porovnaní so základnými školami, učí aj viac mužov (približne o 4%).

Informácie o materiálnych zdrojoch sme vyhodnotili formou indexu nedostatku materiálnych zdrojov. Na nedostatok materiálnych zdrojov opäť v najmenej miere upozorňovali riaditelia škôl z Trnavského kraja (23,1). Najväčší nedostatok v tejto oblasti pociťovali riaditelia škôl z Prešovského (49,5) a Žilinského kraja (46,9), ale aj v ostatných krajoch je index nedostatku materiálnych zdrojov pomerne vysoký (38 – 42). Viac ako polovica učiteľov pracuje v školách s nedostatkom alebo nevhodnosťou počítačov na vyučovanie (57%), podobný podiel učiteľov trpí nedostatkom alebo nevhodnosťou materiálu v knižnici (53%). Podiel učiteľov s nedostatkom iného vybavenia je ešte vyšší (64%).

Nedostatok materiálnych zdrojov úzko súvisí s dostupnými financiami. Naznačujú to výsledky analýzy otvorenej položky „iné nedostatky“ (Otázka 29 i, Príloha 2), v rámci ktorej mali riaditelia možnosť konkretizovať ďalšie nedostatky zdrojov, ktoré pociťujú. Zo 186 riaditeľov túto možnosť využilo 79 riaditeľov. Na základe ich odpovedí sme zadefinovali päť kategórií, situáciu prezentujeme v Grafe 16. Kategória *interiéry* zahŕňa napríklad zlý technický stav budovy, nedostatočné priestory na vyučovanie, chýbajúce odborné učebne. V kategórii *ľudské zdroje* riaditelia najčastejšie uvádzali nedostatok učiteľov cudzích jazykov, prípadne školského psychológa alebo špeciálneho pedagóga. V kategórii *pomôcky* sú zahrnuté zastarané alebo chýbajúce učebné pomôcky.

Graf 16

Zastúpenie učiteľov v školách, kde riaditelia konkretizovali ďalšie nedostatky zdrojov

Pracovné úväzky a prax učiteľov

Na Slovensku je zamestnanie učiteľa pomerne bezpečné. Väčšina učiteľov pracuje na plný úväzok (90,4%) a na dobu neurčitú (82,1%). Úväzok na dobu určitú má 17,9% učiteľov: 3,8% z nich má pracovnú zmluvu na obdobie dlhšie ako 1 kalendárny rok, 14,1%⁴⁰ má pracovnú zmluvu na kratšie obdobie. 6% učiteľov pôsobí aspoň na 50%-ný úväzok, 3,6% učiteľov má nižší úväzok. Medzi typmi škôl a kraji Slovenska existujú len malé rozdiely, ktoré vo väčšine prípadov nie sú štatisticky významné. Zároveň sa zistila veľmi vysoká korelácia medzi vekom učiteľa a počtom rokov, ktoré odpracoval ako učiteľ ($r^2 = 0,76$): tri štvrtiny učiteľov pravdepodobne nikdy nevykonávali iné zamestnanie.

Štatisticky významne vyšší podiel učiteľov, ktorí učia viac ako 20 rokov, je na základných školách (42%) v porovnaní s osemročnými gymnáziami (36%). Toto zistenie súvisí s vekovými kategóriami – priemerný vek učiteľov pôsobiach v osemročných gymnáziách je nižší – ale aj s neskorším vznikom tohto typu školy (v školskom roku 1991/1992). Približne polovica učiteľov je „verná“ svojej škole (zistila sa korelácia

40 Je možné, že časť týchto učiteľov odučí celý školský rok, len ich pracovná zmluva nepokrýva dvojmesačné obdobie letných prázdnin.

medzi počtom odpracovaných rokov učiteľa a počtom rokov, ktoré učiteľ odpracoval vo „svojej“ škole, $r^2 = 0,54$).

V tejto charakteristike sa však medzi jednotlivými kraji Slovenska začínajú objavovať štatisticky významné rozdiely. V Košickom kraji s takmer najvyšším zastúpením učiteľov v kategórii s viac ako 20-ročnou praxou (44,9%) je takmer najmenší podiel pôsobenia učiteľov viac ako 20 rokov v tej istej škole (17,5%). Pre porovnanie: najvyššie zastúpenie učiteľov s viac ako 20-ročnou praxou bolo zistené v Nitrianskom kraji (46,5%), v tomto kraji však ostala „verná“ svojej škole viac ako polovica z nich (25,1%).

Pri porovnaní údajov: priemerný vek učiteľov, % učiteľov pôsobiacich v praxi viac ako 20 rokov a % učiteľov pôsobiacich v jednej škole viac ako 20 rokov sa zdá, že najväčší pohyb medzi učiteľstvom a iným zamestnaním nastáva v Bratislavskom kraji. V Bratislavskom kraji len asi dve tretiny starších učiteľov vyučuje viac ako 20 rokov (t. j. pravdepodobne od začiatku svojho zamestnania) a len dvaja z piatich (týchto učiteľov) zostali pôsobiť v tej istej škole.

Pracovný čas učiteľa na Slovensku

Široká definícia učiteľa pôsobiaceho na nižšom sekundárnom stupni použitá v rámci štúdie OECD TALIS neumožňuje podrobnú analýzu pracovného zaťaženia učiteľov jednotlivých vyučovacích predmetov alebo skupín všeobecno-vzdelávacích či výchovných predmetov na Slovensku. Problém spočíva v tom, že do vzorky (v súlade s definíciou) sú zahrnutí aj učitelia, ktorí pôsobia ako zástupcovia riaditeľov škôl, prípadne výchovní poradcovia, a teda majú zníženú vyučovaciu povinnosť (úväzok). Údaje poskytnuté učiteľmi sú **odhadom** počtu 60-minútových hodín, ktoré v bežnom školskom týždni využívajú na jednotlivé uvedené kategórie činností v škole (pozri Otázku 8 v Dotazníku pre učiteľa, Príloha 1). Odpoveď mali zaokrúhliť na najbližšiu celú hodinu. Získané priemery sú z tohto dôvodu len informatívne. Konkrétnym aktivitám učiteľa na vyučovaní venujeme pozornosť v podkapitole 3.6.

Pracovné aktivity učiteľov boli pre potreby štúdie OECD TALIS rozdelené do štyroch kategórií:

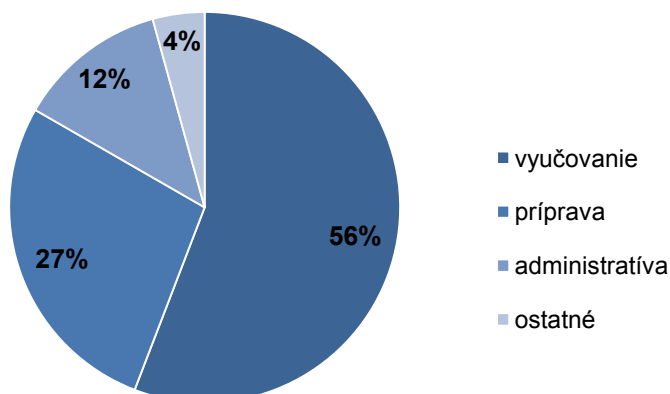
1. vyučovanie žiakov v škole (a to celej triedy, v skupinách alebo aj individuálne)
2. plánovanie alebo príprava na vyučovacie hodiny v škole alebo mimo školy (vrátane opravovania žiackych prác)
3. administratívne povinnosti buď v škole alebo mimo školy (vrátane školských administratívnych povinností a práce s dokumentmi, ktoré sú od učiteľa vyžadované)
4. iné aktivity

V rámci poslednej kategórii mali učitelia možnosť konkretizovať ďalšie činnosti, ktoré v rámci svojho pracovného času vykonávajú. V prípade učiteľov na Slovensku to boli odborné aktivity – krúžková činnosť a príprava žiakov na predmetové olympiády, alebo aktivity organizačné – dozor v priestoroch školy alebo na podujatiach organizovaných školou mimo jej priestorov.

Priemerná vyučovacia povinnosť učiteľa, ktorý na Slovensku pracuje na plný pracovný úväzok, je takmer 24 vyučovacích hodín týždenne (v TALIS-e sme zistili priemernú hodnotu po prepočte na 45-minútové vyučovacie hodiny vo výške 23,72). Zastúpenie jednotlivých kategórií pracovných aktivít priemerného slovenského učiteľa s plným úväzkom znázorňuje Graf 17. Priame vyučovanie predstavuje asi polovicu pracovného času, príprava naň menej ako 30% a asi 20% svojho pracovného času strávi učiteľ administratívnymi a ďalšími organizačnými alebo odbornými povinnosťami.

Graf 17

Podiel činnosti učiteľov na plný úväzok

Toto rozloženie času je veľmi podobné aj v prípade učiteľov vyučujúcich na čiastočný úväzok. Zistené rozdiely: učitelia pracujúci na plný úväzok sú viac ako ostatní zaťažovaní ostatnými (najmä organizačnými) aktivitami (4,3% oproti 2,5% a 2,1%) a skupina učiteľov, ktorí pracujú na 50–90%-ný úväzok, venuje väčší podiel času príprave (30,9% oproti 27,4% a 28,2%). Nezistil sa štatisticky významný rozdiel v pracovných aktivitách učiteľov s rozličnou aprobáciou podľa vyučovacieho predmetu, ktorý v dotazníku označili za hlavný, resp. s najväčším počtom odučených hodín týždenne (pozri Tabuľku 6).

Tabuľka 6

Prehľad rozdelenia pracovného času učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa podľa hlavných skupín aprobačných predmetov (Otázka 33, Príloha 1)

Predmety	vyučovanie	príprava na vyučovanie	administratívne povinnosti	iné činnosti
čítanie, písanie a literatúra	55,83%	29,17%	11,83%	3,17%
matematika a prírodovedné predmety	54,94%	27,14%	13,24%	4,69%
cudzie jazyky	54,01%	28,35%	12,29%	5,35%
spoločenskovedné a výchovné predmety (vrátane telesnej výchovy, náboženstva a pracovného vyučovania)	58,66%	24,46%	13,02%	3,53%

3.4 Správanie sa žiakov a vyučovanie na Slovensku

Základné informácie o správaní sa žiakov na Slovensku a jeho vplyve na vyučovaní v medzinárodnom porovnaní sme prezentovali v Kapitole 2. Tieto informácie pochádzali z odpovedí riaditeľov zúčastnených škôl, ktoré uviedli v *Dotazníku pre riaditeľov* (Otázka 30, Príloha 2). V tejto podkapitole sa budeme podrobnejšie venovať analýze stavu na nižšom sekundárnom stupni v dvoch skúmaných typoch škôl (ZŠ a OGY) v jednotlivých krajoch Slovenska a situácii mladých učiteľov. Z opísaného nevhodného

správania sa žiakov sme vytvorili dva indexy⁴¹: *index nedisciplinovanosti žiakov* (miera výskytu javov ako vyrušovanie v triede, vulgárnosti / nadávanie žiakov, absencie, podvádzanie, neskoré príchody do školy) a *index závažných priestupkov* (miera výskytu javov ako vandalizmus, zastráňovanie iných žiakov, krádeže, zastráňovanie učiteľov, spôsobovanie fyzických zranení iným žiakom, užívanie drog alebo alkoholu). *Index závažných priestupkov* nadobúda na Slovensku v porovnaní s indexom nedisciplinovanosti žiakov takmer polovičné hodnoty (SR: **0,27**, ZŠ: 0,29, OGY: 0,14), čo znamená, že tieto priestupky sa vyskytujú zriedka (najmenej užívanie drog alebo alkoholu a fyzické ublíženie iným žiakom). Zaujímavým zistením, ktoré vyplynulo zo štúdie TALIS na Slovensku bolo, že problémy žiakov s drogami a/alebo alkoholom priznali len riaditelia v Bratislavskom a Trenčianskom kraji. V porovnaní s ostatnými kraji Slovenska riaditelia škôl v Prešovskom kraji štatisticky významne menej uvádzali problém s vandalizmom žiakov. Významne vyššie hodnoty nadobudol *index nedisciplinovanosti žiakov* – ktorá sa na Slovensku vyskytuje v strednej miere (SR: **0,45**, ZŠ: 0,47, OGY: 0,36. V jednotlivých zložkách tohto indexu sa zistili štatisticky významné odchýlky od priemeru Slovenska v Bratislavskom kraji (menší problém s absenciami žiakov, index 16,8 oproti Žilinskému kraju 57,8) a v Prešovskom kraji (menší problém s vulgárnosťou a nadávkami žiakov, index 14,6 oproti Žilinskému kraju 53,6). Súhrnný prehľad prináša Tabuľka 7.

Tabuľka 7

Prehľad vplyvu nevhodného správania sa žiakov na vyučovanie

hodnoty indexov	SR celkovo	Typ školy	
		ZŠ	OGY
štandardná chyba (SE)			
index nedisciplinovanosti žiakov	0,45	0,47	0,36
SE	0,01	0,01	0,02
index závažných priestupkov	0,27	0,29	0,14
SE	0,01	0,02	0,02
index kriminality v škole	0,02	0,10	-0,48
SE	0,05	0,06	0,06

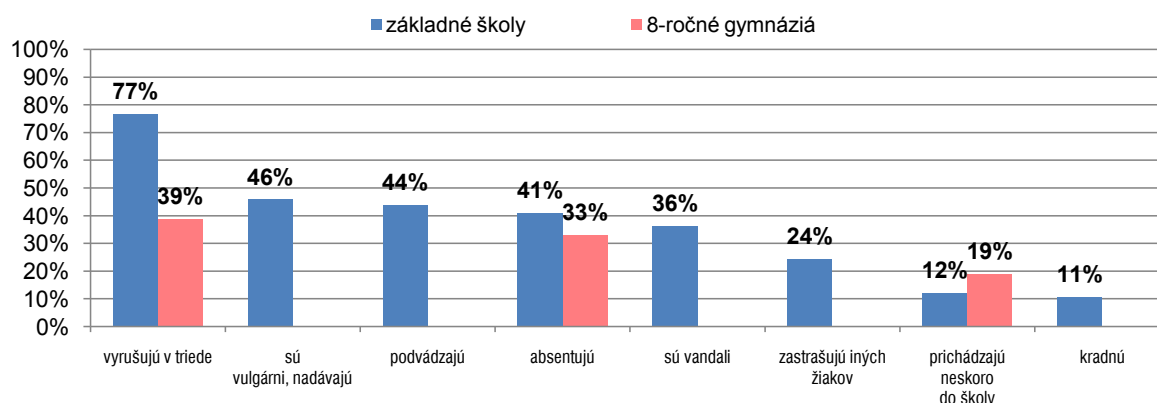
Hodnoty štatisticky významne nižšie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom.

Už z pohľadu na hodnoty jednotlivých indexov v Tabuľke 7 je zrejmé, že situácia v gymnáziách je oveľa priaznivejšia ako v základných školách. Na základe informácií od riaditeľov obidvoch typov škôl prezentujeme v Grafe 18 tie z problémov, ktoré sú typické pre pracovné prostredie aspoň 10-tich% učiteľov na Slovensku.

41 *Index miernych priestupkov sme vytvorili prekódovaním jednotlivých položiek Otázky 30a-e (vôbec = 0, veľmi málo = 1, čiastočne = 2 a veľmi = 3), pričom výsledná hodnota je rovná podielu súčtu prekódovaných položiek a maximálnemu súčtu 15 (3x5 položiek). Podobne sme zadefinovali aj index závažných priestupkov na základe položiek Otázky 30f-k. Výsledok indexov je možné interpretovať nasledovne: Index môže nadobúdať hodnotu od 0 do 1 (0... žiadny priestupok v škole, 0,33... všetky priestupky majú veľmi malý vplyv na vyučovanie, 1... všetky priestupky v škole majú veľký vplyv na vyučovanie). Overili sme koreláciu indexu závažných priestupkov s medzinárodným indexom kriminality SCDELINQ (priemer TALIS je v 0, štandardná odchýlka rovná 1), korelačný koeficient je 0,99 (SE 0,002).*

Graf 18

Najväčšie problémy so správaním žiakov na nižšom sekundárnom stupni na Slovensku

Na základe odpovedí učiteľov na Otázku 43 v *Dotazníku pre učiteľov* bol skonštruovaný *index disciplíny v triede* priamo na vyučovaní (index disciplíny bol štandardizovaný na priemernú hodnotu krajín zúčastnených v štúdiu na nulovú hodnotu so štandardnou odchýlkou 1). Slovensko v porovnaní s priemerom TALIS zaznamenalo *index disciplíny v triede* na vyučovaní štatisticky významne horší (-0,11). Približne štvrtina učiteľov na Slovensku potvrdila nasledujúce výroky: a) keď začína vyučovacia hodina, musím čakať dlho, aby sa žiaci utíšili, c) strávim dosť času tým, že žiaci prerušujú vyučovanie na hodine, a d) v triede je veľa hluku. Najviac učiteľov na Slovensku súhlasilo s položkou c) (31%). V tomto prípade sa nezistili žiadne štatisticky významné odlišnosti medzi základnými školami a osemročnými gymnáziami ani jednotlivými krajinami Slovenska. V Tabuľke 8 však osobitne uvádzame odpovede mladých, začínajúcich učiteľov, ktoré sa štatisticky významne odlišujú od ich starších kolegov.

Tabuľka 8

Podmienky v triede – disciplína žiakov

% učiteľov, ktorí súhlasili s tvrdením:	SR celkovo	Učitelia do 30 r.
Keď začína vyučovacia hodina, musím čakať dlho, aby sa žiaci utíšili.	23,2%	29,9%
Žiakom v tejto triede záleží na tom, aby vytvorili príjemnú pracovnú atmosféru (NESÚHLAS s tvrdením).	25,1%	32,8%
Stratím dosť času tým, že žiaci prerušujú vyučovanie na hodine.	31,0%	40,9%
V tejto triede je veľa hluku.	26,1%	35,9%
Index disciplíny v triede	-0,11	-0,34

Hodnoty štatisticky významne horšie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom.

Na základe odpovedí na Otázku 41 *Dotazníka pre učiteľov* vieme približne určiť vplyv nedisciplinovanosti žiakov na dĺžku vyučovania. Priemerný slovenský učiteľ stratí kvôli udržiavaniu poriadku v triede z

vyučovacej hodiny približne 4,6 minúty. Priemerný mladý, začínajúci učiteľ (do 30 rokov) stratí kvôli udržiavaniu poriadku v triede z vyučovacej hodiny približne 6,5 minúty. Až šestina mladých učiteľov (16,6%) však musí venovať udržiavaniu disciplíny v triede počas vyučovania viac ako 11 minút. Len pre porovnanie uvádzame, že v prípade učiteľov nad 30 rokov je podiel učiteľov strácajúcich čas udržiavaním poriadku v triede (viac ako 11 minút) polovičný (7,1%).

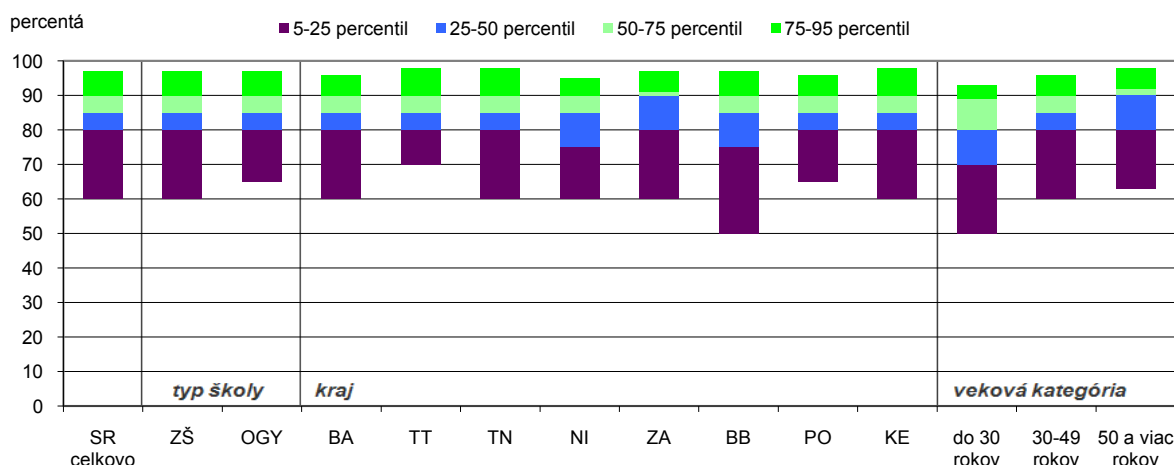
V zátvorkách sú uvedené priemerné hodnoty SR pre jednotlivé aktivity v rámci bežnej vyučovacej hodiny:

- administratívna práca (7% z vyučovacej hodiny)
- udržiavanie disciplíny (10% z vyučovacej hodiny)
- skutočné vyučovanie (83% z vyučovacej hodiny)

Graf 19 prináša prehľad situácie v jednotlivých typoch škôl v krajoch Slovenska, ale aj v rámci jednotlivých vekových skupín učiteľov. Zatiaľ čo 20% učiteľov základných škôl na Slovensku reálne odučí v priemere len 60 – 80% vyučovacej hodiny, rovnaké percento „slabších“ kolegov v udržiavaní disciplíny v triede z osemročných gymnázií odučí v priemere o 10% viac. Zaujímavé je nasledujúce porovnanie – situácia v školách Trnavského kraja je lepšia, ako slovenský priemer osemročných gymnázií.

Graf 19

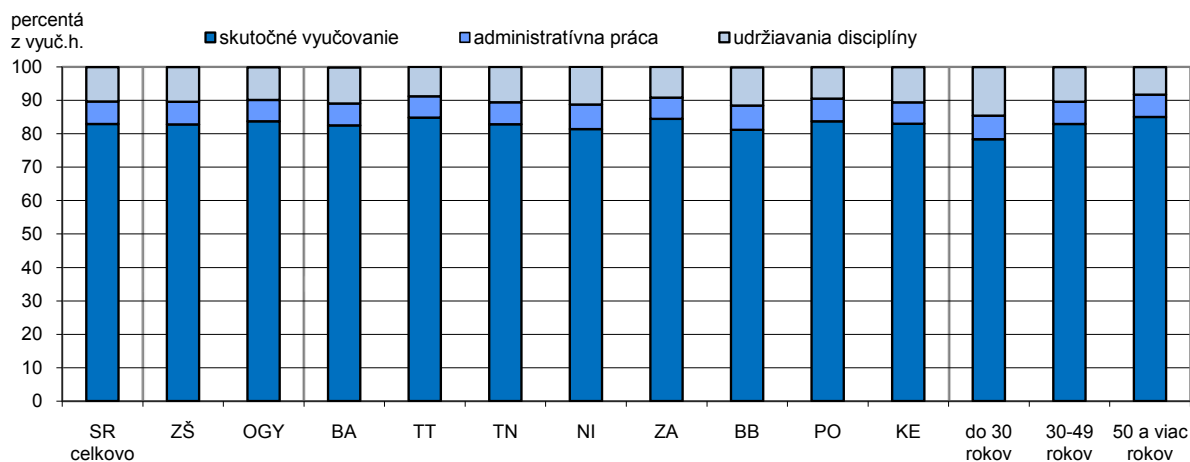
Percentily času skutočného vzdelávania

Medzinárodné porovnanie percentuálneho podielu uvedených aktivít na bežnej vyučovacej hodine však ukazuje, že tento stav nie je kritický. Podľa údajov štúdie OECD TALIS učители na Slovensku venujú na vyučovacej hodine menej času administratívnym prácam a aj udržiavaniu disciplíny, ako bol zistený priemer všetkých krajín zapojených do štúdie. Samozrejme, disciplína v triede ovplyvňuje kvalitu vyučovania (tu sme sa zamerali na rozsah skutočného vyučovania, „očistený“ od administratívnych činností učiteľa a udržiavania disciplíny v triede). Situáciu v rámci jednotlivých krajov Slovenska ilustruje Graf 20.

Graf 20

Aktivity na bežnej vyučovacej hodine

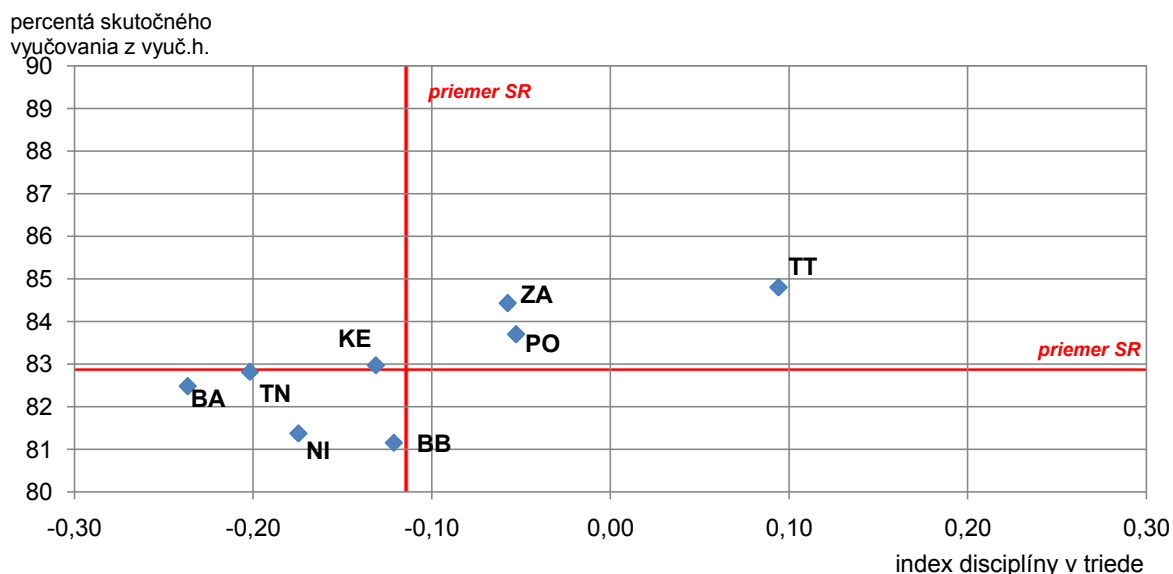
Disciplínu žiakov v triede na vyučovaní hodnotia najpozitívnejšie učitelia v Trnavskom kraji. Učitelia z Prešovského a Žilinského kraja hodnotia disciplínu svojich žiakov na vyučovaní pozitívnejšie, ako je slovenský priemer, učitelia Nitrianskeho a Banskobystrického kraja zas negatívnejšie. Toto hodnotenie je v súlade s „čistým“ časom, ktorý je k dispozícii na vyučovanie, teda skutočné vyučovanie žiakov v Trnavskom a Žilinskom kraji je dlhšie, ako v prípade spolužiakov v Nitrianskom a Banskobystrickom kraji.

Slovensko patrí medzi krajiny, kde je z pohľadu učiteľa podstatná časť vyučovacej hodiny skutočne venovaná vzdelávaniu (v celkovom priemere SR je to 82%). Hodnoty indexu disciplíny v triede za Slovenskú republiku sú však nižšie, ako by sa predpokladalo podľa celkovej regresnej krivky všetkých krajín TALIS (OECD, 2009a, str. 106 obr. 4.11).

Podobne ako v ostatných krajinách, aj na Slovensku sa potvrdila pozitívna korelácia (0,49 SE 0,02) medzi percentuálnym podielom skutočného vyučovania v rámci vyučovacej hodiny a disciplínou v triede. Situáciu na Slovensku na úrovni krajov znázorňuje Graf 21. V Trnavskom kraji bol najvyšší podiel škôl z malých obcí (do 3000 obyvateľov), v ktorých sme zistili pozitívne hodnoty indexu disciplíny v triede (fenomén lepšej klímy v malých obciach sa však nepotvrdil na celom území Slovenska).

Graf 21

Vzťah medzi disciplínou v triede a skutočným vyučovaním

Na základe štyroch posledných položiek Otázky 31 *Dotazníka pre učiteľov* (Príloha 1) bol vytvorený *index vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi*. Predpokladaná negatívna korelácia medzi dobrými vzťahmi medzi učiteľmi a žiakmi (na základe odpovedí/názoru učiteľov) a nevhodným správaním sa žiakov v škole (podľa názoru riaditeľov) sa nepotvrdila⁴². Potvrdila sa len veľmi slabá korelácia medzi disciplínou v triede a negatívnym správaním žiakov v prípade vážnych priestupkov (-0,05, SE 0,025). Názory jednotlivých učiteľov v škole sa vo veľkej miere odlišujú a nie sú jednoznačne určené celkovou situáciou v škole, ako ju opisuje riaditeľ. Nasvedčuje tomu napokon aj rozloženie celkovej variancie *indexu vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi*. Až 65% celkovej variancie prislúcha učiteľom, 25% sa dá vysvetliť rozdielom medzi krajinami a len 10% sa dá vysvetliť rozdielom medzi školami.

42 Pre TSRELAT a SCDELINQ je korelačný koeficient -0,02, SE 0,06.

Potvrdila sa korelácia medzi *indexom disciplíny v triede* a *indexom vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi* (0,15, SE 0,03). Aj keď rozdiely medzi typmi škôl, kraji ani vekovými kategóriami sa nepotvrdili, v jednotlivých položkách (ktoré vstupujú do indexu) sme pozorovali tieto tendencie:

1. Zvyčajne pozitívnejšie odpovede učiteľov na OGY oproti ZŠ na Otázku 31g, t. j. *V tejto škole majú učitelia a žiaci zvyčajne dobré vzájomné vzťahy.*
2. Pozitívnejšie ostatné postoje učiteľov ku žiakom ZŠ oproti učiteľom na OGY (položky h – j Otázky 31).
3. Vyššie hodnoty *indexu vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi* (t. j. pozitívnejší postoj učiteľov ku žiakom) v Trnavskom a Žilinskom kraji.
4. Vyššie hodnoty *indexu vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi* (t. j. pozitívnejší postoj ku žiakom) u starších učiteľov (50+).

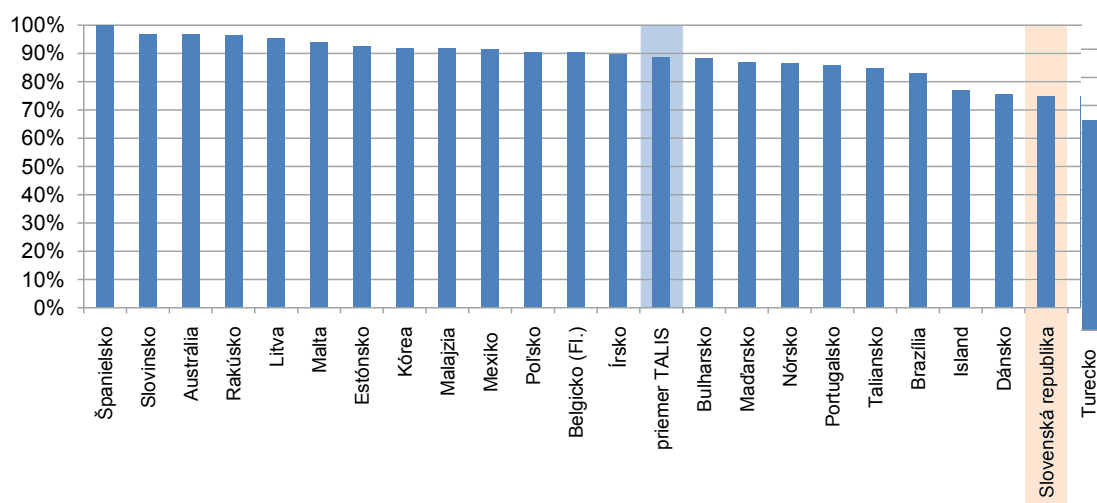
3.5 Celoživotné vzdelávanie učiteľov na Slovensku

97% učiteľov na nižšom sekundárnom stupni na Slovensku má ukončené úplné vysokoškolské vzdelanie (Mgr., Ing., PhDr., RNDr., PeadDr., PhD.) Štúdiá OECD TALIS zaradila Slovensko medzi krajiny s najvyšším podielom vysokokvalifikovaných učiteľov. V kontexte slovenského školského systému však vysokoškolské vzdelanie nie je postačujúcou podmienkou na získanie odbornej a pedagogickej spôsobilosti pre vyučovanie všeobecnovzdelávacích predmetov. Napríklad správa Štátnej školskej inšpekcie (ŠŠI) SR (*Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2007/2008*⁴³), ktorá bola vypracovaná na základe zistení získaných v školskom roku 2007/2008, udáva úroveň odbornej a pedagogickej spôsobilosti učiteľov na 2. stupni základných škôl 80,68% (pozri str. 13 *tejto správy*) a gymnázií 95,26% (pozri str. 18 *tejto správy*). Nižšia úroveň odbornej a pedagogickej spôsobilosti bola ŠŠI zmienená na základných školách v prípade učiteľov informatiky a cudzích jazykov. Zistenia Štátnej školskej inšpekcie podčiarkujú dôležitosť celoživotného vzdelávania učiteľov napomáhajúceho rastu odbornej a pedagogickej spôsobilosti vyučujúcich. Školské systémy krajín, ktoré dosahujú v medzinárodných meraniach výsledkov vzdelávania (napr. OECD PISA alebo IEA TIMSS) najlepšie výsledky: Fínsko, Južná Kórea, Singapur a pod., venujú veľkú pozornosť poskytovaniu zdrojov na vyučovanie a rozvíjaniu schopností učiteľov stať sa efektívnymi vyučujúcimi. Podľa Barbera a Mousheda (2007) sa začínajúcim učiteľom v týchto krajinách viac ako 20 týždňov venuje uvádzajúci učiteľ a 10% pracovného času každého učiteľa je vyhradených na jeho ďalšie vzdelávanie. Typická je tímová spolupráca učiteľov a kariérny postup najlepších učiteľov – praktikov na pozície uvádzajúcich učiteľov a riaditeľov škôl. Čo sa týka ďalšieho vzdelávania učiteľov, naša krajina zaostáva za ostatnými krajinami štúdie TALIS, či už z pohľadu priemerného počtu účasti našich učiteľov na ďalšom vzdelávaní za posledných 18 mesiacov, alebo priemernej dĺžky ich vzdelávania (situáciu dokumentuje Graf 22). Pritom: „*Nech by bolo vzdelávanie budúcich učiteľov akokoľvek dokonalé, nemôžeme očakávať, že ich pripraví na všetky výzvy, ktoré pred nich postaví ich povolanie. Školské systémy sa z tohto dôvodu usilujú poskytnúť učiteľom ďalšie vzdelávanie (celoživotné vzdelávanie učiteľov) – pre udržanie kvalifikovanosti učiteľov a kvality vyučovania.*“ (OECD, 2009a, str. 49)

43 <http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/sprava0708.pdf>

Graf 22

Percentá učiteľov, ktorí sa zúčastnili ďalšieho vzdelávania za posledných 18 mesiacov (2007-2008)

Krajiny v grafe boli zoradené zostupne podľa percenta učiteľov/učiteľiek zúčastnených aspoň jeden deň na ďalšom vzdelávaní.

Zdroj: *Creating Effective Teaching and Learning Environments. First Results from TALIS. OECD 2009a (obr. 3.1, str. 52)*

Graf 22 znázorňuje **percento učiteľov, ktorí sa za posledných 18 mesiacov vzdelávali aspoň jeden deň**⁴⁴. Len v troch krajinách zúčastnených štúdie OECD TALIS sa v období posledných 18 mesiacov **nevzdelávala až štvrtina učiteľov**: v Dánsku, v Turecku a na Slovensku. Za neformálne vzdelávanie sa považuje aj čítanie odbornej literatúry a neformálne rozhovory s kolegami, ktoré sú na Slovensku bežne rozšírené (93,2%, resp. 95,9% slovenských učiteľov sa za posledných 18 mesiacov venovalo aspoň týmto aktivitám).

Priemerný učiteľ nižšieho sekundárneho stupňa sa na Slovensku vzdelával asi 7 dní (7,2 dňa), respektíve takmer 10 dní (9,6 dňa) – ak priemernú dĺžku vzdelávania počítame len v rámci skupiny tých učiteľov, ktorí sa vzdelávali aspoň jeden deň. Na Slovensku sa vzdelávalo menej učiteľov na 2. stupni základných škôl (74,3%, SE 1,29) ako ich kolegov z osemročných gymnázií (79,4%, SE 1,55). Priemerná dĺžka vzdelávania učiteľov z osemročných gymnázií však bola – v porovnaní s učiteľmi ZŠ, ktorí sa vzdelávali – štatisticky významne kratšia (takmer o 2 dni, 8 dní oproti 9,9 dňa). Štatisticky významný rozdiel oproti slovenskému priemeru (25% učiteľov nezapojených do celoživotného vzdelávania), sme zaznamenali vo viacerých slovenských krajoch.

Štatisticky významne priaznivejšia situácia ako slovenský priemer bola v roku 2008 zistená v Žilinskom kraji (16,9% učiteľov nezapojených do celoživotného vzdelávania), v Trenčianskom kraji (18,1%) a Banskobystrickom kraji (20,4%). V Trenčianskom kraji sa zistil aj väčší rozsah ďalšieho vzdelávania učiteľov (81,9% učiteľov sa v priemere vzdelávalo viac ako 10 dní). Štatisticky významne nepriaznivejšia situácia oproti slovenskému priemeru bola zaznamenaná v Bratislavskom kraji (32,9% učiteľov nezapojených do celoživotného vzdelávania) a v Nitrianskom kraji (32,0%). Väčšia účasť učiteľov na

44 Tento údaj bol vyhodnotený na základe odpovede učiteľov na otázku o počte dní, ktoré sa zúčastnili ďalšieho vzdelávania (Otázka 12, Príloha 1). Učiteľ, ktorý uviedol nulovú hodnotu, bol posudzovaný ako učiteľ bez ďalšieho vzdelávania.

ďalšom vzdelávaní v Banskobystrickom kraji môže súvisieť s tým, že v tomto kraji sa až 48,6% učiteľov zúčastnilo celoživotného vzdelávania povinne (t. j. boli na vzdelávanie vyslaní, pre porovnanie, v Bratislavskom kraji bolo takýchto učiteľov len 40,3%).

Pri pohľade na jednotlivé vekové skupiny učiteľov sa ukázal štatisticky významný rozdiel v účasti na celoživotnom vzdelávaní medzi učiteľmi do 50 rokov (80%, SE 1,33), učiteľmi vo veku od 50 do 59 rokov (68,7%, SE 2,25) a učiteľmi vo veku 60 a viac rokov (48%, SE 6,84). Učiteľia starší ako 50 rokov sa vzdelávali v menšej miere, a ak sa vzdelávali, tak v priemere menej dní ako ich kolegovia (toto zistenie bolo štatisticky významné).

Získané údaje nepotvrdili, že by sa mladí, začínajúci učiteľia vzdelávali štatisticky významne menej ako ich starší (menej ako 50-roční) kolegovia (za posledných 18 mesiacov sa vzdelávalo 61,2% učiteľov do 25 rokov, 79,1% učiteľov od 25 do 29 rokov, 80,6% učiteľov od 30 do 39 rokov a 82,5% učiteľov od 40 do 49 rokov). Skupina učiteľov do 25 rokov bola veľmi malá (3,4%), preto sa ňou nebudeme bližšie zaoberať.

Podobne aj skupina nad 60 rokov predstavuje pomerne malý podiel učiteľov (5,3%). Z toho dôvodu sme sa ďalej zamerali len na tri vekové kategórie: do 30 rokov, od 30 do 49 rokov a nad 50 rokov. Ak sa niektoré charakteristiky pôvodných kategórií budú významne odlišovať, uvedieme podrobnejšie informácie.

Celoživotné vzdelávanie (z pohľadu *profesionálneho rozvoja*, Otázka 11, Príloha 1) v štúdiu OECD TALIS nepredstavovalo len kvalifikačné programy a účasť na kurzoch, tvorivých dielňach, konferenciách a seminároch, ale aj návštevu iných škôl, konzultácie, hospitácie, tímovú prácu učiteľov a zapojenie do výskumu. Situácia v osemročných gymnáziách je v porovnaní so základnými školami priaznivejšia z pohľadu účasti na kurzoch a tvorivých dielňach (o 5,2% viac) a v zapojení do výskumu (o 2,7% viac). V Bratislavskom kraji je pozitívom vyššia angažovanosť učiteľov vo výskume (až 17,5% učiteľov, takmer v rovnakej miere na ZŠ aj OGY, oproti celkovému priemeru SR 11,8%), ktorá by mohla súvisieť s vyšším zastúpením vedecko-výskumných pracovísk zaoberajúcich sa pedagogickým výskumom (univerzity, priamo riadené výskumno-vývojové organizácie MŠ SR). V porovnaní s ostatnými krajinami je však v Bratislavskom kraji štatisticky významne menej zastúpená tímová práca učiteľov i návštevy iných škôl s cieľom profesionálneho rozvoja. Tímová spolupráca učiteľov je v rámci Slovenska najviac zdokumentovaná v Žilinskom kraji.

Rozdiely medzi vekovými kategóriami sa potvrdili: Pre mladších učiteľov (do 50 rokov) bola typická vyššia účasť na kurzoch a tvorivých dielňach, konferenciách aj kvalifikačných programoch. Najaktívnejšou skupinou boli učiteľia v kategórii 40 – 49 rokov, učiteľia z tejto vekovej skupiny boli aj najviac vysielaní na ďalšie vzdelávanie.

Ďalšou analýzou údajov sme zistili, že z celkového počtu učiteľov, ktorí označili iba jednu z dvoch foriem *profesionálneho rozvoja* (návšteva iných škôl a/alebo konzultácie a hospitácie), len každý siedmy učiteľ vykázal aj nejaké dni ďalšieho vzdelávania v Otázke 12 (Príloha 1), priemerná hodnota absolvovaného vzdelávania tejto malej skupiny bola len 0,5 až 2 dni. Naopak, osem z deviatich učiteľov zúčastnených na niektorej z ostatných piatich foriem *profesionálneho rozvoja*⁴⁵ skutočne vykazovalo určitý počet dní aj v Otázke 12 (Príloha 1), v priemere absolvovali 8 až 9 dní ďalšieho vzdelávania. Preto nás zaujímal podiel učiteľov, ktorí neoznačili účasť na vyššie uvedených piatich formách *profesionálneho rozvoja* (rozšírená *riziková skupina*). Túto *rizikovú skupinu* tvorí na Slovensku celkovo 17,6% učiteľov, pričom až polovica z nich má viac ako 50 rokov. Pri pohľade na jednotlivé vekové kategórie môžeme konštatovať, že do rizikovej skupiny patrí každý štvrtý učiteľ vo veku nad 50 rokov (25,4%), každý ôsmy učiteľ vo veku od 30 do 50 rokov (12,4%) a každý šiesty učiteľ vo veku do 30 rokov (16,6%). V štúdiu TALIS sme sa učiteľov pýtali, či by sa chceli zúčastniť na viacerých aktivitách *profesionálneho rozvoja*, ako absolvovali.

45 Účasť na: 1) kurzoch, tvorivých dielňach, 2) konferenciách a seminároch, 3) kvalifikačných programoch, 4) tímovej práci učiteľov a 5) zapojenie do výskumu.

Graf 10 ilustruje odpovede, ktoré sme získali. Najväčšiu skupinu učiteľov, ktorí nemajú záujem o ďalšie vzdelávanie tvoria učители vo veku 50 rokov a starší.

Prečo sa učители na Slovensku nevenovali viac svojmu profesionálnemu rozvoju?

Prečo sa niektorí učители nemohli vzdelávať viac? (Otázka 20, Príloha 1). Pri hľadaní odpovede na túto otázku sme sa zamerali len na tú skupinu učiteľov (43,2%), v ktorej učители uviedli, že by sa chceli vzdelávať viac (Otázka 19, Príloha 1). Prehľad odpovedí učiteľov podľa typov škôl a krajov uvádza Tabuľka 9.

Tabuľka 9

Prečo sa učители nemohli vzdelávať viac?

% učiteľov štandardná chyba (SE)	SR celkovo	Typ školy		Kraj								
		ZŠ	OGY	BA	TT	TN	NI	ZA	BB	PO	KE	
nebola ponuka	58,0	57,8	58,9	48,7	63,0	55,3	55,9	56,7	61,4	59,7	62,7	
SE	1,81	2,06	2,65	7,65	4,40	6,03	5,13	3,61	3,04	4,40	5,28	
kolízia s rozvrhom	38,2	35,8	53,0	58,4	33,0	25,7	44,9	35,1	22,7	40,0	40,5	
SE	1,95	2,22	2,27	5,47	5,84	6,51	5,97	3,47	2,10	2,79	4,58	
rodinné dôvody	20,6	19,9	24,7	24,6	17,4	23,1	17,4	18,1	22,4	22,0	20,1	
SE	1,35	1,52	2,11	3,87	2,75	4,98	4,43	2,88	3,23	3,93	2,92	
príliš drahé	18,8	19,5	14,8	14,0	17,9	25,6	29,8	16,5	7,0	18,2	19,9	
SE	1,48	1,68	2,06	2,63	6,42	4,21	4,93	4,15	1,95	3,18	3,61	
malá podpora zamestnávateľa	12,8	12,3	15,8	17,5	9,0	12,5	8,7	13,7	13,1	17,6	9,1	
SE	1,32	1,47	2,59	5,20	2,45	4,07	2,36	4,00	5,22	3,02	2,69	
nesplňal vstupné kritériá	9,5	9,9	6,7	2,6	7,6	13,5	15,5	7,1	15,6	6,4	7,6	
SE	0,96	1,10	1,19	1,80	2,90	2,05	3,85	2,08	3,74	1,82	1,38	
Iné	6,3	6,4	6,1	3,9	7,4	6,1	3,0	3,8	12,2	9,7	4,7	
	0,83	0,94	1,27	1,76	2,80	2,35	1,57	1,25	2,98	3,50	1,55	

Hodnoty štatisticky významne vyššie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom (kurzívou pri 90% spoľahlivosti).

Hodnoty štatisticky významne nižšie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom (kurzívou pri 90% spoľahlivosti).

Najväčším problémom bola nedostatočná ponuka vhodného ďalšieho vzdelávania (SR 58%). Z pohľadu učiteľov osemročných gymnázií bola ďalším problémom kolízia so školským rozvrhom hodín (53%) a rodinné dôvody (24,7%). Kolízia so školským rozvrhom bola problémom najmä v Bratislavskom kraji (58,4%, ZŠ:56,2%, OGY:62,4%). Naopak v Banskobystrickom kraji mal tento faktor nižšiu váhu (22,7%, ZŠ:19,7%, OGY:40,8%). V Banskobystrickom kraji sa štatisticky významne (negatívne) prejavil len *iný dôvod* (12,2%), ktorý v rovnakej miere udávali učители ZŠ aj OGY. Na základe hlbšej analýzy tejto položky vo všetkých krajoch sme zistili, že väčšina odpovedí učiteľov súvisela s neinformovanosťou (z odpovedí respondentov: „Prihlásil som sa na kurz a nepozvali ma, ani mi nedali žiadnu odpoveď.“ alebo „Doteraz nedali vedieť kedy a kde sa bude plánované školenie konať.“ – slabá organizácia) a nedostatočnou ponukou („Vzdelávanie – organizované ďaleko od môjho bydliska. Lektor vzdelávania bol neodborník.“). V niektorých prípadoch bol pri veľkom záujme obmedzený počet účastníkov, pri nedostatočnom naplnení sa kurzy nekonali. Veľmi často sa učители odvolávali aj na nedostatok času – či už na cestovanie, alebo na samotnú účasť (kolízia s inými pracovnými povinnosťami v škole, resp. s

iným ďalším vzdelávaním). Trojicu najfrekvencovanejších odpovedí zdôvodňujúcich neúčast na ďalšom vzdelávaní dopĺňajú zdravotné problémy. V Nitrianskom kraji učители ZŠ častejšie uvádzali, že vzdelávanie bolo príliš drahé (29,8%).

Odpovede učiteľov, ktorí nemajú záujem ďalej sa vzdelávať možno charakterizovať dvomi nasledujúcimi odpoveďami respondentov:

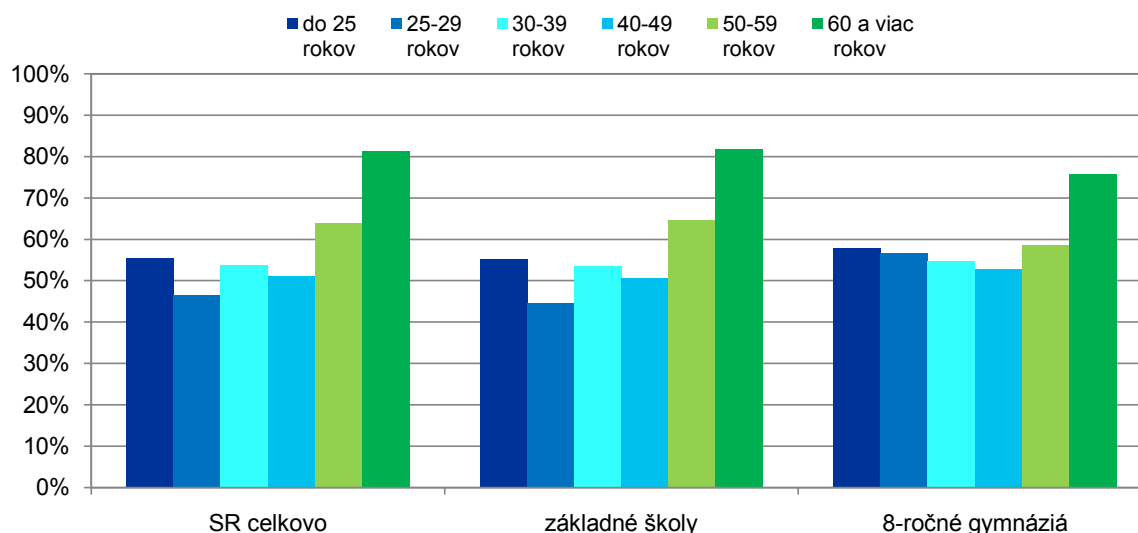
1. „Učiteľ sa musí snažiť po vyučovaní zarobiť peniaze na bežný život pre svoju rodinu.“
2. „Absolútne nemotivujúci plat a postavenie učiteľa. Vzdelávať sa? A načo?“

Ktorí učители sa ne/chceli vzdelávať viac?

Podľa odpovedí na Otázku 19 *Dotazníka pre učiteľov* (Príloha 1) až **56,8%** (SE 1,34) **slovenských učiteľov sa za posledných 18 mesiacov nechcelo vzdelávať viac**. Pre porovnanie priemer krajín TALIS uvádza významne nižšiu hodnotu 45,2% (SE 0,27). Medzi typmi škôl ani krajinami nie sú významné rozdiely, ale rozdielny postoj môžeme opäť konštatovať vo vekových kategóriách. Situáciu znázorňuje Graf 23. Na ZŠ s výnimkou druhej kategórie nemožno hovoriť o štatisticky významných rozdieloch až do veku 50 rokov, v posledných dvoch kategóriách záujem o „vzdelávať sa viac“ klesá (narastá nezáujem). Pre poslednú kategóriu (nad 60 rokov) je to pochopiteľné, v kategórii od 50 do 59 rokov by však zvýšenie času venovanému na *profesionálny rast* učiteľov ZŠ malo zmysel, keďže títo učители budú v školách pôsobiť ešte ďalších 5 – 15 rokov (navyše, táto skupina tvorí približne 30% slovenských učiteľov 2. stupňa ZŠ a vzdeláva sa menej dní ako je slovenský priemer).

Graf 23

Nezáujem učiteľov vzdelávať sa viac podľa vekových kategórií

Pri porovnaní nezájmu učiteľov v jednotlivých vekových kategóriách po krajinách zistíme, že v kategórii 25 – 29 máme štatisticky významne najviac učiteľov, ktorí sa **nechceli vzdelávať viac**: 65,6%, v Bratislavskom kraji. Títo učители sa v priemere vzdelávali 8,7 dňa (SE 3,37). Pre porovnanie, celá táto veková skupina v Bratislavskom kraji sa vzdelávala 7,4 dňa (SE 1,78) v SR 7,9 dní (SE 0,77).

Podobný stav je v Košickom kraji v kategórii 50 – 59 rokov, kde sa až 72,2% učiteľov nechcelo vzdelávať viac (táto skupina sa v priemere vzdelávala 7,1 dní, SE 1,47). Pre porovnanie, celkovo sa táto veková skupina v Košickom kraji vzdelávala 7 dní (SE 1,04) v SR 6 dní (SE 0,39).

V Nitrianskom kraji sa však v kategórii 40 – 49 rokov nachádza skupina učiteľov, ktorí sa **chceli vzdelávať viac: 61,4%** (táto skupina sa v priemere vzdelávala 7,9 dní, SE 1,83). Pre porovnanie, celkovo sa táto veková skupina v Nitrianskom kraji vzdelávala 6,9 dňa (SE 1,08) v SR 9 dní (SE 0,46).

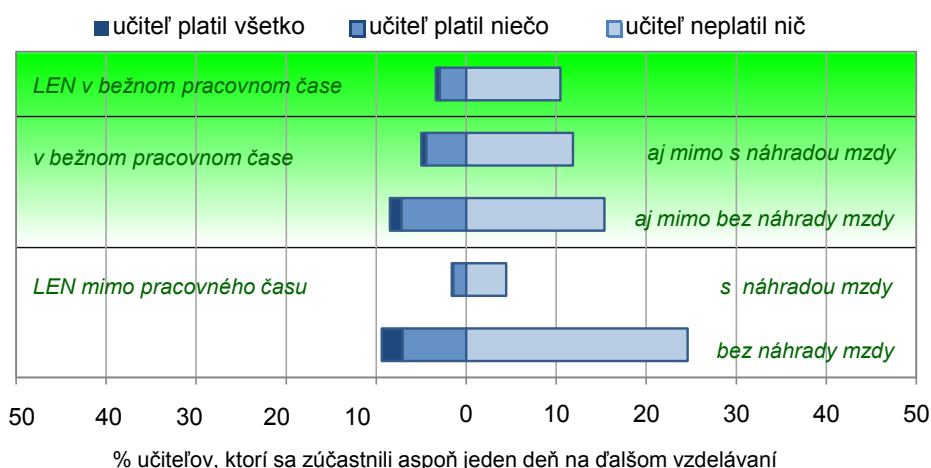
Pozitívnejší vzťah k profesionálnemu rozvoju a s ním súvisiacej účasti na celoživotnom vzdelávaní sa črtá u mladých učiteľov v kategórii 25 – 29 rokov, ktorí pôsobia na základných školách (okrem Bratislavského kraja!). Až **58,5% týchto učiteľov sa chcelo vzdelávať viac** (štatisticky významný rozdiel oproti starším kolegom sa zistil len v Žilinskom kraji, kde podiel mladých učiteľov ZŠ s túžbou po ďalšom vzdelávaní dosiahol maximum 67,7%)

Ako zamestnávateľia podporujú účasť učiteľov na celoživotnom vzdelávaní?

Slovensko patrilo medzi tie krajiny štúdie TALIS, kde zamestnávateľ vo vyššej miere podporuje účasť učiteľov na ďalšom vzdelávaní: finančne (bezplatný profesionálny rozvoj uviedlo 70,4% učiteľov), v podobe uvoľnenia v rámci pracovného času (55,1%), alebo s náhradou mzdy za čas strávený profesionálnym rozvojom mimo pracovného času (23,3%). Podrobnejšie ilustruje situáciu Graf 24.

Graf 24

Podpora ďalšieho vzdelávania uvoľnením učiteľov v rámci bežného pracovného času a/alebo náhrada mzdy v prípade konania mimo neho a platby za účasť na aktivitách ďalšieho vzdelávania

Viac ako polovica učiteľov, ktorí sa zúčastnili nejakého ďalšieho vzdelávania, ho absolvovala aspoň sčasti v rámci svojho pracovného času. Polovica z týchto učiteľov (24%) absolvovala ďalší profesionálny rozvoj nad rámec svojho bežného pracovného času, a to bez náhrady mzdy. Navyše, títo učitelia vo väčšej miere znášali aj financovanie svojho profesionálneho rozvoja: čiastočne (až 30% učiteľov) aj úplne (až 5%). **Dve pätiny učiteľov na Slovensku, ktorí sa zúčastnili ďalšieho vzdelávania, ho absolvovali iba mimo svojho bežného pracovného času (40%), pričom až šesť zo siedmich týchto učiteľov nedostalo náhradu mzdy. 8% z týchto učiteľov zamestnávateľ neposkytol na profesionálny rozvoj ani čas, ani náhradu mzdy a títo učitelia si museli uhradiť aj všetky náklady za vzdelávanie.** Aj v prípade prístupu zamestnávateľa k profesionálnemu rozvoju učiteľov sa zistili významné rozdiely medzi jednotlivými krajinami Slovenska. Tieto rozdiely sú zdokumentované v Tabuľke 10.

Tabuľka 10

Podpora zamestnávateľa: finančná (Otázka 14, Príloha 1) a časová (Otázky 15 a 16, Príloha 1) ⁴⁶

	Akú časť za ďalšie vzdelávanie museli učители zaplatiť?						Ďalšie vzdelávanie v rámci bežného pracovného času				Ďalšie vzdelávanie mimo bežného pracovného času				
	Nič		Niečo		Všetko		Áno		Nekonalosa		Áno s náhradou mzdy		Áno bez náhrady mzdy		
	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	
SR celkovo	70,4	1,37	24,1	1,21	5,5	0,57	55,1	1,58	20,3	1,45	23,3	1,51	58,8	1,53	
Typ školy	ZŠ	69,9	1,53	24,2	1,35	5,9	0,65	54,8	1,80	20,2	1,66	22,3	1,73	59,2	1,76
	OGY	74,5	2,23	22,5	2,10	2,9	0,81	57,2	2,40	21,0	1,87	29,0	2,06	56,2	2,07
Kraj	BA	84,6	3,74	13,4	2,94	2,0	1,23	51,4	5,63	25,3	5,88	9,3	3,11	72,0	7,33
	TT	75,3	4,83	23,2	4,29	1,6	0,96	50,6	4,39	30,4	4,77	21,5	3,39	61,4	2,69
	TN	70,6	1,85	22,2	3,01	7,2	1,81	55,4	5,60	16,4	3,33	20,7	4,59	60,7	4,64
	NI	69,4	3,34	26,1	3,62	4,5	1,46	45,3	4,53	25,3	4,08	16,7	3,86	65,2	3,61
	ZA	70,1	3,27	24,3	2,62	5,6	1,42	54,5	3,48	21,7	5,20	30,4	4,23	53,0	3,36
	BB	70,2	3,42	23,9	3,76	5,9	1,99	63,2	4,36	11,3	1,83	24,9	3,77	56,1	4,13
	PO	62,4	3,92	30,4	3,58	7,2	1,30	58,3	3,52	21,2	4,01	32,9	5,00	52,0	4,59
	KE	67,3	4,89	25,0	3,97	7,7	1,85	58,2	4,78	16,5	2,09	22,9	3,62	56,9	3,15
Vek	menej ako 50 rokov	67,0	1,56	26,3	1,36	6,7	0,75	57,3	1,69	19,9	1,74	23,3	1,71	57,8	1,88
	50-59	77,6	2,29	19,7	2,09	2,7	0,77	50,3	2,79	22,1	2,20	22,7	1,92	62,9	2,37
	60+	87,3	4,60	11,2	4,24	1,5	1,57	50,6	11,66	15,9	7,08	26,1	7,56	45,6	10,76

Hodnoty štatisticky významne vyššie/nížšie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené tučným písmom (kurzívou pri 90% spoľahlivosti). Farebné rozlíšenie je dané výhodnejším (zelené zafarbenie), resp. nevýhodnejším (červené zafarbenie) postavením jednotlivých skupín učiteľov.

Podrobné porovnanie situácie skúmanej skupiny učiteľov na Slovensku s ich kolegami v ostatných krajinách, ktoré sa zúčastnili štúdie TALIS, je zaradené v Prílohe 6 venovanej podpore ďalšieho vzdelávania učiteľov zamestnávateľmi.

⁴⁶ V medzinárodnej správe (OECD 2009a) sa pri výpočtoch % nefinančnej podpory bral do úvahy pomer kategórií "Áno"/"Nie" a nezohľadňovali sa posledné kategórie "Nekonalosa v rámci bežného / mimo bežného pracovného času".

Aké potreby v oblasti profesionálneho rozvoja uviedli učители na Slovensku?

Profesionálne potreby učiteľov na 2. stupni základných škôl na Slovensku majú nasledujúce priority:

1.	vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP)	65,9%
2.	IKT zručnosti	60,3%
3.	udržiavanie disciplíny žiakov	59,0%
4.	vedomosti týkajúce sa vyučovacích postupov	57,5%
5.	vedomosti týkajúce sa aprobačného predmetu	51,3%

Profesionálne potreby učiteľov na nižšom stupni slovenských osemročných gymnázií sú štatisticky významne nižšie a majú nasledujúce priority:

1.	vedomosti týkajúce sa vyučovacích postupov	57,7%
2.	IKT zručnosti	55,4%
3.	vedomosti týkajúce sa aprobačného predmetu	53,9%
4.	obsahové a výkonové štandardy	52,2%

V prehľade priorít sme uviedli len tie oblasti, v ktorých aspoň 50% učiteľov označilo *značnú* alebo *vysokú* potrebu ďalšieho vzdelávania. V základných školách je v porovnaní s osemročnými gymnáziami výrazne vyšší záujem aj o poradenstvo žiakom, problematiku vyučovania v multikultúrnom prostredí a o problematiku riadenia školy (47,3% , 34,5% a 25,4%).

Podrobný prehľad oblastí, v rámci ktorých učители na Slovensku pociťujú potrebu profesionálneho rozvoja, poskytuje Tabuľka 11.

V rámci regionálneho porovnania môžeme konštatovať **významne nižšie potreby učiteľov Bratislavského kraja vo všetkých oblastiach profesionálneho rozvoja**. Je to zrejme aj z indexu PD⁴⁷, ktorý je štatisticky významne nižší ako v Banskobystrickom alebo Košickom kraji. Podľa výsledkov indexu PD sa črtajú nižšie potreby aj v Nitrianskom a Trnavskom kraji (štatisticky významne len pre OGY z Trnavského kraja). Aj tento fakt by mohol vysvetľovať nízku účasť učiteľov z týchto krajov na ďalšom vzdelávaní v posledných 18-tich mesiacoch.

Z hľadiska veku respondentov **podstatne nižšie potreby profesionálneho rozvoja uvádzajú aj učители vo veku nad 50 rokov** v porovnaní s mladšími učiteľmi (index PD u nich dosahuje hodnotu len 44,2 oproti 49,6 v prípade vekovej kategórie do 50 rokov).

Najvyššia **potreba profesionálneho rozvoja sa zistila v Košickom a Banskobystrickom kraji**, kde podľa tabuľky vedú oblasti **vyučovanie žiakov so ŠVVP** (nad 70%, na ZŠ viac ako 75%) a **disciplína žiakov** (nad 60%). **V Banskobystrickom kraji** je vyšší záujem aj o problematiku hodnotenia žiakov (a to v rovnakej miere na ZŠ aj OGY). V osemročných gymnáziách Banskobystrického kraja sme zaznamenali zvýšený záujem aj o IKT zručnosti, vedomosti z oblasti vyučovacích postupov, obsahových a výkonových štandardov a vedenie triedy. **V Košickom kraji** je významne vyšší záujem o problematiku vyučovania v multikultúrnom prostredí (40,5%).

47 Index celkových potrieb profesionálneho rozvoja (index PD) sme vypočítali nasledujúcim spôsobom: Najprv sme prekódovali položky Otázky 18: žiadna potreba = 0, nízka potreba = 1, značná potreba = 2 a vysoká potreba = 3. Potom sme vypočítali ich súčet a následne pre každého učiteľa index PD ako percentuálny podiel tohto súčtu k číslu 33 (max. možný súčet, ak učiteľ označil všetky položky s vysokou potrebou). V konkrétnom prípade pre učiteľa, ktorý označil vysokú potrebu pre všetky jedenásť položiek Otázky 18, index PD potrieb nadobudol hodnotu 100. V prípade, že učiteľ označil nízku potrebu pre všetky položky, index PD potrieb nadobudol hodnotu 33, pre značnú potrebu 66 a nakoniec pre žiadnu potrebu 0. V skutočnosti samozrejme učители označovali odlišné kategórie v jednotlivých položkách Otázky 18. Celkovo však hodnoty okolo 50 naznačujú strednú celkovú potrebu ďalšieho vzdelávania.

Tabuľka 11

Potreby učiteľov na ďalšie vzdelávanie (Otázka 18, Príloha 1)

% učiteľov so značnou a vysokou potrebou štandardná chyba (SE)	SR	Typ školy		Kraj								
		celkovo	ZŠ	OGY	BA	TT	TN	NI	ZA	BB	PO	KE
ŠVVP	65,9	70,4	37,0	51,7	62,1	67,8	60,9	69,6	70,5	67,8	72,9	
SE	1,26	1,42	1,65	4,95	3,82	2,77	4,72	2,50	2,98	3,09	2,02	
IKT zručnosti	59,6	60,3	55,4	55,0	57,1	64,7	53,8	62,8	59,7	60,7	62,8	
SE	1,16	1,28	2,53	3,96	3,58	3,40	4,15	1,63	3,60	2,50	3,58	
disciplína žiakov	56,8	59,0	42,7	50,0	53,2	61,5	54,7	54,5	64,6	54,4	60,4	
SE	1,50	1,69	2,14	5,05	5,54	4,72	4,58	1,64	3,04	3,65	4,01	
vedomosti vyučovacích postupov	57,6	57,5	57,7	49,5	55,5	60,7	52,8	59,4	61,4	62,3	57,9	
SE	1,31	1,49	1,79	2,21	2,55	4,08	4,54	3,73	4,00	3,08	2,70	
vedomosti aprobačného predmetu	51,7	51,3	53,9	49,4	51,5	58,1	49,8	48,2	49,1	52,3	56,2	
SE	1,30	1,48	1,73	3,48	2,32	4,49	5,48	3,24	2,95	2,60	2,98	
obsahové a výkonové štandardy	49,1	48,6	52,2	47,4	49,4	50,0	45,3	45,9	49,9	54,8	50,1	
SE	1,28	1,47	1,45	5,06	3,78	2,21	5,53	2,50	2,56	1,99	3,63	
systém hodnotenia žiakov	46,4	46,9	43,6	36,2	44,3	50,2	40,7	52,6	57,3	46,1	43,1	
SE	1,48	1,68	1,70	4,37	3,77	4,17	4,98	3,64	3,07	3,41	2,16	
poradenstvo žiakom	46,0	47,3	37,5	44,2	42,0	44,0	42,9	44,1	51,6	45,6	51,0	
SE	1,32	1,51	1,56	2,69	5,30	2,48	4,40	2,91	4,03	3,26	3,71	
vedenie triedy	41,7	41,9	40,1	35,0	38,9	46,1	39,3	48,2	44,9	40,0	40,5	
SE	1,49	1,71	1,46	3,28	3,89	6,05	3,81	2,50	3,47	5,86	2,90	
multikultúrne prostredie	33,6	34,5	28,1	26,9	31,8	31,2	34,3	29,7	38,1	33,4	40,5	
SE	1,50	1,73	1,32	6,33	4,36	4,26	3,20	4,32	4,76	2,23	3,28	
vedenie školy	24,4	25,4	18,2	16,4	26,1	22,6	25,0	22,2	26,2	25,2	30,0	
SE	1,17	1,34	1,22	2,89	3,04	2,68	2,85	1,81	3,16	4,70	3,41	
celková potreba profesionálneho rozvoja	Index PD	47,7	48,2	44,3	44,7	46,9	48,6	45,7	48,2	49,1	48,4	49,5
	SE	0,50	0,57	0,59	1,74	1,02	1,52	1,69	0,83	1,37	1,44	1,29

Hodnoty štatisticky významne vyššie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom (kurzívou pri 90% spoľahlivosti).

Hodnoty štatisticky významne nižšie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom (kurzívou pri 90% spoľahlivosti).

V Prešovskom kraji sa prejavil významne vyšší záujem o obsahové a výkonové štandardy (v rovnakej miere v ZŠ aj OGY), v osemročných gymnáziách sa vyskytol podstatne vyšší záujem o vedenie triedy (v kategórii „značná potreba“), o ostatné oblasti mali učitelia z Prešovského kraja záujem približne v priemere SR.

V Žilinskom kraji sa v kategórii „vysoká potreba“ prejavil zvýšený záujem učiteľov o problematiku hodnotenia žiakov, v dvoch najvyšších kategóriách „značná“ a „vysoká potreba“ je zvýšený záujem o problematiku vedenia triedy.

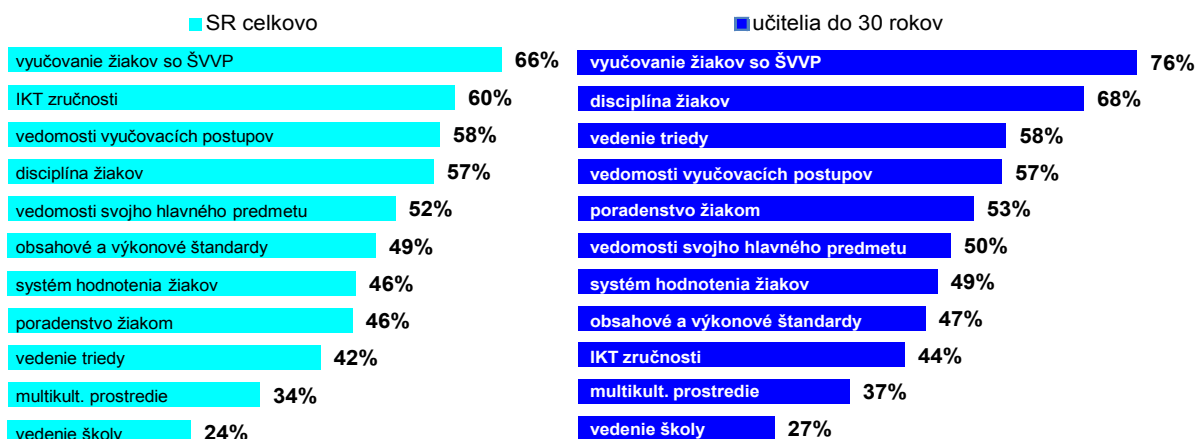
Je medzi učiteľmi na Slovensku nejaký medzigeneračný rozdiel v oblasti potrieb profesionálneho rozvoja?

Z pohľadu vekových skupín sa zistil štatisticky významný rozdiel v preferenciách, potrebách mladých učiteľov (do 30 rokov veku). Podrobný prehľad situácie prináša Graf 25. **Začínajúci učitelia ovládajú IKT na vyššej úrovni ako ich starší kolegovia, pociťujú však výraznejší nedostatok informácií z oblasti vzdelávania**

žiacov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, majú problémy s disciplínou žiakov a vedením triedy. Tieto oblasti by si zaslúžili pozornosť inštitúcií zaoberajúcich sa vzdelávaním budúcich učiteľov.

Graf 25

Oblasti potrieb profesionálneho rozvoja mladých učiteľov na Slovensku

3.6 Prístupy ku vzdelávaniu a postupy učiteľov na vyučovaní

Učitelia vyjadrovali svoje postoje a názory k prístupu k vyučovaniu a posudzovali *transmisívny* (direktívny) a *konštruktivistický model vzdelávania žiakov* (pozri Otázku 29 *Dotazníka učiteľov* v Prílohe 1). **Takmer vo všetkých zúčastnených krajinách prevláda u učiteľov konštruktivistický prístup k vzdelávaniu. Medzi tieto krajiny patrí aj Slovensko.** Viac ako 95% slovenských učiteľov je presvedčených, že žiaci by mali sami rozmyšľať a hľadať riešenia praktických úloh skôr, ako im poskytnú správne riešenie a že úlohou učiteľa je reagovať na otázky žiakov. Čo sa týka rozloženia celkovej variancie (zistených rozdielov v preferenciách transmisívneho, t. j. direktívneho a konštruktivistického modelu vzdelávania žiakov) na jednotlivé úrovne – učiteľ, škola a krajina, sa zistilo, že 25% variancie konštruktivistických postojov a 50% variancie direktívnych postojov prislúcha variancii medzi krajinami. V porovnaní s ostatnými premennými, ktoré TALIS analyzoval, sa v tomto prípade zistil najsilnejší vplyv národných vzdelávacích systémov, kultúrnych a pedagogických tradícií. Len veľmi malý podiel variancie prislúcha variancii medzi školami, zvyšok variancie je teda na úrovni učiteľov.

V súvislosti s *transmisívnym* modelom vyučovania sa slovenskí učitelia najviac stotožňovali s názorom, že efektívni, resp. dobrí učitelia demonštrujú žiakom správny spôsob riešenia úlohy a že vyučovanie má byť založené na úlohách s jasnými, správnymi odpoveďami a na poznatkoch, ktoré môže väčšina žiakov ľahko pochopiť (s takýmto názorom súhlasilo viac ako 80% učiteľov na Slovensku). Slovenskí učitelia však boli pri prejavovaní svojich názorov rezervovanejší a menej často volili kategórie „*rozhodne* súhlasím“ a „*rozhodne* nesúhlasím“.

Aby boli údaje získané z jednotlivých položiek Otázky 29 porovnateľné medzi krajinami (aby sa zohľadnili kultúrne rozdiely medzi zúčastnenými krajinami), boli pre každého učiteľa skonštruované tzv. IP skóre (ipsative score), ktoré zohľadnili relatívny podiel konkrétneho názoru k celkovému postoju⁴⁸. Čím je

48 IP skóre pre konštruktivistický postoj je pre každého učiteľa vypočítané ako rozdiel priemeru odpovedí v štyroch otázkach týkajúcich sa konštruktivistických postojov (Otázka 29 d, f, i, l, Príloha 1) a priemeru vo všetkých ôsmich otázkach o postojoch. IP skóre pre direktívny postoj je pre každého učiteľa vypočítané ako rozdiel priemeru odpovedí v štyroch otázkach týkajúcich sa direktívnych postojov (Otázka 29 a, g, h, k, Príloha 1) a priemeru vo všetkých ôsmich otázkach o postojoch. Súčet IP skóre pre obidva postoje je pre každého učiteľa rovný nule.

hodnota IP skóre pre konštruktivistický postoj vyššia, tým je silnejší konštruktivistický postoj. Ak je táto hodnota záporná, prevláda direktívny postoj a hodnoty okolo nuly predstavujú vyváženosť postojov.

Na základe výsledkov môžeme na Slovensku konštatovať štatisticky významne slabší direktívny **postoj učiteľov na osemročných gymnáziách**, a teda ich výraznejší konštruktivistický postoj. Tomu zodpovedá aj významne vyššia hodnota IP skóre pre konštruktivistický postoj (hodnoty 0,22 (SE 0,01) oproti základným školám s hodnotou 0,16 (SE 0,01)), ktorá je porovnateľná s výsledkami v krajinách ako je Dánsko, Estónsko a Belgicko. Pri porovnaní slovenských krajov sa zistil štatisticky významne výraznejší konštruktivistický postoj učiteľov **v Žilinskom kraji** (0,21 SE 0,02 a je pravdepodobné, že to môže súvisieť s vyššou úrovňou ďalšieho vzdelávania učiteľov v tomto kraji) a **vo vekovej kategórii učiteľov od 30 do 50 rokov** (0,18 SE 0,01) v porovnaní s vekovou kategóriou učiteľov nad 50 rokov (0,14 SE 0,01).

Napriek preferencii konštruktivistického modelu vzdelávania žiakov u istej skupiny učiteľov (i teoretikov vzdelávania) považujeme za potrebné upozorniť, že tento prístup nemožno považovať za univerzálny (jednoznačne najlepší). **Očakávaná negatívna (alebo aspoň nulová) korelácia konštruktivistického a transmisívneho modelu vzdelávania sa nepotvrdila. Možno teda hovoriť o reálnej integrácii oboch modelov** v praxi. V poslednej dobe sa objavujú empirické dôkazy toho, že konštruktivistický prístup učiteľa je efektívny u nadanejších, motivovaných žiakov, zatiaľ čo v prípade slabo prospievajúcich žiakov môže byť prínosom práve direktívnejší prístup, reprezentovaný premysleným štruktúrovaním vyučovacej hodiny zo strany učiteľa⁴⁹. Tieto zistenia v podstate vysvetľujú paradox, prečo efektívni **učitelia síce veria v potrebu konštruktivistického prístupu, ale na vyučovaní často volia direktívne (štruktúrované) postupy**⁵⁰.

Štúdia TALIS klasifikovala **tri typy vyučovacích postupov**:

- 1) štruktúrované** – štruktúrovanie vyučovacej hodiny (jasne stanovený vyučovací cieľ, kontrola domácej úlohy, na začiatku vyučovacej hodiny krátke zhrnutie učiva z predchádzajúcej hodiny, kontrola pracovných zošitov žiakov, zistenie pochopenia učebnej látky kladením otázok)
- 2) orientované na žiaka** – práca žiakov v skupinách a individualizácia (spoločná práca v skupinách, práca v skupinách utvorených podľa schopností žiakov, zadávanie rôznych úloh slabším a lepším žiakom, plánovanie vyučovacej hodiny spolu so žiakmi)
- 3) rozširujúce** – samostatné a tvorivé aktivity žiakov (debata a argumentácia, práca na projekte, výroba produktu pre iného, písanie eseje)

Pre potreby porovnania preferencie jednotlivých typov vyučovacích postupov v zúčastnených krajinách boli opäť pre jednotlivé postupy skonštruované IP skóre. Vo všetkých krajinách prevládajú štruktúrované postupy, nasledujú postupy orientované na žiaka, v najmenšej miere sa využívajú rozširujúce postupy (hodnoty IP skóre v priemere krajín TALIS pre jednotlivé postupy sú: 0,89; -0,20; -0,71). Na základe porovnania slovenských hodnôt IP skóre môžeme skonštatovať, že na Slovensku sa vo vyššej miere využívajú štruktúrované postupy (0,96 SE 0,02), postupy orientované na žiaka približne zodpovedajú priemeru krajín TALIS (-0,16 SE 0,01) a v oveľa menšej miere sa vyskytujú rozširujúce postupy (-0,81, SE 0,01).

Na základe odpovedí učiteľov o využívaní týchto postupov vo vyučovaní bola vypočítaná *priemerná frekvencia využívania vyučovacieho postupu na bežnej vyučovacej hodine* na Slovensku. Výsledok je znázornený na Grafe 26. Väčšina učiteľov na väčšine vyučovacích hodín (v priemere 80%) kontroluje pochopenie látky kladením otázok, takmer na troch štvrtinách vyučovacích hodín (72%) je na začiatku vyučovacej hodiny zhrnuté učivo z predchádzajúcej vyučovacej hodiny. Domácu úlohu však na Slovensku kontroluje iba 57% učiteľov (najmenej v Bratislavskom kraji).

Na približne jednej tretine vyučovacích hodín (35%) nechajú učitelia žiakov pracovať v skupinách

49 Morena Lebens & Petra Lebens (2009)

50 Na základe výsledkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006 a štúdie TALIS 2008 v prípade Slovenska napríklad učitelia Žilinského kraja.

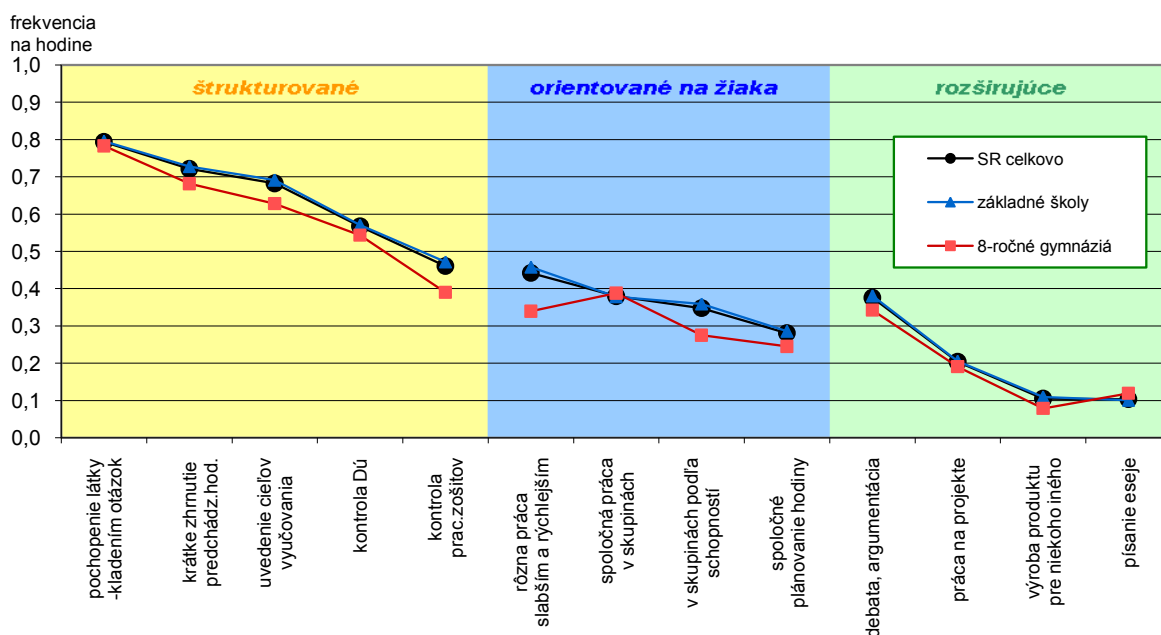
rozdelených podľa ich schopností⁵¹. V najnižšej miere sa na vyučovacích hodinách vyskytuje (časovo náročné) písanie esejí, v ktorých je úlohou žiakov zdôvodniť alebo vysvetliť svoje myšlienkové postupy a výroba produktu, ktorý bude využívať niekto iný (obe cca na 10% vyučovacích hodín). Z uvedeného vyplýva (pozri aj Graf 26), že **v slovenských školách prevláda štruktúrovanie vyučovacích hodín** (podobne ako je to v priemere krajín štúdie TALIS), a to takmer v rovnakej miere vo všetkých krajoch. Štatisticky **významne vyšší podiel štruktúrovania vyučovacích hodín bol zistený iba v Žilinskom kraji** (učitelia v Žilinskom kraji uvádzajú častejšie využívanie všetkých troch vyučovacích postupov ako učitelia v ostatných krajoch). Za zmienku však stojí skutočnosť, že pri regionálnej analýze výkonu žiakov v štúdiu OECD PISA 2003 bol výsledok tohto kraja štatisticky významne nad priemerom OECD a výkon chlapcov Žilinského kraja bol najvyšší spomedzi všetkých krajov Slovenska (Koršňáková, Kovarčíková, 2007). Pre vekové kategórie učiteľov je charakteristické, že **s rastúcim vekom učiteľov možno pozorovať relatívny nárast preferencie štruktúrovaných postupov a postupov orientovaných na žiaka a pokles preferencie rozširujúcich postupov**. Ďalšie dva typy postupov na vyučovaní (orientované na žiaka a rozširujúce) sú na Slovensku, podobne ako v ostatných krajinách štúdie TALIS, využívané v omnoho menšej miere.

Čo sa týka **postupov na vyučovaní orientovaných na žiaka**, môžeme konštatovať významne nižšie frekvencie v osemročných gymnáziách v porovnaní so základnými školami až v troch zo štyroch položiek. Pri porovnaní krajov možno pozorovať významne nižšie zastúpenie tohto postupu v Bratislavskom kraji (až o 10% nižšie hodnoty v porovnaní so Žilinským alebo Banskobystrickým krajom, a to až v troch položkách). V osemročných gymnáziách učitelia menej často žiakov diferencujú (najväčší rozdiel/pokles sa zistil pri zadávaní rôznej práce slabším a rýchlejšim žiakom a rozdeľovaní žiakov do skupín podľa ich schopností).

Rozširujúce postupy na vyučovaní sa vo všetkých krajinách štúdie využívajú v najmenšej miere, Slovensko však patrí ku krajinám s najnižšími hodnotami IP skóre (ipsative scores) pre rozširujúce postupy, t. j. aj ich relatívny podiel oproti ostatným postupom je veľmi nízky. **Zistili sme pozitívnu koreláciu medzi frekvenciou využívania týchto postupov a potenciálom žiakov** (0,12 SE 0,03), ktorý bol posudzovaný na základe odpovedí učiteľov (Otázka 39b, Príloha 1). Učitelia tieto postupy volia v prípade, že majú triedu s nadanejšími/lepšie prospievajúcimi žiakmi, ako je priemer v ročníku.

Graf 26

Postupy na vyučovaní – priemerné frekvencie (podľa typu školy)

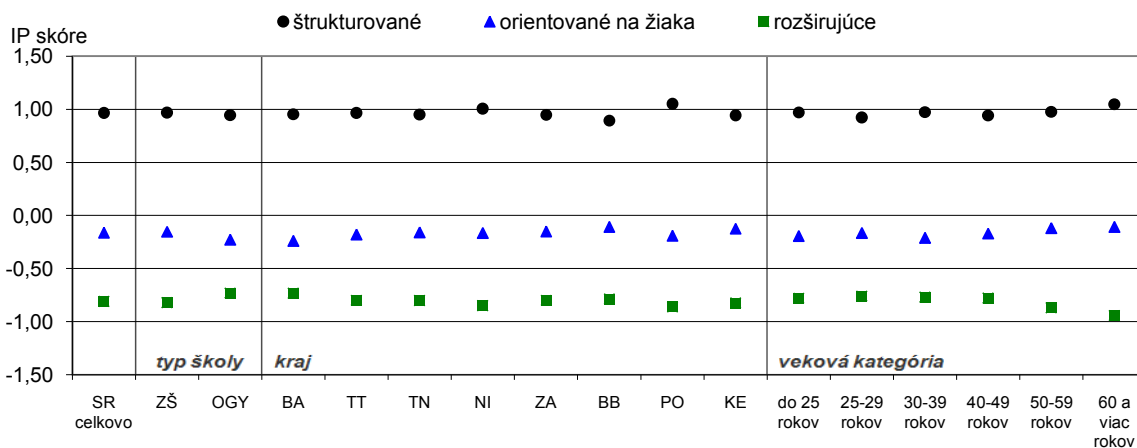

51 Na základe dát získaných zo štúdií IEA TIMSS 1995, 1999 a 2003 sa skupinová práca ukazuje ako často využívaná a neefektívna stratégia v triedach so slabšie prospievajúcimi žiakmi.

Porovnanie preferencie troch skúmaných typov vyučovacích postupov na základe ich IP skóre v rámci jednotlivých typov škôl, krajov Slovenska a vekových skupín učiteľov zobrazuje Graf 27.

Graf 27

Postupy na vyučovaní – IP skóre (podľa typov škôl, krajov a vekových skupín učiteľov)

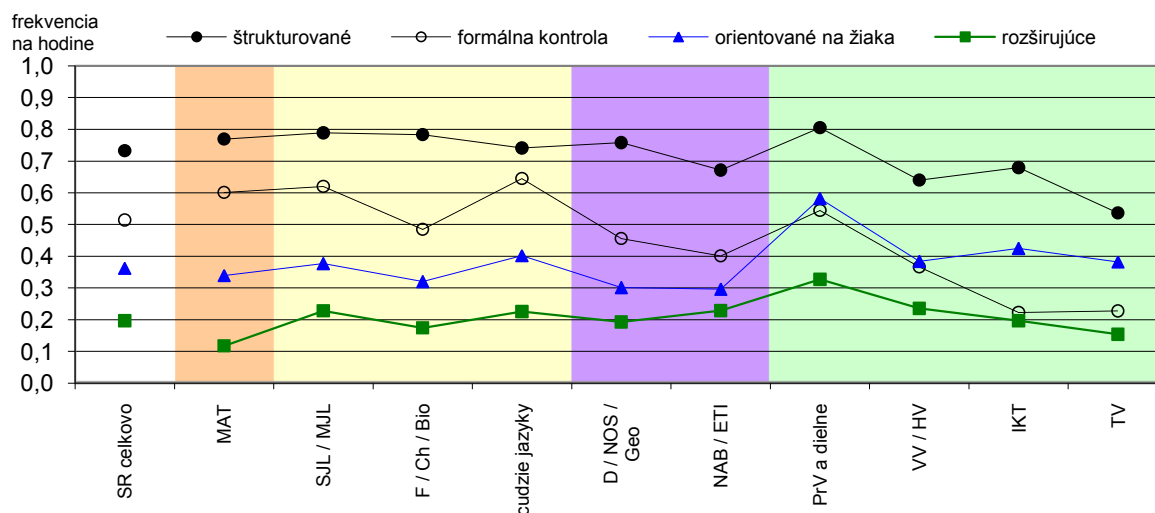
S využitím hodnôt *IP skóre* môžeme porovnať relatívne zastúpenie troch typov vyučovacích postupov: *štruktúrované*, *orientované na žiaka* a *rozširujúce*. Z Grafu 27 je zrejmé, že v osemročných gymnáziách a v Bratislavskom kraji je podiel postupov orientovaných na žiaka oveľa nižší a naopak, podiel rozširujúcich postupov je vyšší. Pozoruhodným zistením je, že hoci v Žilinskom kraji sa vo veľkej miere prejavuje častejší výskyt takmer všetkých sledovaných postupov, po porovnaní hodnôt *IP skóre* musíme konštatovať, že pomerné zastúpenie všetkých troch sledovaných vyučovacích postupov je v priemere Slovenska. Pre vekové kategórie je charakteristické (opäť sa potvrdilo), že s rastúcim vekom je pozorovateľný relatívny nárast štruktúrovaných postupov a postupov orientovaných na žiaka a pokles rozširujúcich postupov.

Pri analýze národných dát sme sa venovali aj zastúpeniu troch typov vyučovacích postupov vo vyučovaní jednotlivých skupín všeobecnovzdelávacích a výchovných predmetov. Zistenia ilustrujú nasledujúce dva grafy. Graf 28 znázorňuje *priemerné frekvencie* postupov na vyučovaní jednotlivých predmetov. Graf 29 znázorňuje rovnaké údaje, ale *prepočítané na hodnoty IP skóre*.

Národné údaje potvrdili zistenie medzinárodnej správy, že štruktúrované postupy prevládajú najmä **na hodinách matematiky**, potom na hodinách prírodovedných predmetov a jazykov. Na týchto predmetoch je štatisticky významne vyššia najmä frekvencia kontroly domácich úloh a pracovných zošitov, prevláda aj kontrola pochopenia látky pomocou kladení otázok a krátke zhrnutie učiva z predchádzajúcej hodiny (v Grafe 28 sú tieto aspekty znázornené líniou *formálna kontrola*). Rozširujúce postupy sú vzácne využívané na hodinách matematiky (s frekvenciami o 5 až 12% pod priemerom SR). Nízke frekvencie sme zistili aj v prípade postupov orientovaných na žiaka (okrem zadania rôznej práce žiakom na rôznej úrovni).

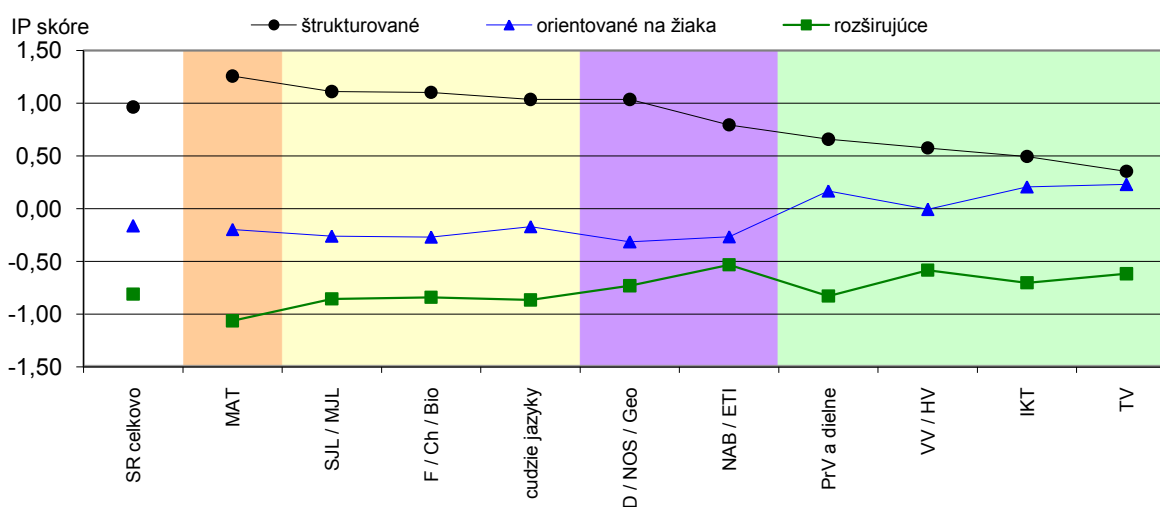
Graf 28

Postupy na vyučovaní – priemerné frekvencie (podľa predmetov)

Graf 29

Postupy na vyučovaní – IP skóre (podľa predmetov)

Pre **prírodovedné predmety** sú charakteristické mierne nižšie frekvencie v postupoch orientovaných na žiaka aj rozširujúcich postupoch. Následkom je vyššie pomerné zastúpenie štruktúrovaných postupov, aj keď ich frekvencie sú len mierne nad priemerom Slovenska.

Na vyučovaní jazyka a literatúry sa v porovnaní s priemerom Slovenska v mierne vyššej miere vyskytujú len rozširujúce postupy, pri ktorých majú žiaci vysvetliť istý názor (debata) alebo napísať zdôvodnenie (eseje). V osemročných gymnáziách učelia vo vyššej miere žiakom zadávajú písanie esejí aj na hodinách cudzích jazykov (21%).

Na hodinách cudzích jazykov sa síce kladie vyšší dôraz na kontrolu domácich úloh a pracovných zošitov (frekvencia 73% a 56%), ale vyššia je aj frekvencia spoločnej práce v skupinách (49%), čo čiastočne zvyšuje podiel postupov orientovaných na žiakov.

Pre **humanitné a spoločenskovedné predmety**: dejepis, občianska náuka, náboženstvo a etická výchova, je charakteristické nižšie zastúpenie štruktúrovaných postupov (štatisticky významne nižšie frekvencie kontroly domácich úloh). V nižšej miere sa používajú aj postupy zamerané na žiakov (nižšie frekvencie práce v skupinách podľa schopností). Vo väčšej miere sa však vyskytujú rozširujúce postupy: debata a obhajoba istého názoru, a to najmä na hodinách náboženstva a etiky.

Na vyučovacích hodinách so zameraním na **pracovné vyučovanie a výchovné predmety** sú výrazne nižšie zastúpené štruktúrované postupy. Charakteristické sú vyššie frekvencie činností orientovaných na žiaka. **Telesná výchova** je charakteristická tým, že podiel štruktúrovaných postupov a postupov orientovaných na žiaka je takmer vyrovnaný (aktivity v oboch skupinách dosahujú frekvencie v priemere približne 40%).

Spolupráca učiteľov na Slovensku

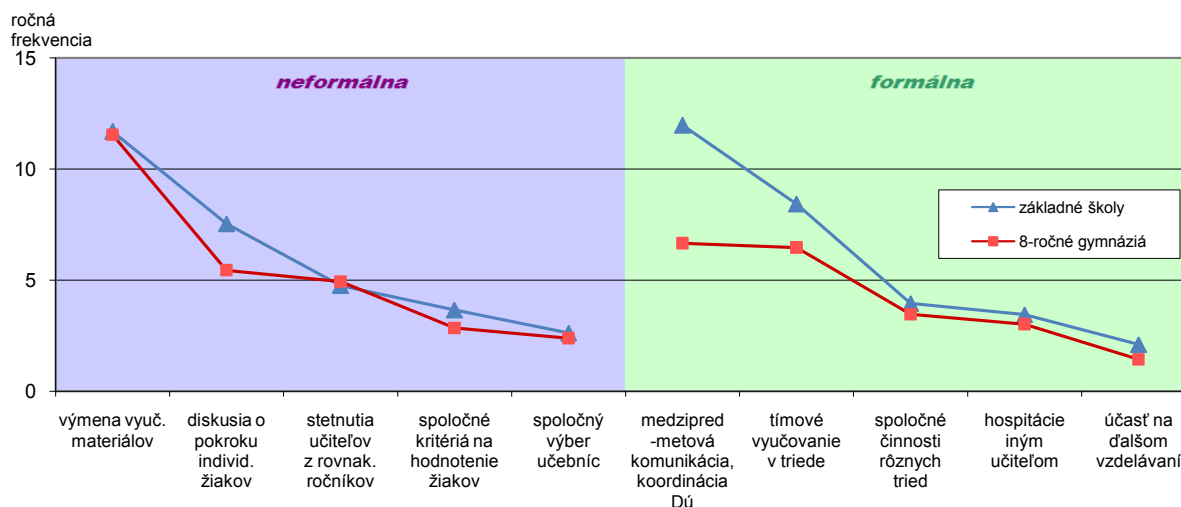
Štúdia OECD TALIS skúmala niektoré aktivity *neformálnej a formálnej spolupráce* – dvoch základných foriem profesionálnej spolupráce učiteľov na nižšom sekundárnom stupni. Profesionálna spolupráca učiteľov je podmienená kultúrou a tradíciami zúčastnených krajín. Svedčí o tom to, že až 44% zistených rozdielov týkajúcich sa neformálnej spolupráce a 50% zistených rozdielov týkajúcich sa formálnej spolupráce, je možné pripísať rozdielom medzi krajinami (zvyšná variabilita, na úrovni škôl a učiteľov, je nižšia).

Napriek tomu, že pri výmene vyučovacích materiálov existuje na Slovensku medzi učiteľmi veľmi dobrá neformálna spolupráca (uskutočňuje sa v priemere raz do mesiaca), pri podrobnejšej analýze musíme konštatovať celkovo nižší výskyt ostatných skúmaných aktivít *neformálnej spolupráce* učiteľov. Z tohto dôvodu sú aj hodnoty IP skóre neformálnej spolupráce vzhľadom k celkovej profesionálnej spolupráci na Slovensku výrazne nižšie ako v ostatných zúčastnených krajinách (IP skóre Slovenska je 0,22 - najnižšie spomedzi všetkých zúčastnených krajín). Priemerný učiteľ zo zúčastnených krajín v štúdiu TALIS sa približne raz do mesiaca zapája do *diskusie o pokroku vo vzdelávacích výsledkoch určitých žiakov* (na Slovensku sa priemerný učiteľ do takejto diskusie zapája asi 7-krát ročne). Väčší rozdiel sme na Slovensku zaznamenali vo frekvenciách *účasti na stretnutiach učiteľov vyučujúcich rovnaké ročníky a zabezpečení spoločných hodnotiacich kritérií na hodnotenie výkonov žiakov*, ktoré sa v priemere krajín TALIS vyskytujú 7 až 8-krát ročne (na Slovensku je ich frekvencia asi polovičná). *Definovanie spoločných kritérií na hodnotenie výkonov žiakov a diskusia o pokroku vo vzdelávacích výsledkoch určitých žiakov* sú menej frekventovaná najmä v osemročných gymnáziách, čo môže byť dôsledkom nižšieho počtu žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

V prípade aktivít spojených s formálnou spoluprácou v priemere štúdie TALIS dominuje *tímové vyučovanie v triede*, ktoré sa v priebehu školského roka uskutočňuje takmer každý mesiac (8 až 9-krát). V prípade Slovenska je však najčastejšia *medzipredmetová koordinácia* (napríklad pri plánovaní písomných prác žiakov alebo zadávaní domácich úloh). Koordinácia domácich úloh (na Slovensku častejšie ako raz do mesiaca) sa v ostatných krajinách zúčastnených štúdiu TALIS vyskytuje asi v polovičnej frekvencii. Toto zistenie vyplýva z odpovedí slovenských učiteľov základných škôl, v osemročných gymnáziách je takáto koordinácia práce učiteľov nižšia a v priemere TALIS. Výskyt jednotlivých foriem spolupráce učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku znázorňujú nasledujúce dva grafy: Graf 30 zobrazuje zistenia podľa typu školy, Graf 31 znázorňuje situáciu v jednotlivých krajoch Slovenska.

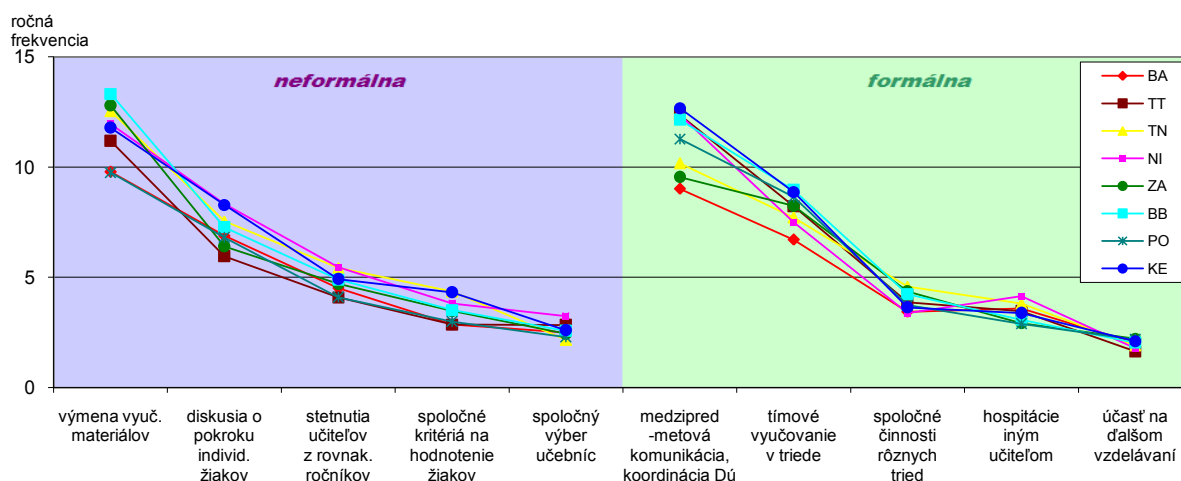
Graf 30

Spolupráca učiteľov – priemerné frekvencie (podľa typu školy)

Graf 31

Spolupráca učiteľov – priemerné frekvencie (podľa krajov)

Porovnanie odpovedí učiteľov v jednotlivých krajoch Slovenska neodhalilo takmer žiadne štatisticky významné rozdiely v rámci ich profesionálnej spolupráce. Výnimkou je nižšia *medzipredmetová koordinácia* medzi učiteľmi v Bratislavskom kraji v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska.

3.7 Sebadôvera učiteľov na Slovensku a ich spokojnosť v zamestnaní

Pri zisťovaní sebadôvery učiteľov štúdia TALIS vychádzala z definície kanadského psychológa Alberta Banduru (1986): **sebadôvera** (angl. „self-efficacy“) je **viera človeka vo vlastné schopnosti dosiahnuť určité ciele**, viera, že dokáže vykonať kroky potrebné na zvládnutie situácií, ktoré nastali. Na rozdiel od efektívnosti samotnej, sebadôvera je presvedčenie jedinca, že má schopnosť byť efektívny (či už je to pravda, alebo nie).

V Otázke 31 *Dotazníka učiteľa* (Príloha 1) učitelia vyjadrili, do akej miery súhlasia s nasledovnými tvrdeniami: „Zdá sa mi, že v značnej miere prispievam k pokroku vo vzdelávaní svojich žiakov.“, „Ak sa veľmi snažím, môžem zaznamenať pokrok aj u najproblémovnejších a najmenej motivovaných žiakov.“, „Mám úspech pri vyučovaní žiakov v mojej triede.“ a „Zvyčajne viem, ako si mám získať žiakov.“ Na základe týchto položiek bol vypočítaný *index sebadôvery*.

Prehľad získaných priemerov a indexu sebadôvery učiteľov na Slovensku v jednotlivých typoch škôl, krajoch a vekových kategóriách zobrazuje Tabuľka 12.

Tabuľka 12

Sebadôvera učiteľov na Slovensku podľa typov škôl, krajov a veku (Otázka 31, Príloha 1)

% učiteľov, ktorí (rozhodne) súhlasili štandardná chyba (SE)	SR celko- vo	Typ školy		Kraj									Vekové kategórie		
		ZŠ	OGY	BA	TT	TN	NI	ZA	BB	PO	KE	do30	30-49	50+	
b) ...prispievam k pokroku...svojich žiakov	95,9	95,9	95,7	95,8	96,0	96,9	95,9	94,4	95,5	97,0	96,0	92,9	96,2	96,8	
	0,50	0,57	0,51	1,50	2,03	1,56	1,09	1,16	1,05	1,06	1,70	1,70	0,59	0,78	
c) ... pokrok aj u najproblémovnejších žiakov	85,3	85,0	87,6	85,7	90,3	89,6	88,8	88,4	79,9	80,4	82,8	83,9	85,6	85,6	
	0,94	1,07	1,06	2,12	2,76	2,09	1,99	1,79	3,22	1,44	3,06	2,89	1,15	1,62	
d) mám úspech pri vyučovaní...	91,9	91,7	93,7	93,4	93,8	95,0	87,6	92,7	89,6	92,7	92,8	91,5	92,9	90,9	
	0,71	0,81	0,70	2,38	1,93	2,19	2,75	1,19	1,40	0,88	1,69	1,94	0,78	1,35	
e) ...viem, ako si mám získať žiakov	93,7	93,9	92,8	91,6	98,2	94,6	93,1	91,1	94,5	93,9	94,4	87,6	94,6	95,3	
	0,53	0,60	0,69	2,03	0,89	2,00	0,99	1,89	1,05	1,47	1,23	1,84	0,74	0,97	
SELFEEF - index sebadôvery	-0,30	-0,29	-0,35	-0,21	-0,25	-0,30	-0,34	-0,31	-0,34	-0,26	-0,33	-0,41	-0,28	-0,27	
	0,02	0,03	0,02	0,10	0,05	0,03	0,06	0,06	0,05	0,05	0,06	0,04	0,03	0,03	

Hodnoty štatisticky významne nižšie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom (kurzívou pri 90% spoľahlivosti).

Hodnoty štatisticky významne vyššie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom (kurzívou pri 90% spoľahlivosti).

V medzinárodnom porovnaní indexu sebadôvery je zrejmé, že sebadôvera slovenských učiteľov je štatisticky významne nižšia ako priemer krajín, ktoré sa zúčastnili štúdie TALIS (**-0,30** SE 0,02). V rámci Slovenska môžeme konštatovať, že nie sú štatisticky významné rozdiely v sebadôvere učiteľov základných škôl a osemročných gymnázií (Δ 0,06 SE 0,03). Učitelia osemročných gymnázií častejšie volili možnosti odpovede áno „Súhlasím“ ako „Rozhodne súhlasím“, čím sa mierne znížil ich index sebadôvery v porovnaní s učiteľmi základných škôl. Až v dvoch položkách sme však zaznamenali takmer o 2% vyšší podiel učiteľov osemročných gymnázií, ktorí súhlasili alebo rozhodne súhlasili s tvrdeniami: „ Ak sa veľmi snažím, môžem zaznamenať pokrok aj u najproblémovnejších a najmenej motivovaných žiakov.“ a „ Mám úspech pri vyučovaní žiakov v mojej triede.“

Zaznamenali sme aj regionálne rozdiely. Najvýznamnejší práve v presvedčení učiteľov, že *môžu zaznamenať pokrok aj u najproblémovnejších a najmenej motivovaných žiakov*. Zatiaľ čo v Trenčianskom a Trnavskom kraji si v tejto situácii verí okolo 90% učiteľov, v Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom kraji si verí len okolo 80% učiteľov (o 10% menej). Znamená to, že **až pätina učiteľov**

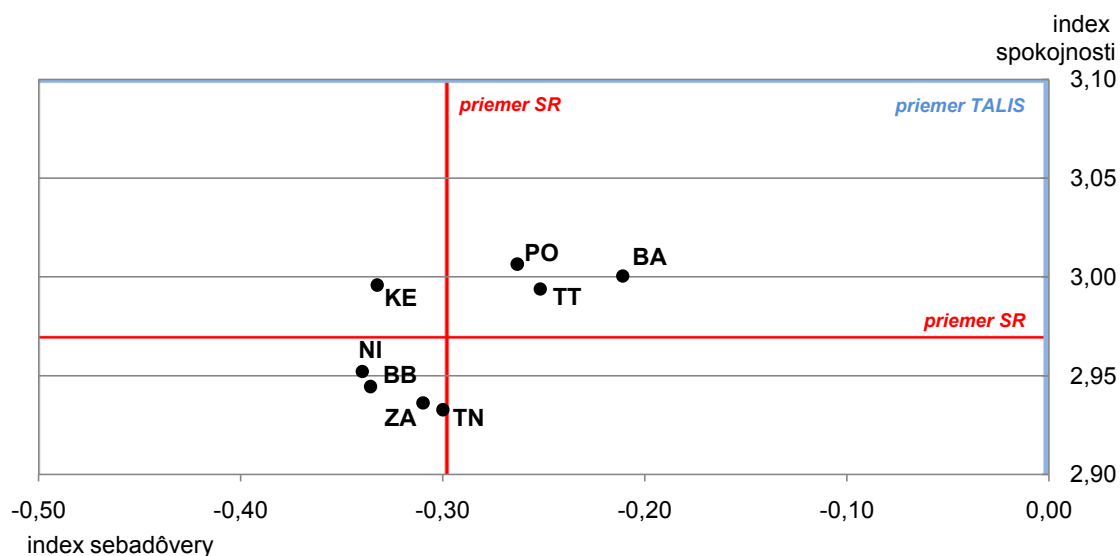
v Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom kraji neverí, že ak sa budú veľmi snažiť, môžu zaznamenať pokrok aj u najproblémovjších a najmenej motivovaných žiakov. Súvisí to zrejme s tým, že v týchto troch krajoch neustále rastie zastúpenie rómskych žiakov, ktorí pochádzajú nielen zo sociálne znevýhodneného prostredia, ale reprezentujú aj inú kultúru. Približne 10% učiteľov v Banskobystrickom kraji nezažíva pri vyučovaní svojich žiakov úspech!

Pri porovnaní vekových skupín sme zistili významne nižšie hodnoty sebadôvery mladších učiteľov (do 30 rokov), ktorí nevedia, ako si majú získať žiakov. Výnimkou spomedzi mladých učiteľov (do 30 rokov) je skupina mladých učiteľov IKT, ktorí majú index sebadôvery v priemere Slovenska (-0,26). Analýza situácie podľa jednotlivých vyučovacích predmetov odhalila, že najnižšiu sebadôveru na Slovensku majú učители náboženskej výchovy (priemer -0,42), čo by mohlo naznačovať nedostatky v ich príprave v oblasti pedagogiky a didaktiky.

Sebadôveru našich učiteľov nepriaznivo ovplyvňuje ich postavenie v spoločnosti. **Až 65% učiteľov na Slovensku si myslí, že spoločnosť učiteľov nerešpektuje.** Najlepšie sú na tom učители náboženskej výchovy – tento názor zdieľa len 60%. Najhoršie vnímajú svoje postavenie starší učители cudzích jazykov – až 75% ich je presvedčených o tom, že si ich spoločnosť neváži. Nemôže nás prekvapiť, že čo sa týka spokojnosti s prácou, slovenskí učители dosahujú spolu s maďarskými najnižšie hodnoty (pozri Kapitulu 2). **Potvrdila sa pozitívna korelácia medzi sebadôverou a spokojnosťou s prácou učiteľa** (korelačný koeficient **0,44** SE 0,03). Regionálne porovnanie znázorňuje Graf 32.

Graf 32

Vzťah medzi sebadôverou učiteľa a jeho spokojnosťou s prácou – porovnanie krajov

Pri čítaní Grafu 32 je dôležité si uvedomiť, že priemer sebadôvery učiteľov na Slovensku je záporný (teda nižší ako priemer krajín, ktoré sa zúčastnili štúdie OECD TALIS) a maximum spokojnosti nepresahuje priemernú hodnotu. Zo všeobecného vzoru „vyššia sebadôvera – vyššia spokojnosť“, sa mierne vymyká len priemer učiteľov v Košickom kraji. V Košickom kraji sú aj učители s nižšou sebadôverou relatívne spokojní so zamestnaním.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že spokojnosť s prácou zvyčajne s pribúdajúcimi rokmi praxe narastá, čo môže spôsobovať fakt, že **nespokojní učители, ktorí majú možnosť zamestnať sa inde, túto profesiu opúšťajú.** Odchod efektívnych, kvalifikovaných učiteľov je ďalší faktor, ktorý oslabuje vzdelávací systém. Problematikou pritiažnutia, skvalitňovania a udržania efektívnych učiteľov v školskom systéme sa zaoberala správa OECD (2005). Jedným z jej záverov, citovaným aj v rámci Uznesenia Európskeho

parlamentu z 23. 9. 2008 o zlepšovaní kvality učiteľov (2008/2068 (INI)), je: „...profesia (rozumej učiteľa) bude atraktívna vtedy, keď sa zabezpečí zodpovedajúca spoločenská podpora, spoločenské uznanie, postavenie a ohodnotenie ... je potrebné vyvinúť maximálne úsilie na zabezpečenie toho, aby všetci učitelia cítili, že patria k rešpektovanej a cenenej profesii, pretože veľká časť ich profesionálnej identity závisí od ich vnímania spoločnosťou...“

V rámci štúdie TALIS sa analyzoval vplyv viacerých faktorov na spokojnosť učiteľov s ich povoláním. Metódou analýzy viacrozmernej regresie⁵² sa získali tzv. *čisté efekty* pôsobenia určitých faktorov („očistené“ od vplyvu pohlavia, dĺžky praxe, dosiahnutého vzdelania a vyučovaného predmetu). Vo všetkých zúčastnených krajinách sa potvrdil priamo úmerný vzťah medzi spokojnosťou učiteľa a nasledujúcimi faktormi: **disciplína v triede, vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi a sebadôvera učiteľov**. Situácia na Slovensku je veľmi podobná priemeru získanému spracovaním dát zo všetkých zúčastnených krajín. Porovnanie je k dispozícii v Tabuľke 13.

Tabuľka 13

Faktory pôsobiace na spokojnosť s prácou učiteľa – čisté efekty

	vplyv v SR	vplyv v priemere krajín TALIS
- disciplína v triede (Otázka 43, Príloha 1)	0,09	0,09
- vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi (Otázka 31 g - j, Príloha 1)	0,11	0,16
- sebadôvera učiteľa (Otázka 31 b - e, Príloha 1)	0,37	0,36

3.8 Štýly vedenia a systém hodnotenia práce školy a učiteľa

Štýly vedenia škôl

Analýza štýlov vedenia školy vychádza v štúdii OECD TALIS z odpovedí, ktoré riaditelia zúčastnených škôl uviedli v *Dotazníku riaditeľa* (Príloha 2) na Otázky 15 a 16. Štúdia TALIS sa zamerala na dva štýly vedenia školy: *pedagogický* a *administratívny štýl*. *Pedagogický štýl* štúdia TALIS vymedzila zameraním riaditeľa na hlavné ciele vzdelávania v škole, podporou práce učiteľov (napríklad riešenie problémov v triede spolu s učiteľom) a monitorovaním vzdelávania v škole (napríklad formou hospitácií). *Administratívny štýl* v štúdii TALIS predstavuje zodpovednosť za efektívnosť školy (napr. zabezpečovanie zlepšovania vyučovacích zručností učiteľov, predstavovanie nových plánov rodičom) a vyznačuje sa dôrazom riaditeľa na kontrolu dodržiavania pravidiel (napr. kontrola chýb a omylov v administratívnych postupoch a správach).

Ako sme už uviedli v Kapitole 2, v porovnaní s ostatnými krajinami, ktoré sa zúčastnili štúdie OECD TALIS, na Slovensku sú zastúpené obidva štýly vedenia škôl približne v priemere štúdie TALIS 2008. Vo všetkých zúčastnených krajinách sa potvrdila pozitívna korelácia medzi oboma štýlmi riadenia: riaditelia, ktorí vykazujú častejšie aktivity v rámci jedného štýlu vedenia, vykazujú väčšiu podporu aj aktivitám druhého štýlu (na Slovensku sa zistila korelácia 0,46). Znamená to, že riaditelia považujú aktivity spojené s obidvoma skúmanými štýlmi vedenia školy za rovnako dôležité. Z odpovedí poskytnutých riaditeľmi skúmaných škôl na Slovensku vyplýva, že takmer všetci učitelia pracujú v školách s plánom rozvoja školy, kde riaditelia zabezpečujú, aby učitelia postupovali v súlade so vzdelávacími cieľmi školy (99,6% a 98,2%).

52 Metodológia je dostupná v medzinárodnej správe (OECD, 2009a, Box 4.4., strana 114).

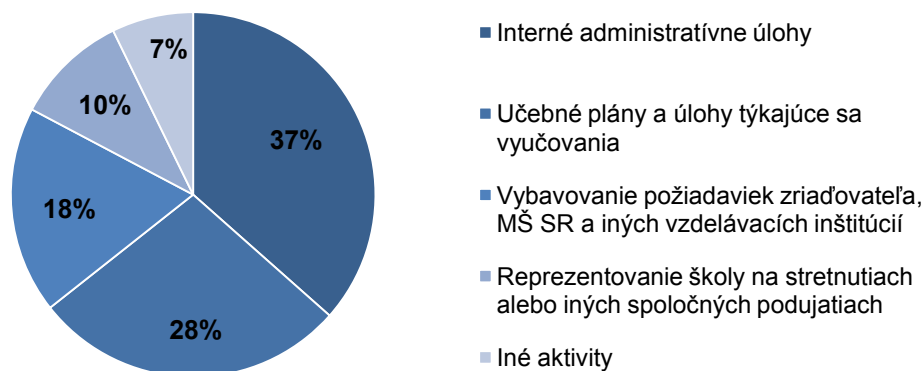
Približne tri štvrtiny učiteľov pôsobia v školách, kde riaditelia pri definovaní rozvojových cieľov (*často* alebo *veľmi často*) prihliadajú na študijné výsledky žiakov, ale len menej ako dve tretiny učiteľov pôsobi v školách, kde riaditelia pri rozhodovaní o učebných plánoch berú do úvahy študijné výsledky žiakov (75,9% a 61,1%). Štvrtina až pätina učiteľov pracuje v školách s nedostatočným monitorovaním vyučovania samotnými riaditeľmi, teda riaditelia uskutočňujú hospitácie a sledujú prácu žiakov len výnimočne (*nikdy* alebo *niekedy*). Na základe výpovede riaditeľov, menej ako dve tretiny učiteľov (62,3%) dostáva od nich návrhy (*často* alebo *veľmi často*), ako by mohli zlepšiť svoje vyučovacie postupy. Približne pre rovnaké percento učiteľov (60,9%) ich riaditelia (*rozhodne*) súhlasili s tým, že podstatou ich práce by malo byť zabezpečenie zlepšovania vyučovacích zručností učiteľov.

Niektoré odpovede riaditeľov bolo možné porovnať s odpoveďami učiteľov z rovnakých škôl. Najväčší štatisticky významný rozdiel sa zistil v prípade informovania učiteľov riaditeľom o možnostiach ďalšieho vzdelávania (*profesionálneho rozvoja*). Na základe odpovedí riaditeľov až 95,9% učiteľov dostáva od nich informácie o možnostiach ďalšieho vzdelávania *často* alebo *veľmi často*. Zhodnú odpoveď na rovnakú otázku uviedlo v priemere len 81,3% učiteľov, čo sa týka začínajúcich učiteľov (do 30 rokov) pozitívnu odpoveď uviedlo len 77,6%. Zistený rozdiel môže súvisieť s „filtrovaním“ informácií riaditeľom školy, ktorý zodpovedá za zabezpečenie zastupovania a jeho preplatenie.

Otázka 17 *Dotazníka riaditeľa* (Príloha 2) poskytla odhad zastúpenia jednotlivých pracovných aktivít v rámci pracovného času riaditeľov škôl na Slovensku. Zistený stav ilustruje Graf 33.

Graf 33

Pracovný čas riaditeľov škôl na Slovensku

Takmer dve tretiny pracovného času riaditeľov skúmaného typu⁵³ škôl na Slovensku zaberajú administratívne a organizačné aktivity, medzi ktoré môžeme zaradiť: *interné administratívne úlohy* (napríklad problematika ľudských zdrojov/zamestnancov, predpisov, správ, školského rozpočtu a rozvrhu), *vybavovanie požiadaviek zriaďovateľa, MŠ SR alebo iných národných vzdelávacích inštitúcií* a *reprezentovanie školy na stretnutiach alebo iných spoločných podujatiach v regióne a nadväzovanie kontaktov*.

Necelú tretinu pracovného času riaditelia venujú odborným pedagogickým aktivitám (*učebným plánom a úlohám týkajúcim sa vyučovania, vrátane vyučovania, prípravy na vyučovanie, hospitácií v triedach a poradenstva pre učiteľov*).

Tabuľka 14 obsahuje prehľad premenných, v prípade ktorých sa zistila pozitívna súvislosť s určitým štýlom vedenia aspoň v šiestich zúčastnených krajinách a zároveň prináša informáciu, či sa tento vzťah zistil aj na

53 ISCED 2

Slovensku. Analýza sa zamerala na *čisté efekty* pôsobenia štýlov vedenia na rôzne premenné („očistené“ od vplyvu pohlavia, rokov praxe, výšky vzdelania a pod.) a uskutočnila sa formou viacrozmernej regresie⁵⁴ (podľa metodológie opísanej v medzinárodnej správe na strane 114, OECD, 2009a).

Tabuľka 14

Vplyvy štýlu vedenia školy na nasledujúce premenné

Štýl vedenia	Premenná	Zistený vplyv v krajinách TALIS	Zistený vplyv na Slovensku
pedagogický	väčší podiel neformálnej a formálnej spolupráce medzi učiteľmi	6	
	lepšie vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi	6	
	väčší dôraz na výsledky žiakov pri ohodnotení práce učiteľa	7	
	väčší dôraz na počty žiakov opakujúcich ročník a žiakov postupujúcich pri ohodnotení práce učiteľa	7	
	väčší dôraz na absolvované ďalšie vzdelávanie pri ohodnotení práce učiteľa	13	+
	väčší dôraz na inovačné vyučovacie metódy pri ohodnotení práce učiteľa	10	
	väčší dôraz na plán rozvoja alebo školení pre učiteľa/ učiteľku, u ktorého/ktorej sa prejavili slabé výsledky vo vyučovaní	17	+
administratívny	nebol zistený žiaden efekt aspoň v 1/4 zúčastnených krajín		

Pedagogický štýl vedenia školy má pri hodnotení práce učiteľa na Slovensku pozitívny vzťah k prihladaniu na absolvované vzdelávanie (ale nie na inovačné vyučovacie metódy) a plánovanie ďalšieho vzdelávania v prípade učiteľov s menej uspokojivými výsledkami na vyučovaní.

Hodnotenie škôl

Informácie o hodnotení škôl na Slovensku sme získali z odpovedí riaditeľov na Otázku 18 z *Dotazníka pre riaditeľov*: *Ako často bola škola za posledných 5 rokov hodnotená? Interné hodnotenie* si školy vypracovali v priemere raz do roka, nezaznamenali sme významné rozdiely ani medzi obidvoma zúčastnenými typmi škôl, ani medzi krajinami. *Externé hodnotenie* sa konalo v priemere každý tretí rok. Štátna školská inšpekcia alebo zriaďovateľ vo vyššej miere hodnotili školy v Bratislavskom kraji (v priemere 2 až 4-krát v sledovanom 5-ročnom období). Naopak, v Nitrianskom kraji sme zaznamenali štatisticky významne nižšie frekvencie externého hodnotenia (v priemere raz za 5 rokov).

Pozitívnym zistením je skutočnosť, že len 1,6% učiteľov pôsobí v školách, ktoré nemali v období posledných 5 rokov vypracovanú žiadnu hodnotiacu správu. Škola, ktorá takúto správu nemala, sa v štúdiu TALIS nevyskytla v Bratislavskom, Trnavskom a Trenčianskom kraji.

Štúdia TALIS skúmala aj kritériá hodnotenia škôl. Informácie boli získané z odpovedí riaditeľov na Otázku 19 *Dotazníka pre riaditeľov*. Na Slovensku sa odlišujú kritériá na hodnotenie základných škôl od kritérií používaných pri hodnotení osemročných gymnázií. Napríklad faktory ako je vyučovanie

54 Metodológia je dostupná v medzinárodnej správe (OECD, 2009a, Box 4.4., strana 114).

žiacov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo počty žiakov opakujúcich ročník nie sú pri hodnotení osemročných gymnázií považované za rovnako dôležité ako pri hodnotení základných škôl, keďže nie sú v osemročných gymnáziách rovnako zastúpené a nepredstavujú problém.

Riaditelia ZŠ uvádzali týchto 10 najdôležitejších kritérií pri hodnotení škôl na Slovensku:

1. vyučovanie žiakov ŠVVP žiakov
2. výsledky testov žiakov
3. inovačné vyučovacie metódy
4. disciplína a správanie žiakov
5. vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi
6. spolupráca učiteľov
7. priame ohodnotenie vyučovania v triede
8. iné študijné výsledky žiakov
9. absolvované ďalšie vzdelávanie učiteľov
10. mimoškolské aktivity

Riaditelia OGY uvádzali týchto 10 najdôležitejších kritérií pri hodnotení škôl na Slovensku:

1. mimoškolské aktivity
2. vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi
3. inovačné vyučovacie metódy
4. absolvované ďalšie vzdelávanie učiteľov
5. spolupráca učiteľov
6. vedenie tried učiteľmi
7. priame ohodnotenie vyučovania v triede
8. iné študijné výsledky žiakov
9. výsledky testov žiakov
10. disciplína a správanie žiakov

Otázka 20 z *Dotazníka pre riaditeľov* (Príloha 2) poskytla informácie pre štúdium toho, aký vplyv malo realizované hodnotenie škôl. V prípade zverejňovania hodnotenia škôl je situácia na Slovensku v porovnaní s ostatnými krajinami zúčastnenými v štúdiu TALIS priaznivá, asi len pätina učiteľov (21,7%) pracuje v škole, ktorá nemala publikovanú hodnotiacu správu, ani nebola uvedená v porovnávacích tabuľkách MŠ SR. Na druhej strane tieto hodnotenia škôl mali len mierny vplyv na rozpočet školy (80,4% učiteľov na Slovensku pracuje v školách, v ktorých hodnotenie školy neovplyvnilo jej rozpočet, čo je štatisticky významne viac ako zistený priemer štúdie TALIS 62%). Štatisticky významne najnižší vplyv hodnotenia na rozpočet školy sme zaznamenali v Nitrianskom kraji (len 6,2% učiteľov v tomto kraji pôsobí v školách, ktorých rozpočet do istej miery ovplyvnilo hodnotenie školy). Na základe výpovede riaditeľov až dve pätiny učiteľov (42,8%) pôsobia v školách, kde hodnotenie školy malo len malý, alebo žiadny vplyv na ohodnotenie práce vedenia školy (čo je štatisticky významne viac ako zistený priemer štúdie TALIS 21,3% - dvojnásobok). Hodnotenie škôl má skôr dopad na jednotlivých učiteľov, či už v podobe ocenenia alebo podpory zlepšenia ich práce.

Pri regionálnom porovnaní na základe informácií z *Dotazníka pre riaditeľov* sme v niektorých krajoch Slovenska zistili niektoré ďalšie odlišnosti (odlišnosti medzi kraji boli v tomto prípade oveľa významnejšie ako zistené rozdiely medzi základnými školami a osemročnými gymnáziami): v Prešovskom kraji pôsobí štatisticky významne viac učiteľov v školách, kde hodnotenie školy poskytuje *spätnú väzbu* na výsledky tejto školy ako v Žilinskom kraji. V Trenčianskom a v Banskobystrickom kraji pôsobí štatisticky významne viac učiteľov v školách, kde hodnotenie školy vyúsťuje do poskytnutia *pomoci učiteľom* na zlepšenie ich pedagogického majstrovstva ako v Nitrianskom kraji. V porovnaní s celkovou situáciou na Slovensku riaditelia v Banskobystrickom kraji v oveľa väčšej miere vykazovali vplyv hodnotenia školy na motivovanie učiteľov (či už sa jednalo o pochvalu alebo finančné odmeňovanie).

Hodnotenie učiteľov

Hodnotenie práce učiteľov je na Slovensku zaužívané. Informácie o hodnotení práce učiteľa, jeho formách, dôsledkoch a vnímaní respondentmi, sme čerpali z odpovedí učiteľov na Otázky 21 až 28 z *Dotazníka pre učiteľov* (Príloha 1). Na Slovensku prevláda *interné* hodnotenie práce učiteľa. Priemerný učiteľ dostáva spätnú väzbu na svoju prácu od riaditeľa v priemere každý druhý mesiac (frekvencia 4,86, t. j. 5x ročne) a iní učelia alebo členovia vedenia školy mu ju poskytujú ešte o niečo častejšie (asi 6x ročne). Začínajúcim učiteľom (do 30 rokov) sa spätná väzba dostáva častejšie, ako ostatným vekovým kategóriám, približne 7-krát ročne. Na základe zistení štúdie TALIS sa priemerný slovenský učiteľ stretáva s *externým* hodnotením svojej práce raz za dva roky. Len necelé 4% slovenských učiteľov sa nikdy nestretlo so žiadnym hodnotením svojej práce.

Pozoruhodné je zistenie, že na základných školách je *interné hodnotenie* (riaditeľom školy alebo kolegami) v porovnaní s osemročnými gymnáziami približne o tretinu častejšie (frekvencie sú štatisticky významne vyššie) a *externé hodnotenie* (napr. štátnou školskou inšpekciou) asi o jednu pätinu častejšie. Zistené rozdiely môžu súvisieť s viacerými faktormi, napríklad zvýšenými nárokmi na pedagogické majstrovstvo učiteľa základnej školy (vyššie zastúpenie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, multikultúrne prostredie), ale aj užšou špecializáciou absolventov pedagogických fakúlt a s tým súvisiacou menšou šancou uplatniť sa mimo rezortu školstva v prípade, že sa im v učiteľskom povolání nedarí. (Táto interpretácia súvisí s nižšou frekvenciou interného hodnotenia práce učiteľov v Bratislavskom kraji. Nižšia frekvencia interného hodnotenia práce učiteľov v Bratislavskom kraji môže byť zapríčinená aj relatívne nízkymi mzdami učiteľov v porovnaní s priemernou mzdou v regióne.)

Podobne ako pri hodnotení škôl, ani pri ohodnotení učiteľov v osemročných gymnáziách nehrá úlohu vyučovanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo počty žiakov opakujúcich ročník. V nasledujúcom prehľade je uvedených desať najdôležitejších faktorov, ktoré sa podľa názoru učiteľov zohľadňujú pri ich ohodnotení. Rebríček kritérií sme zostavili na základe *indexu dôležitosti*, ktorý sme vypočítali prekódovaním položiek tak, aby bol zohľadnený pomer odpovedí „nebolo zvažované“ a „bolo zvažované s nízkou / s miernou /s veľkou dôležitosťou“⁵⁵.

Učelia ZŠ uvádzali týchto 10 najdôležitejších kritérií pri ich osobnom ohodnotení:

1. vedomosti a znalosti učiteľov vyučovacích metód
2. disciplína a správanie žiakov
3. vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi
4. priame ohodnotenie vyučovania v triede
5. vedomosti a znalosti učiteľov v oblasti hlavného vyučovacieho predmetu/-ov
6. spätná väzba od žiakov
7. inovačné vyučovacie metódy
8. spolupráca učiteľov
9. vedenie tried učiteľmi
10. výsledky testov žiakov

55 *Index dôležitosti bol vypočítaný na základe položiek Otázky 22 (Príloha 1) po prekódovaní premenných: neviem, či bolo zvažované = 0, nebolo zvažované = -1, zvažované s nízkou dôležitosťou = 0,33, zvažované s miernou dôležitosťou = 0,66 a zvažované s veľkou dôležitosťou = 1.*

Učitelia OGY uvádzali týchto 10 najdôležitejších kritérií pri ich osobnom ohodnotení:

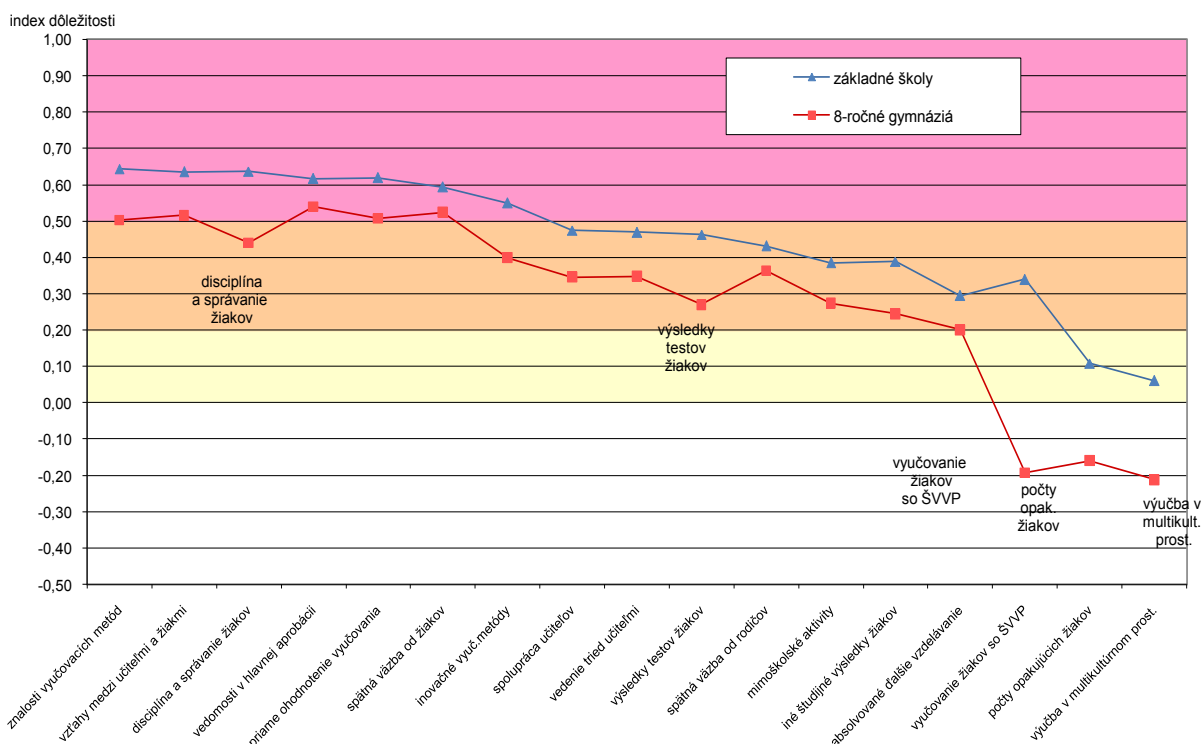
- 1.) vedomosti a znalosti učiteľov v oblasti hlavného vyučovacieho predmetu/-ov
- 2.) spätná väzba od žiakov
- 3.) vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi
- 4.) priame ohodnotenie vyučovania v triede
- 5.) vedomosti a znalosti učiteľov vyučovacích metód
- 6.) disciplína a správanie žiakov
- 7.) inovačné vyučovacie metódy
- 8.) spätná väzba od rodičov
- 9.) vedenie tried učiteľmi
- 10.) spolupráca učiteľov

Skutočné vedomosti učiteľa v predmete, ktorý vyučuje, sú v osemročných gymnáziách najdôležitejšou požiadavkou. V prípade učiteľa v základnej škole sú najdôležitejšie štyri skutočnosti, aké vyučovacie metódy ovláda, či vie na vyučovacej hodine zabezpečiť disciplínu, aký má vzťah k žiakom a ako je jeho priama vyučovacia činnosť hodnotená hospitáciami. Kritérium „Aké výsledky dosahujú žiaci v predmete“, je pri hodnotení učiteľa ZŠ až na poslednom mieste uvedeného rebríčka.

Celkovú zistenú situáciu ilustrujeme prostredníctvom Grafu 34. V prípade gymnázií je zrejmé, že posledné tri kritériá (vyučovanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, počty žiakov opakujúcich ročník a vyučovanie v multikultúrnom prostredí) nie sú podľa názoru väčšiny učiteľov, ktorí sa k nim vyjadrili, vôbec zvažované (index dôležitosti má zápornú hodnotu). V prípade ZŠ sú v nižšej miere zvažované len posledné dve kritériá (počty žiakov opakujúcich ročník a vyučovanie v multikultúrnom prostredí), vyučovanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami predstavuje relatívne stredne dôležitý faktor, porovnateľný s inými študijnými výsledkami žiakov.

Graf 34

Dôležitosť kritérií pri hodnotení učiteľov (podľa typu školy)

Zaoberali sme sa aj názorom učiteľov na kvalitu ich hodnotenia a tým, čo im prinieslo pozitívne hodnotenie alebo kritika ich práce. Informácie sme čerpali z Otázok 23 až 26 *Dotazníka pre učiteľov* (Príloha 1). Najpozitívnejšie vnímajú poskytnuté hodnotenie mladí, začínajúci učitelia (do 30 rokov), učitelia na 2. stupni základných škôl a učitelia v Košickom kraji. Takmer rovnaké percento začínajúcich učiteľov a učiteľov z Košického kraja (83,7% a 83,6%) sa vyjadrilo, že hodnotenie im pomohlo v ich ďalšom pracovnom rozvoji. Rovnaký názor zastávalo aj 78,9% učiteľov základných škôl. Učitelia v osemročných gymnáziách boli k poskytnutej spätnej väzbe celkovo kritickejší, takmer 43% z nich v nej chýbali návrhy na zlepšenie ich práce. K poskytnutej spätnej väzbe boli z rovnakého dôvodu (chýbajúce návrhy na zlepšenie práce) kritickí aj učitelia v Bratislavskom a Trenčianskom kraji.

Pozitívne hodnotenie učiteľov sa najčastejšie prejaví vo forme *pochvaly od riaditeľa* a priznania *osobného príplatku* (udáva ich približne 40% učiteľov). Čo sa však týka finančného odmeňovania, platy, osobné príplatky a ich zmeny sú na Slovensku oveľa nižšie ako v zahraničí (pozri podkapitolu 3.2). Pri porovnaní percentuálneho zastúpenia učiteľov, ktorí uviedli *miernu alebo veľkú zmenu vo finančnom odmeňovaní dôsledkom pozitívneho hodnotenia ich práce*, v medzinárodnej správe (OECD 2009a, Tabuľka 5.5, str. 181) je zrejme, že vysoké hodnoty sa vyskytujú najmä v krajinách strednej a východnej Európy s nízkym podielom HDP vo vzdelávaní. Je to teda, vzhľadom na najnižšie platy v týchto krajinách⁵⁶, paradoxné tvrdenie. Rovnaká zmena platu/osobného príplatku sa môže zdať učiteľovi na Slovensku vzhľadom na celkovú výšku jeho základného platu „veľká“, zatiaľ čo napríklad jeho kolegovi v Austrálii „malá“.

Približne tretine učiteľov pozitívne hodnotenie ich práce prinesie *zapojenie do rozvoja školy a/alebo atraktívnejšie pracovné podmienky*. Len necelým 30% učiteľov poskytne *možnosť ďalšieho vzdelávania* a pre menej ako 20% učiteľov znamená *zmenu v kariérom raste a/alebo v plate*. Je smutné, že tieto **pozitívne zmeny sa vo významne nižšej miere dotýkajú mladých, začínajúcich učiteľov**. Pri porovnaní názorov učiteľov podľa typu školy môžeme konštatovať kritickejší pohľad učiteľov v osemročných gymnáziách (vysoká zhoda s medzinárodným priemerom štúdie TALIS), a to vo všetkých *nefinančných faktoroch* (t. j. okrem položiek a) a b) Otázky 23 *Dotazníka pre učiteľov*, kde sa učitelia jednotlivých typov škôl na Slovensku zhodli). Vplyv pozitívneho hodnotenia dokumentuje Tabuľka 15.

Tabuľka 15

Vplyv pozitívneho hodnotenia (Otázka 23, Príloha 1)

% učiteľov s miernou / veľkou zmenou štandardná chyba (SE)	Typ školy			Vekové kategórie		
	SRcelkovo	ZŠ	OGY	do30	30-49	50+
verejná pochvala od riaditeľa a/alebo od kolegov	40,7 1,47	42,0 1,66	32,6 2,44	32,64 3,20	39,82 1,89	45,83 1,96
osobný príplatok alebo iná finančná odmena	37,3 1,50	37,7 1,70	34,2 2,19	28,96 2,33	38,52 1,88	39,47 2,25
zapojenie sa do úloh na rozvoji školy	35,9 1,20	36,7 1,36	31,0 1,92	25,74 2,58	34,68 1,82	42,62 2,17
zmena pracovných povinností (na atraktívnejšie)	30,0 1,00	31,3 1,14	21,8 1,16	25,27 2,39	29,07 1,57	33,64 1,75
možnosť ďalšieho vzdelávania	28,7 1,20	29,6 1,35	22,8 1,87	26,70 2,79	29,23 1,69	28,84 1,96
zmena pravdepodobnosti kariérneho rastu	20,8 1,05	21,5 1,19	16,5 1,39	20,81 2,35	22,72 1,55	18,18 1,86
zmena platu	19,7 1,17	19,9 1,33	17,8 1,66	15,91 2,36	19,45 1,55	21,71 1,63

Hodnoty štatisticky významne nižšie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom, hodnoty štatisticky významne vyššie od celkového priemeru (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom.

56 Priemerný ročný plat učiteľov na nižšom sekundárnom stupni s 15 ročnou praxou v Poľsku je 10 263 USD, v Maďarsku 14 512 USD, oproti priemeru OECD 37 488 USD (OECD 2006, Tab. D.3.1., str. 384).

Regionálne porovnanie odhalilo štatisticky významné rozdiely len v rámci dvoch krajov:

1. častejšie používanie pochvaly kolegami alebo vedením školy v *Košickom kraji* uviedlo 46,5% učiteľov (pre porovnanie, v Bratislavskom kraji ich bolo 31,6%),
2. najnižší vplyv pozitívneho hodnotenia na kariérny rast, výšku platu, či možnosť ďalšieho vzdelávania uvádzajú učitelia pôsobiaci v *Bratislavskom kraji* (16,0%, 15,3%, 19,8%).

Na základe odpovedí učiteľov na Otázku 24 *Dotazníka pre učiteľov* (Príloha 1) môžeme konštatovať významne väčší vplyv kritiky ako pochvaly. Vplyv kritiky je významný najmä v kategórii učiteľov ZŠ. Najväčšie rozdiely sú, pochopiteľne, vo faktoroch, ktoré sa v osemročných gymnáziách vyskytujú v oveľa nižšej miere (špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiakov, disciplína a výsledky žiakov v testoch, zrejme pod vplyvom národného merania Testovanie 9). Významne vyšší dopad kritického hodnotenia, ktorý mal za následok mierne alebo veľké zmeny, udávali učitelia v Košickom kraji.

Rebríček piatich najčastejšie uvádzaných dopadov kritického hodnotenia **učiteľov ZŠ**, ktoré viedli k zmenám alebo znamenali zmeny v ich ďalšej práci učiteľa:

1. zmena vedomostí a znalostí vyučovacích metód
2. zmena vedomostí a znalostí v oblasti hlavných predmetov
3. dôraz na zlepšenie výsledkov testov žiakov v ich výučbe
4. riešenie problémov disciplíny a správania žiakov
5. zmena postupov riadenia triedy

Rebríček piatich najčastejšie uvádzaných dopadov kritického hodnotenia **učiteľov OGY**, ktoré viedli k zmenám alebo znamenali zmeny v ich ďalšej práci učiteľa:

1. zmena vedomostí a znalostí vyučovacích metód
2. zmena vedomostí a znalostí v oblasti hlavných predmetov
3. zmena postupov riadenia triedy
4. dôraz na zlepšenie výsledkov testov žiakov v ich výučbe
5. riešenie problémov disciplíny a správania žiakov

Zisťovali sme aj to, či *uviedenie návrhov v ohodnotení učiteľa* (Otázka 25b, Príloha 1) mohlo mať pozitívny vplyv na zlepšenie kvality (Otázka 24, Príloha 1). Potvrdila sa síce pozitívna korelácia medzi týmito premennými, ale jej výška je len mierna. Na základe analýz môžeme konštatovať relatívne najvyšší vplyv návrhov na zlepšenie postupov riadenia triedy, na zmenu vedomostí a znalostí vyučovacích metód a riešenie problémov disciplíny a správania žiakov (všetky korelácie dosahujú hodnoty nad 0,2).

V skutočnosti je nárast zmien pomerne malý, napr. v riadení triedy môžeme konštatovať, že v prípade učiteľov ZŠ s ohodnotením *bez návrhov* na zlepšenie aspektov ich práce nastali v priemere len malé zmeny u štyroch z piatich učiteľov. V prípade tých učiteľov ZŠ, ktorí dostali ohodnotenie aj s konkrétnymi návrhmi na zlepšenie ich práce, nastali v priemere *malé zmeny* v prípade štyroch a *mierne zmeny* v prípade jedného učiteľa. **Efektívnosť hodnotenia** (v súvislosti s návrhmi na zlepšenie) **práce učiteľa je teda veľmi nízka.**

Na Slovensku (toto zistenie je v zhode s výsledkami ostatných zúčastnených krajín) má hodnotenie *vplyv na spokojnosť s prácou* v prípade 57% učiteľov (vyšší vplyv sa zaznamenal len v Košickom a Žilinskom kraji pre 65% učiteľov). *Vplyv hodnotenia na udržanie si práce* je oveľa nižší – v priemere traja z piatich slovenských učiteľov nepociťujú v súvislosti s ich hodnotením žiadne ohrozenie.

Na základe odpovedí učiteľov sme pre oba sledované faktory vypočítali indexy vplyvu hodnotenia, ktoré zohľadnili pomer odpovedí „žiadna zmena“, „malý / veľký pokles“ a „malé / veľké zvýšenie“⁵⁷. Môžeme

57 Pre obe položky Otázky 27 (Príloha 1) bol vypočítaný samostatný index vplyvu hodnotenia po prekódovaní premenných: žiadna zmena = 0, veľký pokles = -1, malý pokles = -0,5, malé zvýšenie = 0,5 a veľké zvýšenie = 1.

skonštatovať, že hodnotenie a/alebo spätná väzba z pohľadu učiteľov má na ich *spokojnosť s prácou* ako aj na *udržanie si práce* v priemere SR skôr pozitívny dopad (hodnoty indexov v priemere SR dosiahli výšku 0,24, resp. 0,20). V rámci Slovenska sa najvyšší vplyv na spokojnosť s prácou prejavil v prípade učiteľov v Košickom kraji (0,30)⁵⁸.

Čo sa týka vplyvu hodnotenia učiteľa na *udržanie si práce*, musíme konštatovať oveľa skeptickejší pohľad učiteľov osemročných gymnázií (0,16)⁵⁹, a to najmä v porovnaní s učiteľmi ZŠ staršími ako 50 rokov (0,25).

Na základe odpovedí učiteľov na Otázku 28 z *Dotazníka pre učiteľov* (Príloha 1) sme získali názor slovenských učiteľov na celkový systém hodnotenia v ich škole. Väčšina učiteľov na Slovensku súhlasí s názorom, že v súvislosti s ohodnotením a/alebo spätnou väzbou učiteľov má ich škola vytvorený plán rozvoja alebo školení na zlepšenie práce učiteľov, že ohodnotenie učiteľov sa nerobí len kvôli splneniu administratívnych požiadaviek, že ich kolegovia v škole by netolerovali pretrvávajúci slabý výkon učiteľa, a že ich riaditeľ používa efektívne metódy na určenie dobrých alebo slabých výkonov učiteľov. Učitelia z osemročných gymnázií posudzujú situáciu kritickejšie. **Väčšina slovenských učiteľov si však myslí, že v ich škole má ohodnotenie práce učiteľov len malý vplyv na vyučovanie v triedach** (snáď len s výnimkou Košického kraja), **a že učitelia s pretrvávajúcimi slabými výkonmi nebudú prepustení**. 60% učiteľov osemročných gymnázií je presvedčených, že za zlepšenie kvality vyučovania nedostanú väčšiu odmenu.

Na základe odpovedí **učiteľov ZŠ** môžeme zostaviť rebríček piatich názorov na systém hodnotenia, s ktorými nesúhlasilo najviac učiteľov:

1. učiteľ s pretrvávajúcim slabým výkonom bude prepustený (nesúhlasilo 57,8% učiteľov)
2. systém hodnotenia má vplyv na vyučovanie v triedach (nesúhlasilo 53,3% učiteľov)
3. ak zlepším kvalitu svojho vyučovania, dostanem väčšiu finančnú alebo nefinančnú odmenu (nesúhlasilo 51,8% učiteľov)
4. ak budem inovatívnejší vo svojom vyučovaní, dostanem väčšiu finančnú alebo nefinančnú odmenu (nesúhlasilo 51,5% učiteľov)
5. najlepší učitelia tejto školy dostávajú najväčšie odmeny (nesúhlasilo 50,1% učiteľov)

Podobne môžeme zostaviť rebríček piatich názorov na systém hodnotenia, s ktorými nesúhlasilo najviac **učiteľov OGY**:

1. systém hodnotenia má vplyv na vyučovanie v triedach (nesúhlasilo 61,9% učiteľov)
2. ak zlepším kvalitu svojho vyučovania, dostanem väčšiu finančnú alebo nefinančnú odmenu (nesúhlasilo 60,3% učiteľov)
3. najlepší učitelia tejto školy dostávajú najväčšie odmeny (nesúhlasilo 59,5% učiteľov)
4. ak budem inovatívnejší vo svojom vyučovaní, dostanem väčšiu finančnú alebo nefinančnú odmenu (nesúhlasilo 58,6% učiteľov)
5. riaditeľ podniká kroky, aby zmenil finančné odmeňovanie učiteľov s pretrvávajúcimi slabými výkonmi (nesúhlasilo 57,4% učiteľov)

58 V Košickom kraji v súvislosti s hodnotením ich práce približne traja z desiatich učiteľov nepocítili žiaden rozdiel (34,9%), štyria učitelia pocítili malé zlepšenie, dvaja učitelia pocítili veľké zlepšenie a jeden učiteľ veľké zhoršenie svojej spokojnosti s prácou.

59 Z desiatich učiteľoch OGY šiesti nepocitujú žiadny vplyv svojho hodnotenia na udržanie si práce učiteľa (61,5%), traja pocitujú len malé zlepšenie a jeden pocituje malé zhoršenie.

**Kľúčové faktory
efektívneho
vzdelávacieho
systému podľa medzinárodnej
správy – hľadanie
súvislostí
na Slovensku**

4.

4. Klúčové faktory efektívneho vzdelávacieho systému podľa medzinárodnej správy– hľadanie súvislostí na Slovensku

Medzinárodná správa (OECD, 2009a, Kapitola 7) sa v závere zameriava na dva faktory efektívneho vzdelávacieho systému: *disciplína v triede* (spojitosť s výkonmi žiakov) a *sebadôvera učiteľov* (spojitosť s produktivitou a efektívnosťou vyučovania). Na základe rámca štúdie TALIS bolo zadefinovaných šesť skupín premenných, následne sa analyzoval hrubý aj čistý efekt jednotlivých premenných na disciplínu v triede a sebadôveru učiteľov. Pri výpočte čistého efektu sa zvažovali aj socioekonomické charakteristiky školy (napríklad: úroveň schopností žiakov, podiel žiakov s materinským jazykom odlišným od vyučovacieho jazyka a podiel žiakov s vysokoškolsky vzdelanými rodičmi).

V Tabuľke 16 sú zahrnuté len tie položky, pri ktorých sa zistil *čistý finálny efekt* (očistený od vplyvu socioekonomických charakteristík školy a niektorých sledovaných charakteristík učiteľa v 1. skupine). Kapitola 7 medzinárodnej správy poskytuje prehľad krajín, v ktorých sa objavil vzťah medzi jednotlivými skúmanými premennými. Tabuľka 16 prináša prehľad (pozitívnych alebo aj negatívnych) vplyvov, ktoré sa prejavili aj na Slovensku.⁶⁰

Môžeme konštatovať, že v rámci 1. analyzovanej skupiny premenných na Slovensku platí nasledovné: Učiteľky na Slovensku si dokážu zabezpečiť lepšiu disciplínu v triede ako ich kolegovia – muži. Dĺžka praxe učiteľov má pozitívny vzťah k disciplíne v triede aj ich sebadôvere. Učitelia, ktorí pracujú na plný úväzok majú vyššiu sebadôveru ako učitelia, ktorí pracujú na čiastočný úväzok.

V rámci 2. a 5. skupiny sa na Slovensku nedokázal medzi skúmanými premennými žiadny vzťah.

Zaujímavé sú výsledky analýzy premenných v rámci 3. skupiny. V takmer všetkých zúčastnených krajinách (vrátane Slovenska) sa potvrdilo, že lepšie vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi sú tam, kde je lepšia disciplína v triede a sebadôvera učiteľov (ale môže to platiť aj naopak: tam, kde sú sebadôverou učiteľov a lepšia disciplína, tam sú i lepšie vzťahy). Predpoklad o pozitívnom vplyve štruktúrovaných postupov a postupov orientovaných na žiaka na disciplínu v triede a sebadôveru učiteľov sa potvrdil v mnohých zúčastnených krajinách. Potvrdil sa však aj predpoklad, že rozširujúce postupy nemajú vplyv na disciplínu v triede – výnimkou boli 4 krajiny, v ktorých sa zistil negatívny vplyv. V oblasti postupov na vyučovaní sme na Slovensku zistili len štatisticky významný pozitívny vzťah medzi postupmi orientovanými na žiaka a sebadôverou učiteľov.

Zaujímavé zistenie poskytla aj analýza v rámci 4. skupiny premenných. Podpora inovácií a ocenenie (nie len morálne) učiteľa na Slovensku pozitívne súvisí s disciplínou v triede.

V rámci 6. skupiny premenných sme zaznamenali pozitívny vzťah medzi právomocou školy v oblasti rozpočtu a disciplínou v triede. V školách, kde sa zistil vyšší index nevhodného správania učiteľov bola nižšia sebadôvera učiteľov. Index nevhodného správania učiteľov bol vytvorený na základe Otázky 30 z *Dotazníka pre riaditeľov* (položky: učitelia prichádzajú neskoro do školy; absentujú; nemajú dostatočnú pedagogickú prípravu). Na Slovensku tento index nenadobúdal významnejšie hodnoty, relatívne najväčšie problémy sme zistili v spojení s absenciou. Je možné, že nižšia sebadôvera učiteľov môže negatívne ovplyvňovať zdravotný stav učiteľov (vyššia práceneschopnosť).

60 *Upozornenie pre čitateľa: efekty, uvedené v kapitolách 4 a 7 medzinárodnej správy (OECD, 2009a) nie sú totožné. V Kapitole 4 sa vzťah medzi premennými vypočítal na základe modelu viacrozmernej regresie, pri sledovaní (kontrole) určitých premenných. Napríklad v Tabuľke 4.10 (OECD, 2009a, str. 132) sa pri výpočte vzťahu medzi postupmi a disciplínou v triede kontrolovalo pohlavie učiteľa, jeho prax a vzdelanie, vyučovaný predmet, veľkosť triedy, priemerné schopnosti žiakov a % žiakov s materinským jazykom odlišným od vyučovacieho jazyka (v Kapitole 7 bolo spracovaných viac kontrolných premenných). Model použitý v Kapitole 7 je prepracovanejší, najprv sledoval hrubý efekt každej premennej zo skupiny (tzv. gross effect), potom sa zohľadnili socioekonomické charakteristiky žiakov (vypočítal sa tzv. net effect) a nakoniec sa pri výpočte konečného čistého efektu (tzv. final net effect) kontrolovali charakteristiky učiteľa. V prvej časti textu sme zvolili metodológiu použitú v Kapitole 7 (OECD, 2009a, str. 224).*

4. Klúčové faktory efektívneho vzdelávacieho systému podľa medzinárodnej správy – hľadanie súvislostí na Slovensku

Tabuľka 16 Vplyv rôznych faktorov na disciplínu v triede a sebadôveru učiteľov⁶¹

Analyzované skupiny premenných	Premenné s čistým finálnym efektom	vplyv na disciplínu v triede		vplyv na sebadôveru učiteľov	
		počet krajín	na Slovensku	počet krajín	na Slovensku
• Skupina 1: charakteristika učiteľov	pohlavie učiteľa (+ pozitívny vplyv žien)	6	+	4	
	práca na plný úväzok	5		6	+
	pracovný úväzok na dobu neurčitú	11		8	
	VŠ vzdelanie učiteľa (ISCED 5A Mgr a vyššie)	4		6	
	odpracované roky učiteľa	18	+	7	+
• Skupina 2: ďalšie vzdelávanie učiteľov	počet dní ďalšieho vzdelávania	1		11	
	úvodné zaškolenie nových (v škole) učiteľov	2			
	uvádzanie začínajúcich učiteľov do praxe (tzv. mentoring)	2		2	
• Skupina 3: postoje a vyučovacie postupy učiteľov	index vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi	22	+	23	+
	index štruktúrovaných postupov na vyučovaní	12		12	
	index postupov orientovaných na žiaka	8		9	+
	index rozširujúcich postupov na vyučovaní	4		4	
	index direktívnych postojov ku vzdelávaniu	7		17	+
	index konštruktivistických postojov k vzdelávaniu	5		19	+
	index neformálnej spolupráce učiteľov	3		2	
	index formálnej spolupráce učiteľov	5		10	
• Skupina 4: systém hodnotenia a spätná väzba	žiadne ohodnotenie a/alebo spätná väzba učiteľom			1	
	žiadne hodnotenie školy za posledných 5 rokov				
	presvedčenie, že najlepší učelia v škole dostávajú najväčšie finančné a nefinančné odmeny	2		1	
	kritériá hodnotenia učiteľov – výsledky testov žiakov	1		1	
	kritériá hodnotenia učiteľov – inovačné vyučovacie metódy	4	+	3	
	kritériá hodnotenia učiteľov – účasť na celoživotnom vzdelávaní				
	vplyv ohodnotenia učiteľa na zmenu platu	3	+		
	vplyv ohodnotenia učiteľa na možnosti ďalšieho vzdelávania	2			
	vplyv ohodnotenia učiteľa na verejnú pochvalu od riaditeľa školy alebo kolegov	5		11	
	vplyv ohodnotenia učiteľa na zatraktívnenie jeho pracovných podmienok			5	
	publikovanie hodnotiacej správy školy				
	kritériá hodnotenia školy – výsledky testov žiakov				

61 V prípade niektorých faktorov v tabuľke nie je uvedený počet krajín. Znamená to, že sa nezistil ich vplyv na disciplínu v triede a/alebo sebadôveru učiteľov.

4. Kľúčové faktory efektívneho vzdelávacieho systému podľa medzinárodnej správy – hľadanie súvislostí na Slovensku

Analyzované skupiny premenných	Premenné s čistým finálnym efektom	vplyv na disciplínu v triede		vplyv na sebadôveru učiteľov	
		počet krajín	na Slovensku	počet krajín	na Slovensku
• Skupina 5: štýly vedenia školy	index podpory hlavných vzdelávacích cieľov školy	2		1	
	index podpory učiteľov	1			
	index monitorovania vzdelávania v škole	1		1	
	index zodpovednosti za efektívnosť školy	1		1	
	index kontroly dodržiavania pravidiel	3			
• Skupina 6: právomoci školy a školské zdroje	školské zdroje – index nedostatku ľudských zdrojov	3			
	školské zdroje – index nedostatku materiálnych zdrojov	1		1	
	iné nedostatky na škole – index kriminality žiakov	4			
	iné nedostatky na škole – index nevhodného správania učiteľov			2	-
	právomoci školy – výber a ocenenie učiteľov	3		1	
	právomoci školy – rozpočet školy	2	+	2	
	právomoci školy – kritéria prijímania žiakov	2		1	
	právomoci školy – učebné osnovy a výber učebníc	1			
	priemerný počet žiakov v triede	19			
	štátna škola (škola s aspoň 50% finančnou podporou z verejných zdrojov)	2		2	

Pri hľadaní súvislostí sme sa neobmedzili len na vzťahy, ktoré boli posúdené ako významné z medzinárodného hľadiska, ale analýze sme podrobili aj zistenia ohľadom Slovenska. Položky, v ktorých sa zistil čistý efekt, sme ďalej analyzovali metódou viacrozmernej regresie⁶². Ďalej prezentujeme čisté efekty (očistené od vplyvu pohlavia, rokov praxe, výšky vzdelania a vyučovaného predmetu) pôsobenia určitých faktorov na Slovensku.

Čistý efekt charakteristík triedy na postupy na vyučovaní (OECD, 2009a, Tabuľka 4.4., str. 126)

- Slovenskí učitelia využívajú na vyučovaní všetky tri postupy častejšie, ak je materinský jazyk ich žiakov odlišný od vyučovacieho jazyka aspoň u 10% žiakov (na základe odpovedí Otázky 40a z *Dotazníka pre riaditeľov* sa to na Slovensku týka cca 23% učiteľov).

Čistý efekt dosahuje hodnoty 0,15 / 0,18 / 0,16 (mierny vplyv)

- Čím sú schopnosti žiakov v triede vyššie, tým učitelia častejšie aplikujú postupy orientované na žiaka a rozširujúce postupy (schopnosti žiakov boli posudzované na základe odpovedí učiteľov na Otázku 39b, Príloha 1).

Čistý efekt dosahuje hodnoty 0,09 / 0,12 (mierny vplyv)

⁶² Metodológia je dostupná v medzinárodnej správe (OECD, 2009a, Box 4.4., strana 114).

4. Klúčové faktory efektívneho vzdelávacieho systému podľa medzinárodnej správy – hľadanie súvislostí na Slovensku

Čistý efekt charakteristík školy na vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi (OECD, 2009a, Tabuľka 4.5., str. 127)

- Medzinárodná správa uvádza, že vo väčších slovenských mestách nad 100 000 obyvateľov (Otázka 10, Príloha 2) sú vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi lepšie. V tomto prípade si dovoľujeme nesúhlasiť. Vypočítaný čistý efekt bol pravdepodobne skreslený tým, že na Slovensku nie je piata kategória sídiel – veľkomestá nad 1 milión obyvateľov, navyše v kategórii nad 100 000 je len veľmi málo slovenských miest. Pri overovaní hrubého korelačného koeficientu sme na Slovensku nezistili žiaden vzťah medzi týmito premennými.
- Čím väčšia je škola na Slovensku, tým sú v nej horšie vzťahy.

Čistý efekt je pomerne vysoký **(-0,36)**, tento jav je však bežný aj v ostatných krajinách (v 6 zúčastnených krajinách bol zistený čistý efekt ešte vyšší).

Čistý efekt ďalšieho vzdelávania na postupy na vyučovaní (OECD, 2009a, Tabuľka 4.7., str.129)

- Slovenskí učители na vyučovaní častejšie využívajú všetky tri sledované typy vyučovacích postupov, ak sa zúčastnili ďalšieho vzdelávania v tímovej práci učiteľov (Otázka 11 e, Príloha 1).

Čistý efekt dosahuje hodnoty 0,15 / 0,22 / 0,20.

- Slovenskí učители častejšie využívajú rozširujúce postupy na vyučovaní, ak sa v rámci ďalšieho vzdelávania zúčastnili kurzov alebo tvorivých dielní (na základe odpovedí na Otázku O11a v *Dotazníku učiteľa* sa to týka asi 50,1% učiteľov) .

Čistý efekt dosahuje hodnoty 0,11 (mierny vplyv)

Čistý efekt ďalšieho vzdelávania na spoluprácu učiteľov (OECD, 2009, Tabuľka 4.8., str.130)

- Účasť na ďalšom vzdelávaní má pozitívny vplyv na lepšiu spoluprácu slovenských učiteľov. Výsledky analýzy prezentujeme v Tabuľke 17. Tento jav sa vyskytuje takmer vo všetkých zúčastnených krajinách, pri niektorých formách profesionálneho rozvoja dokonca významnejšie ako na Slovensku.

Tabuľka 17

Vzťah medzi profesionálnym rozvojom učiteľov a ich spoluprácou

Forma profesionálneho rozvoja (Otázka 11, Príloha 1):	Neformálna spolupráca učiteľov	Formálna spolupráca učiteľov
a) kurzy/ tvorivé dielne (<i>workshopy</i>)	0,09 SK (TALIS: 0,24)	0,12 SK (TALIS: 0,23)
e) tímová práca učiteľov (<i>network</i>)	0,16 SK (TALIS: 0,25)	0,23 SK (TALIS: 0,29)
g) konzultácie a/alebo hospitácie a poradenstvo (<i>mentoring</i>)	0,39 SK (TALIS: 0,33)	0,44 SK (TALIS: 0,40)

Smer vzťahu nie je jasný, rovnako by sme mohli tvrdiť, že spolupráca učiteľov má pozitívny vplyv na ich vyššiu účasť v celoživotnom vzdelávaní (väčšia spolupráca môže motivovať učiteľa rozšíriť si svoje vedomosti a zúčastniť sa na ďalšom vzdelávaní, môže sa od kolegu dozvedieť o zaujímavom kurze, ktorý už absolvoval a podobne).

Čistý efekt postojov na postupy na vyučovaní (OECD, 2009a, Tabuľka 4.9., str.131)

Na základe predchádzajúcich výskumov sa predpokladalo, že *konštruktivistické postoje* budú korelovať s postupmi orientovanými na žiaka a/alebo s rozširujúcimi postupmi. Túto hypotézu potvrdili výsledky čistých efektov vo väčšine zúčastnených krajín (v 18 krajinách bol pozitívny vzťah konštruktivistických postojov s postupmi orientovanými na žiaka, v 16 krajinách s rozširujúcimi postupmi). Slovensko patrí do prvej skupiny krajín s malým vplyvom konštruktivistických postojov na postupy orientované na žiaka (0,07). Paradoxne *direktívne postoje* mali u nás rovnako silný vplyv na postupy orientované na žiaka aj na rozširujúce postupy (0,08).

V prípade vplyvu postojov na štruktúrované postupy je situácia ešte menej jednoznačná. Na základe hodnôt čistých efektov možno konštatovať pozitívny vplyv oboch postojov na štruktúrované postupy takmer vo všetkých zúčastnených krajinách, aj keď v 13 krajinách je efekt mierne vyšší práve pri direktívnych postojoch. Platí to aj na Slovensku, kde bol zaznamenaný malý vplyv direktívnych postojov na štruktúrované postupy (0,07) a o niečo menší, ale stále významný, vplyv konštruktivistických postojov na štruktúrované postupy (0,05).

Môžeme teda konštatovať, že využívanie štruktúrovaných postupov je oveľa menej závislé od postojov učiteľov, ako sa predpokladalo. Vzhľadom na otázky, ktoré boli zahrnuté v *Dotazníku pre učiteľov*: kontrola pochopenia učiva kladením otázok, krátke zhrnutie učiva na začiatku hodiny, explicitne uvedenie cieľov vyučovania, kontrola domácej úlohy, kontrola pracovných zošitov, je to však pochopiteľné.

Čistý efekt spolupráce učiteľov na vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi (OECD, 2009a, Tabuľka 4.11., str.133)

Takmer vo všetkých zúčastnených krajinách sa potvrdil pozitívny vplyv neformálnej spolupráce učiteľov na lepšie vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi. Slovensko, podobne ako Slovinsko, Bulharsko, Belgicko (Flámska časť), patrí medzi krajiny, kde je tento vplyv ešte významný, ale len mierne (0,14). V Poľsku a Rakúsku boli namerané vyššie hodnoty (0,22, respektíve 0,29).

Vplyv formálnej spolupráce sa vo väčšine krajín nepotvrdil. Výnimkou je 5 krajín, kde sa aj pre túto vyššiu formu spolupráce potvrdil o niečo nižší pozitívny vplyv⁶³ na vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi. Slovensko patrí medzi krajiny s malým pozitívnym vplyvom (0,09).

Pozoruhodné je zistenie situácie v Nórsku, kde sa nepotvrdil žiaden vplyv neformálnej spolupráce (0,01), ale mierny pozitívny vplyv formálnej spolupráce (0,13). Môže to súvisieť s faktom, že celkovo sú v Nórsku vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi veľmi dobré a súčasne sa oveľa častejšie vyskytujú jednotlivé aktivity neformálnej spolupráce. Podrobné porovnanie situácie na Slovensku a Nórsku je v Tabuľke 18.

63 Iba v Rakúsku sa paradoxne zistil negatívny vplyv formálnej spolupráce na vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi (-0,09).

4. Klíčové faktory efektívneho vzdelávacieho systému podľa medzinárodnej správy – hľadanie súvislostí na Slovensku

Tabuľka 18

Ročná frekvencia jednotlivých typov spolupráce učiteľov (Otázka 30, Príloha 1)⁶⁴

		priemer TALIS	Nórsko	Slovensko
neformálna spolupráca	výmena vyučovacích materiálov s kolegami	11,59	16,58	11,67
	účasť na diskusiách o pokroku vo vzdelávacích výsledkoch určitých žiakov	10,51	17,13	7,25
	účasť na stretnutiach učiteľov vyučujúcich rovnaké ročníky (metodické združenia)	8,07	33,95	4,78
	zabezpečenie spoločných hodnotiacich kritérií na hodnotenie výkonov žiakov	7,27	11,47	3,55
	diskusia a rozhodovanie o výbere vyučovacích prostriedkov (napr. učebníc, pracovných zošitov)	3,24	2,07	2,59
formálna spolupráca	medzipredmetová koordinácia a koordinácia domácich úloh	6,08	16,56	11,24
	tímové vyučovanie v triede	8,64	21,11	8,16
	zapojenie rôznych tried a vekových skupín do spoločných činností (napr. projekty)	3,43	4,23	3,89
	pozorovanie iných učiteľov pri vyučovaní a poskytnutie spätnej väzby	1,96	3,96	3,39
	účasť na ďalšom odbornom vzdelávaní (napr. tímové riadenie)	2,98	3,06	2,01

Hodnoty štatisticky významne nižšie od priemeru TALIS (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom. Hodnoty štatisticky významne vyššie od priemeru TALIS (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom.

Napriek pomerne významným rozdielom zdokumentovaným v Tabuľke 18 majú tieto dva vzdelávacie systémy jeden spoločný problém – výsledky 15-ročných žiakov v štúdii PISA dlhodobo pod priemerom OECD.

64 Premenné boli prekódované na základe podmienok na Slovensku: nikdy = 0, 1x ročne = 1, 3-4x ročne = 3,5, mesačne = 10, týždenne = 40. Korektne by mal byť v Nórsku prepočet „našitý“ na ich ročný harmonogram. Údaje je potrebné interpretovať nasledovne: napríklad zatiaľ čo na Slovensku sa učiteľia z rovnakého ročníka stretávajú v priemere raz za dva mesiace, v Nórsku sa táto činnosť vyskytuje až 3 – 4 krát do mesiaca.

**Pohľad na
disciplínu**

**v triede, atmosféru
na vyučovaní a vyučovacie
postupy vo svetle dát zo
Žiackych dotazníkov štúdií
OECD PISA 2003 a 2006**

5.

5. Pohľad na disciplínu v triede, atmosféru na vyučovaní a vyučovacie postupy vo svetle dát zo Žiackych dotazníkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006 ⁶⁵

V predchádzajúcich kapitolách sme sa bližšie venovali odpovediam, ktoré v rámci štúdie OECD TALIS na jar 2008 na Slovensku uviedli učitelia žiakov na nižšom sekundárnom stupni v *Dotazníku učiteľa* (Príloha 1). Odpovede sme analyzovali pre obidva typy zúčastnených škôl – základné školy aj osemročné gymnáziá a jednotlivé kraje Slovenskej republiky. Získané informácie sme sa snažili prezentovať v kontexte ostatných zúčastnených krajín (napríklad v Kapitole 2), dostupných dát Ústavu informácií a prognóz SR (napríklad v podkapitole 3.1), výsledkov iných výskumov (napríklad v podkapitole 3.2), či iných správ (napríklad Štátnej školskej inšpekcie SR v podkapitole 3.5).

V rámci tejto kapitoly sa pozrieme na prezentované zistenia štúdie OECD TALIS optikou žiakov. Informácie od žiakov nižšieho sekundárneho stupňa máme na Slovensku k dispozícii z nasledovných štúdií: TIMSS 1995, TIMSS 1999 a TIMSS 2003 (stratifikovaný výber žiakov 8. ročníka základných škôl a osemročných gymnázií na Slovensku), PISA 2003 a PISA 2006 (stratifikovaný výber žiakov, ktorí už dosiahli 15. rok veku a navštevujú aspoň 7. ročník).

Otázky, ktoré boli v roku 2008 položené učiteľom v štúdiu OECD TALIS a otázky, položené žiakom v rámci menovaných štúdií, neboli rovnaké. V *Žiackych dotazníkoch* štúdie OECD PISA 2003 sa však v rámci Otázky 38 nachádzala skupina položiek, na základe ktorej bolo možné vyčíslieť *index disciplíny v triede* z pohľadu takmer 7400 žiakov, ktorí sa tejto štúdie v marci 2003 zúčastnili. V rámci tohto dotazníka sme identifikovali ešte dve ďalšie, z pohľadu štúdie TALIS zaujímavé, Otázky: 26 a 37. Otázka 26 bola zameraná na *vzťah učiteľov k žiakom* (vo vzťahu k *atmosfére na vyučovaní*) a v niektorých položkách Otázky 37 mali žiaci príležitosť vyjadriť svoj *názor na prácu v skupine*.

V *Žiackych dotazníkoch* štúdie OECD PISA 2006 v rámci jednotlivých položiek Otázky 34 žiaci vyjadrili svoj pohľad na dianie na hodinách prírodovedných predmetov, čím poskytli ďalší *pohľad na využívanie jednotlivých vyučovacích postupov* skúmaných v rámci štúdie OECD TALIS na vyučovaní.

Teoreticky najdôslednejšie by bolo porovnať len časti cieľových skupín spomínaných výskumov: v rámci štúdie TALIS len učiteľov matematiky (alebo prírodovedných predmetov) v 9. ročníku základných škôl a vo 4. ročníku osemročných gymnázií a v rámci štúdie OECD PISA len žiakov 9. ročníka základných škôl alebo 4. ročníka osemročných gymnázií. Pri interpretácii dát sme túto skutočnosť zvažovali. Pri prísnom dodržaní tohto prístupu by však pre porovnanie bola dostupná len malá skupina učiteľov (napr. len 63 z 3157 respondentov štúdie TALIS sa vyjadrovalo k vyučovaniu matematiky v 9. ročníku ZŠ, ďalších 29 k vyučovaniu matematiky vo štvrtom ročníku osemročných gymnázií, navyše len veľmi málo 15-ročných PISA žiakov je na nižšom stupni osemročných gymnázií (cca 98% PISA žiakov OGY je v piatom alebo šiestom ročníku), toto by sa prejavilo veľkou chybou merania (SE) a veľmi širokým intervalom spoľahlivosti. Zároveň názory 15-ročných žiakov 9. ročníka ZŠ na Slovensku boli väčšinou v priemere Slovenskej republiky a len ťažko si možno predstaviť, že 15-ročných žiakov 5. a 6. ročníkov osemročných gymnázií učili iní učitelia inými metódami ako ich spolužiakov zo 4. ročníkov. Využitie informácií, ktoré žiaci poskytli v štúdiách OECD PISA 2003 a 2006, navyše umožnilo prepojiť opis situácie na vyučovaní so zisteným výkonom žiakov – dosiahnutými skóre z matematickej a prírodovednej gramotnosti, ktoré boli v rokoch 2003 a 2006 hlavnými oblasťami štúdie OECD PISA. Kľúčovým výstupom kapitoly bude posúdenie vplyvu disciplíny v triede a niektorých vyučovacích postupov na efektívnosť vyučovacieho procesu.

⁶⁵ Slovenská verzia *Žiackych dotazníkov použitých v rámci už uskutočnených štúdií OECD PISA*, je dostupná na stránke NÚ-CEM v časti venovanej medzinárodným meraniam, pozri www.nucem.sk.

5. Pohľad na disciplínu v triede, atmosféru na vyučovaní a vyučovacie postupy
vo svetle dát zo Žiackych dotazníkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006

Disciplína v triede a výkon žiakov podľa štúdie OECD PISA 2003

Štúdia PISA 2003 sa uskutočnila 5 rokov pred štúdiou TALIS 2008. Odpovede v rámci tejto štúdie poskytla iná cieľová skupina – 15-roční žiaci, a to len vo vzťahu k vyučovacím hodinám matematiky. Celkový *index disciplíny v triede*⁶⁶ je však v zhode s výsledkom štúdie OECD TALIS: pod priemerom zúčastnených krajín (v prípade štúdie OECD PISA): -0,10. Dve položky z použitých dotazníkov umožňujú čiastočné⁶⁷ porovnanie odpovedí učiteľov a žiakov. V Tabuľke 19, ktorá prináša zhrnutie odpovedí žiakov z roku 2003, sú tieto zvýraznené tučným písmom. Asi 24 % (SE 4,9%) učiteľov matematiky v 9. ročníkoch ZŠ na Slovensku v štúdiu TALIS uviedlo, že *v triede je veľa hluku*. V roku 2003 však podľa 15-ročných žiakov bol hluk a neporiadok až na 40% vyučovacích hodín *matematiky* (Tabuľka 19) a to v rovnakej miere za celé Slovensko ako aj u 15-ročných deviatakov ZŠ.

Asi 20% (SE 5,1%) učiteľov matematiky v 9. ročníkoch ZŠ v štúdiu TALIS uviedlo, že *keď začína vyučovacia hodina, musia dlho čakať, aby sa žiaci utišili*. V štúdiu PISA 15-roční žiaci takúto situáciu uviedli pre 34% vyučovacích hodín *matematiky* (Tabuľka 19), podobne aj deviataci na ZŠ (33%). Problém s disciplínou žiakov na Slovensku je dlhodobý. Tento problém vnímajú aj žiaci, a zdá sa, že ešte možno kritickejšie ako učitelia.

Tabuľka 19

Disciplína na hodinách matematiky (odpovede 15-ročných žiakov v štúdiu PISA 2003, Otázka 38 zo Žiackeho dotazníka⁶⁸)

Ako často sa na hodinách matematiky stáva, že:	Priemerná frekvencia ⁶⁹ SR celkovo	% žiakov a úspešnosť v PISA matematike					
		(skoro) každú hodinu			niektoré hodiny/nikdy		
		%	skóre	SE	%	skóre	SE
žiaci nepočúvajú, čo hovorí učiteľ	0,45	39,1	496,0	4,12	60,9	501,2	3,25
v triede je hluk a neporiadok	0,40	34,2	491,6	4,27	65,8	503,7	3,13
učiteľ musí dlho čakať, kým sa žiaci utišia	0,40	34,1	489,3	4,01	65,9	505,5	3,50
žiaci nedokážu dobre pracovať	0,35	25,1	483,0	4,08	74,9	505,7	3,45
ešte dlho po zvonení na hodinu matematiky žiaci nezačali pracovať	0,34	28,4	484,3	4,52	71,6	505,9	3,27

Hodnoty štatisticky významne nižšie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom, hodnoty štatisticky významne vyššie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom.

Použitie žiackych dát štúdie OECD PISA 2003 nám umožnilo posúdiť rozdiel vo výkone žiakov v závislosti od nimi opísaného stavu disciplíny v triede. Potvrdila sa korelácia medzi disciplínou v triede na hodinách matematiky a výsledkami žiakov v matematickej gramotnosti v štúdiu OECD PISA 2003 (0,13 SE 0,014): **čím je disciplína horšia, tým sú výsledky žiakov slabšie** (ale mohli by sme to interpretovať aj inak: ak žiaci v matematike neprospeievajú, znižuje sa disciplína v triede). Posledná položka v Tabuľke 19 poskytuje najvýznamnejší dôkaz o dôležitosti dĺžky skutočného vyučovania (ako je definovaná v podkapitole 3.4). Žiaci, ktorí (takmer) každú vyučovaciu hodinu matematiky ešte dlho po zvonení nezačali pracovať, dosiahli asi o 20 bodov nižší výkon v matematickej gramotnosti (484,3 oproti 505,9 – t. j. približne o jednu tretinu úrovne matematickej gramotnosti menej) ako žiaci, ktorí sa s takouto situáciou stretávajú len výnimočne alebo nikdy.

66 *Index of disciplinary climate (OECD, 2004, str. 313)*

67 *Text v otázke je síce veľmi podobný, ale žiaci v PISA 2003 odpovedali vo frekvenčných kategóriách (každá hodina / skoro každá hodina / iba niektorá hodina / nikdy alebo takmer nikdy), zatiaľ čo učitelia v TALIS 2008 odpovedali v postojových kategóriách (rozhodne nesúhlasím / nesúhlasím / súhlasím / rozhodne súhlasím).*

68 *Pozri nástroje štúdie OECD PISA v slovenskom jazyku na www.nucem.sk.*

69 *Premenné boli prekódované: každú hodinu = 1, skoro každú hodinu = 0,75, iba cez niektoré hodiny = 0,25, nikdy alebo takmer nikdy = 0.*

5. Pohľad na disciplínu v triede, atmosféru na vyučovaní a vyučovacie postupy
vo svetle dát zo Žiackych dotazníkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006

Atmosféra v triede – vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi podľa štúdií OECD PISA 2003 a TALIS 2008

V rámci štúdie OECD PISA 2003 sa v Žiackom dotazníku administrovali aj položky z oblasti *Atmosféra na vyučovaní*. Do tejto oblasti prispievala aj Otázka 26 *Žiackeho dotazníka*, ktorá tvorila základ pre výpočet prezentovaného indexu⁷⁰ zachytávajúceho podporu žiakov na hodinách matematiky zo strany vyučujúceho. Analýze tejto otázky sme sa už venovali v súvislosti so snahou objasniť zistené nerovnosti vo vzdelávaní na Slovensku z pohľadu dosahovaných výsledkov (resp. dosiahnutom výkone z pohľadu sociálno-ekonomického zázemia žiakov)⁷¹. Pri podrobnejšom štúdiu výkonov jednotlivých skupín žiakov podľa odpovedí na položky Otázky 26 *Žiackeho dotazníka* štúdie PISA 2003 sa ukázalo, že v krajinách, ktoré skórovali nad priemerom OECD, učitelia najviac pozornosti venovali žiakom dosahujúcim najvyšší priemerný výkon⁷². Učitelia krajín CEE⁷³ (napr. na Slovensku a v Poľsku) podľa informácií zo žiackych dotazníkov poskytujú pomoc najslabším žiakom (okrem ČR a Maďarska), kde rovnako ako v krajinách západnej Európy, dosahuje skupina žiakov, ktorí si vybrali odpoveď „rozhodne nesúhlasím“, najnižší výkon. Zaujímavým zistením bolo, že v skúmaných krajinách CEE je index podpory žiakov učiteľmi podpriemerný (na Slovensku je však v porovnaní s ČR a Poľskom najvyšší). V krajinách, ktoré skórovali pod úrovňou priemeru OECD sa objavil štatisticky významný rozdiel v tom, ako vnímajú a hodnotia podporu svojimi učiteľmi dievčatá a chlapci (na Slovensku, na rozdiel od Poľska a Turecka sa dostáva väčšej podpory chlapcom, ktorí ako skupina na Slovensku dosahujú v oblasti matematickej gramotnosti štúdie OECD PISA vyšší výkon ako dievčatá). V Tabuľke 20 prezentujeme zistenia získané celkovo od 7346 respondentov v roku 2003 a pre dve skupiny žiakov: 2499 žiakov ZŠ a 598 žiakov osemročných gymnázií. Medzi týmito skupinami žiakov sa okrem poslednej položky *väčšina učiteľov sa zaujíma o vnútornú pohodu žiakov*, nezistil štatisticky významný rozdiel. V tejto položke sa však žiaci základných škôl vyjadрили o svojich učiteľoch oveľa priaznivejšie ako žiaci gymnázií. Keď zväžíme skóre, ktoré jednotliví žiaci dosiahli v matematickej gramotnosti (hlavnej oblasti štúdie OECD PISA 2003), môžeme uzavrieť, že podľa informácií od žiakov, učitelia na Slovensku sú ústretovejší k slabšie prospievajúcim žiakom – väčší ohľad berú na žiakov na ZŠ ako na žiakov na osemročných gymnáziách.

Tabuľka 20

Vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi (odpovede 15-ročných žiakov v štúdiu PISA 2003, Otázka 26 zo Žiackeho dotazníka⁷⁴)

% žiakov, ktorí (úplne) súhlasili s nasledujúcim tvrdením:	SR celkovo	Typ školy		úspešnosť v PISA matematike			
		ZŠ	OGY	súhlas	SE	nesúhlas	SE
väčšina učiteľov je voči mne spravodlivá	76,2	72,3	75,1	502,4	3,52	493,5	3,85
ak potrebujem pomoc, alebo radu navyše, dostanem ju od učiteľa	66,7	66,4	57,4	497,6	3,55	506,8	3,52
žiaci dobre vychádzajú s väčšinou učiteľov	64,6	60,2	57,5	497,2	3,71	505,1	3,41
väčšina z mojich učiteľov naozaj počúva, čo chcem povedať	62,0	60,3	52,7	495,5	3,62	509,4	3,41
väčšina učiteľov sa zaujíma o vnútornú pohodu žiakov	47,3	49,3	27,5	485,8	3,97	515,0	3,24

Hodnoty štatisticky významne nižšie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom, hodnoty štatisticky významne vyššie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom (kurzívou pri 90% spoľahlivosti).

70 Index of teacher support in mathematics lessons (OECD, 2004, str. 313)

71 Koršňáková., Kováčová, Bockaničová, Romančíková, 2010

72 Štatistické výstupy sme získali z interaktívneho nástroja na stránke www.pisa.oecd.org.

73 CEE (Central and Eastern Europe) – krajiny strednej a východnej Európy.

74 Pozri nástroje štúdie OECD PISA v slovenskom jazyku na www.nucem.sk.

5. Pohľad na disciplínu v triede, atmosféru na vyučovaní a vyučovacie postupy vo svetle dát zo Žiackych dotazníkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006

Učitelia v základných školách a osemročných gymnáziách však situáciu nevnímajú až tak rozdielne ako žiaci. Stav je zdokumentovaný v Tabuľke 21.

Tabuľka 21

Vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi (názor učiteľov v štúdiu TALIS 2008, Otázka 31, Príloha 1)

% učiteľov, ktorí (rozhodne) súhlasili s nasledujúcim tvrdením:	SR celkovo	Typ školy	
		ZŠ	OGY
ak žiak potrebuje, poskytneme mu špecializovanú pomoc	95,4	95,9	92,4
vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi sú v tejto škole zvyčajne dobré	87,5	86,7	92,4
zaujímame sa o to, čo žiaci hovoria	86,5	87,0	83,4
veríme, že je dôležité, aby sa naši žiaci dobro cítili	93,8	94,2	91,0

Hodnoty štatisticky významne nižšie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom, hodnoty štatisticky významne vyššie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom.

Na základe odpovedí učiteľov v štúdiu TALIS môžeme konštatovať mierne vyššie nároky kladené na žiakov osemročných gymnázií (napríklad v podobe o asi 3% nižšej ochoty poskytnúť žiakom špecializovanú pomoc, či záujmu o ich pohodu). Toto by mohlo byť vysvetlené faktom, že tieto školy sú považované za výberové. Z pohľadu žiakov však už musíme konštatovať významne slabšiu podporu žiakov učiteľmi práve na osemročných gymnáziách. Očividný je najmä neporovnateľne nižší (takmer polovičný) podiel žiakov, ktorí si myslia, že väčšina učiteľov sa zaujíma o vnútornú pohodu žiakov (27,5%). Jednou z možných interpretácií zistenia z roku 2003, že na Slovensku sa poskytuje podpora najmä slabším žiakom, by teda mohla byť táto: **v osemročných gymnáziách nie je kultúra podpory žiakov vyvinutá.**

Pohľad na vyučovacie postupy a úroveň matematickej a prírodovednej gramotnosti žiakov na základe informácií žiakov zo štúdií OECD PISA 2003 a 2006

Najviac aktuálnych informácií od žiakov o vyučovacích postupoch v triede poskytuje databáza štúdie OECD PISA 2006 pre oblasť prírodovedných predmetov. V Žiackom dotazníku štúdie PISA 2003 sme však našli položky, ktoré nám umožnili získať názor žiakov na skupinovú prácu na hodinách matematiky. Keďže žiaci okrem vyplňania dotazníka riešili aj test, porovnali sme výkon (úroveň matematickej gramotnosti) žiakov s ich názormi na prácu v skupine (podľa podkapitoly 3.6 patrí skupinová práca žiakov medzi postupy orientované na žiaka a podľa informácie od učiteľov sa s ňou žiaci v súčasnosti stretávajú asi na tretine vyučovacích hodín matematiky). Naše zistenia prezentujeme v Tabuľke 22.

5. Pohľad na disciplínu v triede, atmosféru na vyučovaní a vyučovacie postupy
vo svetle dát zo Žiackych dotazníkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006

Tabuľka 22

Vzťah ku skupinovej práci na hodine matematiky (odpovede 15-ročných žiakov v štúdiu PISA 2003, Otázka 37 zo Žiackeho dotazníka⁷⁵)

% žiakov, ktorí (úplne) súhlasili s nasledujúcim tvrdením:	SR celkovo	úspešnosť v PISA matematike			
		súhlas	SE	nesúhlas	SE
myslím si, že pri skupinovej práci na hodinách matematiky je dobré využívať a kombinovať nápady všetkých členov skupiny	89,0	501,9	3,19	479,7	6,40
keď na matematike pracujem v skupine, rád/rada pomáham ostatným	80,3	503,3	3,19	483,8	5,16
na hodinách matematiky rád/rada pracujem v skupine	78,5	496,1	3,14	510,6	5,27
najviac sa na matematike naučím vtedy, keď pracujem s mojimi spolužiakmi	69,0	488,7	3,57	523,5	3,68
na matematike sa mi najlepšie darí vtedy, keď spolupracujem s inými žiakmi	68,5	488,1	3,47	524,3	4,15

Hodnoty štatisticky významne nižšie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom, hodnoty štatisticky významne vyššie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom.

Napriek tomu, že priemery dosiahnutého skóre patrili, až na jednu výnimku (479,7), do úrovne 3 (t. j. k priemeru) matematickej gramotnosti, prejavila sa mierna záporná korelácia medzi preferenciou skupinovej práce žiakov⁷⁶ a výkonom v oblasti matematickej gramotnosti (korelačný koeficient: -0,11 (SE 0,021). Skupinovú prácu viac oceňovali žiaci s nižšou úrodou matematickej gramotnosti ako žiaci s vyššou úrovňou matematickej gramotnosti. Rozdiel vo výsledkoch žiakov v matematike bol najväčší v položkách: „na matematike sa mi najlepšie darí vtedy, keď spolupracujem s inými žiakmi“ a „najviac sa na matematike naučím vtedy, keď pracujem s mojimi spolužiakmi“. V oboch týchto prípadoch bolo dosiahnuté skóre žiakov, ktorí *súhlasili*, nižšie o viac ako 30 bodov (t. j. asi polovicu jednej úrovne matematickej gramotnosti). Zdá sa, že **na Slovensku nie je skupinová práca na vyučovaní (matematiky) v prospech zvyšovania výkonov nadanejších žiakov.**

V Kapitole 3 (podkapitole 3.6) sme na základe informácií poskytnutých učiteľmi v štúdiu TALIS uviedli, že pre **prírodovedné predmety** sú charakteristické mierne nižšie frekvencie v *postupoch orientovaných na žiaka* (výskyt v priemere na 32% vyučovacích hodín) aj v *rozširujúcich postupoch* (výskyt v priemere na 17% vyučovacích hodín). Následkom je vyššie pomerné zastúpenie *štruktúrovaných postupov* (štruktúrovanie v priemere na 78% a formálna kontrola na 49% vyučovacích hodín), aj keď ich frekvencie sú len mierne nad priemerom Slovenska.

V štúdiu TALIS sú **štruktúrované postupy** spojené s jasne stanoveným cieľom vyučovania, kontrolou domácej úlohy, krátkym zhrnutím učiva z predchádzajúcej hodiny na začiatku nasledujúcej vyučovacej hodiny, kontrolou pracovných zošitov žiakov a zisťovaním pochopenia učebnej látky kladením otázok. Pre **postupy orientované na žiaka** je typická práca žiakov v skupinách a individualizácia (spoločná práca v skupinách, práca v skupinách utvorených podľa schopností žiakov, zadávanie rôznych úloh slabším a lepším žiakom, plánovanie vyučovacej hodiny spolu so žiakmi a podobne). **Rozširujúce postupy** sa rozumejú ako samostatné a tvorivé aktivity žiakov (napríklad debata a argumentácia, práca na projekte, výroba produktu pre iného, písanie eseje).

4731 žiakov v rámci Žiackych dotazníkov štúdie OECD PISA 2006 poskytlo informácie o výskyte rôznych aktivít na vyučovaní prírodovedných predmetov v ich školách (tieto údaje sú zahrnuté v priemere SR).

⁷⁵ Pozri nástroje štúdie OECD PISA v slovenskom jazyku na www.nucem.sk.

⁷⁶ Na základe položiek Otázky 37 prezentovaných v Tabuľke 33 bol použitím metódy IRT skonštruovaný index skupinovej práce žiakov (co-operative learning). (OECD, 2004, str. 313)

5. Pohľad na disciplínu v triede, atmosféru na vyučovaní a vyučovacie postupy
vo svetle dát zo Žiackych dotazníkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006

Z celkového počtu 4731 zúčastnených 15-ročných žiakov, až 1685 žiakov navštevovalo základnú školu, 287 žiakov navštevovalo osemročné gymnázium. Tabuľka 23 sumarizuje získané informácie.

Vzhľadom k tomu, že štúdia OECD PISA 2006 bola zameraná na oblasť prírodovednej gramotnosti, informácie o aktivitách na vyučovaní – aplikovaných vyučovacích postupoch, boli zamerané na situáciu na vyučovaní prírodovedných predmetov a v porovnaní so štúdiou TALIS sa sledovali rozdielne konštrukty a indexy. Konkrétne v štúdiu PISA 2006 sa sledovali: *index praktických skúseností, index výskumných aktivít žiakov, index výmeny názorov a index aplikácie vedomostí z prírodovedných predmetov.*

Tabuľka 23

Aktivity na hodinách prírodovedných predmetov (odpovede 15-ročných žiakov v štúdiu PISA 2006, Otázka 34 zo Žiackeho dotazníka⁷⁷)

Ako často sa na hodinách prírodovedných predmetov vyskytujú nasledujúce činnosti?	Priemerná frekvencia ⁷⁸		
	SR celkovo	Typ školy ZŠ	OGY
j) pokusy robí učiteľ sám, len na ukážku	0,31	0,41	0,30
n) pokusy robíme podľa postupu zadaného učiteľom	0,49	0,59	0,64
f) žiada sa od nás, aby sme z uskutočneného pokusu urobili závery	0,41	0,48	0,50
b) pracujeme v laboratóriu, kde robíme praktické pokusy	0,20	0,27	0,27
c) žiada sa od nás, aby sme navrhovali spôsob, ako by sme mohli skúmať nejakú otázku v laboratóriu	0,20	0,25	0,20
SCHANDS - index praktických skúseností (hands-on activities)	-0,21	0,13	0,14
SE	0,031	0,031	0,053
p) žiada sa od nás, aby sme robili pokusy, ktorými si vyskúšame svoje nápady	0,26	0,34	0,19
h) môžeme navrhovať vlastné pokusy	0,23	0,28	0,18
k) učiteľ nám dá možnosť, aby sme si vybrali, aké pokusy budeme robiť	0,20	0,27	0,15
SCINVEST - index výskumných aktivít žiakov (student investigation)	-0,01	0,27	-0,21
SE	0,048	0,048	0,060
a) žiaci majú príležitosť vysvetliť svoje nápady	0,52	0,55	0,47
e) na hodinách sa pracuje aj so žiackymi názormi na danú tému	0,44	0,47	0,40
i) súčasťou hodiny je aj diskusia v triede	0,41	0,45	0,32
m) žiaci o téme diskutujú	0,41	0,47	0,38
SCINTACT - index výmeny názorov (interaction)	-0,11	0,04	-0,31
SE	0,035	0,035	0,109
d) máme za úlohu využiť poznatok z prírodovedného predmetu na riešenie problémov v bežnom živote	0,28	0,33	0,26
o) učiteľ zrozumiteľne vysvetľuje význam prírodovedných poznatkov pre náš život	0,54	0,62	0,55
g) učiteľ vysvetľuje, ako môžeme prírodovedné poznatky použiť na množstvo rôznych javov	0,47	0,52	0,57
l) učiteľ využíva prírodovedné predmety na vysvetľovanie zákonitostí vo svete	0,35	0,39	0,39
q) učiteľ používa príklady technologickej aplikácie, aby ukázal, ako sú prírodovedné predmety dôležité pre spoločnosť	0,32	0,38	0,33
SCAPPLY - index aplikácie vedomostí z prírodovedných predmetov (focus on applications or models)	-0,15	0,08	0,03
SE	0,028	0,028	0,083

Hodnoty štatisticky významne nižšie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené červeným tučným písmom, hodnoty štatisticky významne vyššie (s 95% spoľahlivosťou) sú vyznačené zeleným tučným písmom (kurzívou pri 90% spoľahlivosti).

77 Pozri nástroje štúdie OECD PISA v slovenskom jazyku na www.nucem.sk.

78 Premenné boli prekódované: na všetkých hodinách =1, na väčšine hodín = 0,75, na niektorých hodinách = 0,25, nikdy alebo takmer nikdy = 0.

5. Pohľad na disciplínu v triede, atmosféru na vyučovaní a vyučovacie postupy vo svetle dát zo Žiackych dotazníkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006

Na základe jednotlivých položiek, z ktorých boli tvorené spomínané indexy, je však možné zaradiť *index výskumných aktivít žiakov* a *index výmeny názorov* medzi **rozširujúce postupy**, keďže vychádzajú zo samostatných a tvorivých aktivít žiakov. Vzhľadom k tomu, že väčšina položiek, ktoré tvorili *index aplikácie vedomostí z prírodovedných predmetov*, je založená na práci učiteľa, majú vzťah skôr k **štruktúrovaným postupom** kontrolovaným učiteľom. Najproblematickejšie je zaradenie *indexu praktických skúseností*. Podľa položiek, na základe ktorých bol tento index vytvorený, spája štruktúrované a rozširujúce postupy. Na základe toho, že žiaci v kontexte Slovenska opisovali dianie na laboratórnych prácach z prírodovedných predmetov, môžeme však tento index zaradiť k **štruktúrovaným postupom** (práca podľa vopred pripraveného zadania – laboratórneho postupu, riešenie problémových úloh – návrh postupu pri riešení danej úlohy, odpovede žiakov na kontrolné otázky).

Pri pohľade na odpovede žiakov v Tabuľke 23 s použitím novej klasifikácie (podľa štúdie TALIS), môžeme konštatovať, že zatiaľ čo pri frekvencii využívania *štruktúrovaných postupov* na vyučovaní nie je medzi základnými školami a osemročnými gymnáziami na Slovensku podstatnejší rozdiel (*indexy praktických skúseností* a *aplikácie vedomostí z prírodovedných predmetov*), *rozširujúce postupy* sa na Slovensku (podľa informácií od žiakov z roku 2006) používajú skôr pri vyučovaní žiakov na základných školách a ich hlavným cieľom je zrejme motivovať žiakov k učeniu sa a podnietiť ich k učebným aktivitám.

Analyzovali sme aj vzťah medzi výskytom jednotlivých učebných aktivít podľa typov škôl (ZŠ a OGY) a priemerným výkonom, ktorí žiaci dosiahli v prírodovednej gramotnosti, ako ju merala štúdia OECD PISA 2006. Výkon žiakov sme vyhodnotili v rámci štyroch skupín: 1. žiaci, ktorí sa s danou aktivitou nestretávajú *takmer na žiadnej vyučovacej hodine*, 2. žiaci, ktorí sa s danou aktivitou stretávajú *iba na niektorých vyučovacích hodinách*, 3. žiaci, ktorí sa s danou aktivitou stretávajú *na väčšine vyučovacích hodín* a 4. žiaci, ktorí sa s danou aktivitou stretávajú *na každej hodine*. Výsledky sú znázornené v grafoch 35 až 38.

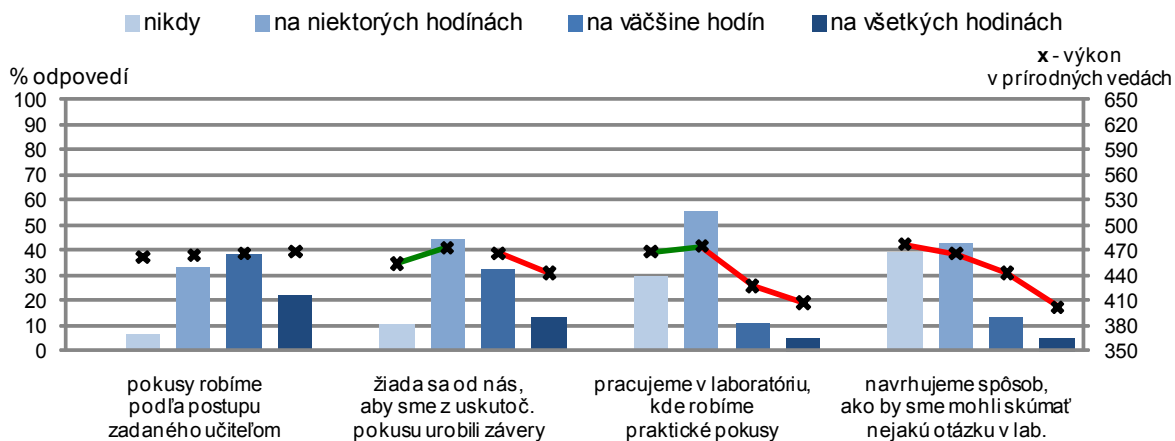
Žiaci na základných školách na Slovensku v priemere v roku 2006 dosiahli takmer o 130 bodov (presne 128,7 bodu) nižší výkon v prírodovednej gramotnosti skúmanej štúdiou OECD PISA ako ich spolužiaci na osemročných gymnáziách. Predstavuje to asi dve úrovne prírodovednej gramotnosti. Tento rozdiel sa však dá vysvetliť rozdielnou úrovňou sociálno-ekonomického zázemia žiakov v rámci týchto dvoch typov škôl (podobné zistenie priniesla aj štúdia OECD PISA - Koršňáková, Kovarčíková, 2007). Napríklad aspoň jeden z rodičov žiakov na osemročnom gymnáziu má ukončené vysokoškolské vzdelanie (väčšinou obidvaja).

V rámci základných škôl a osemročných gymnázií je však zloženie žiackej populácie homogénnejšie, môžeme sa teda pri interpretácii grafov 35 až 38 sústrediť na vzťah medzi frekvenciou využívania skúmaných aktivít na vyučovaní prírodovedných predmetov (podľa informácií žiakov) a zisteným výkonom žiakov.

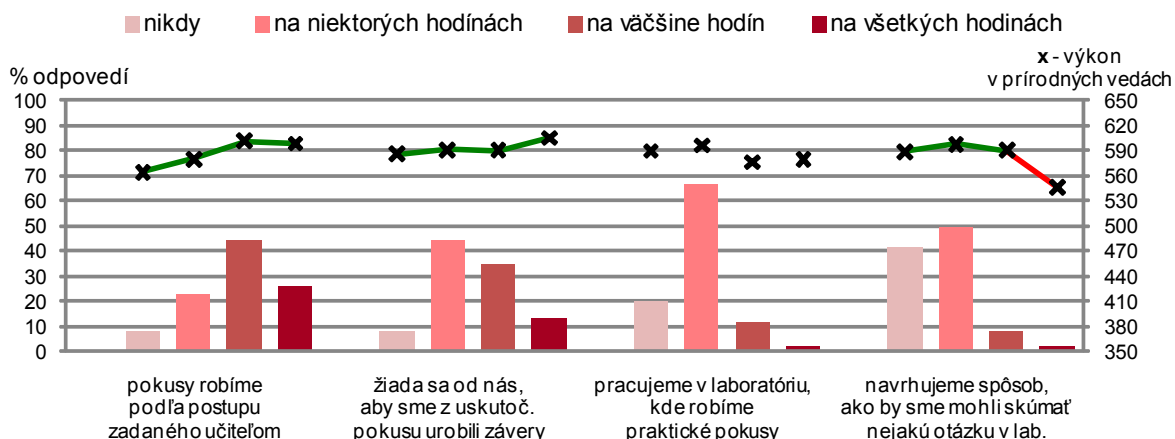
Graf 35

Aktivity zamerané na oblasť praktických skúseností žiakov a) ZŠ, b) OGY

a) 15-roční žiaci na základných školách

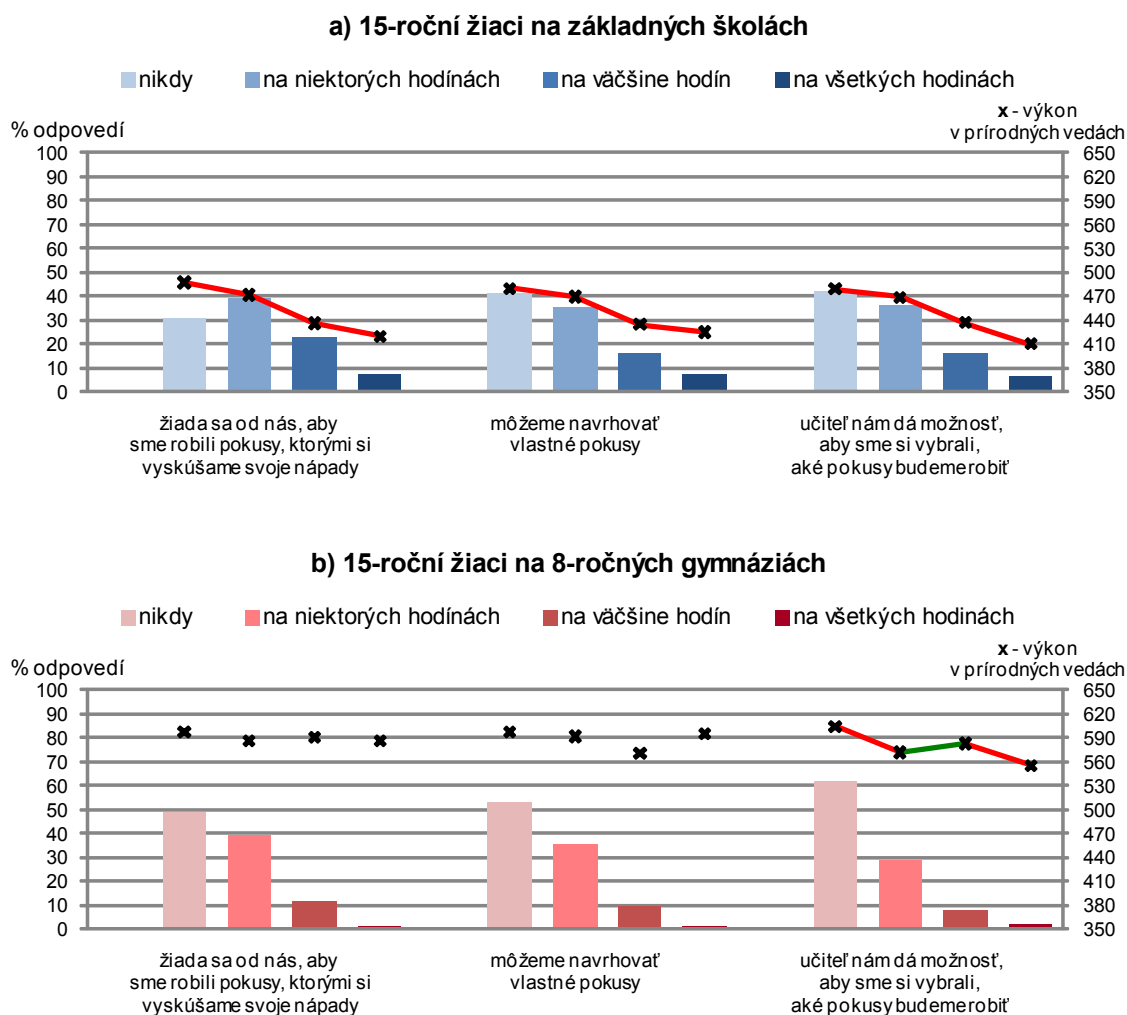
b) 15-roční žiaci na 8-ročných gymnáziách

V prípade základných škôl, väčšina žiakov sa stretáva s optimálnou frekvenciou uskutočňovania praktických pokusov (na niektorých hodinách – 55%) aj vyžadovania záverov z uskutočnených pokusov od žiakov učiteľmi (na niektorých hodinách – 44%). Z hľadiska výkonu, ktorí žiaci dosiahli v teste prírodovednej gramotnosti v rámci štúdie OECD PISA 2006, sa ukazuje, že v podmienkach základných škôl nie je efektívne zaraďovať spomínané aktivity častejšie. V prípade osemročných gymnázií sa ukazuje, že zaraďovanie pokusov do výučby prírodovedných predmetov je efektívne (výkon žiakov s frekvenciou aktivity rastie), ale kľúčom k úspechu je žiadať od žiakov, aby z uskutočnených pokusov (sami) urobili závery. Na základe dosiahnutých výkonov žiakov všeobecného vzdelávania na Slovensku môžeme konštatovať, že prínosom je štruktúrovanie praktických aktivít, časté požadovanie spätnej väzby od žiakov a občasné požadovanie návrhov od žiakov.

Graf 36

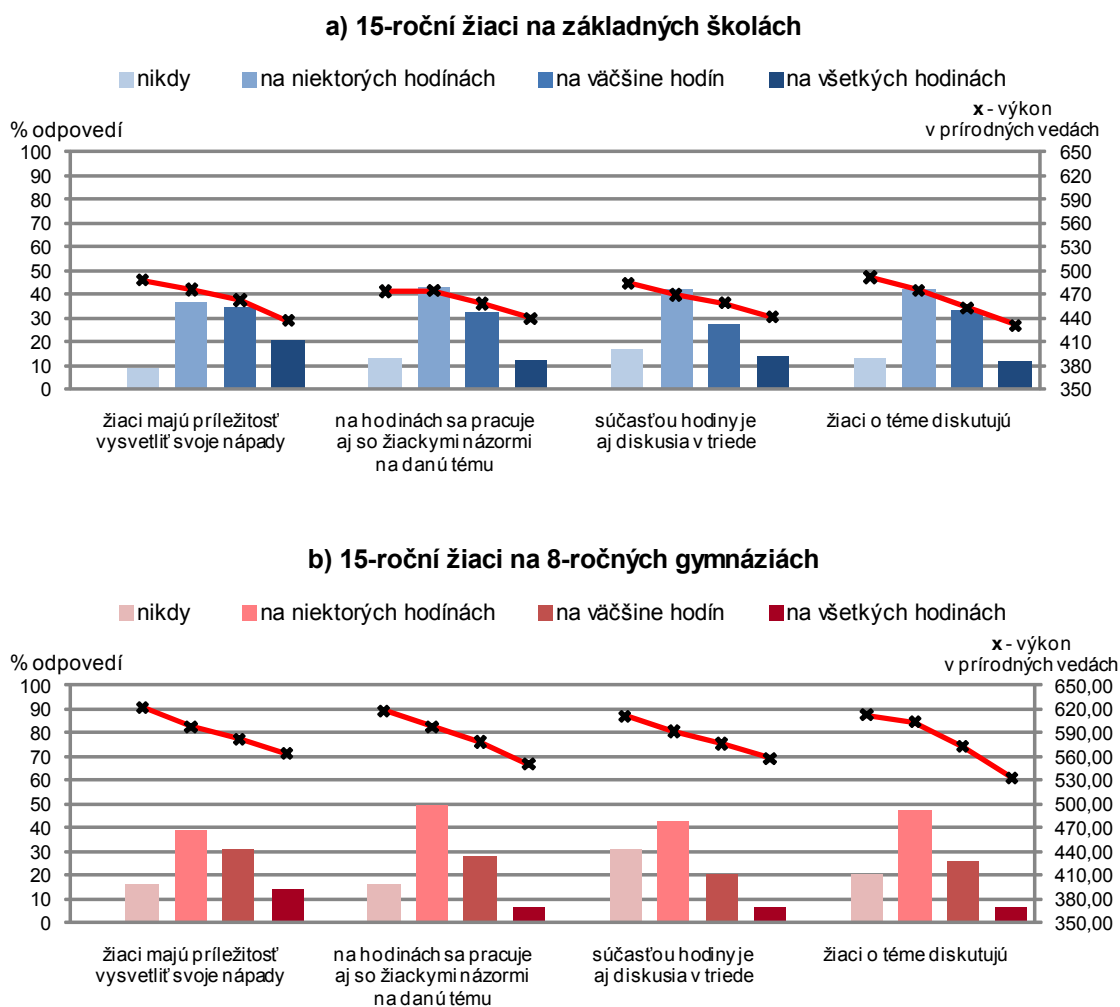
Aktivity zamerané na oblasť výskumných aktivít žiakov a) ZŠ, b) OGY

Výskumné aktivity žiakov všeobecného vzdelávania sledované v rámci *Žiackeho dotazníka* štúdie OECD PISA 2006 môžeme z pohľadu štúdie OECD TALIS zaradiť medzi rozširujúce postupy. Ukázalo sa, že v podmienkach SR nemajú pozitívny vzťah k dosiahnutej úrovni prírodovednej gramotnosti žiakov. V rámci základných škôl najvyššie výkony v prírodovednej gramotnosti dosahovali žiaci, ktorí sa so sledovanými aktivitami *nikdy* nestretli. Ani v prípade osemročných gymnázií sa nečrtá pozitívna súvislosť medzi frekvenciou sledovaných aktivít zameraných na oblasť výskumných aktivít žiakov a výsledného výkonu týchto žiakov (ako ho odmerala štúdia OECD PISA 2006). Je možné, že zaradenie výskumných aktivít do vzdelávania bude potrebné spočiatku štruktúrovať, kým sa s ním žiaci oboznámia (a pri ich zaraďovaní prihliadať na úroveň žiakov).

Graf 37

Aktivity zamerané na oblasť výmeny názorov na vyučovaní a) ZŠ, b) OGY

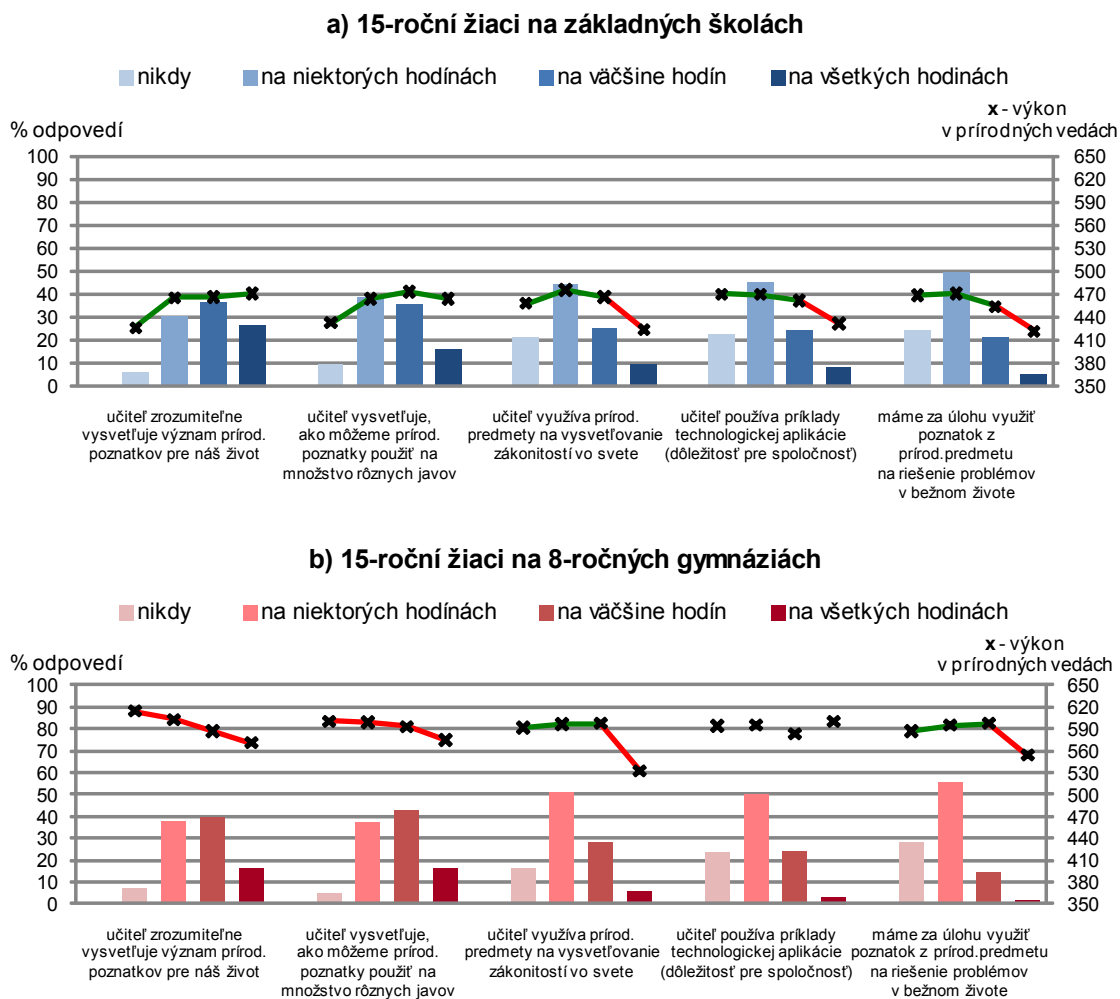

Podľa Vygotského (Koršňáková, Kováčová, 2008) cez sociálne interakcie dochádza ku kognitívnemu rozvoju. Lepšie výsledky Českej republiky v štúdií OECD PISA 2006 sme pripísali väčšiemu priestoru poskytnutému interakcii. Analýza dát SR však poskytuje iný obraz, ktorý nepotvrďuje pozitívne účinky diskusií na hodinách prírodovedných predmetov. Problém bude mať zrejme viacero príčin: 1. „diskusia“ v triede udaná žiakmi môže zahŕňať aj nedisciplinovanosť žiakov, t. j. diskusiu bez vzťahu k učivu – téme vyučovacej hodiny, 2. diskusia môže absentovať v prípade osemročných gymnázií a vyskytovať sa v rámci snahy o motiváciu žiakov s nižším výkonom, čo by mohlo skresliť výsledky, a 3. našim učiteľom chýbajú skúsenosti/nástroje na rozvíjanie kritického myslenia žiakov a vedenie zmysluplnej diskusie.

Táto problematika by si vyžadovala hlbší, kvalitatívny výskum diania na vyučovaní spojený so sledovaním výkonu žiakov prostredníctvom štandardizovaných testov.

Graf 38

Aktivity zamerané na oblasť aplikácie vedomostí z prírodovedných predmetov a) ZŠ, b) OGY

Graf 38 prináša niekoľko zaujímavých informácií. Pripomeňme si, že frekvencia aktivít spojených s aplikáciou vedomostí z prírodovedných predmetov bola približne rovnaká v základných školách aj osemročných gymnáziách. Ukazuje sa, že niektoré aktivity nemajú jednoznačný vzťah k výkonu a že rovnaké aktivity realizované s dvomi rozdielnymi populáciami žiakov majú rozdielny efekt. Konkrétne: čím častejšie sa žiaci ZŠ stretávajú s tým, že im *učiteľ zrozumiteľne vysvetľuje význam prírodovedných poznatkov pre ich život* alebo *vysvetľuje, ako môžu prírodovedné poznatky aplikovať*, tým lepšie (rozumej: tým žiaci dosahujú vyšší výkon). Na osemročnom gymnáziu je to naopak. Čím častejšie, tým horšie (rozumej: tým je výkon žiakov nižší). Ak sa učitelia na gymnáziách snažia týmto spôsobom motivovať žiakov, volia neefektívny spôsob. Ak *učiteľ využíva prírodovedné predmety na vysvetľovanie zákonitostí vo svete* alebo dá *žiakom za úlohu využiť poznatok z prírodných vied na riešenie problémov v bežnom živote na každej hodine*, žiaci dosahujú nižší výkon ako v prípade, že to nerobí *na takmer žiadnej vyučovacej hodine* (väčšina žiakov sa s týmito aktivitami stretáva len na niektorých vyučovacích hodinách, na každej vyučovacej hodine sa s nimi stretáva menej ako 6% žiakov). V prípade sledovaných aktivít menej znamená viac a vyučujúci v zásade postupujú správne – viac ako 50% žiakov sa so sledovanými aktivitami stretáva len na niektorých hodinách (na každej hodine len 10% žiakov). V prípade

5. Pohľad na disciplínu v triede, atmosféru na vyučovaní a vyučovacie postupy vo svetle dát zo Žiackych dotazníkov štúdií OECD PISA 2003 a 2006

Žiakov osemročných gymnázií sa nepotvrdil žiadny vplyv položky využívania technologickej aplikácie, lebo rozdiely vo výkonoch žiakov v prírodovednej gramotnosti PISA 2006 v jednotlivých kategóriách neboli štatisticky významné.

OECD (2009b) sa venovalo analýze aktivít na vyučovaní, ktoré uviedli v *Žiackych dotazníkoch* štúdie OECD PISA 2006, s cieľom zistiť, aké podmienky formovali skupinu žiakov dvoch najvyšších úrovní prírodovednej gramotnosti (úrovne 5 a 6). Pre porovnanie rozdelili žiakov podľa ich úrovne prírodovednej gramotnosti do štyroch skupín: najlepší žiaci (úroveň 5 a 6), schopní žiaci (úroveň 4), priemerní žiaci (úroveň 2 a 3) a žiaci s nízkym výkonom (riziková skupina s úrovňou prírodovednej gramotnosti na úrovni 1 a pod touto úrovňou).

V krajinách OECD sa zistil mierny nárast hodnôt *indexu aplikácie vedomostí z prírodovedných predmetov* spojený s vyšším výkonom žiakov v prírodných vedách v testovaní PISA 2006: hodnota indexu -0,05 pre žiakov z dvoch skupín s najnižšou úrovňou prírodovednej gramotnosti (najnižšie úrovne 0, 1, 2 a 3), hodnota indexu 0,04 pre žiakov na úrovni 4 a s najvyššou hodnotou 0,13 pre žiakov na najvyššej úrovni prírodovednej gramotnosti 5 a 6. Na Slovensku však rozdiel medzi jednotlivými skupinami nie je až taký výrazný, navyše skupinou s najnižšími hodnotami *indexu aplikácie vedomostí z prírodovedných predmetov* (-0,22) je skupina priemerných žiakov s úrovňou prírodovednej gramotnosti 2 a 3.

V prípade *indexu praktických skúseností* sa vo väčšine krajín OECD žiaci na najvyšších úrovniach prírodovednej gramotnosti stretávajú v oveľa menšej miere s pokusmi a laboratórnymi testami (výnimkou je Fínsko, Švajčiarsko, Dánsko a Francúzsko). Na Slovensku je *index praktických skúseností* skupiny najlepších žiakov (-0,02) porovnateľný so skupinou žiakov s nízkym výkonom (-0,06). Najmenej praktických skúseností získavajú opäť priemerní žiaci, s úrovňou prírodovednej gramotnosti 2 a 3 (-0,29), významne menej ako je priemer krajín OECD pre túto skupinu. Na základe už prezentovaných zistení sa na Slovensku aktivity spojené so získavaním praktických skúseností pokladajú skôr za nástroje na zvýšenie záujmu slabších žiakov o prírodné vedy. Podobne je to aj v prípade *výskumných aktivít žiakov a výmeny názorov*.

Zdá sa, že „skrytou“ rezervou slovenského školského systému sú priemerní žiaci (táto skupina žiakov navštevuje najmä ZŠ, na 3. stupni potom SOŠ s maturitou). Títo žiaci majú dostatočnú úroveň gramotnosti (2 a 3) a dostatok priestoru na rozvoj (po 5 až 6 úrovni). Títo žiaci zároveň nie sú „problémoví“ z pohľadu vzdelávania, možno práve preto sa im nevenuje dostatočná pozornosť a na vyučovaní dostávajú menej príležitostí, podnetov na rozvoj.

Literatúra

Bandura, A.: *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 1986. ISBN: 013815614X

Barber, M., Mourshed, M.: *How the world's best-performing school systems come out on top*. Londýn, 2007

Carnoy, M., Beteille, T., Brodziak, I., Loyalka, P., a Luschei, T. (2009) *Teacher Education and Development Study in Mathematics (TEDS-M) Do Countries Paying Teachers Higher Relative Salaries Have Higher Student Mathematics Achievement?* IEA. ISBN/EAN: 978-90-79549-05-4

EC: *Key Data on Education in Europe 2009*. EACEA, 2009. ISBN 978-92-9201-033-1

Koršňáková, P., Kováčová, J. (2007): *PISA SK 2006 - Národná správa*. Bratislava: ŠPÚ, 2007. ISBN 978-80-89225-37-8

Koršňáková, P., Kováčová, J. (2008): *Prírodovedná gramotnosť slovenských žiakov v štúdiu OECD PISA 2006 v kontexte reálnej školskej praxe*. Pedagogické spektrum, ročník XVII, č. 1, s. 103-121. ISSN 1335-5589

Koršňáková, P., Kováčová, J., Bockaničová, K. a Romančíková, M.: *Niekoľko podnetov k problematike (ne)rovnosti vo vzdelávaní na Slovensku na základe dát štúdie OECD PISA*. Pedagogická revue, ročník 62, č. 1-2, s. 126-149, 2010. ISSN 1335-1982

Koršňáková, P., Kováčiková, N. at all: *OECD PISA 2003 Study in Slovakia*. Bratislava: ŠPÚ, 2007. ISBN 978-80-89225-33-0

Koršňáková, P., Tomengová, A.: *PISA SK 2003 - Národná správa*. Bratislava: ŠPÚ, 2004. ISBN 80-95756-87-0

Morena Lebens & Petra Lebens: *The Implications and Outcomes of Reform Mathematics for Low Achievers*. Príspevok z konferencie: Comparative Education, Teacher Training, Education Policy, Social Inclusion and Child Psychology, vol. 7, str. 267-275, Sofia, Bulgaria 2009, ISBN: 978-954-9842-14-2

OECD (2001): *Knowledge and Skills for Life: First Results from PISA 2000*. OECD 2001. ISBN 978-92-64-19671-1

OECD (2004): *Learning for Tomorrow's World. First Results from PISA 2003*. OECD 2004. ISBN 978-92-64-00724-5

OECD (2005): *Teachers matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers*. OECD 2005. ISBN 978-92-64-01802-6

OECD (2006): *Education at a Glance. OECD Indicators 2006*. OECD 2006. ISBN 92-64-02531-6

OECD (2007) : *PISA 2006 Science Competencies for Tomorrow's World. Volume 1: Analysis*. OECD 2007. ISBN 978-92-64-04000-7

OECD (2008): *Education at a Glance. OECD Indicators 2008*. OECD 2008. ISBN 978-92-64-04628-3

OECD (2009a): *Creating Effective Teaching and Learning Environments. First Results from TALIS*. OECD 2009. ISBN 978-92-64-05605-3

OECD (2009b): *Top of the Class - High Performers in Science in PISA 2006*. OECD 2009. ISBN 978-92-64-06068-5

Scheerens, J. at all.: *Teachers' Professional Development. Europe in international comparison. A secondary analysis based on the TALIS dataset*. EU, 2010. ISBN 978-92-15186-6

Zoznam schém, tabuliek a grafov

Schéma 1:

Štýly vedenia školy

Schéma 2:

Štruktúra hodnotenia výchovy a vzdelávania v školách

Schéma 3:

Rámec pre analýzu názorov a postojov učiteľov a ich pedagogickej praxe

Schéma 4:

Stručný priebeh štúdie TALIS 2008 na Slovensku

Tabuľka 1:

Stanovenie spoľahlivosti dát na základe účasti škôl

Tabuľka 2:

Prehľad krajín, ktoré sa úspešne zúčastnili štúdie OECD TALIS 2008

Tabuľka 3:

Dizajn štúdie TALIS 2008

Tabuľka 4:

Zistenie štúdie IEA TEDS-M (2009)

Tabuľka 5:

Počty škôl a učiteľov na nižšom sekundárnom stupni v SR – skutočnosť

Tabuľka 6:

Prehľad rozdelenia pracovného času učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa podľa hlavných skupín aprobačných predmetov

Tabuľka 7:

Prehľad vplyvu nevhodného správania sa žiakov na vyučovanie

Tabuľka 8:

Podmienky v triede – disciplína žiakov

Tabuľka 9:

Prečo sa učitelia nemohli vzdelávať viac?

Tabuľka 10:

Podpora zamestnávateľa: finančná a časová

Tabuľka 11:

Potreby učiteľov na ďalšie vzdelávanie

Tabuľka 12:

Sebadôvera učiteľov na Slovensku podľa typov škôl, krajov a veku

Tabuľka 13:

Faktory pôsobiace na spokojnosť s prácou učiteľa – čisté efekty

Tabuľka 14:

Vplyvy štýlu vedenia školy na nasledujúce premenné

Tabuľka 15:

Vplyv pozitívneho hodnotenia

Tabuľka 16:

Vplyv rôznych faktorov na disciplínu v triede a sebadôveru učiteľov

Tabuľka 17:

Vzťah medzi profesionálnym rozvojom učiteľov a ich spoluprácou

Tabuľka 18:

Ročná frekvencia jednotlivých typov spolupráce učiteľov (Otázka 30, Príloha 1)

Tabuľka 19:

Disciplína na hodinách matematiky (odpovede 15-ročných žiakov v štúdiu PISA 2003)

Tabuľka 20:

Vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi (odpovede 15-ročných žiakov v štúdiu PISA 2003)

Tabuľka 21:

Vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi (názor učiteľov v štúdiu TALIS 2008)

Tabuľka 22:

Vzťah ku skupinovej práci na hodine matematiky (odpovede 15-ročných žiakov v štúdiu PISA 2003)

Tabuľka 23:

Aktivity na hodinách prírodovedných predmetov (odpovede 15-ročných žiakov v štúdiu PISA 2006)

Tabuľka 24:

Porovnanie počtu škôl so žiakmi na nižšom sekundárnom stupni

Tabuľka 25:

Porovnanie počtu učiteľov so žiakmi na nižšom sekundárnom stupni

Tabuľka 26:

Podpora zamestnávateľa: finančná a časová (v krajinách zúčastnených v štúdiu TALIS)

Obrázok 1:

Porovnanie skutočného a váženého počtu učiteľov vo vzorke SR podľa typu školy

Graf 1:

Zastúpenie učiteľov a riaditeľov škôl podľa pohlavia

Graf 2:

Vekové zloženie učiteľov

Graf 3:

Percento učiteľov v školách, kde nedostatočná pedagogická pripravenosť a pracovná morálka (neskoré príchody a absencie) kolegov ohrozujú vyučovanie

Graf 4:

Sebadôvera učiteľov a spokojnosť v práci

Graf 5:

Profil vedenia škôl v jednotlivých zúčastnených krajinách

Graf 6:

Absolvované ďalšie vzdelávanie a záujem o jeho rozšírenie

Graf 7:

Vekový profil učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku

Graf 8:

Veková skladba učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa na Slovensku podľa typu školy

Graf 9:

Vývoj vekovej štruktúry učiteľov ZŠ na Slovensku

Graf 10:

Postoj učiteľov k ďalšiemu vzdelávaniu (rozloženie populácie učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa v SR)

Graf 11:

Porovnanie priemerných hrubých miezd po krajoch v roku 2008

Graf 12:

Výkon žiaka v prírodovedných predmetoch a výdavky na žiaka (PISA 2006)

Graf 13:

Priemerné platy učiteľov na nižšom sekundárnom stupni (2004)

Graf 14:

Minimálne a maximálne hrubé základné ročné príjmy učiteľov ISCED 2 vo vzťahu k HDP v roku 2006/2007

Graf 15:

Nedostatok školských zdrojov

Graf 16:

Zastúpenie učiteľov v školách, kde riaditelia konkretizovali ďalšie nedostatky zdrojov

Graf 17:

Podiel činnosti učiteľov na plný úväzok

Graf 18:

Najväčšie problémy so správaním žiakov na nižšom sekundárnom stupni na Slovensku

Graf 19:

Percentily času skutočného vzdelávania

Graf 20:

Aktivity na bežnej vyučovacej hodine

Graf 21:

Vzťah medzi disciplínou v triede a skutočným vyučovaním

Graf 22:

Percentá učiteľov, ktorí sa zúčastnili ďalšieho vzdelávania za posledných 18 mesiacov (2007-2008)

Graf 23:

Nezáujem učiteľov vzdelávať sa viac podľa vekových kategórií

Graf 24:

Podpora ďalšieho vzdelávania uvoľnením učiteľov v rámci bežného pracovného času a/alebo náhrada mzdy v prípade konania mimo neho a platby za účasť na aktivitách ďalšieho vzdelávania

Graf 25:

Oblasti potrieb profesionálneho rozvoja mladých učiteľov na Slovensku

Graf 26:

Postupy na vyučovaní – priemerné frekvencie (podľa typu školy)

Graf 27:

Postupy na vyučovaní – IP skóre (podľa typov škôl, krajov a vekových skupín učiteľov)

Graf 28:

Postupy na vyučovaní – priemerné frekvencie (podľa predmetov)

Graf 29:

Postupy na vyučovaní – IP skóre (podľa predmetov)

Graf 30:

Spolupráca učiteľov – priemerné frekvencie (podľa typu školy)

Graf 31:

Spolupráca učiteľov – priemerné frekvencie (podľa krajov)

Graf 32:

Vzťah medzi sebadôverou učiteľa a jeho spokojnosťou s prácou – porovnanie krajov

Graf 33:

Pracovný čas riaditeľov škôl na Slovensku

Graf 34:

Dôležitosť kritérií pri hodnotení učiteľov (podľa typu školy)

Graf 35:

Aktivity zamerané na oblasť praktických skúseností žiakov a) ZŠ, b) OGY

Graf 36:

Aktivity zamerané na oblasť výskumných aktivít žiakov a) ZŠ, b) OGY

Graf 37:

Aktivity zamerané na oblasť výmeny názorov na vyučovaní a) ZŠ, b) OGY

Graf 38:

Aktivity zamerané na oblasť aplikácie vedomostí z prírodovedných predmetov a) ZŠ, b) OGY

Miesto vyhradené pre identifikačný štítok
(105 x 35 mm)

Medzinárodná štúdia OECD o vyučovaní a vzdelávaní (TALIS)

Dotazník pre učiteľov

Hlavná štúdia (MS-12-01)

Slovenský jazyk

Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ)
oddelenie medzinárodných meraní

Medzinárodné konzorcium projektu:

Medzinárodná asociácia pre hodnotenie výsledkov vo vzdelávaní (IEA), Holandsko

IEA Centrum na spracovanie dát (IEA DPC), Nemecko

Štatistika Kanada, Kanada

Informácie o štúdiu TALIS

Prvá medzinárodná štúdia o vyučovaní a vzdelávaní (TALIS) je medzinárodný prieskum, ktorý ponúka príležitosť učiteľom a riaditeľom, aby prispeli k analýze vzdelávacieho systému a k rozvoju vzdelávacej politiky. Štúdiu TALIS vedie Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) a Slovensko sa zúčastňuje tejto štúdie spolu s 23 ďalšími krajinami.

Analýza dát zúčastnených krajín umožní jednotlivým krajinám spoznať iné krajiny s podobnými problémami a poučiť sa z iných prístupov k politike vzdelávania. Učitelia a riaditelia škôl budú mať možnosť vyjadriť sa k takým témam, ako je ďalší profesijný rast učiteľov, ich profesionálne presvedčenie a metódy výučby, práca učiteľov a spätná väzba, uznanie za vykonanú prácu, ako aj k rôznym otázkam o riadení a správe školy i o pracovnom prostredí.

Vzhľadom na to, že je to medzinárodný prieskum, je možné, že niektoré otázky nezapadajú veľmi dobre do Vášho národného kontextu. V takýchto prípadoch odpovedzte najlepšie, ako viete.

Dôvernosť informácií

Všetky informácie, ktoré získame v tejto štúdiu, budeme považovať za dôverné. Zatiaľ čo výsledky budú dostupné a vyhodnocované podľa krajiny a typu škôl v rámci krajiny, garantujeme Vám, že ani Vy, ani Vaša škola a ani žiadny iný zamestnanec zo školy nebude identifikovaný v žiadnej správe o výsledkoch štúdie. Účasť v tomto prieskume je dobrovoľná a každý jednotlivec môže kedykoľvek odstúpiť od účasti v ňom.

Informácie o dotazníku

- V tomto dotazníku sa pýtame na informácie o vzdelávaní a vzdelávacej politike na škole.
- Vyplnenie dotazníka by malo trvať približne 45 minút.
- Keď sa otázky týkajú „Vašej školy“, pod pojmom „škola“ rozumieme Vaše pracovisko, kde pracujete na plný pracovný úväzok.
- Pokyny na zodpovedanie otázok sú vytlačené *kurzívou*. Na väčšinu otázok môžete odpovedať tak, že označíte najvhodnejšiu možnú odpoveď.
- Keď ste vyplnili tento dotazník, vložte ho, prosím, do priloženej obálky s adresou ŠPÚ, zalepte a najneskôr do 28. 03. 2008 pošlite poštou do ŠPÚ.
- V prípade nejakých pochybností o dotazníku alebo potreby ďalších informácií o ňom, alebo o celej štúdiu sa môžete s nami skontaktovať na telefónnom čísle 02/49276 404 alebo na emailových adresách Nora.Kovarcikova@statpedu.sk, Paulina.Korsnakova@statpedu.sk.

Ďakujeme Vám za Vašu spoluprácu.

Základné informácie

P
1

Tieto otázky sú o Vás, o Vašom vzdelaní a o čase, ktorý ste venovali vyučovaniu. Na otázky odpovedajte označením príslušného štvorčeka.

1. Ste žena alebo muž?

Žena Muž
₁ ₂

2. Koľko máte rokov?

Menej ako 25 - 29 30 - 39 40 - 49 50 - 59 60 +
₁ ₂ ₃ ₄ ₅ ₆

3. Aký je Váš pracovný úväzok na pozícii učiteľ/-ka?

Zamestnanie na čiastočný úväzok vzniká vtedy, ak zmluvný pracovný čas predstavuje menej ako 90 percent normálneho alebo zamestnávateľom stanoveného počtu pracovných hodín zamestnanca na plný pracovný úväzok počas celého školského roka. Za celkovú veľkosť pracovného úväzku považujte súčet všetkých Vašich učiteľských pracovných pomerov.

- ₁ Plný pracovný úväzok
₂ Čiastočný pracovný úväzok (50 – 90 % plného pracovného úväzku)
₃ Čiastočný pracovný úväzok (menej ako 50% plného pracovného úväzku)

4. Pracujete ako učiteľ/-ka na 2. stupni základnej školy alebo na nižšom stupni 8-ročného gymnázia aj v inej škole, ako je táto?

- ₁ Áno
₂ Nie → Pokračujte otázkou č. 6.

5. Ak ste odpovedali „Áno“ v predchádzajúcej otázke, uveďte, v koľkých ďalších školách pracujete ako učiteľ/-ka na 2. stupni základnej školy alebo na nižšom stupni 8-ročného gymnázia.

Napíšte číslo.

Počet škôl

6. Aký je Váš pracovný úväzok na pozícii učiteľ/-ka na tejto škole?

Nepovažujte skúšobnú dobu zmluvy za samostatnú zmluvu.

- ₁ Zmluva na dobu neurčitú (dlhodobá zmluva, ktorá nemá žiadny konkrétny dátum ukončenia pracovného pomeru pred dosiahnutím dôchodkového veku)
₂ Zmluva na dobu určitú na obdobie dlhšie ako 1 školský rok
₃ Zmluva na dobu určitú na 1 školský rok alebo menej

7. Aké je Vaše najvyššie ukončené vzdelanie?*Označte jednu možnosť.*

- ₁ Nižšie ako vysokoškolské vzdelanie
- ₂ Bakalárske vzdelanie
- ₃ Vysokoškolské vzdelanie (Mgr., Ing., PhDr., RNDr., PaedDr.)
- ₄ Doktorandské vzdelanie (PhD.)

8. Odhadnite počet 60-minútových hodín, ktoré v bežnom školskom týždni využívate na nasledujúce činnosti v tejto škole.*Táto otázka sa týka Vašej práce iba v tejto škole. Neberte do úvahy prácu, ktorú vykonávate pre iné školy. Na prepočet 45-minútových vyučovacích hodín na 60-minútové hodiny použite nasledujúci vzorec:**Počet vyučovacích hodín \times 3/4 = Počet 60-minútových hodín.**Vo Vašej odpovedi napíšte číslo do každého riadka a zaokrúhlite na najbližšiu celú hodinu. V prípade žiadnej hodiny napíšte 0 (nulu).*

- a) Vyučovanie žiakov v škole (celej triedy, v skupinách alebo individuálne)
- b) Plánovanie alebo príprava na hodiny v škole alebo mimo školy (vrátane opravovania žiackych prác)
- c) Administratívne povinnosti buď v škole alebo mimo školy (vrátane školských administratívnych povinností, práce s dokumentmi a iných kancelárskych povinností, ktoré robíte v rámci svojej práce ako učiteľ/-ka)
- d) Iné (špecifikujte): _____

9. Ako dlho pracujete ako učiteľ' /-ka?*Ak je to možné, odpočítajte dlhšie obdobia absencie (ako je napr. materská dovolenka).*

Toto je môj prvý rok	1 - 2 roky	3 - 5 rokov	6 - 10 rokov	11 - 15 rokov	16 - 20 rokov	Viac ako 20 rokov
☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆	☐ ₇

10. Ako dlho pracujete ako učiteľ' /-ka na tejto škole?*Ak je to možné, odpočítajte dlhšie obdobia absencie (ako je napr. materská dovolenka).*

Toto je môj prvý rok	1 - 2 roky	3 - 5 rokov	6 - 10 rokov	11 - 15 rokov	16 - 20 rokov	Viac ako 20 rokov
☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆	☐ ₇

Ďalšie vzdelávanie učiteľov

V tomto prieskume je **d'alsie vzdelávanie učiteľov** definované ako súbor aktivít, ktoré rozvíjajú zručnosti, vedomosti, odbornosť a iné charakteristiky učiteľa.

Berte do úvahy len d'alsie vzdelávanie, ktorého ste sa zúčastnili **po** ukončení Vášho počiatočného učiteľského vzdelania.

11. Zúčastnili ste sa od začiatku minulého školského roka niektorej z nasledujúcich foriem d'alsieho vzdelávania učiteľov? Aký mali význam pre Váš ďalší odborný rast?

V každej z nižšie uvedených otázok označte jednu možnosť v časti (A). Ak ste odpovedali „Áno“ v časti (A), potom označte jednu z možností v časti (B), podľa toho, aký veľký význam mala na rozvoj Vašej profesie učiteľa.

	(A) Účasť		(B) Význam			
	Áno	Nie	Žiadny význam	Malý význam	Značný význam	Veľký význam
a) Kurzy/tvorivé dielne (napr. o danom predmete alebo metodike a/alebo o iných témach súvisiacich s výučbou)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Vzdelávacie konferencie alebo semináre (kde učitelia a/alebo vedeckí pracovníci prezentujú svoje výsledky výskumu a diskutujú o problémoch výučby).....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Kvalifikačné programy (napr. programy na získanie určitej úrovne vzdelania)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Návštevy iných škôl	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Účasť v skupine učiteľov, ktorá vznikla špeciálne za účelom d'alsieho vzdelávania učiteľov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Individuálny alebo tímový výskum v oblasti Vášho profesionálneho záujmu.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Konzultácie a/alebo hospitácie a poradenstvo ako súčasť bežnej činnosti školy.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

12. **Koľko dní celkovo ste sa zúčastnili na kurzoch ďalšieho vzdelávania učiteľov od začiatku minulého školského roku?**

Zaokrúhlite na celé dni. Napíšte 0 (nulu), ak nebol žiadny.

Počet dní

Ak bola Vaša odpoveď „0“ (nula), → pokračujte otázkou č. 17.

13. **Koľko z vyššie uvedených dní ste museli absolvovať ako povinnú súčasť Vašej práce učiteľa/učiteľky?**

Zaokrúhlite na celé dni. Napíšte 0 (nulu), ak nebol žiadny.

Počet dní

14. **Akú časť ste museli zaplatiť za Vašu účasť na aktivitách ďalšieho vzdelávania učiteľov od začiatku minulého školského roku?**

Označte jednu možnosť.

Nič Niečo Všetko
₁ ₂ ₃

15. **Mali ste na ďalšie vzdelávanie učiteľov, ktorého ste sa zúčastnili od začiatku minulého školského roka, vyhradený čas v rámci Vášho bežného pracovného času?**

Označte jednu možnosť.

₁ Áno
₂ Nie
₃ Nekonalo sa v rámci bežného pracovného času

16. **Dostali ste na ďalšie vzdelávanie učiteľov, ktorého ste sa zúčastnili od začiatku minulého školského roku, náhradu mzdy za čas, ktorý bol mimo Vášho bežného pracovného času?**

Označte jednu možnosť.

₁ Áno
₂ Nie
₃ Nekonalo sa mimo bežného pracovného času

17. Venovali ste sa od začiatku minulého školského roka niektorej z nasledujúcich menej formálnych foriem ďalšieho vzdelávania učiteľov? Aký význam mali na rozvoj Vašich učiteľských zručností?

V každej z nižšie uvedených otázok označte jednu možnosť v časti (A). Ak ste odpovedali „Áno“ v časti (A), potom označte jednu z možností v časti (B), podľa toho, aký veľký význam mala na rozvoj Vašej profesie učiteľa.

	(A) Venoval/a		(B) Význam			
	Áno	Nie	Žiadny význam	Malý význam	Značný význam	Veľký význam
a) Čítanie odbornej literatúry (napr. časopisov, odborných materiálov založených na dôkazoch, vedeckých prác)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Zapájanie sa do neformálneho rozhovoru s kolegami o tom, ako zlepšiť svoju výučbu	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

18. V každej z uvedených oblastí určte rozsah Vašej potreby ďalšieho vzdelávania.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Žiadna potreba	Nízka potreba	Značná potreba	Vysoká potreba
a) Obsahové a výkonové štandardy vo svojom predmete/predmetoch	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Systém hodnotenia žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Vedenie triedy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Vedomosti a znalosť svojho hlavného predmetu/predmetov (aprobácie)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Vedomosti a znalosť vyučovacích postupov (sprostredkovanie vedomostí) vo svojej hlavnej predmetovej oblasti (aprobácii)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) IKT zručnosti pri vyučovaní	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Vyučovanie študentov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Problémy s disciplínou a správaním žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) Vedenie školy a administrácia	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) Vyučovanie v multikulturálnom prostredí	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
k) Poradenstvo pre žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

19. **Chceli ste sa zúčastniť viacerých aktivít v rámci Vášho ďalšieho vzdelávania učiteľ'ov od začiatku minulého školského roku, než ste absolvovali?**

₁ Áno

₂ Nie → **Pokračujte otázkou č. 21.**

20. **Ak ste odpovedali „Áno“ v predchádzajúcej otázke, ktoré z nasledujúcich dôvodov najlepšie vysvetľujú, čo Vám bránilo zúčastniť sa vo väčšej miere ďalšieho vzdelávania učiteľ'ov?**

Označte čo najviac vhodných možností.

₁ Nespĺňal/-a som niektoré vstupné požiadavky (napr. kvalifikáciu, skúsenosti, vekovú kategóriu).

₁ Ďalšie vzdelávanie bolo príliš drahé; nemohol/-la som si ho dovoliť.

₁ Nedostatok podpory zamestnávateľa.

₁ Môj pracovný rozvrh mi bránil zúčastniť sa na ďalšom vzdelávaní.

₁ Nemal/-la som čas z rodinných dôvodov.

₁ Nebola ponuka vhodného ďalšieho vzdelávania.

₁ Iné (špecifikujte): _____

Ohodnotenie učiteľa a spätná väzba

Radi by sme sa spýtali na ohodnotenie (nižšie definované) Vašej práce učiteľa a na spätnú väzbu (nižšie definovanú) na Vašu prácu v tejto škole.

V tomto prieskume je **ohodnotenie** definované ako preverovanie práce učiteľa riaditeľom, externým inšpektorom alebo jeho kolegami. Ohodnotenie sa môže uskutočňovať rôznymi spôsobmi, od formálnejších objektívnych hodnotení (napr. využitím stanovených postupov a kritérií v rámci bežnej riadiacej činnosti) po subjektívnejšie prístupy (napr. v rámci neformálnych rozhovorov s učiteľom).

Spätná väzba je v tomto prieskume definovaná ako oboznámenie učiteľa s výsledkami kontroly jeho práce (formálne alebo neformálne), a to zvyčajne za účelom vyzdvihnutia dobrého výkonu učiteľa alebo stanovením oblastí jeho ďalšieho rozvoja. Spätná väzba sa môže poskytnúť formálne (napr. písomnou správou) alebo neformálne (napr. v rámci rozhovorov s učiteľom).

21. Ako často dostávate od nasledujúcich ľudí ohodnotenie a/alebo spätnú väzbu na Vašu prácu učiteľa/učiteľky tejto školy?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nikdy	Menej ako 1x za 2 roky	1x za 2 roky	1x za rok	2x za rok	3x a viackrát za rok	1x za mesiac	Viac ako 1x za mesiac
a) Riaditeľ	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆	☐ ₇	☐ ₈
b) Iní učitelia alebo členovia vedenia školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆	☐ ₇	☐ ₈
c) Externá osoba alebo orgán (napr. externý inšpektor)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆	☐ ₇	☐ ₈

Ak ste odpovedali „Nikdy“ na všetky otázky (a, b, c), → pokračujte otázkou č. 28.

22. Ak ste toto ohodnotenie a/alebo spätnú väzbu dostali, podľa Vás, aká dôležitosť sa prikladala nasledujúcim hľadiskám?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Neviem, či bolo zvažované	Nebolo zvažované	Zvažované s nízkou dôležitosťou	Zvažované s miernou dôležitosťou	Zvažované s veľkou dôležitosťou
a) Výsledky testov žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Počty žiakov opakujúcich ročník a žiakov postupujúcich	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Iné študijné výsledky žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Spätná väzba žiakov na moje vyučovanie	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Spätná väzba od rodičov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
f) Ako spolupracujem s riaditeľom a s kolegami	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
g) Priame ohodnotenie môjho vyučovania v triede	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
h) Inovačné vyučovacie metódy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
i) Vzťahy so žiakmi	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
j) Absolvované ďalšie vzdelávanie učiteľov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
k) Vedenie triedy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
l) Moje vedomosti a znalosti v oblasti môjho hlavného vyučovacieho predmetu/-ov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
m) Moje vedomosti a znalosti vyučovacích metód (sprostredkovanie vedomostí) v oblasti môjho hlavného vyučovacieho predmetu/-ov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
n) Vyučovanie žiakov so ŠVVP	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
o) Disciplína a správanie žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
p) Výučba v multikultúrnom prostredí	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
q) Mimoškolské aktivity so žiakmi (napr. školské divadlo a vystúpenia, športové aktivity)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
r) Iné (špecifikujte nižšie)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

23. Do akej miery ohodnotenie a/alebo spätná väzba, ktorú ste dostali v tejto škole, priamo viedla k nasledovnému?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Žiadna zmena	Malá zmena	Mierna zmena	Veľká zmena
a) Zmena Vášho platu	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Váš osobný príplatok alebo iný druh finančnej odmeny	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Možnosti Vášho ďalšieho vzdelávania	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Zmena v pravdepodobnosti Vášho kariérneho rastu.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Verejná pochvala od riaditeľa a/alebo od Vašich kolegov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Zmena Vašich pracovných povinností, ktoré robia Vašu prácu atraktívnejšou.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Zapojenie sa do úlohy na rozvoji školy (napr. v skupine na tvorbu učebných plánov, rozvoj cieľov školy)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

24. Do akej miery ohodnotenie a/alebo spätná väzba, ktorú ste dostali v tejto škole, priamo viedla k zmenám alebo znamenala zmeny v niektorom z nasledovných?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Žiadna zmena	Malá zmena	Mierna zmena	Veľká zmena
a) Vaše postupy riadenia triedy.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Vaše vedomosti a znalosti v oblasti Vašich hlavných predmetov, ktoré vyučujete (a samostatne tvoria aspoň 20 % Vášho vyučovacieho času v škole).....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Vaše vedomosti a znalosti vyučovacích metód (sprostredkovanie vedomostí) v oblasti Vašich hlavných predmetov, ktoré vyučujete (a samostatne tvoria aspoň 20 % Vášho vyučovacieho času v škole)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Plán ďalšieho vzdelávania a školení na zlepšenie Vášho vyučovania	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Vaša výučba žiakov so ŠVVP	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Vaše riešenie problémov disciplíny a správania žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Vaša výučba v multikultúrnom prostredí	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Dôraz, ktorý kladiete na zlepšenie výsledkov testov žiakov vo Vašej výučbe	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

25. Ako by ste opísali ohodnotenie a/alebo spätnú väzbu, ktorú ste dostali?*Označte jednu možnosť v každom riadku.*

	Áno	Nie
a) Ohodnotenie a/alebo spätná väzba obsahovala posúdenie kvality mojej práce.....	☐ ₁	☐ ₂
b) Ohodnotenie a/alebo spätná väzba obsahovala návrhy na zlepšenie určitých aspektov mojej práce.	☐ ₁	☐ ₂

26. Čo sa týka ohodnotenia a/alebo spätnej väzby, ktorú ste dostali v tejto škole, do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi tvrdeniami?*Označte jednu možnosť v každom riadku.*

- | | Rozhodne
nesúhlasím | Nesúhlasím | Súhlasím | Rozhodne
súhlasím |
|--|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|
| a) Myslím si, že ohodnotenie mojej práce a/alebo spätná väzba bola spravodlivým ohodnotením mojej práce učiteľa v tejto škole..... | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ |
| b) Myslím si, že ohodnotenie mojej práce a/alebo spätná väzba mi pomohla v ďalšom rozvoji mojej práce učiteľa v tejto škole..... | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ |

27. Čo sa týka ohodnotenia a/alebo spätnej väzby, ktorú ste dostali v tejto škole, do akej miery priamo viedli k niektorému z nasledovných?*Označte jednu možnosť v každom riadku.*

- | | Veľký
pokles | Malý pokles | Žiadna
zmena | Malé
zvýšenie | Veľké
zvýšenie |
|--|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|
| a) Zmeny Vašej spokojnosti s prácou..... | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ | ☐ ₅ |
| b) Zmeny v udržaní si Vašej práce..... | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ | ☐ ₅ |

28. Radi by sme sa Vás opýtali na ohodnotenie a/alebo spätnú učiteľov v tejto škole všeobecne. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi tvrdeniami?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Rozhodne nesúhlasím	Nesúhlasím	Súhlasím	Rozhodne súhlasím
a) Podľa mňa, riaditeľ tejto školy podniká kroky, aby zmenil finančné odmeňovanie učiteľov s pretrvávajúcimi slabými výkonmi.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Podľa mňa, kolegovia tejto školy by tolerovali pretrvávajúci slabý výkon učiteľa.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Učitelia tejto školy budú prepustení z dôvodu pretrvávajúceho slabého výkonu.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Podľa mňa, riaditeľ tejto školy používa efektívne metódy na určenie dobrých alebo slabých výkonov učiteľov.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Podľa mňa, táto škola má vytvorený plán rozvoja alebo školení na zlepšenie práce učiteľov.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Podľa mňa, najlepší učitelia tejto školy dostávajú najväčšie finančné a nefinančné odmeny.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Ak zlepším kvalitu svojho vyučovania na tejto škole, dostanem väčšiu finančnú alebo nefinančnú odmenu.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Ak budem inovatívnejší vo svojom vyučovaní v tejto škole, dostanem väčšiu finančnú alebo nefinančnú odmenu.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) Podľa mňa, v tejto škole sa ohodnotenie práce učiteľov robí väčšinou kvôli splneniu administratívnych požiadaviek.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) Podľa mňa, v tejto škole má ohodnotenie práce učiteľov malý vplyv na spôsob, akým učitelia v triedach vyučujú.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

Vyučovacie postupy, názory a postoje

29. Radi by sme sa Vás spýtali na Váš osobný názor na vyučovanie a vzdelávanie. Označte, do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s každým z nasledujúcich tvrdení.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Rozhodne nesúhlasím	Nesúhlasím	Súhlasím	Rozhodne súhlasím
a) Efektívni/dobří učitelia demonštrujú správny spôsob, ako riešiť úlohu.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Keď hovorím o „slabých výsledkoch“, myslím tým výsledky, ktoré sú horšie ako predchádzajúce výsledky žiaka.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Je lepšie, keď učiteľ – nie žiak – rozhoduje, ktoré činnosti sa majú robiť.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Mojou úlohou učiteľa je reagovať na otázky žiakov.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Učitelia vedia oveľa viac ako žiaci; nemali by nechať žiakov tvoriť odpovede, ktoré môžu byť nesprávne, keď môžu hneď priamo vysvetliť odpoveď.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Žiaci sa najlepšie učia tak, že riešia úlohy samostatne.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Vyučovanie má byť založené na úlohách s jasnými, správnymi odpoveďami a na poznatkoch, ktoré môže väčšina žiakov ľahko pochopiť.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Koľko sa žiaci naučia, záleží len na tom, koľko majú všeobecných poznatkov – preto je vyučovanie faktov také potrebné.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) Žiaci by mali sami rozmýšľať o riešeníach praktických úloh skôr, ako im učiteľ ukáže správne riešenie.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) Keď hovoríme o „dobrých výsledkoch“, máme na mysli výsledky, ktoré sú lepšie ako predchádzajúce výsledky žiaka.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
k) Ak má byť vyučovanie efektívne, v triede má byť ticho.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
l) Logické myslenie a zdôvodňovanie je dôležitejšie ako konkrétny učebný plán.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

30. Ako často sa venujete nasledovným činnostiam v tejto škole?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nikdy	Menej ako 1x za rok	1x za rok	3-4x za rok	1x za mesiac	1x za týždeň
a) Účasť na poradách, kde sa diskutuje o víziách a úlohe školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
b) Tvorba školských učebných plánov alebo ich častí	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
c) Diskusia a rozhodovanie o výbere vyučovacích prostriedkov (napr. učebníc, pracovných zošitov)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
d) Výmena vyučovacích materiálov s kolegami	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
e) Účasť na stretnutiach učiteľov vyučujúcich rovnaké ročníky (metodické združenia).....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
f) Zabezpečenie spoločných hodnotiacich kritérií na hodnotenie výkonov študentov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
g) Účasť na diskusiách o pokroku vo vzdelávacích výsledkoch určitých žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
h) Tímové vyučovanie v triede	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
i) Účasť na ďalšom odbornom vzdelávaní (napr. tímové riadenie)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
j) Pozorovanie iných učiteľov pri vyučovaní a poskytnutie spätnej väzby	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
k) Zapojenie rôznych tried a vekových skupín do spoločných činností (napr. projekty)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆
l) Medzipredmetová komunikácia a koordinácia domácich úloh	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆

31. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi tvrdeniami...

Označte jednu možnosť v každom riadku.

... o Vás ako učiteľovi/ učiteľke tejto školy?	Rozhodne nesúhlasím	Nesúhlasím	Súhlasím	Rozhodne súhlasím
a) Vcelku som so svojou prácou spokojný/-á.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Zdá sa mi, že v značnej miere prispievam k pokroku vo vzdelávaní svojich žiakov.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Ak sa veľmi snažím, môžem zaznamenať pokrok aj u najproblémovnejších a najmenej motivovaných žiakov.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Mám úspech pri vyučovaní žiakov v mojej triede....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Zvyčajne viem, ako si mám získať žiakov.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Učitelia sú v miestnej komunite veľmi rešpektovaní.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
... o tom, čo sa deje v tejto škole?	Rozhodne nesúhlasím	Nesúhlasím	Súhlasím	Rozhodne súhlasím
g) V tejto škole majú učitelia a žiaci zvyčajne dobré vzájomné vzťahy.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Väčšina učiteľov v tejto škole verí, že je dôležité, aby sa v nej žiaci dobre cítili.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) Väčšina učiteľov v tejto škole sa zaujíma o to, čo hovoria žiaci.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) Ak žiak z tejto školy potrebuje špecializovanú pomoc, tak mu ju škola poskytne.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

32. Nižšie sú uvedené tvrdenia o vedení tejto školy. Posúďte, ako často sa opakujú jednotlivé činnosti počas tohto školského roka.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nikdy	Zriedkavo	Často	Veľmi často
a) Riaditeľ/-ka na poradách diskutuje s učiteľmi o vzdelávacích cieľoch.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Riaditeľ/-ka zabezpečuje, aby práca učiteľov bola v súlade s cieľmi vzdelávania v škole.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Riaditeľ/-ka alebo iný člen vedenia sleduje vyučovanie v triedach.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Riaditeľ/-ka dáva učiteľom návrhy, ako môžu zlepšiť svoje vyučovanie.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Keď má učiteľ/-ka problémy vo svojej triede, riaditeľ iniciatívne začne riešiť tento problém.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Riaditeľ/-ka informuje učiteľov o možnostiach získavania nových vedomostí a zručností.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Riaditeľ/-ka pochváli učiteľov za mimoriadnu snahu alebo splnenie úloh.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) V tejto škole riaditeľ/-ka a učители pracujú na pláne rozvoja školy.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) Riaditeľ/-ka určuje ciele, ktoré majú zamestnanci tejto školy dosiahnuť.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) Riaditeľ/-ka vytvára pracovnú atmosféru zameranú na splnenie úloh v tejto škole.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
k) V tejto škole riaditeľ/-ka a učители zaisťujú, že otázka kvality vzdelávania je zodpovednosťou celého kolektívu.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

33. Radi by sme sa Vás spýtali na hlavné predmety 2. stupňa základnej školy alebo nižšieho stupňa 8-ročných gymnázií, ktoré vyučujete v tejto škole v tomto školskom roku.

Označte predmety 2. stupňa základnej školy alebo nižšieho stupňa 8-ročných gymnázií, ktoré vyučujete v tejto škole (označte len tie, ktoré samostatne tvoria aspoň 20 % Vášho vyučovacieho času v škole). Ak nenájdete presný názov Vášho predmetu v zoznamoch jednotlivých kategórií, označte tú kategóriu, do ktorej by ste ho zaradili.

	Áno	Nie
a) Čítanie, písanie a literatúra	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: čítanie a písanie (a literatúra) v materinskom jazyku, čítanie a písanie (a literatúra) vo vyučovacom jazyku, čítanie a písanie v štátnom jazyku (regiónu) ako druhom jazyku, štúdium jazyka, verejný prejav, literatúra.</i>		
b) Matematika.....	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: matematika, matematika a štatistika, geometria, algebra, atď.</i>		
c) Prírodovedné predmety	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: prírodoveda, fyzika, fyzikálne vedy, chémia, biológia, biológia človeka, veda o životnom prostredí, poľnohospodárstvo/pestovateľstvo/lesníctvo.</i>		
d) Spoločenské vedy.....	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: spoločenské vedy, náuka o spoločnosti, moderné spoločenské vedy, ekonómia, environmentálne vedy, geografia, dejepis, humanitné predmety, právo, občianska náuka, etika, filozofia.</i>		
e) Cudzie jazyky	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: jazyky iné ako vyučovací jazyk.</i>		
f) IKT.....	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: úvod do technológie vrátane IKT, počítačové vedy, konštrukcia/mapovanie, elektronika, grafika a dizajn, práca s klávesnicou, spracovanie textu, technické dielne/technológia dizajnu.</i>		
g) Výchovné predmety.....	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: výtvarná výchova, hudobná výchova, vizuálne umenie, praktické umenie, dráma, hudobné predstavenia, fotografovanie, kreslenie, kreatívne ručné práce, kreatívne šitie.</i>		
h) Telesná výchova	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: telesná výchova, gymnastika, tanec, zdravotná výchova.</i>		
i) Náboženská výchova	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: náboženstvo, história náboženstiev, náboženská kultúra, etika.</i>		
j) Pracovné vyučovanie a dielne	☐ ₁	☐ ₂
<i>Patria sem: odborné zručnosti (príprava na špecifické zamestnanie), technika, domáce práce, účtovníctvo, obchod a ekonomika, kariérne poradenstvo, odevy a textil, šoférovanie, ekonomika v domácnosti, polytechnické kurzy, kurzy pre sekretárky, turistika a služby, ručné práce.</i>		
k) Iné (špecifikujte nižšie).....	☐ ₁	☐ ₂

Vaše vyučovanie v konkrétnej triede v tejto škole

Nasledujúce otázky sa týkajú konkrétnej triedy na 2. stupni základnej školy alebo na nižšom stupni 8-ročného gymnázia, v ktorej učíte jeden z hlavných predmetov, ako ste ho identifikovali v otázke č. 33.

Trieda, ktorej sa odpovede majú týkať, je prvá trieda na 2. stupni základnej školy (napr. 5. – 9.) alebo na nižšom stupni 8-ročného gymnázia (príma – kvarta), v ktorej (pravidelne) vyučujete v tejto škole jeden z týchto predmetov každý utorok po 11.00 h (približne 4. vyučovaciu hodinu). Ak neučíte tento predmet v utorok, môžete si zvoliť tento predmet najbližší deň po utorku.

V nasledujúcich otázkach bude táto trieda označovaná ako cieľová trieda.

34. Do ktorej kategórie predmetov z otázky č. 33 patrí vyučovacia hodina v tejto cieľovej triede?

Označte jednu možnosť.

- ₁ a) Vyučovací jazyk a literatúra (napr. slovenský jazyk a lit., maďarský jazyk a lit.)
- ₂ b) Matematika
- ₃ c) Prírodovedné predmety (napr. fyzika, chémia, biológia)
- ₄ d) Spoločenské vedy (napr. geografia, dejepis, NOS)
- ₅ e) Cudzie jazyky
- ₆ f) IKT
- ₇ g) Výchovné predmety (napr. výtvarná výchova, hudobná výchova)
- ₈ h) Telesná výchova
- ₉ i) Náboženská výchova (napr. náboženstvo, etická výchova)
- ₁₀ j) Pracovné vyučovanie a dielne
- ₁₁ k) Iné

35. Aký je presný názov predmetu, ktorý vyučujete v tejto cieľovej triede?

Napíšte názov predmetu, ako ho používate vo Vašej škole.

36. Bola výučba tohto predmetu súčasťou Vášho akademického vzdelávania?

- Áno Nie
- ₁ ₂

37. Aký je ročník tejto cieľovej triedy?

Označte jednu možnosť.

- ₁ 5. ročník ZŠ alebo 1. ročník 8-ročného gymnázia
- ₂ 6. ročník ZŠ alebo 2. ročník 8-ročného gymnázia
- ₃ 7. ročník ZŠ alebo 3. ročník 8-ročného gymnázia
- ₄ 8. ročník ZŠ alebo 4. ročník 8-ročného gymnázia
- ₅ 9. ročník ZŠ

38. Koľko žiakov je priemerne v tejto cieľovej triede počas školského roka?

Napište číslo.

Počet žiakov

39. Ako by ste charakterizovali schopnosti žiakov v tejto cieľovej triede?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

- | | Oveľa nižšie
ako
priemerné
schopnosti | Trochu
nižšie ako
priemerné
schopnosti | Priemerné
schopnosti | Trochu
vyššie ako
priemerné
schopnosti | Oveľa
vyššie ako
priemerné
schopnosti |
|---|--|---|---------------------------------------|---|--|
| a) V porovnaní s ostatnými žiakmi v tom istom ročníku v tejto škole ?..... | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ | ☐ ₅ |
| b) V porovnaní s ostatnými žiakmi v tom istom ročníku všeobecne? | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ | ☐ ₅ |

40. Pre túto cieľovú triedu odhadnite, aké je cca percento žiakov, ktorí spĺňajú nasledujúcu charakteristiku.

Je akceptovateľné uviesť odpovede na základe hrubých odhadov.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Menej ako 10 %	10 % alebo viac, ale menej ako 20 %	20 % alebo viac, ale menej ako 40 %	40 % alebo viac, ale menej ako 60 %	60 % alebo viac
a) Žiaci, ktorých materinský jazyk je odlišný od vyučovacieho jazyka/-ov alebo je jeho/ich nárečím	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Žiaci, ktorých aspoň jeden rodič/opatrovník skončil tretí alebo vyšší stupeň školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Žiaci, ktorých aspoň jeden rodič/opatrovník skončil vysokú školu	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

41. Aké percento z času vyučovacej hodiny v tejto cieľovej triede zvyčajne venujete každej z uvedených činností?

Napište v percentách za každú činnosť. Napište 0 (nulu), ak nerobíte danú činnosť.

Dbajte na to, aby súčet percent bol 100 %.

- a) % Administratívna práca (napr. záznam prítomnosti žiakov, poskytovanie informácií o škole/rozdávanie formulárov)
- b) % Udržiavanie poriadku v triede (udržiavanie disciplíny)
- c) % Skutočné vyučovanie a vzdelávanie
-
- 100** % Celkom

42. Ako často sa počas školského roka v tejto cieľovej triede venujete nasledovným činnostiam?

Všimnite si, že nie všetky otázky v tejto časti sú úplne prispôsobené pre všetky typy učiteľov. Snažte sa však odpovedať, ako najlepšie viete.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nikdy alebo takmer nikdy	Asi štvrtinu vyučovacích hodín	Asi polovicu vyučovacích hodín	Asi tri štvrtiny vyučovacích hodín	Takmer na každej vyučovacej hodine
a) Prezентujem nové témy v triede (napr. výklad).....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Explicitne uvediem ciele vyučovania.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Kontrolujem so žiakmi domácu úlohu.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Žiaci pracujú v malých skupinách, aby spoločne našli riešenie problému alebo úlohy ...	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Dávam rôznu prácu žiakom, ktorí majú problémy s učením a/alebo ktorí pracujú rýchlejšie.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
f) Žiadam od svojich žiakov, aby navrhli alebo pomohli naplánovať činnosti v triede alebo témy.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
g) Žiadam od svojich žiakov, aby si zapamätali každý krok v postupe.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
h) Na začiatku hodiny urobím krátke zhrnutie predchádzajúcej hodiny.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
i) Skontrolujem svojim žiakom pracovné zošity. ...	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
j) Žiaci pracujú na projektoch, ktorých spracovanie vyžaduje aspoň jeden týždeň práce.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
k) Pracujem so žiakmi individuálne.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
l) Žiaci zhodnotia a komentujú svoju vlastnú prácu.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
m) Pochopenie látky v predmete kontrolujem kladením otázok.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
n) Žiaci pracujú v skupinách rozdelených podľa ich schopností.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
o) Žiaci vyrábajú nejaký produkt, ktorý bude používať niekto iný.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
p) Zadám test alebo kvíz na zhodnotenie vedomostí žiakov.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
q) Žiadam svojich žiakov, aby napísali esej v stanovenej dĺžke, v ktorej majú vysvetliť svoj myšlienkový postup alebo zdôvodnenie....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

- | | Nikdy
alebo
takmer
nikdy | Asi štvrtinu
vyučova-
cích hodín | Asi
polovicu
vyučova-
cích hodín | Asi tri
štvrtiny
vyučova-
cích hodín | Takmer na
každej
vyučovacej
hodine |
|---|---------------------------------------|--|---|---|---|
| r) Žiaci samostatne pracujú s učebnicami alebo
pracovnými zošitmi, aby si precvičovali novú
prebranú látku..... | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ | ☐ ₅ |
| s) Žiaci debatujú a obhajujú istý názor, s ktorým
sa nemusia stotožňovať. | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ | ☐ ₅ |

43. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledovnými tvrdeniami o tejto cieľovej triede?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

- | | Rozhodne
nesúhlasím | Nesúhlasím | Súhlasím | Rozhodne
súhlasím |
|--|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|
| a) Keď začína vyučovací hodina, musím čakať dosť
dlho, aby sa žiaci utíšili..... | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ |
| b) Žiakom v tejto triede záleží na tom, aby vytvorili
príjemnú pracovnú atmosféru. | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ |
| c) Stratím dosť času tým, že žiaci prerušujú
vyučovanie na hodine. | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ |
| d) V tejto triede je veľa hluku. | ☐ ₁ | ☐ ₂ | ☐ ₃ | ☐ ₄ |

Koniec dotazníka.

Ďakujeme Vám za Vašu spoluprácu.

Vyplnený dotazník vložte do priloženej obálky s adresou ŠPÚ, zalepte a najneskôr do 28. 03. 2008 pošlite poštou do ŠPÚ.

Miesto vyhradené pre identifikačný štítok
(105 x 35 mm)

Medzinárodná štúdia OECD o vyučovaní a vzdelávaní (TALIS)

Dotazník pre riaditeľov

Hlavná štúdia (MS-11-01)

Slovenský jazyk

Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ)

oddelenie medzinárodných meraní

Medzinárodné konzorcium projektu:

Medzinárodná asociácia pre hodnotenie výsledkov vo vzdelávaní (IEA), Holandsko

IEA Centrum na spracovanie dát (IEA DPC), Nemecko

Štatistika Kanada, Kanada

Informácie o štúdiu TALIS

Prvá medzinárodná štúdia o vyučovaní a vzdelávaní (TALIS) je medzinárodný prieskum, ktorý ponúka príležitosť učiteľom a riaditeľom, aby prispeli k analýze vzdelávacieho systému a k rozvoju vzdelávacej politiky. Štúdiu TALIS vedie Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) a Slovensko sa zúčastňuje tejto štúdie spolu s ďalšími 23 krajinami.

Analýza dát zúčastnených krajín umožní jednotlivým krajinám spoznať iné krajiny s podobnými problémami a poučiť sa z iných prístupov k politike vzdelávania. Riaditelia škôl a učitelia poskytnú informácie o takých témach, ako je ďalší profesijný rast učiteľov, ich profesionálne presvedčenie a metódy výučby, práca učiteľov a spätná väzba, uznanie za vykonanú prácu, ako aj k rôznym otázkam o riadení a správe školy i o pracovnom prostredí.

Vzhľadom na to, že je to medzinárodný prieskum, je možné, že niektoré otázky nezapadajú veľmi dobre do Vášho národného kontextu. V takýchto prípadoch odpovedzte najlepšie, ako viete.

Dôvernost' informácií

Všetky informácie, ktoré získame v tejto štúdiu, budeme považovať za dôverné. Zatiaľ čo výsledky budú dostupné a vyhodnocované podľa krajiny a typu škôl v rámci krajiny, garantujeme Vám, že ani Vy, ani Vaša škola a ani žiadny iný zamestnanec zo školy nebude identifikovaný v žiadnej správe o výsledkoch štúdie. Účasť v tomto prieskume je dobrovoľná a každý jednotlivec môže kedykoľvek odstúpiť od účasti v ňom.

Informácie o dotazníku

- V tomto dotazníku sa pýtame na informácie o vzdelávaní a vzdelávacej politike na škole.
- **Osoba, ktorá vyplní tento dotazník, by mala byť riaditeľom/-kou tejto školy.** Ak nemáte k dispozícii informácie, ktoré sú potrebné na niektoré odpovede, konzultujte ich s inými osobami tejto školy.
- Vyplnenie dotazníka by malo trvať približne 45 minút.
- Keď sa otázky týkajú „Vašej školy“, pod pojmom „škola“ rozumieme Vaše pracovisko, kde pracujete na plný pracovný úväzok.
- Pokyny na zodpovedanie otázok sú vytlačené *kurzívou*. Na väčšinu otázok môžete odpovedať tak, že označíte najvhodnejšiu možnú odpoveď.
- Keď ste vyplnili tento dotazník, vložte ho, prosím, do priloženej obálky s adresou ŠPÚ, zalepte a najneskôr do 28. 03. 2008 pošlite poštou do ŠPÚ.
- V prípade nejakých pochybností o dotazníku alebo potreby ďalších informácií o ňom, alebo o celej štúdiu sa môžete s nami skontaktovať na telefónnom čísle 02/49276 404 alebo na emailových adresách Nora.Kovarcikova@statpedu.sk, Paulina.Korsnakova@statpedu.sk.

Ďakujeme Vám za Vašu spoluprácu.

Základné informácie

Tieto otázky sú o Vás, o Vašom vzdelaní a Vašom postavení riaditeľ/a/riaditeľ/ky školy. Na otázky odpovedajte označením príslušného štvorcíčka.

1. Ste žena alebo muž?

Žena Muž
₁ ₂

2. Koľko máte rokov?

Menej ako 40 40 - 49 50 - 59 60 +
₁ ₂ ₃ ₄

3. Pracujete ako riaditeľ’/-ka na viacerých školách?

Áno Nie
₁ ₂

4. Aké je Vaše najvyššie ukončené vzdelanie?

Označte jednu možnosť.

- ₁ Nižšie ako vysokoškolské vzdelanie
₂ Bakalárske vzdelanie
₃ Vysokoškolské vzdelanie (Mgr., Ing., PhDr., RNDr., PaedDr.)
₄ Doktorandské vzdelanie (PhD.)

5. Kol'ko rokov pracujete ako riaditeľ/-ka školy?

Toto je môj prvý rok 1 - 2 roky 3 - 5 rokov 6 - 10 rokov 11 - 15 rokov 16 - 20 rokov Viac ako 20 rokov

₁ ₂ ₃ ₄ ₅ ₆ ₇

6. Kol'ko rokov pracujete ako riaditeľ/-ka tejto školy?

Toto je môj prvý rok 1 - 2 roky 3 - 5 rokov 6 - 10 rokov 11 - 15 rokov 16 - 20 rokov Viac ako 20 rokov

₁ ₂ ₃ ₄ ₅ ₆ ₇

7. Kol'ko rokov ste pracovali ako učiteľ/-ka s aprobáciou predmetov / učiteľ/-ka pre daný stupeň predtým, ako ste sa stali riaditeľom/-kou?

Ani jeden Menej ako 3 roky 3 - 5 rokov 6 - 10 rokov 11 - 15 rokov 16 - 20 rokov Viac ako 20 rokov

₁ ₂ ₃ ₄ ₅ ₆ ₇

Základné informácie o škole

8. Je táto škola štátna alebo súkromná?

Označte jednu možnosť.

- ₁ Štátna škola → Pokračujte otázkou č. 10.

(Táto škola je riadená priamo alebo nepriamo prostredníctvom zriaďovateľa, ktorým je obec alebo vyšší územný celok, alebo MŠ SR, ktoré poveruje vláda alebo je riadená verejne.)

- ₂ Súkromná škola → Pokračujte otázkou č. 9.

(Táto škola je riadená priamo alebo nepriamo nevládnou organizáciou; napr. cirkvou, odborovým zväzom, obchodnou alebo inou súkromnou inštitúciou.)

9. Ako je financovaná táto škola počas bežného roka?

Na túto otázku odpovedajte, iba ak ste v otázke č. 8 označili odpoveď „Súkromná škola“.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Áno	Nie
a) 50% alebo viac financií školy je zo štátnych zdrojov (vrátane miestnych, regionálnych, štátnych a národných inštitúcií)	☐ ₁	☐ ₂
b) Učiteľský zbor je financovaný zo štátnych zdrojov (vrátane miestnych, regionálnych, štátnych a národných inštitúcií)	☐ ₁	☐ ₂

10. Ktorá z nasledujúcich možností najlepšie opisuje obec, v ktorej sa nachádza táto škola?

Označte jednu možnosť.

- ₁ Dedina, osada alebo vidiecka oblasť (menej ako 3 000 obyvateľov)
- ₂ Mestečko (3 000 až 15 000 obyvateľov)
- ₃ Mesto (15 000 až 100 000 obyvateľov)
- ₄ Väčšie mesto (100 000 až 1 000 000 obyvateľov)

11. Pre každý typ nižšie uvedeného pracovného miesta uveďte počet zamestnancov, ktorí v súčasnosti pracujú v tejto škole.

Uveďte počet osôb, ktoré pracujú v tejto škole.

Napište počet do každého riadka. Napište 0 (nulu), ak nepracuje u Vás žiadna taká osoba.

- a) Učitelia (nezávisle na ročníkoch/vekových kategóriách, ktoré učia)
(Ide o osoby, ktorých hlavnou činnosťou v tejto škole je vyučovať žiakov.)
- b) Zamestnanci, ktorí pomáhajú učiteľom (nezávisle na ročníkoch/vekových kategóriách, ktorým pomáhajú)
(vrátane asistentov učiteľa alebo zamestnancov s inou profesiou, ktorí vyučujú alebo pomáhajú učiteľom pri vyučovaní; odborníkov na učebné plány/vyučovanie a vzdelávacie prostriedky)
- c) Správa školy alebo riadiaci pracovníci
(vrátane riaditeľov, asistentov riaditeľa, ďalších členov vedenia školy, vrátnikov, sekretárov, administratívnych asistentov, ktorých hlavná činnosť je administratíva alebo manažment)

12. Aký je súčasný stav žiakov v tejto škole (počet žiakov vo všetkých ročníkoch v tejto škole)?

Napište číslo.

Počet žiakov

13. Odhadnite, aké je cca percento žiakov na 2. stupni základnej školy alebo na nižšom stupni 8-ročných gymnázií v tejto škole, ktorí spĺňajú nasledujúcu charakteristiku.

Možno uviesť odpovede na základe hrubých odhadov.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

- | | Menej ako
10 % | 10 % alebo
viac, ale
menej ako
20 % | 20 % alebo
viac, ale
menej ako
40 % | 40 % alebo
viac, ale
menej ako
60 % | 60 % alebo
viac |
|--|--------------------------|--|--|--|--------------------------|
| a) Žiaci, ktorých materinský jazyk je odlišný od vyučovacieho jazyka/-ov alebo je jeho/ich nárečím | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| b) Žiaci, ktorých aspoň jeden rodič/opatrovník skončil tretí alebo vyšší stupeň školy | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| c) Žiaci, ktorých aspoň jeden rodič/opatrovník skončil vysokú školu | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

14. Ako sa zohľadňujú nasledujúce faktory pri prijímaní žiakov na túto školu?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nezohľadňuje sa	Zohľadňuje sa	Vysoká priorita	Nevyhnutná podmienka
a) Bydlisko v lokalite školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Prospech žiaka (vrátane výsledku, ktorý dosiahol na prijímacom pohovore).....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Odporúčanie školy, ktorú žiak navštevoval predtým.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Akceptovanie vyučovacej alebo náboženskej filozofie školy rodičmi žiaka	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Potreba alebo záujem žiakov o špeciálny študijný program alebo odbor štúdia	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Navštevovanie školy príbuznými žiaka (v minulosti alebo prítomnosti)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

Vedenie školy

15. Nižšie sú uvedené tvrdenia o vedení tejto školy. Uved'te, ako často sa venujete týmto činnostiam a ste v situáciách počas tohto školského roka na tejto škole.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nikdy	Niekedy	Často	Veľmi často
a) Zabezpečujem, aby činnosti ďalšieho vzdelávania učiteľov boli v súlade so vzdelávacími cieľmi školy.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Zabezpečujem, aby učitelia pracovali podľa vzdelávacích cieľov školy.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Na hospitáciách pozorujem vyučovanie v triedach.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Na rozvoj vzdelávacích cieľov školy využívam študijné výsledky žiakov.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Navrhujem učiteľom, ako môžu zlepšiť svoje vyučovanie.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Monitorujem prácu žiakov.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Keď má učiteľ/-ka problémy so svojou triedou, prevezmem iniciatívu, aby sme to prediskutovali.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Informujem učiteľov o možnostiach získavania nových vedomostí a zručností.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) Kontrolujem, či činnosti v triede sú v súlade s našimi vzdelávacími cieľmi.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) Pri rozhodnutiach týkajúcich sa prípravy učebných plánov beriem do úvahy výsledky žiakov.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
k) Zabezpečujem, aby bola jasne stanovená zodpovednosť pri koordinácii učebných plánov. .	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
l) Keď za mnou príde učiteľ/-ka s nejakým problémom v triede, riešime to spolu.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
m) Venujem pozornosť neprispôsobivému správaniu v triedach.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
n) Zastupujem na vyučovacích hodinách učiteľov, ktorí sú náhle neprítomní.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

16. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s uvedenými tvrdeniami v súvislosti s touto školou, Vašou prácou a učiteľmi v tejto škole?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Rozhodne nesúhlasím	Nesúhlasím	Súhlasím	Rozhodne súhlasím
a) Dôležitou súčasťou mojej práce je zabezpečiť, aby sa vyučovacie postupy schválené ministerstvom vysvetlili novým učiteľom a aby ich skúsenejší učitelia používali.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Využívanie výsledkov testov žiakov na hodnotenie výkonu učiteľov znehodnocuje profesionálny úsudok učiteľov.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Príliš veľká sloboda učiteľov vo výbere vlastných vyučovacích techník môže viesť k slabému výkonu vo vyučovaní.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Väčšia časť mojej práce spočíva v tom, aby som zabezpečil/-a stále zlepšovanie vyučovacích zručností zamestnancov.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Dôležitou súčasťou mojej práce je zabezpečiť, aby sa učitelia podieľali na dosahovaní cieľov tejto školy.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Dôležitou súčasťou mojej práce je presvedčivo predstavovať nové plány rodičom.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Mám vplyv na rozhodnutia o tejto škole na vyššej administratívnej úrovni.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Pre školu je dôležité, keď vidím, že každý pracuje podľa pravidiel.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) Pre školu je dôležité, že kontrolujem chyby a omyly v administratívnych postupoch a správach.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) Dôležitou súčasťou mojej práce je riešiť problémy s rozvrhom hodín a/alebo plánovaním vyučovania.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
k) Dôležitou súčasťou mojej práce je vytvárať dobrú pracovnú atmosféru v škole.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
l) Nemám žiadnu možnosť zistiť, či učitelia podávajú dobré alebo zlé výkony v rámci svojich vyučovacích povinností.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
m) V tejto škole pracujeme na zámeroch a/alebo pláne rozvoja školy.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
n) Definujem ciele, ktoré majú splniť zamestnanci tejto školy.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
o) Stimulujem pracovnú atmosféru zameranú na splnenie úloh v tejto škole.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

17. Ako riaditeľ/-ka tejto školy odhadnite, koľko času priemerne venujete nasledujúcim činnostiam v tejto škole počas školského roka?

Stačí hrubý odhad.

Napište číslo do každého riadka. Napište 0 (nulu), ak im nevenujete žiaden čas.

Dbajte na to, aby všetky odpovede dávali spolu 100%.

a)	____ ____ ____ ____	%	Interné administratívne úlohy (vrátane problematiky ľudských zdrojov/personálu, predpisov, správ, školského rozpočtu, rozvrhu)
b)	____ ____ ____ ____	%	Učebné plány a úlohy týkajúce sa vyučovania (vrátane vyučovania, prípravy na vyučovanie, hospitácií v triedach, poradenstva pre učiteľov)
c)	____ ____ ____ ____	%	Vybavovanie požiadaviek zriaďovateľa, MŠ SR alebo iných národných vzdelávacích inštitúcií
d)	____ ____ ____ ____	%	Reprezentovanie školy na stretnutiach alebo iných spoločných podujatiach v regióne a nadväzovanie kontaktov
e)	____ ____ ____ ____	%	Iné
	100	%	Celkom

18. Ako často vypracovala táto škola za posledných 5 rokov vlastné hodnotenie a/alebo ju hodnotila externá agentúra alebo orgán (napr. externá inšpekcia)?

Toto sa týka skôr hodnotenia celej školy ako samostatných predmetov alebo predmetových komisií.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nikdy	1x	2 - 4 x	1x za rok	Viac ako 1x za rok
a) Vypracovali sme správu o vlastnom hodnotení školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Uskutočnilo sa externé hodnotenie	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

Ak ste odpovedali „Nikdy“ na obe časti a) a b) tejto otázky, → pokračujte otázkou č. 23.

19. S akou dôležitosťou, podľa Vás, boli v týchto hodnoteniach posudzované nasledujúce hľadiská?

Berte do úvahy vlastné i externé hodnotenie školy. Uvedomujeme si, že tieto hodnotenia môžu mať rôznu dôležitosť z rôznych hľadísk, ale prosíme Vás, aby ste sa odvolávali na oba typy hodnotenia v každej odpovedi v každom riadku.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Neviem, či boli posudzované	Neboli vôbec posudzované	Boli posudzované s nízkou dôležitosťou	Boli posudzované so značnou dôležitosťou	Boli posudzované s vysokou dôležitosťou
a) Výsledky testov žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Počty žiakov opakujúcich ročník a žiakov postupujúcich	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Iné študijné výsledky žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Spätná väzba žiakov na poskytnutú výučbu	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Spätná väzba od rodičov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
f) Ako spolupracujú učitelia s Vami - riaditeľom a so svojimi kolegami	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
g) Priame ohodnotenie vyučovania v triede	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
h) Inovačné vyučovacie metódy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
i) Vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
j) Absolvované ďalšie vzdelávanie učiteľov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
k) Vedenie tried učiteľmi	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
l) Vedomosti a znalosti učiteľov v oblasti ich hlavného vyučovacieho/-ích predmetu/-ov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
m) Vedomosti a znalosti učiteľov o vyučovacích metódach (sprostredkovanie vedomostí) v oblasti ich hlavného vyučovacieho predmetu/-ov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
n) Vyučovanie žiakov so ŠVVP	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
o) Disciplína a správanie žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
p) Výučba v multikulturálnom prostredí	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
q) Mimoškolské aktivity so žiakmi (napr. školské divadlo a vystúpenia, športové aktivity)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

20. Do akej miery mali tieto hodnotenia školy vplyv na nasledovné?*Označte jednu možnosť v každom riadku.*

	Žiadny vplyv	Malý vplyv	Mierny vplyv	Veľký vplyv
a) Rozpočet školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Spätnú väzbu na výsledky tejto školy.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Ohodnotenie práce vedenia školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Ohodnotenie práce jednotlivých učiteľov.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Poskytovanie pomoci učiteľom na zlepšenie ich vyučovacích zručností	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Odmeňovanie a osobné príplatky pre učiteľov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

21. Sú tieto hodnotenia školy publikované?

Áno Nie
₁ ₂

22. Použilo MŠ SR tieto hodnotenia školy na zverejnenie tabuliek, ktoré porovnávajú výsledky jednotlivých škôl?

Áno Nie
₁ ₂

Ohodnotenie učiteľov

Chceli by sme sa Vás opýtať na ohodnotenie učiteľov (definícia nižšie) v tejto škole.

V tomto prieskume je **ohodnotenie** definované ako preverovanie práce učiteľa riaditeľom, externým inšpektorom alebo jeho kolegami. Ohodnotenie sa môže uskutočňovať rôznymi spôsobmi, od formálnejších objektívnych hodnotení (napr. využitím stanovených postupov a kritérií v rámci bežnej riadiacej činnosti) po subjektívnejšie prístupy (napr. v rámci neformálnych rozhovorov s učiteľom).

23. Ako často je práca učiteľov na tejto škole ohodnocovaná buď Vami, inými kolegami v škole, alebo externou osobou alebo orgánom (napr. inšpekcia)?

	Nikdy	Menej ako 1x za 2 roky	1x za 2 roky	1x za rok	2 alebo viac- krát za rok
a) Vy (riaditeľ/-ka)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Iní učitelia alebo členovia vedenia školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Externá osoba alebo orgán (napr. externá inšpekcia)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

Ak ste odpovedali „Nikdy“ na všetky otázky (a, b, c), → pokračujte otázkou č. 29.

24. Za aké dôležité, podľa Vás, boli v týchto ohodnoteniach posudzované nasledujúce hľadiská?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Neviem, či boli posudzované	Neboli vôbec posudzované	Boli posudzované s nízkou dôležitosťou	Boli posudzované so značnou dôležitosťou	Boli posudzované s vysokou dôležitosťou
a) Výsledky testov žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Počty žiakov opakujúcich ročník a žiakov postupujúcich	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Iné študijné výsledky žiakov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Spätná väzba žiakov na poskytnutú výučbu	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Spätná väzba od rodičov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
f) Ako spolupracujú učitelia s Vami - riaditeľom a so svojimi kolegami	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
g) Priame ohodnotenie vyučovania v triede	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
h) Inovačné vyučovacie metódy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
i) Vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
j) Absolvované ďalšie vzdelávanie učiteľov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
k) Vedenie tried učiteľmi	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
l) Vedomosti a znalosti učiteľov v oblasti ich hlavného vyučovacieho predmetu/-ov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
m) Vedomosti a znalosti učiteľov o vyučovacích metódach (sprostredkovanie vedomostí) v oblasti ich hlavného vyučovacieho predmetu/-ov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
n) Vyučovanie žiakov so ŠVVP	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
o) Disciplína a správanie žiakov na hodinách učiteľa	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
p) Výučba v multikulturálnom prostredí					
q) Mimoškolské aktivity so žiakmi (napr. školské divadlo a vystúpenia, športové aktivity)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

25. Keď sa ohodnocuje práca učiteľov tejto školy, môžu tieto ohodnotenia priamo viesť k niektorým z nasledujúcich skutočností pre učiteľa/učiteľku?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Môže byť výsledkom ohodno- tenia práce učiteľa	Nemôže byť výsledkom ohodno- tenia práce učiteľa
a) Zmena platu	☐ ₁	☐ ₂
b) Osobný príplatok alebo iný druh finančnej odmeny	☐ ₁	☐ ₂
c) Zmena pravdepodobnosti kariérneho rastu	☐ ₁	☐ ₂
d) Možnosti ďalšieho vzdelávania učiteľov.....	☐ ₁	☐ ₂
e) Zmeny v pracovných povinnostiach učiteľa/učiteľky, ktoré robia jeho/jej prácu atraktívnejšou	☐ ₁	☐ ₂
f) Plán rozvoja alebo školení na zlepšenie ich vyučovania	☐ ₁	☐ ₂

26. Radi by sme sa Vás opýtali na Váš názor, za akým cieľom uskutočňujete ohodnotenie práce učiteľov tejto školy. Označte dôležitosť každého z nasledujúcich cieľov hodnotenia práce učiteľov.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nie je dôležité	Nízka dôležitosť	Mierna dôležitosť	Veľká dôležitosť
a) Zistiť kariérny rast jednotlivých učiteľov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Informovať zriaďovateľa (školská rada, samospráva, školský obvod, školský inšpektorát)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Zhodnotiť výsledky práce celej školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Zhodnotiť vyučovanie v konkrétnom predmete...	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Riešiť nedostatok alebo problém v škole.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Identifikovať potreby ďalšieho vzdelávania učiteľov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Rozhodovať o odmeňovaní a osobných príplatkoch učiteľov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Rozhodovať o zlepšení práce školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

27. Ako často sa robia ohodnotenia práce učiteľov vo forme písomnej správy, ktorá sa eviduje? Uved'te, kto poskytuje túto správu.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nikdy	Menej ako 1x za 2 roky	1x za 2 roky	1x za rok	2x a viac za rok
a) Vy (riaditeľ/-ka)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Iní učitelia alebo členovia vedenia školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Externá osoba alebo orgán (napr. externá inšpekcia)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

28. Uved'te, ako často robíte nasledujúce opatrenia, ak ohodnotenie práce učiteľov odhalí slabé stránky, alebo ak učitelia podávajú slabé výkony vo svojich vyučovacích povinnostiach.

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Nikdy	Niekedy	Často	Vždy
a) Dbám na to, aby som výsledok hodnotenia oznámil učiteľovi/učiteľke	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Dbám na to, aby som možnosti nápravy v slabých výsledkoch vo vyučovaní rozobral s učiteľom/učiteľkou.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Pripravím, alebo niekto iný zo školy, plán rozvoja alebo školení pre učiteľa/učiteľku, u ktorého/ktorej sa prejavili slabé výsledky vo vyučovaní	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Pripravím, alebo niekto iný zo školy, finančný postih daného učiteľa/učiteľku (napr. zníženie osobného ohodnotenia)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Nahlásim, alebo niekto iný zo školy, inému orgánu, aby začal konať v danej veci (napr. školská rada, zriaďovateľ, školský inšpektor)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Dbám na to, aby bola častejšie hodnotená práca daného učiteľa/učiteľky	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Iné (špecifikujte nižšie).....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

Školské zdroje

29. Je Vaša škola limitovaná zabezpečovať vzdelávanie kvôli niektorému z nasledovných nedostatkov?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Vôbec	Veľmi málo	Častočne	Veľmi
a) Nedostatok kvalifikovaných učiteľov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Nedostatok laboratórnych technikov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Nedostatok asistentov pri vyučovaní	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Nedostatok iného pomocného personálu školy ...	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Nedostatok alebo nevhodnosť učebného materiálu (napr. učebníc).....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Nedostatok alebo nevhodnosť počítačov na vyučovanie.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Nedostatok alebo nevhodnosť iného vybavenia.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Nedostatok alebo nevhodnosť materiálu v knižnici	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) Iné (špecifikujte nižšie).....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

30. Do akej miery je vo Vašej škole učenie sa žiakov brzdené nasledovným správaním?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

Žiakmi v tejto škole:

	Vôbec	Veľmi málo	Čiastočne	Veľmi
a) prichádzajú neskoro do školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) absentujú (napr. neospravedlnená absencia)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) vyrušujú v triede	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) podvádžajú	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) sú vulgárni/nadáávajú	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) sú vandali	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) kradnú.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) zastrašujú alebo verbálne ohrozujú iných žiakov (alebo iné formy týrania)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) spôsobujú fyzické zranenia iným žiakom	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) zastrašujú alebo verbálne ohrozujú učiteľov alebo zamestnancov	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
k) požívajú/vlastnia drogy a/alebo alkohol	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

Učiteľmi v tejto škole:

	Vôbec	Veľmi málo	Čiastočne	Veľmi
l) prichádzajú neskoro do školy	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
m) absentujú	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
n) nemajú dostatočnú pedagogickú prípravu.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

31. Kto má vo Vašej škole hlavnú zodpovednosť za nasledovné úlohy?

Pod „hlavnou zodpovednosťou“ rozumieme aktívnu úlohu v rozhodovaní.

Označte čo najviac vhodných možností v každom riadku.

	Riaditeľ/-ka	Učiteľ/-ka	Školská rada	Zriaďovateľ alebo VÚC	MŠ SR
a) Výber učiteľov do zamestnania.....	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
b) Prepúšťanie učiteľov	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
c) Určovanie nástupných plátov učiteľov...	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
d) Zvyšovanie plátov učiteľov	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
e) Zostavenie rozpočtu školy	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
f) Rozhodovanie o používaní rozpočtu v rámci školy.....	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
g) Tvorba školského poriadku.....	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
h) Tvorba systému hodnotenia žiakov	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
i) Schválenie prijatia žiakov do školy	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
j) Rozhodnutie, ktoré učebnice sa budú používať	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
k) Určenie obsahu predmetov	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
l) Rozhodovanie o tom, ktoré predmety sa budú vyučovať.....	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
m) Vyčlenenie financií na ďalšie vzdelávanie učiteľov	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁

32. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s každým z nasledovných tvrdení o vyučovaní a vzdelávaní vo všeobecnosti?

Označte jednu možnosť v každom riadku.

	Rozhodne nesúhlasím	Nesúhlasím	Súhlasím	Rozhodne súhlasím
a) Efektívni/dobří učítelia demonštrujú správny spôsob ako riešiť úlohu.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Keď hovorím o „slabých výsledkoch“, myslím tým výsledky, ktoré sú horšie ako predchádzajúce výsledky žiaka.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Je lepšie, ak učiteľ– nie žiak – rozhoduje, ktoré činnosti sa majú robiť	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Úlohou učiteľov je reagovať na otázky žiakov.....	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Učítelia vedia oveľa viac ako žiaci; nemali by nechať žiakov tvoriť odpovede, ktoré môžu byť nesprávne, keď môžu hneď priamo vysvetliť odpoveď.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Žiaci sa najlepšie učia tak, že riešia úlohy samostatne	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Vyučovanie má byť založené na úlohách s jasnými, správnymi odpoveďami a na poznatkoch, ktoré môže väčšina žiakov ľahko pochopiť.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Koľko sa žiaci naučia, záleží len na tom, koľko majú všeobecných poznatkov – preto je vyučovanie faktov také potrebné.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) Žiaci by mali sami rozmýšľať o riešeníach praktických úloh skôr, ako im učiteľ ukáže správne riešenie.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) Keď hovorím o „dobrých výsledkoch“, mám na mysli výsledky, ktoré sú lepšie ako predchádzajúce výsledky žiaka.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
k) Ak má byť vyučovanie efektívne, v triede musí byť ticho.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
l) Logické myslenie a zdôvodňovanie je dôležitejšie ako konkrétny učebný plán.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

33. Keď učiteľ/-ka začína pracovať v tejto škole, absolvuje úvodné zaškolenie?*Označte jednu možnosť.*

- ₁ Áno, absolvujú ho všetci učitelia, ktorí sú noví v tejto škole
- ₂ Áno, absolvujú ho len učitelia, ktorí začínajú pracovať ako učitelia po prvýkrát
- ₃ Nie, neexistuje žiadne úvodné zaškolenie pre učiteľov, ktorí sú noví v tejto škole
→ Pokračujte otázkou č. 35.

34. Ak ste odpovedali „Áno“ na predchádzajúcu otázku, kto organizuje úvodné zaškolenie?*Označte jednu možnosť.*

- ₁ Samotná škola
- ₂ Škola spolu s agentúrami alebo inštitúciami mimo školy
- ₃ Agentúry alebo inštitúcie mimo školy

35. Keď nový učiteľ/-ka začne vyučovať v tejto škole, existuje program alebo postup, podľa ktorého začínajúci učiteľ/-ka pracuje so skúsenejším učiteľom alebo učiteľmi, ktorí sú ich uvádzacími učiteľmi?*Označte jednu možnosť.*

- ₁ Áno, platí to pre všetkých učiteľov, ktorí sú noví v tejto škole
- ₂ Áno, platí to pre všetkých učiteľov, ktorí začínajú pracovať ako učitelia po prvýkrát
- ₃ Nie, neexistuje taký program ani postup v tejto škole → Pokračujte otázkou č. 37.

36. Ak ste odpovedali „Áno“ na predchádzajúcu otázku, je aprobácia uvádzajúceho učiteľa zvyčajne rovnaká ako aprobácia nového učiteľa?

Áno Nie

- ₁ ₂

37. Aká je dôležitosť uvádzania nových učiteľov za účelom zlepšenia efektívnosti ich vyučovania?*Označte jednu možnosť.*

Nedôležité	Málo dôležité	Stredne dôležité	Veľmi dôležité
☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

Koniec dotazníka.

Ďakujeme Vám za Vašu spoluprácu.

Vyplnený dotazník vložte do priloženej obálky s adresou ŠPÚ, zalepte a najneskôr do 28. 03. 2008 pošlite poštou do ŠPÚ.

**P
2**

Porovnanie vzorky TALIS 2008 s údajmi ÚIPŠ

Východiskovou databázou pre overenie reprezentatívnosti vzorky škôl a učiteľov zúčastnených na štúdiu OECD TALIS 2008 na Slovensku bola databáza ZŠ a OGY z Ústavu informácií a prognóz v školstve (ÚIPŠ) so skutočným stavom učiteľov k 15. 9. 2007. V databáze ZŠ bolo možné identifikovať presné počty učiteľov 2. stupňa (ISCED 2), pre OGY bol údaj o učiteľoch dostupný len celkovo za školu. Na základe zisteného stavu na 62 zúčastnených 8-ročných gymnáziách sme stanovili priemerný podiel učiteľov OGY ktorí učia žiakov na nižšom stupni na hodnotu 61,09%.

Zo spracovania bolo vylúčených 14 škôl s vyučovacím jazykom odlišným od slovenského alebo maďarského jazyka.

V nasledujúcich tabuľkách uvádzame zastúpenie škôl a učiteľov druhého stupňa podľa jednotlivých typov škôl a krajov v databáze ÚIPŠ a porovnávame ich proporcie vo vzorke TALIS 2008 (s použitím váh škôl a finálnych váh učiteľov).

Tabuľka 24

Porovnanie počtu škôl so žiakmi na nižšom sekundárnom stupni

kraj	Typ školy - skutočnosť			Typ školy %			rozdiel VZORKA - SKUTOČNOSŤ		
	ZŠ	OGY	spolu	ZŠ	OGY	spolu	ZŠ	OGY	spolu
BA	156	33	189	6%	1,3%	8%	1%	1,0%	2%
TT	243	14	257	10%	0,6%	10%	0%	0,2%	0%
TN	204	18	222	8%	0,7%	9%	0%	0,1%	0%
NI	328	22	350	13%	0,9%	14%	2%	0,3%	2%
ZA	273	17	290	11%	0,7%	12%	2%	0,4%	2%
BB	309	24	333	13%	1,0%	13%	-2%	0,3%	-1%
PO	440	26	466	18%	1,1%	19%	-5%	0,1%	-5%
KE	337	26	363	14%	1,1%	15%	0%	0,2%	0%
spolu	2 290	180	2 470	93%	7,3%	100%	-2%	2,4%	0%

Tabuľka 25

Porovnanie počtu učiteľov so žiakmi na nižšom sekundárnom stupni

kraj	Typ školy - skutočnosť			Typ školy %			rozdiel VZORKA - SKUTOČNOSŤ		
	ZŠ	OGY	spolu	ZŠ	OGY	spolu	ZŠ	OGY	spolu
BA	1 856	819	2 675	7%	3,2%	10%	1%	0,4%	1%
TT	2 215	367	2 582	9%	1,4%	10%	-1%	-0,3%	-2%
TN	2 368	437	2 805	9%	1,7%	11%	-1%	-0,6%	-1%
NI	2 916	507	3 423	11%	2,0%	13%	1%	-0,3%	1%
ZA	3 105	411	3 516	12%	1,6%	14%	0%	-0,1%	0%
BB	2 609	404	3 013	10%	1,6%	12%	2%	0,3%	2%
PO	3 629	546	4 175	14%	2,1%	16%	-1%	-0,7%	-2%
KE	3 106	473	3 579	12%	1,8%	14%	1%	-0,3%	0%
spolu	21 804	3 964	25 768	85%	15,4%	100%	2%	-1,6%	0%

Spracovanie údajov v štúdií OECD TALIS

Dopad výberu vzorky na výsledné váhy učiteľov

Pri spracovaní výsledkov zo štúdie TALIS je nevyhnutné pracovať s dátami **váženými finálnou váhou učiteľa (TCHWGT)**. Vyplýva to zo spôsobu výberu vzorky učiteľov, ktorý sa nerealizoval jednoduchým náhodným výberom, ale dvojstupňovým stratifikovaným výberom.

Finálne váhy učiteľa sú definované na základe **váhy školy a váhy učiteľa v rámci školy**.

Váha školy je odvodená od jednotlivých stratifikovaných premenných a od veľkosti školy, ovplyvňuje ju aj neúčast' inej školy z rovnakého STRATA⁷⁹ (za ktorú "preberá" časť váhy). Zjednodušene povedané súčet váh vybraných škôl v konkrétnom STRATA zodpovedá celkovému počtu učiteľov vo všetkých školách v danom STRATA. Váhy škôl teda určujú charakteristiky známe pred výberom vzorky - preto je tak **dôležité, aby zdrojová databáza zodpovedala čo najlepšie skutočnosti**.

Váha učiteľa v rámci školy je závislá od aktuálneho počtu učiteľov v zozname učiteľov zo školy. Ovpływujú ju aj vylúčení a chýbajúci učitelia. Zjednodušene povedané súčet váh učiteľov v konkrétnom STRATA zodpovedá očakávanému celkovému počtu učiteľov vo všetkých školách v danom STRATA (s ohľadom na určitý podiel vylúčených učiteľov). Z uvedeného dôvodu je veľmi **dôležité, aby zoznamy učiteľov zo škôl boli korektné**.

Komplexný dizajn

Vzhľadom na spôsob výberu vzorky nie je možné spracovávať údaje štandardným štatistickým softvérom, ako je napr. SPSS alebo SAS. Na výpočet štatistických údajov a ich štandardných chýb je potrebné pracovať s váhami a s použitím modelu BRR (Balanced Repeated Replication). Existuje niekoľko softvérov, ktoré umožňujú správnym spôsobom spracovávať údaje, ako napr. IDB-Analyzer alebo WesVar.

viac informácií v angličtine:

http://www.iea.nl/iea_studies_datasets.html

Interpretácia výsledkov

Výsledky sa vždy vzťahujú na **cieľovú skupinu**, teda na učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa (ISCED 2). Aj v prípade, že sa stavia na odpovediach riaditeľov škôl, záverom je tvrdenie, že určité zistenie platí pre nejaké percento učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa, ktorých riaditelia zastávajú daný postoj.

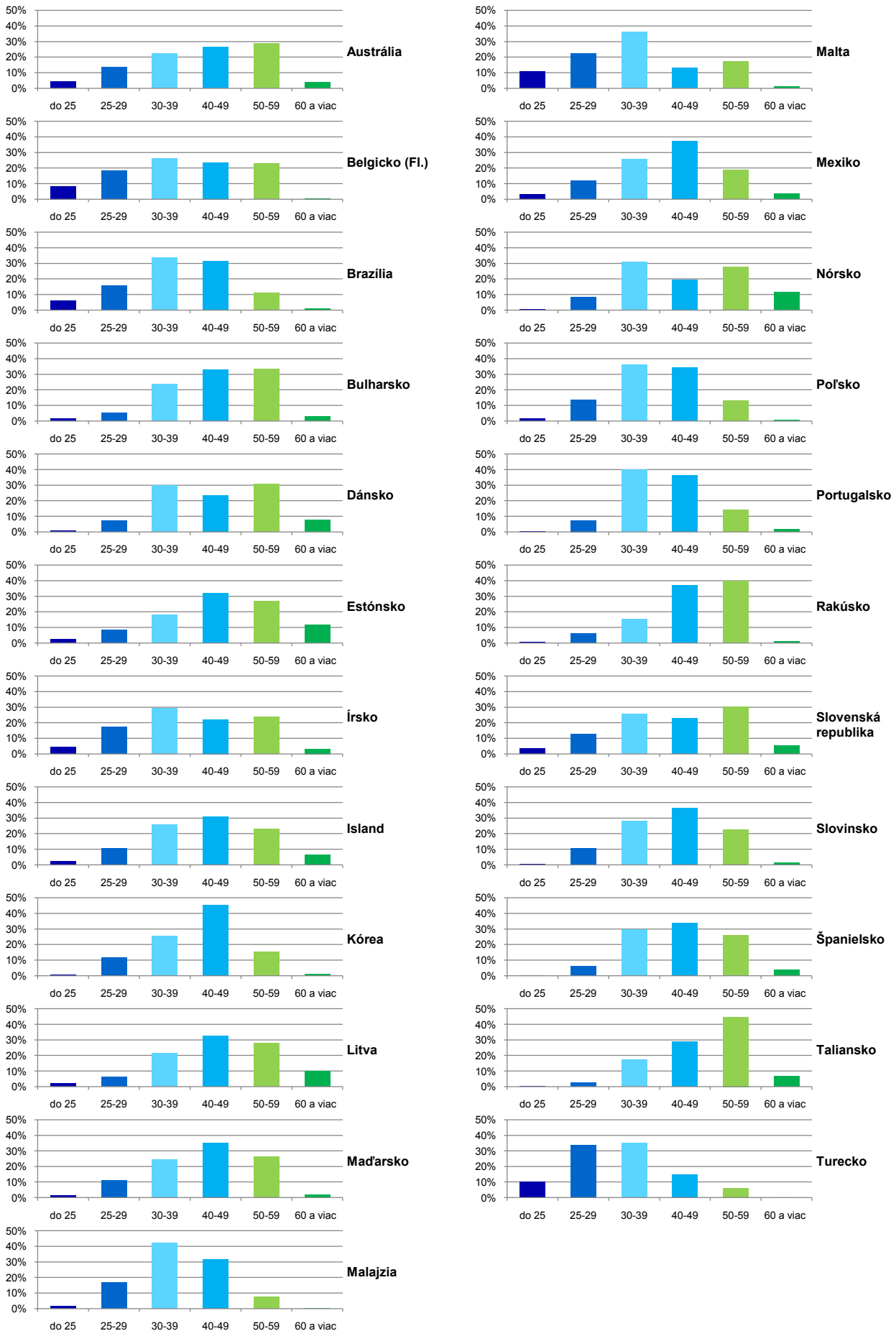
Pri vyvodzovaní záverov zo štúdie TALIS je nevyhnutné zdôrazniť, že poskytnuté informácie vychádzajú zo **subjektívnych** názorov učiteľov (a riaditeľov), ktoré sa môžu niekedy líšiť od skutočnosti. V mnohých prípadoch nie je korektné porovnávať ani dosiahnuté priemery medzi jednotlivými krajinami, nakoľko sú veľké **rozdiely medzi ich kultúrami** (odlišné problémy a rôzne chápanie závažnosti jednotlivých faktorov).

viac informácií v angličtine:

<http://www.oecd.org/TALIS>

⁷⁹ STRATA ... skupina škôl s podobnými vlastnosťami určená rovnakými stratifikovanými premennými, (bližšie informácie vid' www.nucem.sk záložka Medzinárodné merania - TALIS, Základné informácie o štúdií TALIS, Výber vzorky)

Vekové zloženie učiteľov nižšieho sekundárneho stupňa v zúčastnených krajinách

Podpora ďalšieho vzdelávania učiteľov v zúčastnených krajinách

Tabuľka 26

Podpora zamestnávateľa: finančná (Otázka 14, Príloha 1) a časová (Otázky 15 a 16, Príloha 1)⁸⁰
(v krajinách zúčastnených v štúdiu TALIS)

Krajina	Akú časť za ďalšie vzdelávanie museli učители zaplatiť?						Ďalšie vzdelávanie v rámci bežného pracovného času				Ďalšie vzdelávanie mimo bežného pracovného času			
	Nič		Niečo		Všetko		Áno		Nekonal sa		Áno s náhradou mzdy		Áno bez náhrady mzdy	
	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE
Malta	87,1	1,29	10,6	1,18	2,2	0,51	57,9	1,55	25,9	1,48	44,4	1,83	46,7	1,85
Slovinsko	85,3	0,91	13,7	0,87	1,0	0,22	59,3	1,33	25,2	0,97	27,7	1,11	65,6	1,16
Turecko	82,9	1,87	12,1	1,90	5,0	0,95	41,4	2,18	32,4	2,29	6,5	1,13	88,7	1,58
Belgicko (Fl.)	81,4	1,32	15,3	1,10	3,2	0,46	48,3	1,48	38,1	1,27	2,0	0,44	88,7	0,73
Nórsko	79,8	1,14	17,0	1,05	3,3	0,44	62,3	1,53	6,0	0,56	6,6	0,68	84,9	0,97
Írsko	79,3	1,03	17,5	0,99	3,2	0,46	86,4	0,69	8,8	0,63	4,7	0,56	75,4	1,05
Dánsko	77,3	1,45	16,3	1,13	6,4	0,93	61,5	2,18	14,4	0,96	8,7	1,54	85,2	1,65
Austrália	74,5	1,24	24,3	1,24	1,2	0,26	77,7	1,02	9,1	0,74	4,6	0,49	79,6	0,98
Bulharsko	73,4	2,06	20,5	2,16	6,1	0,68	31,3	1,65	22,7	1,17	8,0	0,89	90,1	0,97
Estónsko	72,5	0,98	25,6	0,93	2,0	0,28	45,2	1,35	29,7	1,16	10,7	0,78	77,9	0,98
Maďarsko	71,5	1,99	20,5	1,76	8,0	0,76	30,7	2,05	30,8	1,27	5,3	0,79	84,8	1,12
Slovenská republika	70,4	1,37	24,1	1,21	5,5	0,57	55,1	1,58	20,3	1,45	23,3	1,51	58,8	1,53
Taliansko	68,7	1,04	13,7	0,65	17,6	0,78	15,3	0,70	50,4	1,13	9,2	0,71	86,9	0,81
Litva	65,2	1,75	30,0	1,48	4,8	0,57	51,8	1,23	25,0	1,21	5,5	0,49	78,8	0,85
Brazília	54,8	1,59	26,9	1,36	18,3	1,22	42,0	1,60	25,2	1,17	10,0	0,81	82,1	1,07
Španielsko	54,8	1,33	29,6	1,00	15,6	0,87	19,1	1,03	35,4	1,24	3,2	0,39	91,6	0,56
Portugalsko	50,3	1,43	25,2	1,14	24,5	1,24	11,1	0,82	55,9	1,27	1,8	0,31	90,7	0,74
Poľsko	44,2	1,30	45,1	1,12	10,7	0,85	24,6	1,12	56,8	1,49	5,1	0,57	89,3	0,85
Rakúsko	43,7	1,00	49,7	1,01	6,6	0,45	67,4	1,13	24,3	0,95	11,1	0,65	84,4	0,73
Malajzia	43,5	1,52	52,7	1,54	3,9	0,38	82,8	1,00	6,6	0,58	2,4	0,30	95,3	0,43
Mexiko	43,2	1,31	38,0	1,12	18,8	1,14	51,5	1,58	27,5	1,16	2,6	0,41	89,0	0,82
Kórea	27,1	1,07	58,5	1,06	14,4	0,79	20,5	0,80	15,5	0,63	18,4	0,96	74,4	1,00
Holandsko	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Island ⁸¹	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
priemer TALIS⁸²	65,0	0,30	26,7	0,27	8,3	0,16	47,4	0,30	26,6	0,25	10,1	0,19	81,3	0,23

Krajiny v tabuľke sú zoradené podľa najvyššieho podielu učiteľov, ktorí si za ďalšie vzdelávanie nemuseli platiť nič.

⁸⁰ V medzinárodnej správe (OECD 2009a) sa pri výpočtoch % nefinančnej podpory bral do úvahy pomer kategórií "Áno"/"Nie" a nezohľadňovali sa posledné kategórie "Nekonal sa v rámci bežného / mimo bežného pracovného času".

⁸¹ Údaje zo štúdie TALIS za Island použité v tejto publikácii boli prevzaté z medzinárodnej správy. V prípade tejto krajiny nebol použitý stratifikovaný výber škôl a učiteľov, ale štúdie sa zúčastnili všetci učители. Z dôvodu zachovania anonymity respondentov neboli údaje Islandu medzinárodne zverejnené. V čase prípravy tejto publikácie nám neboli dostupné, preto informácia za Island v tejto tabuľke chýba.

⁸² V priemere TALIS nie sú zahrnuté údaje za Island.

ISBN 978-80-970261-2-7

9 788097 026127